



**МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ**

**ГОДИШЕН ДОКЛАД ЗА СЪСТОЯНИЕТО И  
РАЗВИТИЕТО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО**

***(АГРАРЕН ДОКЛАД 2012)***

## АГРАРЕН ДОКЛАД 2012

Списък на използваните съкращения	7
<b>РАЗДЕЛ А</b>	9
<b>I. СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА.</b>	9
<b>МАКРОИКОНОМИЧЕСКА РАМКА. МЯСТО НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ В НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА</b>	
<b>II. РАЗВИТИЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ ПРЕЗ 2011 Г. И ПРОГНОЗИ ЗА 2012 Г.</b>	15
1. Използване на земеделската земя и структури в земеделието	15
1.1. Използване на площите със селскостопанско предназначение	15
1.2. Участие на Държавния поземлен фонд в поземлените отношения в България	16
1.3. Система за идентификация на земеделските парцели	18
1.4. Регистрация на земеделски производители	19
1.5. Структура на земеделските стопанства	19
1.5.1. Структури в растениевъдството	21
1.5.2. Структури в животновъдството	22
2. Икономически и производствени резултати през 2011 г. и прогнозни данни за 2012 г.	22
2.1. Икономически сметки за селското стопанство за 2011 г.	22
2.2. Производствени резултати в растениевъдството	27
2.2.1. Зърнопроизводство	27
2.2.2. Маслодайни култури	29
2.2.3. Технически култури	30
2.2.4. Медицински и ароматни култури	30
2.2.5. Зеленчуци	31
2.2.6. Плодове	35
2.3. Производствени резултати в животновъдството	36
2.3.1. Говедовъдство и биволовъдство	39
2.3.2. Овцевъдство и козевъдство	43
2.3.3. Свиневъдство	46
2.3.4. Коневъдство	48
2.3.5. Птицевъдство	49
2.3.6. Пчеларство	50
2.4. Състояние на биологичното земеделие в България през 2011 г.	53
2.5. Лозарство и винопроизводство	56
2.5.1. Производство на грозде	56

2.5.2.	Винопроизводство	59
2.5.3.	Износ и внос на вино	60
<b>III.</b>	<b>ТЪРГОВИЯ СЪС СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ</b>	64
1.	Равнище и динамика на външната търговия с аграрни стоки	64
2.	Географско разпределение на външната търговия със селскостопански стоки	65
3.	Структура на износа и вноса по групи стоки	69
<b>IV.</b>	<b>ПОДПОМАГАНЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ</b>	74
1.	Предприсъединителна програма САПАРД	74
2.	Прилагане на Общата селскостопанска политика на ЕС	75
2.1.	Подпомагане по първи стълб на ОСП	75
2.1.1.	Директни плащания на площ, национални доплащания към директните плащания и специфично подпомагане	75
2.1.2.	Механизми за пазарна подкрепа по сектори	79
2.1.2.1.	Сектор „Полски култури“	79
2.1.2.2.	Сектор “Месо и пчеларство”	84
2.1.2.3.	Сектор “Мляко”	87
2.1.2.4.	Сектор „Вино”	89
2.1.2.5.	Сектор „Плодове и зеленчуци”	90
2.1.2.6.	Сектор „Захар”	92
2.1.2.7.	Сектор „Промоционални програми”	92
2.1.2.8.	Политика на качество – защитени наименования	93
2.1.3.	Търговски механизми	94
2.1.3.1.	Лицензиране на износа	94
2.1.3.2.	Лицензиране на вноса	95
2.2.	Подпомагане по втори стълб на ОСП – прилагане на Програмата за развитие на селските райони 2007-2013 г.	96
2.2.1.	Постигнат напредък по прилагането на ПРСР по оси	97
2.2.2.	Финансово прилагане на ПРСР по мерки	107
2.3.	Допълнително държавно подпомагане	109
2.3.1.	Краткосрочно подпомагане чрез Държавен фонд „Земеделие”	112
2.3.2.	Инвестиционни схеми на Държавен фонд „Земеделие”	114
<b>V.</b>	<b>ДЕЙНОСТИ, СВЪРЗАНИ СЪС ЗЕМЕДЕЛСКОТО ПРОИЗВОДСТВО</b>	118
1.	Контрол на земеделска и горска техника	118
1.1.	Състояние на механизацията на земеделието и структура на машинно-тракторния парк	118

1.2. Регистрация на земеделска и горска техника	119
1.3. Контрол по техническото състояние и безопасността на техниката	120
1.4. Технически прегледи на техниката	121
1.5. Придобиване и отнемане на правоспособност за работа с техника и издаване на свидетелства	123
1.6. Контрол на пазара и наличие на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип	123
2. Хидромелиорации	124
2.1. Контрол по дейностите, свързани с експлоатацията на хидромелиоративния фонд и с услугата “ водоподаване за напояване”	124
2.2. Дейности, свързани с експлоатацията и поддържането на язовирите и обектите за предпазване от вредното въздействие на водите	125
2.3. Контрол по дейностите, свързани с образуването и развитието на сдруженията за напояване	126
3. Растителна защита	126
3.1. Фитосанитарен контрол	129
3.1.1. Граничен фитосанитарен (карантинен) контрол при внос на растения и растителни продукти	129
3.1.2. Контрол при износ и реекспорт на растения и растителни продукти	130
3.1.3. Контрол при производството на растения и растителни продукти	130
3.1.4. Изпитване, регистрация и контрол на продукти за растителна защита	131
4. Торове	133
4.1. Регистрация на торове	133
4.2. Контрол на торовете при предлагането им на пазара	133
4.3. Употреба на торове	133
5. Сортоизпитване, апробация и семеконтрол	134
6. Контрол на зърно и зърнени продукти	137
6.1. Лицензиране и контрол на публичните складове, зърнохранилища и други обекти за съхранение	137
6.2. Окачествяване на реколта `2011 година	138
7. Безопасност на храните	140
7.1. Здравеопазване и хуманно отношение към животните	140
7.2. Информационна система за идентификация и проследяване движението на животните	144
7.3. Контролни дейности	145

7.3.1.	Безопасност на храните	145
7.3.2.	Официален контрол относно безопасността на хранителни продукти, произведени в съответствие с Утвърдени стандарти, Браншови стандарти, Български държавни стандарти и храни с традиционно специфичен характер и храни със „защитено географско означение”	146
7.3.3.	Система за бързо съобщаване за храни и фуражи	147
7.3.4.	Контрол върху качеството на храните	148
7.3.5.	Граничен контрол	149
7.3.6.	Контрол на ветеринарномедицинската дейност, ветеринарномедицинските продукти и фуражи	150
7.3.6.1.	Контрол на ветеринарномедицинската дейност	150
7.3.6.2.	Контрол на ветеринарномедицинските продукти	152
7.3.6.3.	Контрол на фуражите	152
7.3.6.4.	Одит на официалния контрол	156
7.3.7.	Център за оценка на риска	157
7.3.8.	Законодателни промени в областта на безопасността на храните	158
8.	Селекция и репродукция в животновъдството	159
8.1.	Управление на националните генетични ресурси в животновъдството	159
8.2.	Дейност на развъдните организации	161
8.3.	Контрол и координация на развъдната дейност	162
9.	Селскостопанска наука, обучение и съветническа дейност	163
9.1.	Научноизследователска дейност и научно обслужване в селското стопанство, осъществявани от Селскостопанска академия	163
9.1.1.	Създадени и внедрени в производството научни продукти	163
9.1.2.	Трансфер на знания и научни продукти	163
9.1.3.	Квалификационна структура на учените, обучение на докторанти и публикационна дейност	164
9.1.4.	Международно сътрудничество в областта на селскостопанската наука	165
9.2.	Съветническа дейност	165
<b>VI.</b>	<b>ГОРСКО СТОПАНСТВО</b>	170
1.	Характеристика на горските територии	170
2.	Промени в горските територии	171
3.	Стопанисване на горските територии	172
3.1.	Залесяване и защита срещу ерозия	172
3.2.	Провеждане на сечи в горите	174

4. Ползване на дървесина и на недървесни горски продукти	174
4.1. Ползване на дървесина	174
4.2. Ползване на недървесни продукти	176
5. Защита на горските територии	176
5.1. Защита на горските територии от болести, вредители и други повреди	176
5.2. Защита на горите от пожари	177
6. Защитени територии	178
7. Горска сертификация	179
8. Недържавни гори	179
9. Ловно стопанство	179
10. Опазване на горските територии и контрол	180
11. Участие в международни дейности и проекти	180
12. Финансиране и инвестиции в горските територии	181
12.1. Изпълнителна агенция по горите	181
12.2. Държавни горски предприятия	181
13. Публични регистри на физически лица за упражняване на частна лесовъдска практика и на търговци, извършващи дейности в горския фонд	182
<b>VII. РИБАРСТВО</b>	182
1. Улов и производство на риба и други водни организми	182
2. Потребление на риба и рибни продукти	189
3. Внос и износ на риба и рибни продукти	189
4. Оперативна програма за развитие на сектор "Рибарство", финансирана от Европейския фонд за рибарство	194
5. Административно-наказателна дейност при управление на рибарството и аквакултурите	198
<b>РАЗДЕЛ Б</b>	200
<b>ЦЕЛИ НА ПОЛИТИКАТА В АГРАРНИЯ СЕКТОР И МЕРКИ И ДЕЙСТВИЯ ЗА ПОСТИГАНЕТО ИМ ПРЕЗ 2013 г.</b>	200
<b>ПРИЛОЖЕНИЯ</b>	211

## Списък на използваните съкращения

БАБХ	Българска агенция по безопасност на храните
БАНСИК	Българска анкета за наблюдение на селскостопанската и икономическа конюнктура
БВП	Брутен вътрешен продукт
БДС	Брутна добавена стойност
БДС	Български държавен стандарт
БНБ	Българска народна банка
БСК	Биологични и стопански качества
БЧК	Български червен кръст
ВМП	Ветеринарномедицински продукти
ГИП	Гранични инспекционни пунктове
ГКПП	Гранични контролно-пропускателни пунктове
ГМО	Генетично модифициран организъм
ДГП	Държавни горски предприятия
ДГС	Държавни горски стопанства
ДДС	Данък добавена стойност
Дирекция "ЗЖБХ"	Дирекция „Здравеопазване на животните и безопасност на храните“
ДЛС	Държавни ловни стопанства
ДПФ	Държавен поземлен фонд
ДФЗ/ДФ „Земеделие“	Държавен фонд „Земеделие“
ДФЗ-РА	Държавен фонд „Земеделие“ – Разплащателна агенция
ЕАСТ	Европейска асоциация за свободна търговия
ЕЗФРСР	Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕК	Европейска комисия
ЕМНКП	Единен многогодишен контролен план за храни, фуражи, здравеопазване на животните, хуманно отношение към тях и защита на растенията
ЕПИВ	Европейски план за икономическо възстановяване
ЕС	Европейски съюз
ЕФГЗ	Европейски фонд за гарантиране на земеделието
ЕФР	Европейски фонд по рибарство
ЗГТ	Земеделска и горска техника
ЗГУ	Защитено географско указание
ЗНП	Защитено наименование за произход
ЗППМ	Закон за посевния и посадъчен материал
ЗСПЗЗ	Закон за собствеността и ползването на земеделските земи
ИАГ	Изпълнителна агенция по горите
ИАРА	Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури
ИАСАС	Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол
ИАСРЖ	Изпълнителна агенция по селекция и репродукция в животновъдството
ИЗП	Използвана земеделска площ
ИСАК	Интегрираната система за администриране и контрол
КАТ	Контрол на автомобилния транспорт
КТИ	Контролно-техническата инспекция

МВР	Министерство на вътрешните работи
МЗХ	Министерство на земеделието и храните
МИГ	Местни инициативни групи
НАП	Национална агенция за приходите
НАССР	Анализ на опасностите и контрол на критичните точки
НДДП	Национални доплащания към директните плащания
НДНИВМИ	Национален диагностичен научноизследователски ветеринарномедицински институт
НМП	Национална мониторингова програма за контрол на остатъци от пестициди в и върху храни от растителен произход
НМПКО	Национална мониторингова програма за контрол на остатъци от ветеринарномедицински продукти и замърсители от околната среда
НПП	Национална програма по пчеларство (2011-2013 г.)
НРЛ	Национална референтна лаборатория
НСЗ	Национална служба по зърното
НСИ	Национален статистически институт
НССЗ	Национална служба за съвети в земеделието
ОД „Земеделие“	Областни дирекции „Земеделие“
ОДБХ	Областни дирекции по безопасност на храните
ОИСР	Организация за икономическо сътрудничество и развитие
ОНД	Общност на независимите държави
ООП	Обща организация на пазара
ОПРСР	Оперативна програма за развитие на сектор “Рибарство”
ОСП	Обща селскостопанска политика
ППЗСПЗЗ	Правилник за прилагане на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи
ПРЗ	Продукти за растителна защита
ПРСР	Програма за развитие на селските райони 2007-2013 г.
ПЧИ	Преки чуждестранни инвестиции
РДГ	Регионална дирекция по горите
РМС	Решение на Министерски съвет
СЕПП	Схема за единно плащане на площ
СИЗП	Система за идентификация на земеделските парцели
СН	Сдружения за напояване
ССА	Селскостопанска академия
ЦЛВСЕЕ	Централна лаборатория по ветеринарно-санитарна експертиза и екология
ЦЛКР	Централна лаборатория по карантина на растенията
ЦЛХИК	Централна лаборатория за химични изпитвания и контрол
ЦОФК	Цифровата ортофотокарта
ЦПО	Център за професионално обучение
CPVO	Офис на Общността за закрила на сортовете
RASFF	Система за бързо съобщаване за храни и фуражи



## АГРАРЕН ДОКЛАД 2012

### РАЗДЕЛ А

#### I. СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА. МАКРОИКОНОМИЧЕСКА РАМКА. МЯСТО НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ В НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА

През 2011 г. производеният в страната брутен вътрешен продукт по предварителни данни бележи реален ръст<sup>1</sup> от 1,7% спрямо предходната година.

Номиналният стойностен обем на БВП за годината достига 75 265 млн. лева (38 483 млн. евро).

Средногодишната инфлация за 2011 г. е 4,2%, а инфлацията в края на годината спрямо същия период на 2010 г. – 2,8%.

По данни на БНБ, износът за 2011 г. възлиза на 39 634 млн. лева (20 264 млн. евро), което представлява 52,7% от БВП. Вносът за годината е в размер на 43 851 млн. лева (22 420 млн. евро) или 58,3% от БВП на страната. В резултат от изпреварващия темп на нарастване на износа спрямо този при вноса, отрицателното търговско салдо (FOB-FOB) намалява до -4 217 млн. лева (-2 156 млн. евро).

През 2011 г. преките чуждестранни инвестиции в България възлизат на 3 415 млн. лева (1 746 млн. евро), което представлява 4,5% от БВП.

По данни на Агенцията по заетостта, през 2011 г. равнището на безработица се движи в сравнително тесен интервал със слаби, основно сезонни колебания. В края на месец декември 2011 г. равнището на безработица е 10,4%, с 1,2 пункта над отчетеното година по-рано.

Таблица I.1. Основни макроикономически показатели на Република България

Показател	'02	'03	'04	'05	'06	'07	'08	'09	'10	'11
БВП, млрд. лева	33,189	35,812	39,824	45,484	51,783	60,185	69,295	68,322	70,511	75,265
БВП, млрд. евро	16,969	18,310	20,361	23,255	26,476	30,772	35,430	34,932	36,052	38,483
Годишен реален темп на изменение на БВП, %	4,7	5,5	6,7	6,4	6,5	6,4	6,2	-5,5	0,4	1,7
Средногодишна инфлация, %	5,8	2,3	6,1	5,0	7,3	8,4	12,3	2,8	2,4	4,2
Инфлация в края на годината, %	3,8	5,6	4,0	6,5	6,5	12,5	7,8	0,6	4,5	2,8
Търговско салдо, млрд. лева	-3,673	-4,744	-5,777	-8,625	-10,879	-14,171	-16,816	-8,164	-5,405	-4,217
Търговско салдо, млрд. евро	-1,878	-2,426	-2,953	-4,410	-5,562	-7,245	-8,598	-4,174	-2,764	-2,156
ПЧИ, млрд. лева	1,917	3,619	5,351	6,165	12,168	17,704	13,159	4,766	2,252	3,415
ПЧИ, млрд. евро	0,980	1,851	2,736	3,152	6,222	9,052	6,728	2,437	1,151	1,746

Източник: НСИ – БВП, темп на изменение на БВП и инфлация; БНБ – търговско салдо и ПЧИ. Предварителни данни за 2011 г.

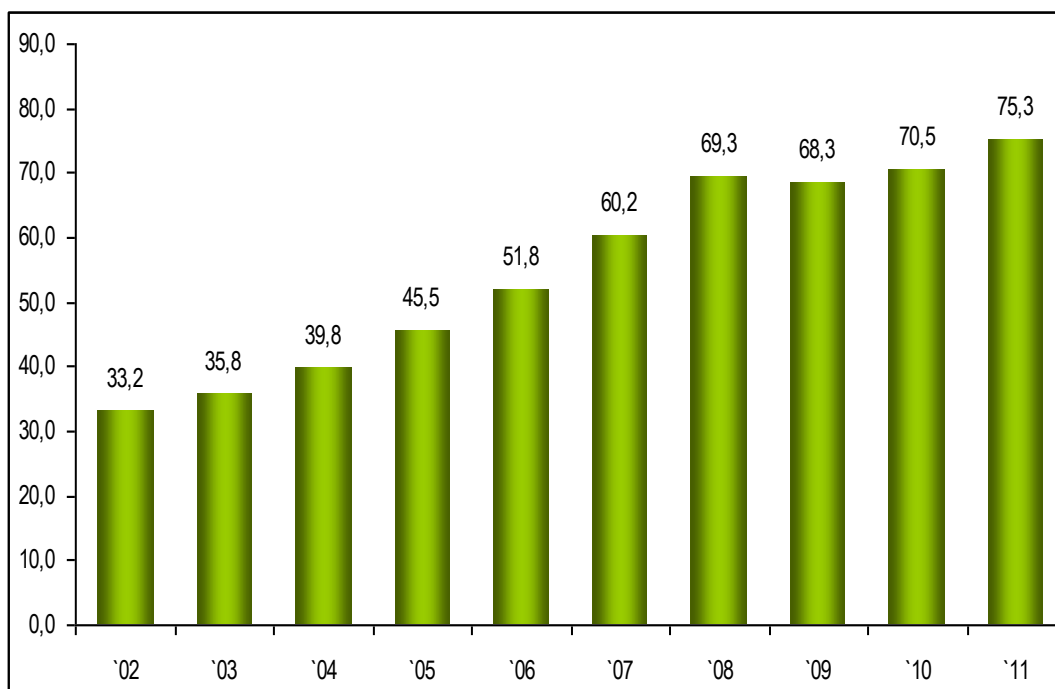
#### **Брутен вътрешен продукт**

През 2011 г. БВП нараства с 1,7% в реално изражение спрямо предходната година. В номинално изражение той достига 75 265 млн. лева (38 483 млн. евро), като на човек от

<sup>1</sup> Реалният темп на изменение е изчислен въз основа на стойностите на съответния показател по съпоставими цени на 2005 г.

населението се падат 10 109 лева (5 169 евро).

**Фигура I.1. Размер на БВП за периода 2002 – 2011 г., млрд. лева**



Източник: НСИ; предварителни данни за 2011 г.

### **Брутна добавена стойност**

Брутната добавена стойност, създадена от отраслите на националната икономика през 2011 г. възлиза на 64 831 млн. лева (33 147 млн. евро) по текущи цени. В реално изражение тя нараства с 1,8% спрямо предходната година. Добавената стойност на субектите от аграрния сектор през 2011 г. е в размер на 3 637 млн. лева по текущи цени - с 22,2% в номинално изражение над нивото от 2010 г.

По икономически сектори БДС за 2011 г. се разпределя, както следва:

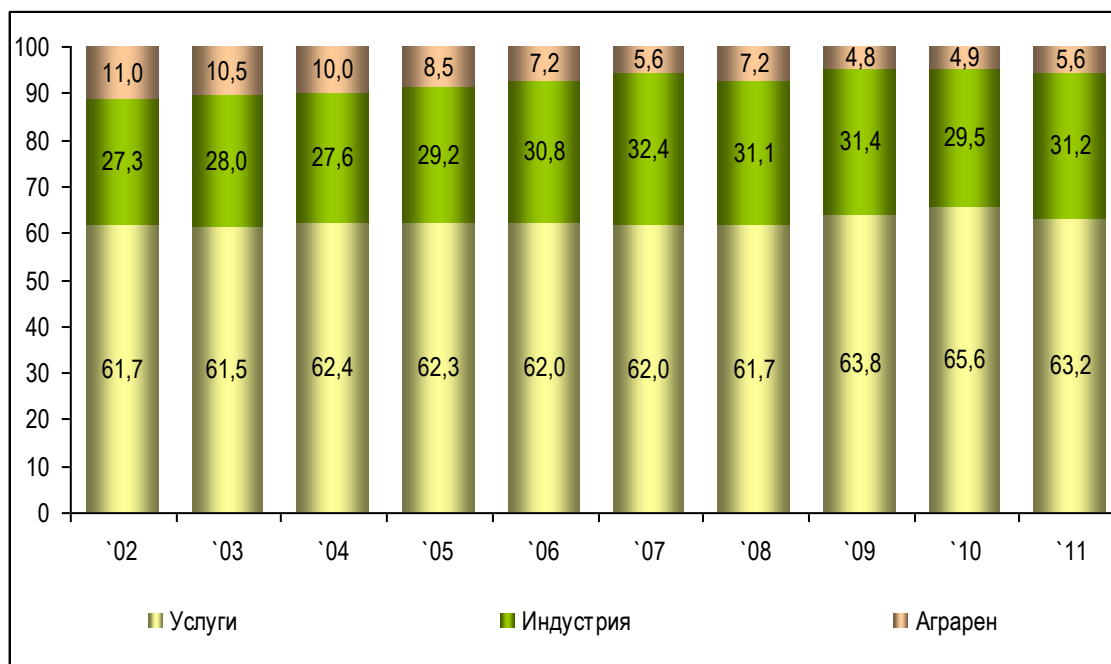
- Индустрия (вкл. строителство) – 31,2%;
- Услуги – 63,2% ;
- Аграрен (селско, горско и рибно стопанство) – 5,6%.

Делът на аграрния сектор в общата БДС нараства с 0,7 пункта спрямо 2010 г.

По предварителни данни на НСИ, общата БДС за икономиката на страната през първите шест месеца на 2012 г. възлиза на 29 782 млн. лева (15 227 млн. евро) по текущи цени. Относителният дял на икономическите сектори в БДС за първата половина на годината е: индустрия – 32,7%; аграрен сектор – 4,7% и услуги – 62,6%.

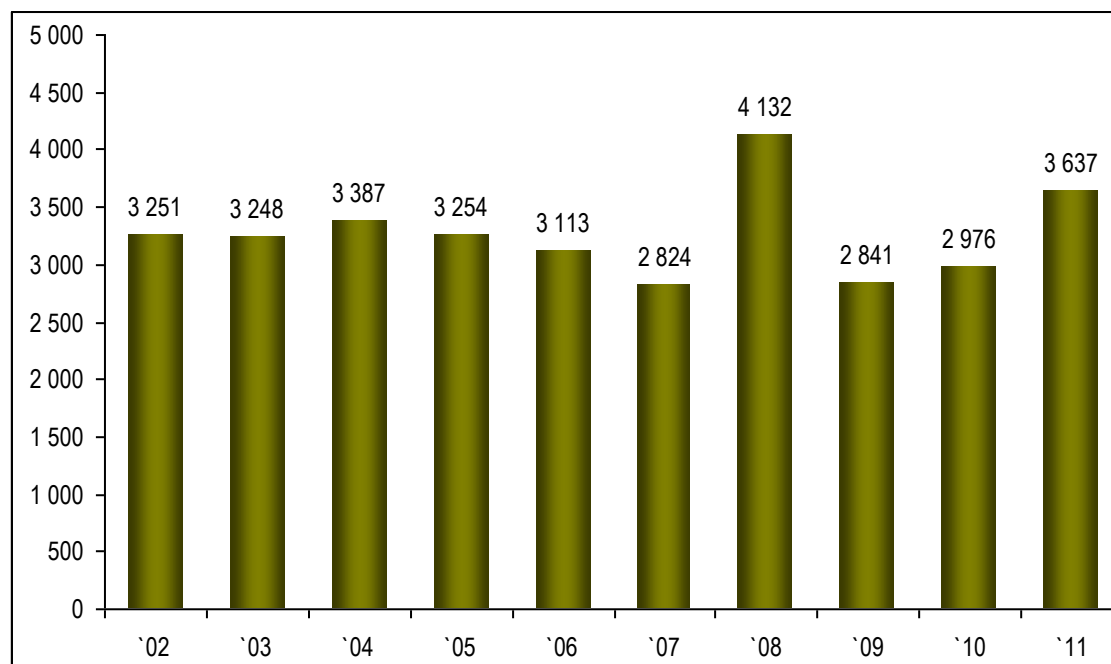
През първото полугодие на 2012 г. аграрният сектор е формирал БДС в размер на 1 383 млн. лева, с 14,5% повече в номинално изражение спрямо същия период на 2011 г. В реално изражение, добавената стойност от сектора нараства с 9,2%, сравнено с първата половина на предходната година.

**Фигура 1.2. БДС по икономически сектори за периода 2002 – 2011 г., %**



Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХ; предварителни данни за 2011 г.

**Фигура 1.3. БДС от отрасъл “Селско, горско и рибно стопанство” 2002 – 2011 г., млн. лева**

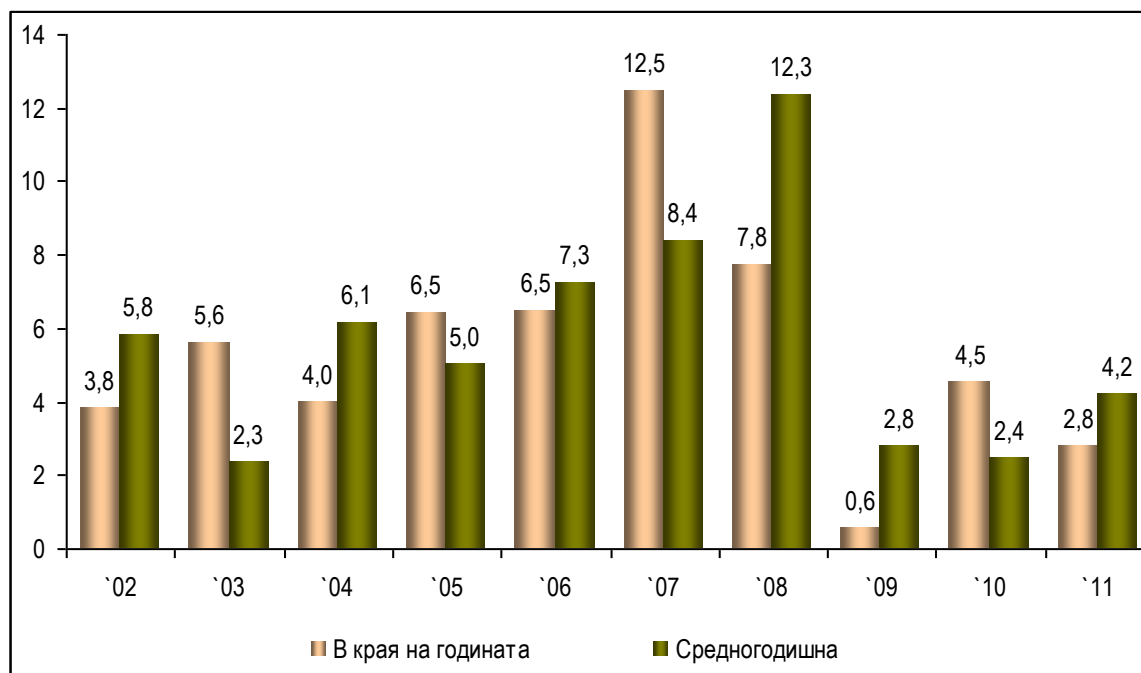


Източник: НСИ, предварителни данни за 2011 г.

### **Инфлация**

Средногодишната инфлация за 2011 г. е 4,2%, а инфлацията, натрупана в края на годината – 2,8%. В края на 2011 г. цените на хранителните стоки са нараснали с 4,2% на годишна база, цените на нехранителните стоки – с 1,8%, цените на общественото хранене – с 3,8%, а тези на услугите – с 1,6%.

**Фигура I.4. Инфлация, %**



Източник: НСИ

### **Заетост и безработица**

В резултат на положителните индикации в икономиката, през 2011 г. се отчита по-нисък темп на намаление на заетите лица спрямо този за предходната година. По данни на НСИ, средногодишният брой на заетите лица на 15 и повече навършени години е 2 949,6 хиляди, със 103,2 хиляди по-малък от 2010 г., при двойно по-голям спад за периода 2010/2009 – 200,8 хиляди души.

През 2011 г., по данни на Агенцията по заетостта, средногодишният брой на регистрираните безработни лица в бюрата по труда е 332 601 души, с 18 344 души, с 18 344 души или 5,2% по-малко спрямо 2010 г.

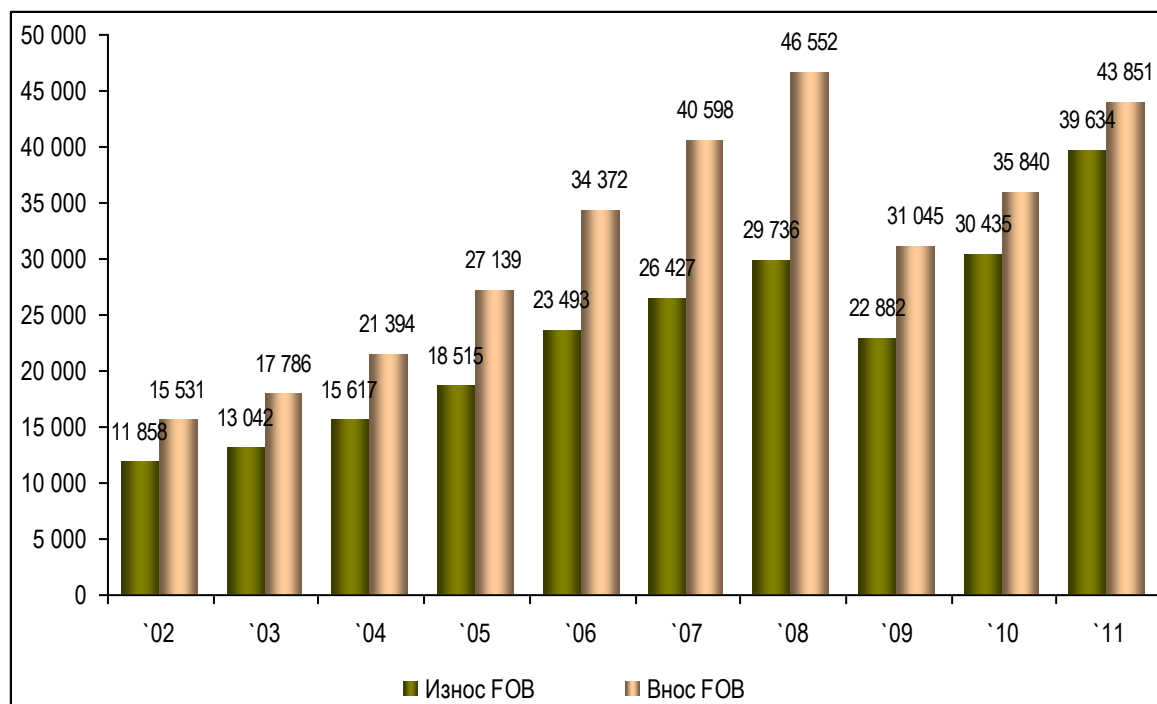
От началото на годината до м. септември е регистрирано постепенно намаление на нивото на безработица от 11,0% на 9,4%, последвано от плавно покачване до 10,4% за м. декември. Средногодишното равнище на безработица е 10,1%, с 0,7 процентни пункта по-високо в сравнение с това за 2010 г.

По предварителни данни на НСИ, през 2011 г. средната годишна работна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение, включително годишни премии, е 8 478 лева, което е със 710 лева или 9,1% повече спрямо 2010 г. В сектор селско, горско и рибно стопанство увеличението е с 9,9%, до средно 6 318 лева за 2011 г.

### **Износ и внос**

По данни на БНБ, през 2011 г. износът на България нараства с 30,2% спрямо предходната година до 39 634 млн. лева (20 264 млн. евро), което представлява 52,7% от БВП. Вносът през годината е в размер на 43 851 млн. лева (22 420 млн. евро) – с 22,4% повече в сравнение с 2010 г. и представлява 58,3% от БВП на страната.

**Фигура I.5. Износ и внос за периода 2002 – 2011 г., млн. лева**

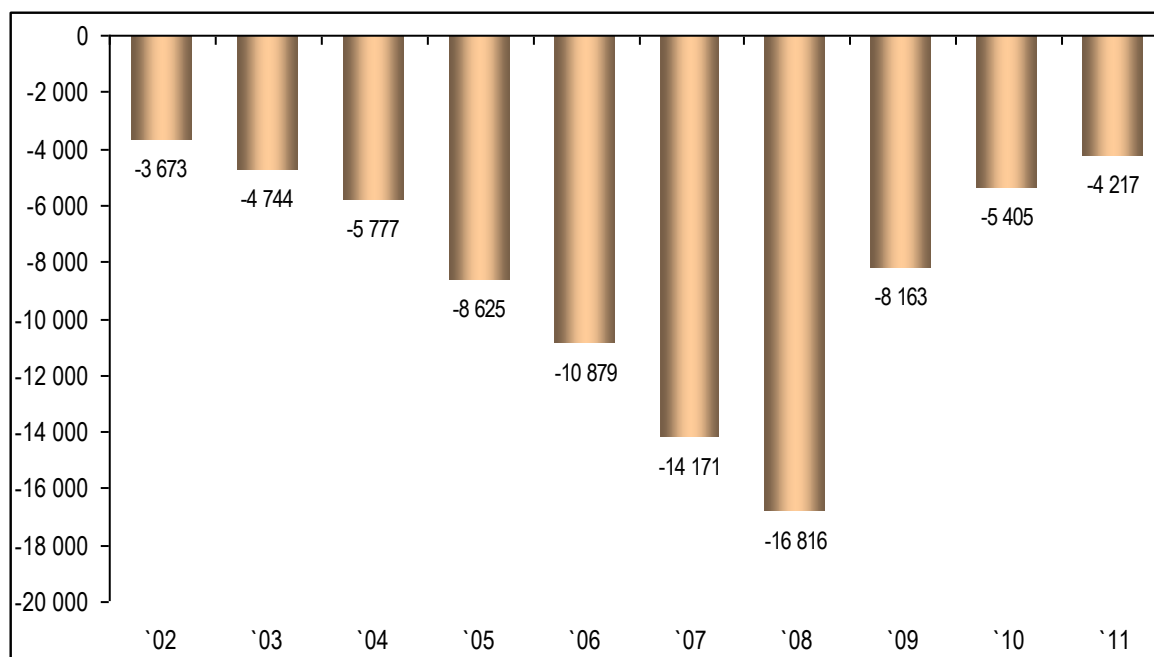


Източник: БНБ

През 2011 г. отрицателното търговско салдо намалява за трета поредна година до -4 217 млн. лева (-2 156 млн. евро), при -5 405 млн. лева (-2 764 млн. евро) за 2010 г.

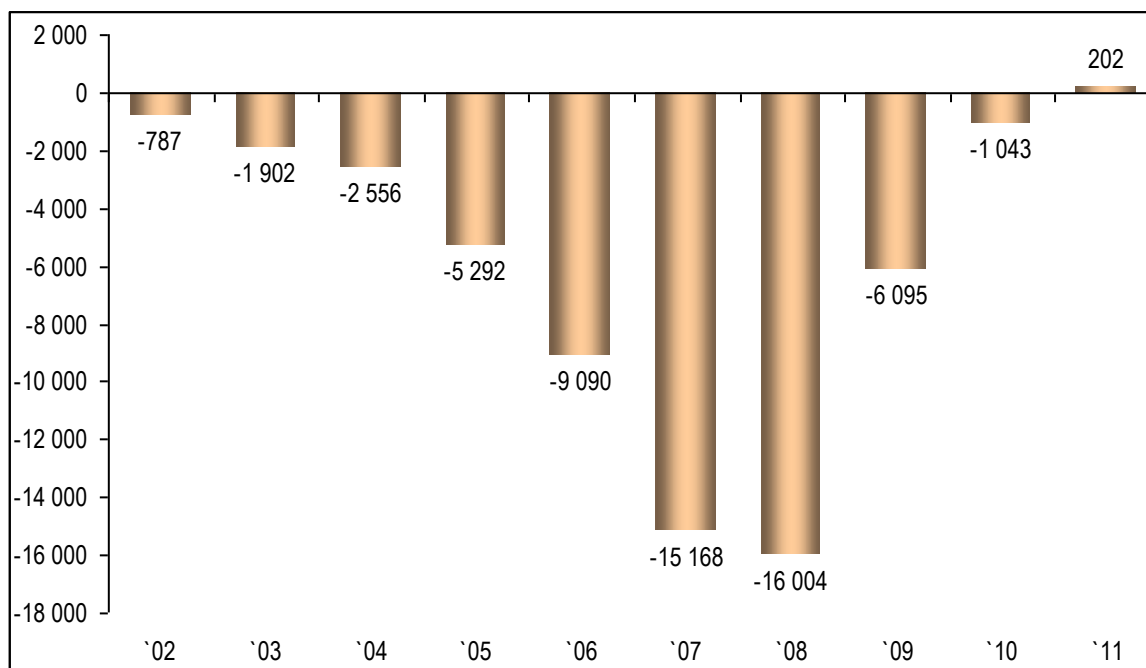
Свиването на отрицателното търговско салдо допринася за формиране на положително салдо по текущата сметка в размер на 202 млн. лева (104 млн. евро) за 2011 г.

**Фигура I.6. Търговско салдо за периода 2002 – 2011 г., млн. лева**



Източник: БНБ. Предварителни данни за 2011 г.

**Фигура I.7. Текуща сметка за периода 2002 – 2011 г., млн. лева**

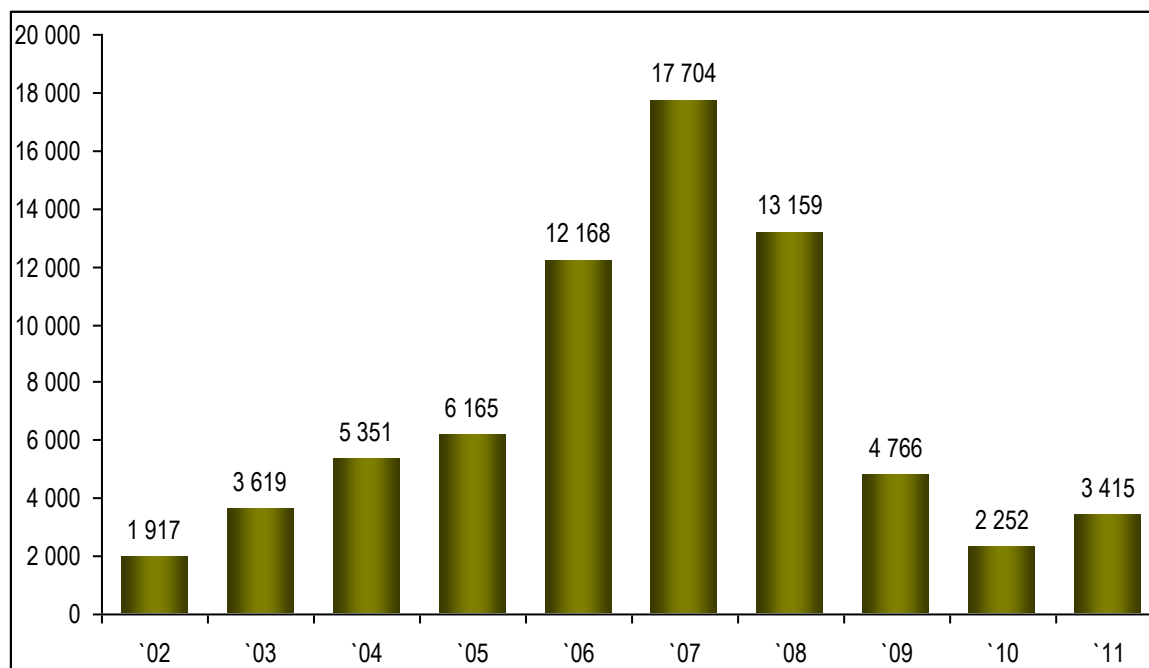


Източник: БНБ

### **Преки чуждестранни инвестиции**

По данни на БНБ, ПЧИ за 2011 г. възлизат на 3 415 млн. лева (1 746 млн. евро), с 52% повече спрямо предходната година. Преките инвестиции през годината представляват 4,5% от БВП, при 3,2% през 2010 г.

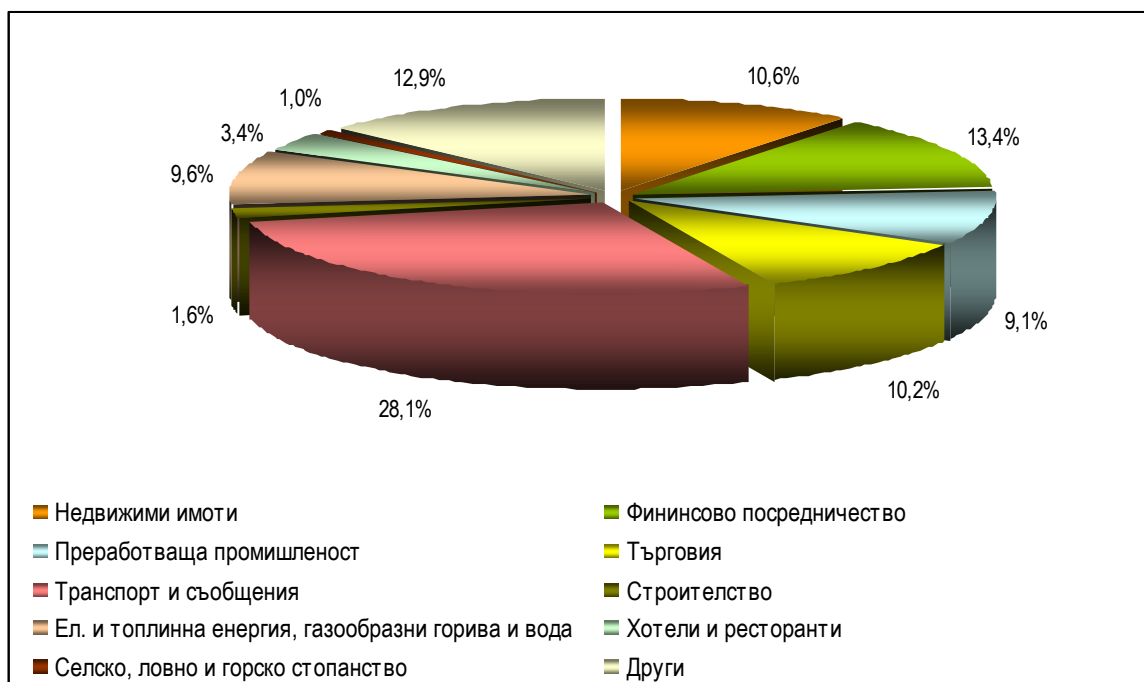
**Фигура I.8. Преки чуждестранни инвестиции 2002 – 2011 г., млн. лева**



Източник: БНБ

В рамките на годината най-много инвестиции са привлечени в отраслите „Транспорт, складиране и съобщения“ (28,1% от общия обем ПЧИ) и “Финансово посредничество” (13,4%). ПЧИ в селското, ловно и горско стопанство през годината представляват едва 1% от общия обем преки инвестиции в страната.

**Фигура I.9. Преки чуждестранни инвестиции по икономически дейности през 2011 г.,%**



Източник: БНБ

## II. РАЗВИТИЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ ПРЕЗ 2011 Г. И ПРОГНОЗИ ЗА 2012 Г.

### 1. Използване на земеделската земя и структури в земеделието

#### 1.1. Използване на площите със селскостопанско предназначение

**Площта със селскостопанско предназначение** през 2011 г. е 5 486 572 ха, което представлява около 50% от територията на страната.

**Използваната земеделска площ** се формира от обработваемата земя, трайните насаждения, постоянно затревените площи, семейните градини и оранжерийните площи. През 2011 г. тя е 5 087 948 ха, което представлява 45,8% от територията на страната. Спрямо предходната година, ИЗП се увеличава с 0,7%.

**Обработваемите земи** са площите, които се включват в сеитбообращение, временните ливади с житни и бобови треви и угарите. През 2011 г. обработваемите земи нарастват с 2% спрямо предходната година, като заемат 3 227 237 ха или 63,4% от използваната земеделска площ. Нарастването се дължи основно на увеличените площи с пшеница, царевица, слънчоглед и индустриални маслодайни култури.

**Изкуствените ливади с бобови и житни треви** през 2011 г. намаляват с 4,6% спрямо 2010 г. до 84 804 ха, което представлява 2,6% от обработваемата земя и 1,7% от ИЗП на страната.

**Угарите** са обработваеми земи, които в годината на наблюдение не се реколтират. Обработени или не, площите остават в тази категория не повече от две години. През 2011 г. угарите намаляват с 16,1% спрямо 2010 г. и заемат 174 110 ха. Това представлява 5,4% от обработваемата земя и 3,4% от ИЗП на страната, при съответно 6,6% и 4,1% за предходната година.

**Овощните насаждения** през 2011 г. представляват 1,4% от ИЗП на страната, като площите, заети с тях бележат намаление с 4,7% спрямо предходната година. **Смесените трайни насаждения се увеличават със 17,8%.**

Площите с лозя - чиста култура през 2011 г. намаляват с 5,1% спрямо 2010 г., до 78 468 ха, което представлява 1,5% от ИЗП на страната.

**Постоянно продуктивните ливади, високопланински пасища, затревени повърхности със слаб продуктивен потенциал и ливади-овощни градини през 2011 г. заемат 1 678 308 ха или 33% от ИЗП на страната.**

При **семейните градини** през 2011 г. се наблюдава увеличение с 4,1% спрямо предходната година, до 22 517 ха или 0,4% от ИЗП на страната.

**Необработвани земи** са тези, които не се включват в сеитбообращението и не са използвани за земеделско производство повече от две години. Експлоатационното им възстановяване е възможно с минимални средства. През 2011 г. необработваните земи заемат около 3,6% от площта на страната, като намаляват с 9,6% в сравнение с предходната година.

**Таблица II.1. Обработваема земя, използвана земеделска площ и площ със селскостопанско предназначение за периода 2008 – 2011 г., ха**

Заетост	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.
Пшеница	1 114 427	1 254 151	1 095 703	1 152 999
Ечемик	223 004	264 689	250 640	174 010
Ръж и тритикале	15 296	17 034	16 116	17 841
Овес	40 230	28 894	24 627	17 163
Царевица	348 402	303 881	360 046	430 914
Други житни	13 217	9 809	9 259	12 006
Слънчоглед	723 962	687 209	734 314	795 319
Тютюн	26 742	27 865	31 652	21 710
Индустриални маслодайни култури	102 899	115 013	209 347	233 934
Други индустриални култури	49023	60731	74738	54458
Картофи	21 648	14 068	13 824	16 852
Боб, грах, бакла	5 868	3 803	3 670	5 982
Леща, нахут и други варива	3 857	5 754	2 169	2 094
Пресни зеленчуци	30 001	28 715	29 420	27 227
Фуражни култури, окопни			96	
Други фуражни едногодишни култури	7 352	6 349	7 366	3 804
Ливади засети с бобови	99 362	94 226	87 718	83 503
Ливади засети с житни	2 468	1 183	1 191	1 301
Други култури на обработваема земя	3 314	2 806	3 014	2 010
Угар	229 471	196 336	207 616	174 110
<b>Обработваема земя</b>	<b>3 060 543</b>	<b>3 122 516</b>	<b>3 162 526</b>	<b>3 227 237</b>
Семейни градини	25 763	21 411	21 629	22 517
Овощни насаждения	69 893	71 995	72 913	69 478
Лозя – чиста култура	100 873	84 438	82 675	78 468
Други трайни насаждения	14 888	10 197	10 133	11 940
Постоянно затревени площи и ливади-овощни градини	1 828 865	1 719 028	1 701 990	1 678 308
<b>Използвана земеделска площ</b>	<b>5 100 825</b>	<b>5 029 585</b>	<b>5 051 866</b>	<b>5 087 948</b>
<b>Площ със селскостопанско предназначение</b>	<b>5 648 206</b>	<b>5 490 113</b>	<b>5 492 891</b>	<b>5 486 572</b>

Източник: МЗХ, „Агростатистика“

## 1.2. Участие на Държавния поземлен фонд в поземлените отношения в България

През 2011 г. общият размер на земеделските земи от ДПФ – частна държавна собственост възлиза на 224 574 ха.



## **Наемни/арендни отношения**

Земеделските земи от ДПФ се предоставят за ползване под наем и аренда чрез търг съгласно разпоредбите на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи. През 2011 г. общият размер на предоставените под наем или аренда земеделски имоти от ДПФ на физически и юридически лица възлиза на 91 191 ха (40,65% от ДПФ, частна държавна собственост).

Общо за страната на тръжните сесии, проведени от ОД „Земеделие“, са обявени 64 916 ха земеделски земи от ДПФ, от които към м. декември 2011 г. са спечелени 23 221 ха, в т.ч. 18 641 ха за отглеждане на едногодишни полски култури.

В правомощията на министъра на земеделието и храните е да предоставя за безвъзмездно ползване земи от ДПФ на научни институти, селскостопански техникуми, училища, затвори, разсадници и др., необходими за осъществяване на основната им дейност. По този ред са предоставени около 20 651 ха държавни земи.

## **Обезщетяване на собственици с поименни компенсационни бонове**

В съответствие с произтичащите от ЗСПЗЗ задължения на държавата за обезщетяване на собственици, Министерството на земеделието и храните организира и провежда търгове за продажба на земеделски земи от ДПФ на притежатели на поименни компенсационни бонове. През 2011 г. на проведените търгове за продажба на земи от ДПФ, притежатели на поименни компенсационни бонове са закупили общо 113,224 ха земеделски земи от ДПФ на стойност 396 586 броя поименни компенсационни бонове.

## **Учредяване на ограничени вещни права върху земи от ДПФ**

През 2011 г. са разгледани над 100 искания от кметове на общини, юридически и физически лица, във връзка с инвестиционни намерения за изграждане или разширение на площадкови и/или линейни обекти, с които се засягат земеделски земи, собственост на ДПФ. Изготвени са становища относно възможността за предоставяне на имоти от ДПФ за неземеделски нужди, които са представени за разглеждане от Комисията за земеделските земи. Въз основа на решенията на Комисията са изготвени 44 броя писма, с които министърът на земеделието и храните на основание чл. 24в от ЗСПЗЗ изразява предварително съгласие за възлагане изработването на подробен Устройствен план за проектиране на площадки и трасета, във връзка с изграждане на водопроводни и канализационни мрежи, трасета на електропроводи, трасета на преносен газопровод за нуждите на „Булгартрансгаз“ ЕАД, изграждане на елементи на техническата инфраструктура по искане на Агенция „Пътна инфраструктура“.

Във връзка с предприета процедура от собственици на сгради и съоръжения за придобиване на собственост върху земята – частна държавна собственост, на която е извършено строителството, на основание чл. 24в от ЗСПЗЗ са изготвени 4 броя съгласия на министъра на земеделието и храните за започване на процедура за изготвяне на подробен устройствен план, с който да се определи нормативно необходимата прилежаща площ към тях.

Изготвени са 5 броя договори за учредяване право на строеж върху 3,6 ха земеделски земи от държавния поземлен фонд, на основание чл. 24, ал. 1 от ЗСПЗЗ, чл. 47, ал. 20 от ППЗСПЗЗ, във връзка с чл. 62, ал. 1 от Закона за енергетиката (за площадки на ветрогенератори, стъпки на ел. стълбове и във връзка със сключен договор за предоставяне на концесия за подземни природни богатства. На основание чл. 24, ал. 1 от ЗСПЗЗ, чл. 47, ал. 21 от ППЗСПЗЗ, във връзка с чл. 64, ал. 1 и ал. 2 от Закона за енергетиката са изготвени 5 броя договори за учредяване на сервитут - право на прокарване, право на преминаване и за ограничаване ползването на земи от ДПФ.

През 2011 г. са сключени 2 броя договори за временно ползване под наем на земи от ДПФ за не земеделски нужди.

## **Дейности по опазване на земеделските земи**

Дейностите по опазване на земеделските земи са свързани със запазване и възстановяване качествата на земеделските земи, извършване на рекултивационни мероприятия и прилагане на стриктен контрол при промяна на предназначението на земите за реализиране на различни инвестиционни намерения.

През 2011 г. Комисията за земеделските земи е разгледала общо 405 предложения за утвърждаване на площадки и/или трасета за проектиране и 338 за промяна предназначението на земеделските земи, като са постановени решения за промяна предназначението на 3 252,2 ха. Комисиите към областните дирекции „Земеделие“ са разгледали 2 006 предложение за промяна на предназначението на земеделски земи, като са постановени решения за промяна предназначението на 1 133 ха. През годината е проведена една комисия за приемане на рекултивирани терени, като е приета рекултивирана площ в размер на 75,25 дка. Определените площи за рекултивация са 837 дка, като са проведени 3 комисии.

### **1.3. Система за идентификация на земеделските парцели**

Системата за идентификация на земеделските парцели е основна подсистема на Интегрираната система за администриране и контрол, на базата на която стават заявяването на площи за подпомагане и контролът за допустимост за плащане на заявените площи. Поради това данните в нея трябва да са максимално актуални и достоверни.

През 2011 г. поддържането на данните в СИЗП обхваща следните дейности:

- Актуализация на 46% от цифровата ортофотокарта на страната по ново самолетно заснемане, извършено през 2011 г.;
- Актуализация на физическите блокове по новата ЦОФК – граници, начин на трайно ползване, слой „Площи, подходящи за подпомагане по СЕПП“ според промените, настъпили в ползването на земеделските площи и тяхното състояние;
- Извършване на теренни проверки, с използване на GPS-устройства, на:
  - физически блокове, чиито граници и други характеристики не могат да се определят еднозначно по новата ЦОФК;
  - случайна извадка от актуализираните по новата ЦОФК физически блокове и слой „Площи, подходящи за подпомагане по СЕПП“ за контрол на дешифрицията;
  - физически блокове, в които са заявени за подпомагане площи извън границите на блока или извън слоя „Площи, подходящи за подпомагане по СЕПП“;
- Отразяване констатациите и измерванията от тези теренни проверки в базите данни на СИЗП;
- Отразяване констатациите от проверките на място, извършени от Техническия инспекторат на Разплащателна агенция;
- Извършване на качествен контрол на данните в СИЗП и изготвяне на годишния доклад за състоянието на СИЗП до Европейската комисия;
- По актуализираните физически блокове и слой „Площи, подходящи за подпомагане по СЕПП за 2011 г.“ се извърши определяне на плащанията на площ за 2011 г. от страна на ДФ „Земеделие“.

### **Подаване на заявления за подпомагане - кампания `2011**

През 2011 г. е организирана и проведена Кампания `2011 за подаване на заявления за подпомагане, която включва:

- Обучение на служителите от ОД „Земеделие“ и общински служби по земеделие за работа със софтуера на ДФ „Земеделие“ – Разплащателна агенция за въвеждане данните от Заявленията за регистрация;

- Предоставяне на формуляри на заявления за подпомагане и графичен материал за местонахождението на ползваните от кандидатите за подпомагане площи;
- Оказване помощ на кандидатите за подпомагане при попълване на заявленията за подпомагане и идентифициране на ползваните от тях земеделски площи;
- Въвеждане на представените заявления в Система за регистрация на кандидати и заявления за подпомагане – модул на ИСАК;
- Предоставяне на попълненото и комплектовано Общо заявление в съответната териториална структура на Разплащателна агенция;

Заявяването на площи за подпомагане за 2011 г. се извърши по обновените/актуализираните през 2010 г. ЦОФК, физически блокове и „Площи, подходящи за подпомагане по СЕПП за 2010 г.“

#### 1.4. Регистрация на земеделски производители

През 2011 г. общият брой на земеделските производители, регистрирани в регистъра по Наредба № 3/1999 г. е 65 504, а през 2012 г. – 67 614.

Регистърът на земеделските производители служи за набиране на информация за земеделските производители и за дейността им с цел подпомагане на земеделието и развитието на селските райони.

Регистрираните в него земеделски производители имат право да получават безплатно съвети и информация за цени и пазари на земеделски продукти от Националната служба за съвети в земеделието и да получават безплатна информация, анализи и прогнози от Областните дирекции „Земеделие“.

**Табл. II.2. Земеделски производители, регистрирани по реда на Наредба № 3/1999 г.**

	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.
Общ брой регистрирани земеделски производители	77 899	80 308	95 770	99 087	69 306	65 504	67 614

*Източник: МЗХ, Главна дирекция „Земеделие и поземлени отношения“*

#### 1.5. Структура на земеделските стопанства

През втората половина на 2010 г. Министерството на земеделието и храните проведе преброяване на земеделските стопанства на територията на цялата страна в изпълнение на Закона за преброяване на земеделските стопанства през 2010 г. в Република България. Преброяването е проведено по методология, съобразена с изискванията на европейското законодателство – Регламент (ЕО) № 1166/2008 и Регламент (ЕО) № 1200/2009. Това гарантира сравнимостта на получените резултати за структурата на земеделските стопанства в България и за земеделските производствени методи с тези на държавите-членки на Европейския съюз.

Селскостопанското преброяване (Agricultural census) е основен източник на информация за състоянието и тенденциите в развитието на земеделието. То има задача да осигури актуална икономическа, социална и екологична картина на аграрния сектор, необходима за вземането на решения при провеждането на Общата селскостопанска политика.

С преброяването на земеделските стопанства през 2010 г. са обхванати 370 222 земеделски стопанства на територията на страната, които по смисъла на Закона за преброяването извършват поне една от посочените дейности – стопанисват земеделска земя (ИЗП), отглеждат селскостопански животни, произвеждат земеделски продукти или поддържат земята в добро земеделско и екологично състояние и отговарят на посочените критерии в Приложение № 2 към чл. 5 от Закона.

От общия брой на земеделските стопанства, 357 074 стопанисват земеделска земя, а 279 657 отглеждат селскостопански животни, птици и пчели. Най-голям е броят и относителният дял на земеделските стопанства, които едновременно обработват земеделска земя и отглеждат животни – 266 644 или 72% от общия брой. Земеделските стопанства без ИЗП са 13 148, от които 13 013 отглеждат селскостопански животни, а останалите отглеждат гъби, буби, други животни или имат люпилни. В земеделските стопанства без ИЗП се отглеждат около 46% от преброените птици, 44% от свинете, 8% от говедата.

Общият размер на използваната земеделска площ в стопанствата е 3 616 965 ха, а средният размер на ИЗП в едно стопанство – 10,1 ха. В обхванатата от преброяването ИЗП на стопанствата не са включени пасища, мери и други постоянно затревени площи, които се използват за паша на животните колективно от много на брой стопани, които през 2010 г. са 876 хил. ха.

**Табл. II.3. Използване на земята по категории земеделска площ**

Категории използвана земеделска площ (ИЗП)	Земеделски стопанства (брой)		Площ (хектари)	
	2003 г.	2010 г.*	2003 г.	2010 г.*
<b>Използвана земеделска площ</b>	<b>654 808</b>	<b>357 074</b>	<b>2 904 480</b>	<b>3 616 965</b>
Обработваема земя	533 251	250 728	2 674 907	3 124 928
Зърнени култури	369 436	119 640	1 626 667	1 796 148
Технически култури	88 354	57 694	785 228	1 077 024
Фуражни култури	189 871	75 332	103 169	106 134
Картофи	209 523	88 750	17 156	13 553
Ягоди, пресни зеленчуци и цветя	188 687	72 107	29 872	24 708
Семена и посадъчен материал	1 751	1 399	876	533
Други култури в обработваема земя		236		343
Угари	28 521	12 491	111 940	106 486
Семейни градини	534 033	227 926	21 046	10 365
Постоянно затревени площи	198 129	107 267	107 393	382 023
Трайни насаждения - общо	260 747	118 610	101 135	99 649
Овощни видове	58 511	42 827	31 576	45 505
Разсадници	497	489	952	1 334
Лозя	223 580	87 002	68 487	52 336
Други трайни насаждения	267	204	121	474

*Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“, преброяване на земеделските стопанства*

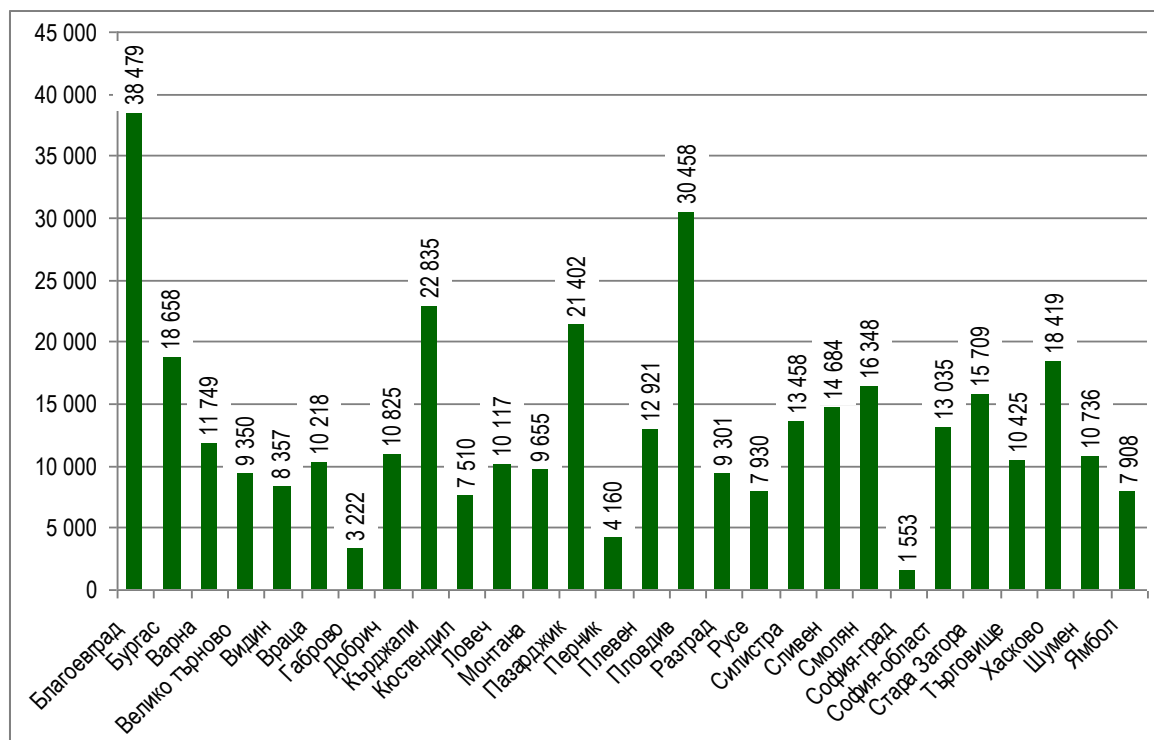
*\* предварителни резултати*

Данните за броя на стопанствата и използваната земеделска площ ясно очертават две тенденции. От една страна се наблюдава значително намаление на броя на земеделските стопанства – с 44,4% спрямо предходното преброяване през 2003 г. От друга страна, ИЗП нараства с около 24.5%. В резултат, средната площ, използвана в едно земеделско стопанство нараства над два пъти – от 4,44 ха през 2003 г. на 10,1 ха през 2010 г., което свидетелства за засилване на процесите на уедряване на стопанствата и поземлените участъци, които ползват.

Териториалното разпределение на земеделските стопанства се характеризира с неравномерност, обусловена от различни природно-климатични и социално-икономически фактори.

С най-голям брой земеделски стопанства е област Благоевград – 38 479, което представлява 10,4% от всички стопанства в страната. Следва област Пловдив с 30 458 стопанства или 8,2% от общия брой. Най-малко са стопанствата с местонахождение в областите София-град – 1 553 и Габрово – 3 222 или съответно 0,4% и 0,9% от общия брой.

**Фигура II.1. Териториално разпределение на земеделските стопанства по области през 2010 г.**



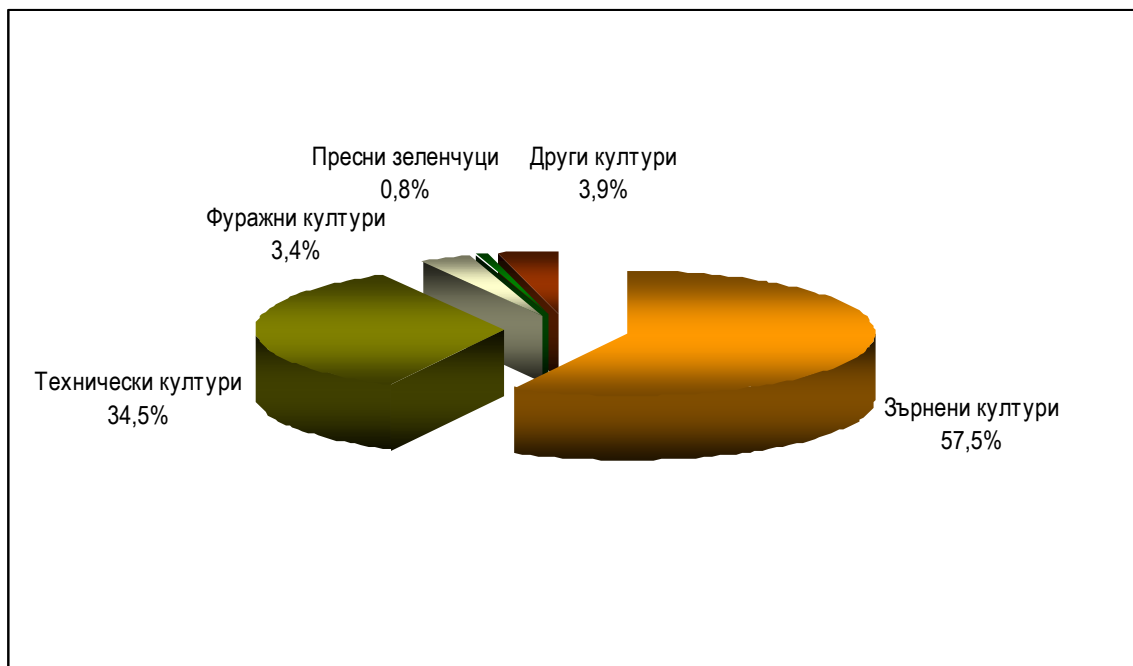
*Източник:* МЗХ, отдел „Агростатистика“ – „Преброяване на земеделските стопанства през 2010 г. – предварителни резултати

### 1.5.1. Структури в растениевъдството

Обработваемата земя, обхваната по време на преброяването, е 3 124 928 ха. Зърнените култури заемат 1 796 148 ха, техническите - 1 077 024 ха, фуражните – 106 134 ха, пресните зеленчуци – 24 708 ха и други култури – 343 ха.

Структурата на обработваемата земя е представена във Фигура II.2.

**Фигура II.2. Структура на обработваемата земя през 2010 г.**



*Източник:* МЗХ, отдел „Агростатистика“ – „Преброяване на земеделските стопанства през 2010 г. – предварителни резултати”

## 1.5.2. Структури в животновъдството

По предварителни данни, общият брой на земеделските стопанства, отглеждащи селскостопански животни, птици и пчелни семейства през 2010 г. е 279 657 броя, което е с 53,5% по-малко спрямо 2003 г. (600 815 броя през 2003 г.).

**Таблица II.4. Стопанства и отглежданите в тях животни по видове и категории през 2010 г., брой**

Видове и категории животни	Земеделски стопанства		Селскостопански животни	
	2003 г.	2010 г.*	2003 г.	2010 г.*
<b>Говеда - общо</b>	<b>211 968</b>	<b>95 357</b>	<b>682 985</b>	<b>576 339</b>
Крави, в т.ч.:	194 699	86 210	377 593	347 291
млечни крави	193 684	85 454	371 008	327 462
други крави	1 754	1 113	6 585	19 829
Други говеда	140 209	57 818	305 392	229 048
<b>Биволи - общо</b>	<b>2 379</b>	<b>1 028</b>	<b>8 731</b>	<b>10 038</b>
Биволици	2 023	817	4 571	6 323
Други биволи	1 543	672	4 160	3 715
<b>Общо еднокопитни</b>	<b>254 196</b>	<b>92 806</b>	<b>269 972</b>	<b>112 632</b>
<b>Кози - общо</b>	<b>269 044</b>	<b>84 581</b>	<b>856 854</b>	<b>388 864</b>
Кози-майки и млади женски кози за разплод	265 571	84 120	772 963	344 300
Други кози	40 499	14 391	83 891	44 564
<b>Овце - общо</b>	<b>237 742</b>	<b>91 792</b>	<b>1 635 223</b>	<b>1 415 179</b>
Овце-майки и млади женски овце за разплод	234 617	91 132	1 528 795	1 272 475
Други овце	43 751	19 999	106 428	142 704
<b>Свине - общо</b>	<b>278 844</b>	<b>82 265</b>	<b>1 278 933</b>	<b>670 469</b>
Женски свине за разплод 50 кг и повече	54 545	15 235	208 222	73 547
Прасенца до 20 кг	26 837	3 963	334 804	140 881
Други свине	236 957	75 478	735 907	456 041
<b>Птици - общо</b>	<b>494 298</b>	<b>185 455</b>	<b>21 796 380</b>	<b>17 491 187</b>
Кокошки-носачки, ярки и петли	476 242	180 253	8 981 103	7 875 278
Пилета за угояване	164 427	19 457	9 755 288	7 564 578
Пуйки	87 951	15 869	930 017	172 794
Патици	44 936	7 907	1 432 267	1 543 763
Гъски	43 632	7 779	454 453	68 131
Други птици	7 710	5 398	243 252	266 643
<b>Зайкини</b>	<b>62 866</b>	<b>23 704</b>	<b>220 248</b>	<b>144 873</b>
<b>Продуктивни пчелни семейства</b>	<b>37 636</b>	<b>23 982</b>	<b>409 656</b>	<b>588 694</b>

*Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“ – „Преброяване на земеделските стопанства през 2010 г.“ – предварителни резултати*

## 2. Икономически и производствени резултати през 2011 г. и прогнозни данни за 2012 г.

### 2.1. Икономически сметки за селското стопанство за 2011 г.

**Таблица II. 5. Основни икономически показатели за селското стопанство за 2009-2011 г. , млн. лева**

	Продукти	2009 г.	2010 г.	Изменение 2010/2009	2011 г. ***	Изменение 2011/2010
1	Стойност на продукцията от растениевъдството и животновъдството (по цени на производител *), в т. ч.:	6 236,0	6 390,9	+ 2,5%	7 538,8	+18%
1.1	Продукция от растениевъдството	3 912,3	4 243,9	+ 8,5%	5 100,8	+20,2%
1.2	Продукция от животновъдството	2 323,7	2 147,0	- 7,6%	2 438,0	+13,6%
2	Продукция на селскостопанските услуги	505,1	491,8	-2,6%	508,9	3,5%
3	Неселскостопански неотделими второстепенни дейности	732,1	657,3	-10,2%	619,8	-5,7%

	Продукти	2009 г.	2010 г.	Изменение 2010/2009	2011 г. ***	Изменение 2011/2010
4	Стойност на брутната продукция от отрасъл "Селско стопанство" (по цени на производител *) ( $p_4 = p_{1.1} + p_{1.2} + p_2 + p_3$ )	7 473,2	7 540,0	+ 0,9%	8 667,5	+15,0%
5	Стойност на крайната продукция от отрасъл "Селско стопанство" (по базисни цени **)	7 454,3	7 474,8	+0,3%	8 506,6	+13,8%
6	Междинно потребление (без вътрешни обороти)	4 919,4	4 823,5	-1,9%	5 329,9	+10,5%
7	Брутна добавена стойност (по базисни цени **)	2 534,9	2 651,3	+4,6%	3 176,7	+19,8%
8	Операиращ излишък / Смесен доход	2 548,4	2 720,5	+6,8%	3 211,6	+18,1%
9	Предприемачески доход	2 194,4	2 241,3	+2,1%	2 645,3	+18,0%

\* Цени на производител - цени, невключващи субсидии по продукти

\*\* Базисни цени – цени, включващи субсидии по продукти

\*\*\* Данните за 2011 г. са предварителни

Източник: НСИ

### Стойност на брутната продукция от отрасъл "Селско стопанство"

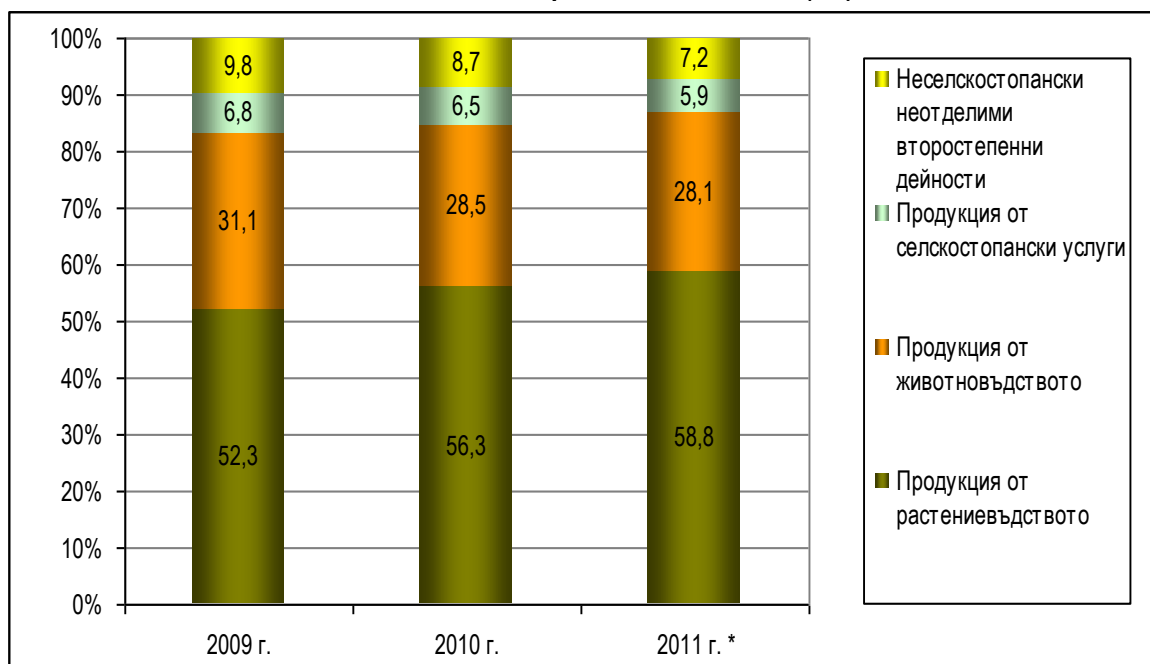
Стойността на брутната продукция от отрасъл "Селско стопанство" за 2011 г. по текущи цени на производител възлиза на 8 667,5 млн. лева. Тя се формира от стойността на:

- Продукцията от растениевъдството – 5 100,8 млн. лева или 58,8%;
- Продукцията от животновъдството – 2 438,0 млн. лева или 28,1%;
- Продукцията от неотделими второстепенни дейности – 619,8 млн. лева или 7,2%;
- Селскостопански услуги – 508,9 млн. лева или 5,9%.

През 2011 г. стойността на продукцията от растениевъдството и от животновъдството нараства значително спрямо 2010 г. – съответно с 20,2% и 13,6%. По-умерен ръст се наблюдава при стойността на селскостопанските услуги – с 3,5%. Намалява единствено стойността на продукцията от неселскостопанските неотделими дейности – с 5,7%. Общата стойност на продукцията от отрасъл „Селско стопанство“ бележи ръст от 15% спрямо предходната 2010 г. Той е обусловен както от увеличение на производството в растениевъдството и животновъдството, така и от нарастване на цените на повечето селскостопански продукти.

Наблюдава се задълбочаване на дисбаланса в развитието на двете основни направления в отрасъла – растениевъдство и животновъдство. През 2011 г. дялът на продукцията от растениевъдството в общата стойност на продукцията от селскостопанския отрасъл нараства с 2,5 процентни пункта спрямо 2010 г. и 6,5 процентни пункта спрямо 2009 г. Така, през 2011 г. стойността на продукцията, създадена от растениевъдството е вече два пъти по-висока в сравнение с тази от животновъдството.

**Фигура II. 3. Структура на стойността на brutната продукция от отрасъл "Селско стопанство" за периода 2009 – 2011 г., (%)**



Източник: НСИ; \* предварителни данни за 2011 г.

През 2011 г. посредством продажби са реализирани 71,6% от brutната продукция (6 202,4 млн. лева). Извън отрасъла е реализирана селскостопанска продукция за 6 146,5 млн. лева, а продажбите между селскостопански предприятия в рамките на отрасъла са на стойност 603,4 млн. лева (Приложение № 1).

Продадени са растениевъдна продукция на стойност 4 588,7 млн. лева (52,9% от brutната продукция), животновъдна продукция на стойност 1 613,7 млн. лева (18,6% от brutната продукция) и продукти от преработката на селскостопанска продукция на стойност 619,8 млн. лева (7,2%).

Продукцията, използвана за самопотребление в стопанствата през 2011 г., заема дял от 7,9% от brutната продукция и е на стойност 683,8 млн. лева. Потребена е растениевъдна продукция за 122,2 млн. лева – основно зеленчуци и зърнени култури, и животновъдна продукция за 561,6 млн. лева – месо, мляко и яйца.

Производството на стоки-основен капитал (производство на продуктивни животни) за собствена сметка е в размер на 129,7 млн. лева.

### Стойност на крайната продукция

Стойността на крайната продукция от селското стопанство (стойност на продукцията след приспадане на вътрешните обороти) по базисни цени (цени, с включени субсидии по продукти) за 2011 г. възлиза на 8 506,6 млн. лева, като бележи ръст от 13,8% (1 031,8 млн. лева) спрямо предходната година, следвайки тенденцията на изменение на стойността на brutната продукция (Приложение № 4).

Структурата на крайната продукция в селското стопанство за 2011 г. запазва формираните съотношения между направленията на отрасъла, очертани при стойността на brutната продукция. И при крайната продукция най-голям е относителният дял на продукцията от растениевъдството – 58,4%. За 2011 г. относителният дял на продукцията от животновъдството е 28,3%, на продукцията от неотделимите неселскостопански второстепенни дейности – 7,3% и на селскостопанските услуги – 6,0%.

Данните от икономическите сметки за 2011 г. сочат задълбочаване на диспропорциите както между основните подотрасли – „Растениевъдство” и „Животновъдство”, така и в рамките на



самия подотрасъл „Растениевъдство“. Отбелязва се ръст в стойността и съответно нарастване на относителния дял в стойността на продукцията от отрасъл „Селско стопанство“ при подсектори „Зърнопроизводство“ и „Технически култури“ (главно маслодайни култури) за сметка на спад при подсектори „Зеленчукопроизводство“ и „Производство на плодове“ (с изключение на гроздопроизводството).

През 2011 г. стойността на продукцията от подсекторите „Зърнени култури“ и „Технически култури“ е съответно 2 339,2 млн. лева и 1 801,6 млн. лева. Двата сектора заедно формират 83,3% от стойността на продукцията от растениевъдството и около половината (48,7%) от стойността на продукцията от отрасъл „Селско стопанство“ като цяло. Стойността на продукцията от зърнопроизводството бележи ръст от 41,9% спрямо предходната 2010 г., а тази от подсектор „Технически култури“ – ръст от 23,3%, което е обусловено както от по-добри производствени резултати, така и от нарастване на цените. Същевременно продължават неблагоприятните тенденции в развитието на „Зеленчукопроизводство“ и „Производство на плодове“. През 2011 г. стойността на продукцията от зеленчукопроизводството спада с 35% спрямо предходната година до 234,5 млн. лева, а тази на продукцията от плодове (пресни плодове, без грозде) – с 11,9% до 124,6 млн. лева. Това намаление е повлияно както от снижаване на обема на произведената продукция (особено при зеленчукопроизводството), така и от низходящо движение на цените при по-голямата част от зеленчуците и плодовете през 2011 г. спрямо 2010 г. (Приложение № 5). Производството на зеленчуци е далеч под нивото от годините до 2008 г., когато е създавало стойност от около и над 1 млрд. лева.

За формирането на стойността на крайната продукция от отрасъл „Селско стопанство“ най-голям принос имат следните растениевъдни продукти:

- Мека пшеница – дял от 15,4% (1 307,6 млн. лева);
- Слънчоглед – дял от 11,7% (996,5 млн. лева);
- Царевица за зърно – дял от 8,5% (726,3 млн. лева);
- Рапица и репица – дял от 4,9% (417,9 млн. лева);
- Тютюн – дял от 3,3% (278,4 млн. лева);
- Ечемик – дял от 2,4% (205,4 млн. лева);
- Грозде – дял от 1,5% (128,0 млн. лева).

През 2011 г. стойността на растениевъдната продукция отбелязва ръст от 18,1% спрямо предходната година.

При стойността на животновъдната продукция също е налице увеличение спрямо 2010 г. – с 13,8%.

Направленията от животновъдния подотрасъл, които през 2011 г. имат най-голямо значение за формиране на стойността на крайната продукция от отрасъл „Селско стопанство“, са:

- Производството на мляко – с дял от 10,7% от стойността на крайната продукция от отрасъл „Селско стопанство“ (913,5 млн. лева) и ръст от 24,4% спрямо 2010 г.;
- Птици – с дял от 4,5% от стойността на крайната продукция от отрасъла (382,8 млн. лева) и ръст от 5,3% спрямо 2010 г.;
- Овце и кози – с дял от 3,5% (300,1 млн. лева) и ръст от 25,5% спрямо 2010 г.;
- Свини – с дял от 3,2% (270,1 млн. лева) и ръст от 16,3% спрямо 2010 г.;
- Производство на яйца – с дял от 2,6% (222,5 млн. лева) и спад от 4,6% спрямо 2010 г.

## **Междинно потребление**

Стойността на междинното потребление, необходимо за създаване на крайната продукция в отрасъла, нараства с 10,5% спрямо предходната 2010 г., до 5 329,9 млн. лева (Приложения № 2 и 4). През 2011 г. 100 стойностни единици от крайната продукция са създадени с потреблението на 62,7 стойностни единици стоки и услуги - междинно потребление, или междинното потребление представлява 62,7% от стойността на продукцията. За сравнение, през 2009 г. и 2010 г. този дял е съответно 66,0% и 64,5%.

Най-голям дял в структурата на междинното потребление за 2011 г. заемат разходите за фуражи – 30,2% (1 607,8 млн. лева), следвани от разходите за горива и масла – 21,6% (1 150,1 млн. лева), селскостопанските услуги – 9,6% (508,9 млн. лева) и разходите за торове и почвени подобрители – 7,8% (417,4 млн. лева).

Спрямо предходната година се наблюдава нарастване в стойността на почти всички елементи на междинното потребление, като то е най-голямо при фуражите – с 21,2%, ветеринарните разходи – с 14,4% и горива и масла – с 13,0 %.

## **Брутна добавена стойност**

БДС (по базисни цени), създадена в селското стопанство през 2011 г., е в размер на 3 176,7 млн. Тя бележи ръст от 19,8% (или с 525,4 млн. лева) спрямо предходната година. Това увеличение е обусловено до голяма степен от изпреварващия темп на нарастване на стойността на крайната продукция (13,8%) спрямо този при размера на междинното потребление (10,5%).

## **Потребление на основен капитал**

През 2011 г. потреблението на основен капитал е в размер на 393,8 млн. лева, с 4,8% по-ограничено в сравнение с предходната година.

## **Формиране на дохода от селскостопанска дейност – нетен опериращ излишък/смесен доход**

През 2011 г. смесеният доход/опериращ излишък възлиза на 3 211,6 млн. лева, като нараства с 491,1 млн. лева или 18,1% спрямо 2010 г., главно в резултат от увеличение на добавената стойност от отрасъла.

## **Компенсация на наетите, арендни плащания, получени и платени лихви**

През 2011 г. разходите за заплати и осигуровки на наетите възлизат на 458,0 млн. лева, с 34,2 млн. лева или с 8,1% повече спрямо 2010 г.

Разходите за арендни плащания са в размер на 545,8 млн. лева, като тенденцията на нарастване спрямо предходни години се запазва.

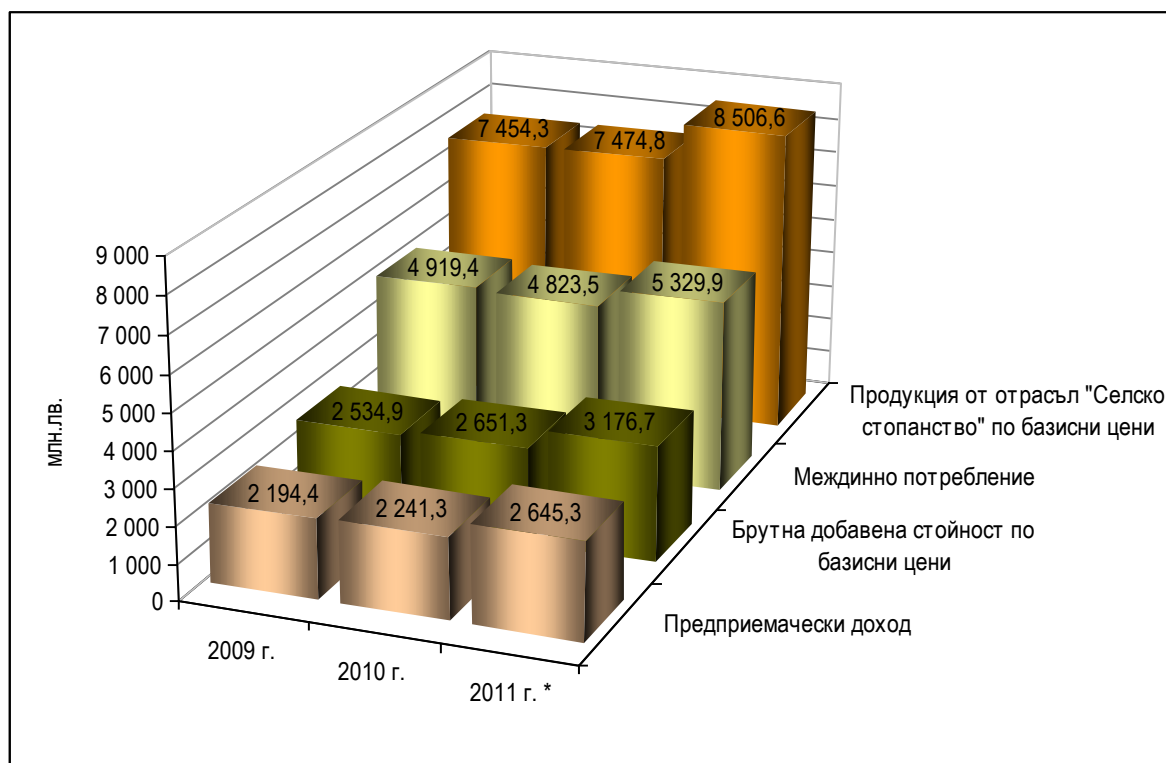
Платените лихви по кредити за 2011 г. са в размер на 30,3 млн. лева, с 34,7% повече в сравнение с предходната година.

## **Предприемачески доход**

Предприемаческият доход в отрасъл “Селско стопанство” за 2011 г. нараства с 18% спрямо 2010 г., до 2 645,3 млн. лева. Тенденцията на изменение на този индикатор през годините следва тази при брутната добавена стойност, като влияние върху него оказва и нарастването на размера на предоставяните субсидии в отрасъла.

За годините от присъединяването на страната към ЕС делът на субсидиите в предприемаческия доход нараства – от 23,0% за 2007 г. до 33,6% за 2011 г. по предварителни данни.

**Фигура II.4. Основни икономически показатели за отрасъл "Селско стопанство" за периода 2009 – 2011 г.**



Източник: НСИ, \* предварителни данни за 2011 г.

## 2.2. Производствени резултати в растениевъдството

Зимните месеци, пролетта и лятото на 2011 г. се характеризираха с агроклиматични условия, относително благоприятни за развитието на земеделските култури в страната. Есенните култури презимуваха нормално. В метеорологично отношение обстановката през пролетта и лятото бе твърде динамична, с буреносна дейност и проливни дъждове, които доведоха до наводняване и преовлажняване на площи и поражения от градушки.

По данни на отдел „Агростатистика“ на МЗХ, през 2011 г. производството на зърнени култури и плодове бележи ръст спрямо предходната година, докато това на маслодайни култури, технически култури и зеленчуци намалява.

### 2.2.1. Зърнопроизводство

През 2011 г. реколтирани за зърно са 97,8% от засетите площи със зърнени култури.

Реколтираните площи със зърнени култури възлизат на 1 770 034 ха, което представлява запазване около нивото от предходната година. В сравнение с 2010 г. се наблюдава чувствително увеличение на реколтираните площи с царевица за зърно - с 22% и незначително нарастване на тези с пшеница – с 0,5%. В същото време, реколтираните площи с ръж намаляват с 4,6%, а тези с тритикале и ечемик – съответно с 22 и 27%.

В резултат на по-високите средни добиви от реколта `2011, общото производство на зърнени култури се увеличава с 5,4% спрямо предходната година до 7 522 714 тона.

Пшеницата представлява 59,3% от общото производство на зърно през годината, а царевицата - 29,4%.

**Таблица II.6. Производство на зърнени култури от реколти `2010 и `2011**

Култура	Реколтирани площи (ха)		Среден добив (тона/ха)		Производство (тона)		
	2010 г.	2011 г.	2010 г.	2011 г.	2010 г.	2011 г.	Изменение 2011/2010 г.
Пшеница	1 131 565	1 137 462	3,62	3,92	4 094 597	4 458 492	8,9%
Ръж	10 795	10 298	1,62	1,92	17 511	19 840	13,3%
Тритикале	11 010	8 590	2,67	3,08	29 443	26 522	-9,9%
Ечемик	245 328	178 993	3,40	3,95	833 271	707 022	-15,2%
Овес	24 353	14 793	1,73	1,97	42 045	29 230	-30,5%
Царевица за зърно	327 525	399 421	6,25	5,53	2 047 414	2 209 204	7,9%
Ориз	11 977	11 791	4,80	5,05	57 432	59 619	3,8%

Източник: МЗХ, „Агростатистика“

### Пшеница

Производството на пшеница през 2011 г. възлиза на 4 458 хил. тона - с 8,9% повече спрямо 2010 г., главно поради нарастване на средния добив с 8,3% (3,92 тона/ха).

Площите, засети с пшеница през 2011 г. са 1 152 999 ха, от които реколтирани са 1 137 462 ха. Най-голям е размерът на реколтираните площи с пшеница в Североизточния район - 272 179 ха, следват Северозападен район с 241 045 ха и Северен централен район с 240 287 ха.

По данни от анкета БАНСИК, през 2011 г. делът на площите с пшеница, засети след предшественик окопна култура (царевица и слънчоглед) е 55,1%, като нараства с 3,6 пункта в сравнение с 2010 г. През 2011 г. пшеница, засята след култури със слята повърхност (пшеница и ечемик), има на 22,1% от площите. В сеитбооборота на пшеницата са включени 3,2% от площите, които през 2010 г. са били заети с угари.

По данни на отдел „Агростатистика“ на МЗХ от проведено анкетно проучване, прогнозните площи за реколта `2012 при пшеницата са в размер на около 1 173 хил. ха.

### Ръж и тритикале

През 2011 г. производството на зърно от ръж бележи ръст от 13,3% спрямо предходната година до 19,8 хил. тона. Това увеличение е вследствие на значително по-високия среден добив (с 18,8%), докато при реколтираните площи се отчита намаление с 4,6%.

Производството на тритикале от реколта `2011 намалява с 9,9% спрямо предходната година до 26,5 хил. тона, в резултат от комбинация от намаление с 22% на реколтираните площи, частично компенсирано от нарастване на средния добив с 15,4%.

Намеренията за сеитба на земеделските стопани за реколта `2012 са: ръж – 14 хил. ха и тритикале – 12 хил. ха.

### Ечемик

Площите, засети с ечемик през 2011 г. възлизат на 178 993 ха, с 27% по-малко спрямо 2010 г. Така, въпреки отчетеното увеличение на средния добив с 16,2%, производството на ечемик намалява с 15,2% спрямо 2010 г. и възлиза на 707 хил. тона.

Най-много площи с ечемик са реколтирани в Югоизточния район - 58 971 ха, следват тези в Северен централен район - 35 687 ха и Северозападен район - 33 929 ха.

През 2011 г. върху 63% от площите с ечемик е извършен сеитбооборот след култури, различни от пшеница и ечемик. Най-висок е делът на площите с ечемик, засети след предшественик слънчоглед – 31,3%.

За реколта `2012 се прогнозира площите, засети с ечемик да са в размер на около 192 хил. ха.

### **Овес**

През 2011 г. са произведени 29 хил. тона овес - с 30,5% по-малко спрямо 2010 г., в резултат на значително по-малкото реколтирани площи (с 39,3%), въпреки отчетения по-висок среден добив (с 14,5%).

### **Царевица за зърно**

Произведеното зърно от царевица през 2011 г. нараства със 7,9% в сравнение с предходната година до 2 209 204 тона, при 22% увеличение на реколтираните площи.

Отчетеният среден добив е 5,53 тона/ха, с 11,5% по-нисък от този през 2010 г.

Засетите площи с царевица за зърно през 2011 г. възлизат на 415 512 ха, от които реколтирани са 399 421 ха. Най-голям е размерът на реколтираните площи с царевица в Северозападен район - 157 120 ха, следва Североизточен район - 108 872 ха и Северен централен - 98 667 ха.

По данни от анкета БАНСИК, през 2011 г. царевицата заема 13,4% от обработваемата земя и 23,9% от площите със зърнени култури. През 2011 г. 47,6% от площите засети с царевица са след предшественик пшеница и ечемик. Царевица е засята след слънчоглед върху 13,4% от площите. Увеличава се дялът на царевицата, отглеждана монокултурно - върху 20,2% от площите.

По прогнозни данни на отдел „Агростатистика“ на МЗХ, площите, заети с царевица за зърно за реколта `2012, са в размер на 447,6 хил. ха.

### **Ориз**

През последните години се наблюдава постепенно нарастване на производството на оризова арпа. През 2011 г. то възлиза на 59 619 тона, с 3,8% повече спрямо предходната година. Отчетеният среден добив нараства с 5,4% до 5,05 тона/ха.

През 2011 г. са реколтирани 11 791 ха с ориз, с 1,5% по-малко спрямо 2010 г.

## **2.2.2. Маслодайни култури**

Най-застъпените маслодайни култури, които се отглеждат у нас са слънчоглед и рапица.

### **Слънчоглед**

Производството на слънчоглед през 2011 г. намалява с 6,3% спрямо 2010 г. и възлиза на 1 439 хил. тона. Средният добив е 2,24 тона/ха, с 8,5% по-нисък в сравнение с реколта `2010.

През 2011 г. площите, засети със слънчоглед са в размер на 795 319 ха, което представлява 22,5% от обработваемата земя. Увеличението спрямо 2010 г. е с 8,3%. Реколтирани са 747 131 ха, с 2,4% повече спрямо предходната година.

Реколтираните площи със слънчоглед са най-много в Северозападния район - 183 712 ха, Северен централен - 174 831 ха и Североизточен - 171 688 ха.

През 2011 г. в сеитбооборота на слънчогледа с най-висок дял като предшественици участват пшеницата и ечемика (66,4% от площите). Монокултурно слънчоглед е отглеждан на 8,4% от площите с тази култура.

По данни на „Агростатистика“, прогнозните площи, засети със слънчоглед за реколта `2012, са 755,8 хил. ха.

### **Рапица**

През 2011 г. производството на рапица е в размер на 510 910 тона, с 4,6% под нивото от предходната година. Средният добив намалява с 12,6% спрямо 2010 г. до 2,24 тона/ха.

Засетите площи с рапица през 2011 г. възлизат на 232 763 ха. От тях, реколтирани са 231 309 ха, с 9,1% повече от реколтата `2010.

По данни на отдел „Агростатистика“, прогнозните площи, засети с рапица за реколтата `2012, са 234 хил. ха.

### 2.2.3. Технически култури

#### Влакнодайни култури

През 2011 г. се отчита увеличение на засетите площи с памук до 953 ха, при 558 ха през 2010 г. Въпреки това, реколтираните площи намаляват с близо 26% спрямо предходната година, до 415 ха. Средният добив на памук също се понижава до около 1 тон/ха, при 1,59 тона/ха през 2010 г. В резултат, производството на памук през 2011 г. бележи спад от 53,3% до 414 тона.

През 2011 г. няма отчетено производство на лен и коноп.

#### Тютюн

По данни на отдел „Агростатистика“ на МЗХ, през 2011 г. площите, заети с тютюн, намаляват с 13,7% в сравнение с предходната година до 21 717 ха. От тях, реколтирани са 21 702 ха – с 11,5% по-малко спрямо реколтираните 24 518 ха през 2010 г. В същото време, средният добив от тютюн нараства с 11,7%. В резултат е отчетено леко намаление на производството на тютюн с 1,1% - от 41 056 тона през 2010 г. до 40 607 тона през 2011 г.

#### Хмел

През 2011 г. се запазва тенденцията от предходните години на спад при производството на хмелови шишарки. Получената през годината продукция възлиза на 44 тона - с 47,6% по-малко в сравнение с 2010 г., в резултат от комбинация от намаление както на реколтираните площи - с 39,3%, така и на средния добив - с 12,1%.

**Таблица II.7. Производство на хмел през 2010 и 2011 г.**

Общо за страната	2010 г.	2011 г.	Изменение 2011/2010 г.
Реколтирани площи (ха)	84,3	51,1	-39,4%
Среден добив (тона/ха)	0,99	0,87	-12,1%
Производство (тона)	84	44	-47,6%

*Източник: МЗХ, „Агростатистика“*

Намаленото производство се дължи отчасти на остаряване на хмелните насаждения, както и от липсата на новосъздадени такива. Това от своя страна води до повишаване себестойността на продукцията.

В резултат на икономическата криза се променя и тенденцията в търсенето на хмел на европейския и световен пазар. Все по-изразено е предпочитанието на потребителите към консумация на бира с по-малко горчив вкус. Това намалява изискванията за количествата влаган хмел при производство на пиво, което се отразява на търсенето на пазара и цената на суровината.

Хмеловите полета в България са разположени в Южен централен район, в област Пазарджик, общини Велинград, Ракитово и Костандово. Насажденията са основно с американските сортове Nugget и CFJ-8 /Cascade/, и с немския сорт Perle.

### 2.2.4. Медицински и ароматни култури

Площите, заети с основните медицински и ароматни култури (маслодайна роза, маточина, лавандула, мента, силибум, резене, валериана, кориандър) през 2011 г. заемат 54 4 87 ха, което

е с 22,9% по-малко в сравнение с 2010 г. Реколтираните площи през 2011 г. възлизат на 48 972 ха, с 25,5% по-малко спрямо предходната година.

### 2.2.5. Зеленчуци

През стопанската 2011 г. площите, използвани за производство на зеленчуци в професионални и малки стопанства, са 46,7 хил. ха, от които 45,68 хил. ха - открити площи и 1,06 хил. ха – оранжерийни площи. Реколтирани са общо 46,6 хил. ха – с 9,3% повече спрямо предходната година.

През 2011 г. зеленчуците, отглеждани на открити площи, са 45,62 хил. ха. Реколтираните площи бележат увеличение с 9,2% спрямо 2010 г.

Засадени са 43,02 хил. ха с пресни зеленчуци (домати, краставици, пипер, дини, картофи и др.), като от тях са реколтирани 42,20 хил. ха. С най-голям относителен дял са реколтираните площи на картофите (38,4%) и пипера (11%), следват тези на домати (9,1%) и дините (9%).

Засети със зърнено-бобови култури са 4,39 хил. ха, като от тях са реколтирани 4,35 хил. ха – с 16,3% по-малко спрямо 2010 г. С най-голям относителен дял от реколтираните зърнено-бобови култури е лещата (38,7%), следват нахут (38,5%) и зрял фасул (21,9%).

Площите, използвани за втори и междинни култури се увеличават със 108,8% спрямо 2010 г.

Общото производство на зеленчуци през 2011 г. намалява с 9,1% спрямо предходната година до 692 хил. тона, като производството от основни площи бележи спад от 11,2%.

**Таблица II.8. Основни площи, използвани за производство на зеленчуци – реколти `2010 и `2011, ха**

Основни площи	Реколта `2010	Реколта `2011	Изменение `2011/2010
Открити площи	42 162	45 680	8,3%
Стъклени оранжерии	488	369	-24,4%
Полиетиленови оранжерии	540	691	27,9%
<b>Общо оранжерийна площ</b>	<b>1 028</b>	<b>1 060</b>	<b>3,1%</b>
<b>Обща площ</b>	<b>43 191</b>	<b>46 740</b>	<b>8,2%</b>

Източник: МЗХ, „Агростатистика“

През 2011 г. от открити площи са произведени около 368,0 хил. тона пресни зеленчуци (без картофи и зърнено-бобови култури). С най-голям дял от общото производство на пресните зеленчуци са дините (18,5%), домати (18,4%), пипера (17,2%) и главестото зеле (12,1%).

През годината са произведени общо 103,1 хил. тона домати, което е с 10% по-малко от 2010 г. При производството на дини се отчита намаление с 10% спрямо предходната година, до 68 хил. тона, а при това на сладък пипер - с 4% до 66 хил. тона. Производството на главесто зеле бележи спад от 43,4% в сравнение с 2010 г. Сериозно намалява и производството на патладжани – с около 37%. При производството на лук кромид - зрял и картофи се отчита по-умерено намаление – съответно с 12,5 и 7,5%. Сред основните зеленчуци, увеличение на производството спрямо 2010 г. има при пъпешите (с близо 72%) и ягодите (с около 23%).

**Таблица II.9. Общо производство на основни зеленчуци от реколти `2010 и `2011**

Видове зеленчуци	Реколта `2010 (тона)	Реколта `2011 (тона)	Изменение `2011/2010
Домати	114 605	103 145	-10,0%
Пипер	69 080	66 298	-4,0%
Патладжан	10 747	6 826	-36,5%

Краставици и корнишони	65 668	58 852	-10,4%
Дини	61 967	68 002	9,7%
Пъпеши	8 841	15 160	71,5%
Картофи	251 205	232 314	-7,5%
Главесто зеле	78 939	44 643	-43,4%
Лук кромид зрял	19 146	16 750	-12,5%
Ягоди	5 727	7 027	22,7%

Източник: МЗХ, „Агростатистика“

През 2011 г. производството на оранжерийни зеленчуци нараства с 2,6% спрямо предходната година до 86,3 хил. тона. Оранжерийното производство се определя от няколко основни зеленчукови култури, като домати, краставици, сладък пипер, корнишони, салати, марули и други. Производството на оранжерийни домати през 2011 г. бележи ръст от 13,4% спрямо 2010 г., достигайки около 35 хил. тона. През годината са произведени 40,7 хил. тона оранжерийни краставици, което е с 9% по-малко от 2010 г. Производството на корнишони се е увеличило над пет пъти до около 1,5 хил. тона. Оранжерийното производство на сладък пипер намалява със 7,7% спрямо 2010 г. до 3 хил. тона, докато това на салати и марули нараства с около 41% до 2 хил. тона.

Произведената оранжерийна продукция през 2011 г. от домати, пипер и салати е реализирана изцяло, като голяма част от нея (предимно домати) е предназначена за износ, главно за страни от ЕС. През 2011 г. има повишено търсене на зеленчуци, произведени на закрити площи, както в страната, така и в другите европейски страни.

Спадът на производството при дългоплодните краставици - оранжерийно производство през 2011 г. се дължи на създалата се критична ситуация на пазара на зеленчуци, предизвикана от бактерията Ешерихия коли, което наложи изтеглянето от пазара на големи количества краставици и тяхното унищожаване и/или предоставяне за храна на животните.

По-голямата част от оранжерииите у нас са модерни съоръжения с нови, съвременни технологии и процеси на отглеждане на зеленчуците, отговарящи на европейските стандарти за производство, качество и опазване на околната среда.

**Таблица II.10. Оранжерийно производство на основни зеленчуци от реколти `2010 и `2011**

Видове зеленчуци	Реколта `2010 (тона)	Реколта `2011 (тона)	Изменение `2011/2010
Домати	31 127	35 296	13,4%
Краставици	44 765	40 752	-9,0%
Пипер - сладък	3 164	2 919	-7,7%
Корнишони	282	1 494	429,8%
Салати и марули	1 444	2 031	40,7%
Други основни зеленчуци	1 784	1 682	-5,7%
<b>Общо</b>	<b>82 566</b>	<b>84 174</b>	<b>1,9%</b>

Източник: МЗХ, „Агростатистика“

При основните зеленчукови култури се наблюдават по-ниски средни добиви от хектар в сравнение с 2010 г. Спадът на средния добив при картофите през 2011 г. е с близо 21% спрямо този през 2010 г. Средният добив при доматиите през 2011 г. е 17 576 кг/ха, което е близо 38 % по-малко спрямо 2010 г., при пипера намалението е с 2%. Спадът в средния добив е най-голям при главестото зеле (42%).



По-ниският среден добив на хектар през 2011 г., при всичките основни зеленчукови култури на открити площи, се дължи на неспазване на технологиите за тяхното отглеждане от земеделските производители, много от които използват собствени семена за производство, поради високите търговски цени на сертифицираните зеленчукови семена.

Неблагоприятните климатични условия през месеците на отглеждане на открито на зеленчуците през 2011 г. в някои области също оказва негативно влияние върху средния добив и производството.

От произведените зеленчуци през 2011 г. са реализирани 81,1%, като 72,2% от тях са предназначени за пазара. В търговската мрежа са реализирани около 97,4% от произведените дини, 95,4% от пъпешите, 92,8% от морковите, 90,05% от главестото зеле и 81,7% от зрелия лук.

Зеленчуците, предадени в преработвателните предприятия представляват 9,7% от общото производство за годината, като най-голям дял заемат морковите, пипера и доматиите.

За собствена консумация са заделени 16% от продукцията. Най-голям е делът на картофите 32,2%, следват зрелия лук – 14,4% и доматиите – 6,2%.

Около 2,3% от произведените през 2011 г. зеленчуци са предназначени за износ, като най-висок е делът на краставиците (20,2%).

**Таблица II.11. Площи, производство и средни добиви от зеленчуци - реколта `2011**

Зеленчуци	Реколтирани площи (ха)	Производство (тона)				Среден добив (кг/ха)
		Общо	От основни площи	От междинни и втори култури	Оранжерийно производство	
<b>I. Плодови зеленчуци</b>	<b>16 489,9</b>	<b>337 471</b>	<b>249 963</b>	<b>6 065</b>	<b>81 443</b>	
Домати	3 860,3	103 145	65 736	2 113	35 296	37 401
Пипер - сладък	4 620,5	66 298	62 098	1 281	2 919	13 717
Патладжан	3 467	6 826	6 510	217	99	19 403
Краставици	550,7	52 171	11 375	44	40 752	20 734
Корнишони	235,7	6 681	5 174	13	1 494	22 007
Тиквички	164,1	3 881	3 207	173	501	20 600
Тикви	61,8	817	817	0	0	13 261
Дини	3 793,5	68 002	66 362	1 640	0	17 926
Пъпеша	1504,4	15 160	14 595	560	5	10 074
Сладка царевича	315,3	2 013	2 013	0	1	6 385
<b>Други плодови зеленчуци (лют пипер, бамя)</b>	<b>1 036,9</b>	<b>12 476</b>	<b>12 076</b>	<b>24</b>	<b>376</b>	<b>-</b>
<b>II. Бобови</b>	<b>6 301,2</b>	<b>16 959</b>	<b>16 768</b>	<b>159</b>	<b>32</b>	
Градински фасул - зелен	262,2	1 561	1 502	27	32	5 832
Градински грах - зелен	1 683,1	10 329	10 231	98	0	6 137
Бакла-зелена	38,8	469	467	2	0	12 103
<b>Суши зеленчуци</b>						
Фасул – зърно	954,4	1 011	985	26	0	10 590
Леща	1 860,0	1 872	1 866	6	0	1 110
Нахут	1 676,7	1 717	1 717	0	0	1 024
<b>III. Листостъблени зеленчуци</b>	<b>4033</b>	<b>62 919</b>	<b>57 806</b>	<b>2 676</b>	<b>2 437</b>	
Главесто зеле	2 554,2	44 643	42 562	2 045	36	17 464
Праз	178,5	4 052	4 009	39	4	22 673
Салати	427,3	4 886	3 460	1	1 425	8 100
Спанак	94,7	736	657	10	69	7 404
Броколи	114,9	920	848	68	4	7 974

Зеленчуци	Реколтирани площи (ха)	Производство (тона)				Среден добив (кг/ха)
		Общо	От основни площи	От междинни и втори култури	Оранжерийно производство	
Арпаджик	176,2	1 659	1 659	0	0	9 416
Цветно зеле	191,9	2 465	2 263	200	2	12 838
<b>Други листостъблени зеленчуци</b> (марули, магданоз, чубрица, копър, къдраво и брюкселско зеле, алабаш, броколи, лук кромид - зелен, чесън - зелен)	296,1	3 558	2 348	313	897	-
<b>IV. Кореноплодни и клубеноплодни</b>	<b>18 659,4</b>	<b>205 000</b>	<b>261 832</b>	<b>2993</b>	<b>175</b>	-
Картофи	16 218,7	232 314	230 450	1 801	63	14 320
Моркови	426	11 997	11 614	383	0	28 163
Лук кромид - зрял	1 498,8	16 750	16 117	632	1	11 175
Чесън – зрял	4 06,0	1 665	1 612	36	17	4 059
Репички	10,5	143	51	3	89	5 066
Целина	6,9	58	24	29	5	7 646
<b>Други кореноплодни</b> (ряпа, салатно цвекло)	92,5	2 073	1 964	109	0	-
<b>V. Ягоди</b>	1 011,1	7 027	6 910	37	80	6 871
<b>VI. Култивирани гъби</b>	9,7	2 171	0	0	2 171	-
<b>VII. Други зеленчуци</b>	47,1	139	78	54	7	2 803
<b>Общо</b>	<b>46 552,2</b>	<b>691 686</b>	<b>593 357</b>	<b>11 984</b>	<b>86 345</b>	-

Източник: МЗХ, "Агροстатистика"

През последните години развитието на зеленчукопроизводството в страната се ограничава от редица фактори, като: недостиг на финансови средства за уедряване и модернизиране на производството; проблеми с напояването (недобро състояние на поливната инфраструктура, недостатъчна поливна техника, висока цена на водата), които се отразяват негативно върху ефективността на производството; застаряване на населението в зеленчукопроизводителните райони; нежелание на производителите да се сдружават в организации на производители; липса на търговски договорености между производители и търговци за реализиране на готовата продукция. Незадоволителното качество на част от зеленчуковата продукция, липсата на работна ръка за производството и ползването на нискоквалифицирани работници са част от натрупалите се проблеми в сектора. Тези проблеми, заедно с неблагоприятните климатични условия през вегетацията на зеленчуците (градушки, проливни дъждове и наводнения, ранни есенни слани) са причина за относително ниското ниво на площите, заети със зеленчуци и за спад в производството на зеленчуци през последните няколко години.

Макар директните плащания на площ да подпомагат включително и доходите на производителите на плодове и зеленчуци, те се оказват донякъде демотивиращ фактор за развитие на този сектор, поради по-малката атрактивност спрямо други сектори на растениевъдството с по-ниски разходи на производство на единица площ (като зърнени култури).

#### Очаквани данни за текущата 2012 г.

През 2012 г. се предвижда оранжерийните площи за производство на зеленчуци да се запазят на нивото от 2011 г., като се отглеждат основно дългоплодни краставици, домати, пипер-сладък, салати и марули. Ще продължи процесът на модернизиране на оранжериите и

използването на нови, съвременни технологии за производството на висококачествени, отговарящи на европейските стандарти ранни зеленчуци.

Предоставянето на 13 млн. лева държавно подпомагане на производителите на плодове и зеленчуци чрез схема за държавна помощ, отпускана от ДФ „Земеделие”, дава основание да се прогнозира увеличение на площите, засети с картофи, домати, пипер, краставици, дини, пъпеши и други основни зеленчукови култури, като се очаква те да достигнат над 50 хил. ха през 2012 г. По експертна оценка, площите, заети с пипер и домати през 2012 г. ще се увеличат с 10-15% спрямо 2011 г.

Поради очаквания по-висок среден добив от хектар при домати, краставици и пипер и при наличието на благоприятни климатични условия, през 2012 г. се очаква производството от зеленчуци да бъде съществено над нивото от 2011 г., основно при оранжерийните зеленчуци.

В резултат от предоставянето през 2012 г. на 15 млн. лева финансиране от ЕС по специфична схема за подпомагане на производителите на пресни плодове и зеленчуци на тон качествена продукция, произведена в България, се очаква качеството на произведените зеленчуци, определени за подпомагане по схемата, да бъде високо, което е предпоставка за по-добра реализация на европейския пазар и за по-високи доходи за земеделските стопани.

## 2.2.6. Плодове

През 2011 г. са произведени 163 108 тона плодове, което е със 7,3% повече спрямо 2010 г. Водещо място в производството на плодове през годината заема Южен централен район с 27% от общото производство, следван от Югоизточен - 26%, Югозападен - 19% и Северен централен - 14%.

Най-голям относителен дял от общото производство на плодове през 2011 г. заемат ябълките - 25%, следват сливите - 22,0% и черешите - 18%.

**Таблица II.12. Производство на плодове, реколти `2010 г. и `2011 г.**

Овощни култури	Реколтирани площи (ха)		Среден добив (кг/ха)		Производство (тона)		
	2010 г.	2011 г.	2010 г.	2011 г.	2010 г.	2011 г.	Изменение 2011/2010 г.
Ябълки	5 201	4 890	8 320	8 264	43 235	40 413	-6,5%
Круши	546	469	2 688	4 208	1 468	1 974	34,5%
Кайсии и зарзали	2 445	2 606	4 741	4 577	11 587	11 931	3,0%
Праскови	4 264	4 225	5 737	6 728	24 467	28 422	16,2%
Сливи и джанки	7 489	6 938	4 499	4 666	33 688	32 371	-3,9%
Череши	7 692	7 747	3 244	3 880	24 951	30 063	20,5%
Вишни	1 575	1 624	1 794	2 664	2 825	4 328	53,2%
Орехи	5 251	5 192	236	463	1 240	2 406	94,0%
Малини	1 699	1 634	3 598	4 683	6 109	7 650	25,2%
Други	2 616	3 226			2 507	3 550	41,6%
<b>Общо</b>	<b>38 778</b>	<b>38 551</b>			<b>152 077</b>	<b>163 108</b>	<b>7,3%</b>

Източник: МЗХ, „Агростатистика”

Площите, заети с овощни и ягодоплодни култури в стопанствата през 2011 г. са 44 715 ха, от които реколтирани са 38 551 ха – с 0,6% по-малко спрямо 2010 г. В сравнение с предходната година се наблюдава увеличение на реколтираните площи в Североизточния район с 20% и в Югозападния район с 16%. В Южния централен и Югоизточния район реколтираните площи намаляват съответно с 12 и 10%.

През 2011 г. продължава тенденцията от последните няколко години на увеличение на реколтираните площи с кайсии – с 6,6%, вишни – с 3,1% и череши – с 0,7%.

Намаление на реколтираните площи спрямо 2010 г. се отчита при крушите – с 14,1% и ябълките – с 6,0%.

Площите с млади, невстъпили в плододаване овощни насаждения през 2011 г. заемат 3 136 хектара. Създадените нови овощни насаждения за периода 01.10.2010 г. - 30.09.2011 г. са 1 127 ха. Най-голям относителен дял от общите площи с млади насаждения заемат орехите - 21%, следвани от сливите - 19%, ябълките - 8% и прасковите - 6%.

По данни на Изпълнителната агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол, за периода от 01.10.2010 г. до 18.11.2011 г. окачественият овощен посадъчен материал, произведен в страната е около 104 хил. броя.

През 2011 г. отчетените средни добиви от основните овощни култури са по-високи или около нивото на 2010 г. Най-високи средни добиви са регистрирани в Югоизточен район и Южен централен район.

Значително увеличение на средните добиви спрямо 2010 г. се наблюдава при крушите – 56,5% и вишните с 48,5%. Чувствително нарастват и средните добиви при черешите – с 19,6% и прасковите – със 17,3%. Макар и малко под нивата от предходната година, средните добиви от ябълки и кайсии остават високи.

Сред основните овощни култури, най-значително увеличение на производството спрямо 2010 г. се отчита при орехите – с 94%, вишните – с 53,2% и крушите – с 34,5%. Сериозно нараства и производството на малини, череши и праскови. Само при ябълките и сливите се наблюдава леко намаление на производството – съответно с 6,5 и 3,9%.

### **2.3. Производствени резултати в животновъдството**

През 2011 г. продължават процесите на реструктуриране и модернизиране на животновъдството, задълбочаване на специализацията и концентрацията на производството.

Това бе критична година за птицевъдството с яйценосно направление, в края на която изтече периодът за задължително въвеждане на забраната за използване на неуголемени клетки при отглеждане на кокошки – носачки.

Като държава-членка на ЕС, България е длъжна да прилага критериите за сурово мляко, заложи в Регламент 853/2004/ЕС от 01.01.2007 г. През 2011 г. периодът на дерогация относно постигане на хигиенните изисквания към суровото мляко бе удължен до края на 2013 г.

През 2011 г. продължи прилагането на Скалите на ЕС за класификация на кланичните трупове от говеда и свине. От 1 януари 2011 г. се прилага и скалата (S)EUROP за класификация на кланични трупове от овце (агнета). Право да извършват класификация имат само кланици с обучени, правоспособни класификатори. В Министерството на земеделието и храните се поддържа база данни за кланиците, които задължително прилагат класификацията. Такава база данни има и за класификаторите, преминали курс на обучение и получили свидетелство за класификация на кланични трупове от говеда, свине и овце, както и за отнетите им свидетелства.

Единната система за класифициране на кланични трупове стои в основата на определянето на средната за ЕС цена за всеки клас месо. Класификацията по скалите за класификация (S)EUROP в секторите на говеждо, свинско и овче месо, са от съществено значение за целите на регистрирането на цените и за прилагането на интервенционните правила в тези сектори. С прилагането им се цели подобряване на прозрачността на пазара и на конкурентоспособността на месните продукти на европейския пазар.

С цел подпомагане на земеделските производители, през 2011 г. се прилага схема за национални доплащания за клане на говеда, обвързана с производството за подпомагане на земеделски стопани, предали за клане в кланица или за износ в трета държава най-малко 5 говеда, в срок до 30.11.2011 г.

През 2011 г. стартира втората тригодишна Национална програма по пчеларство, приложима за периода 2011 - 2013 г. Общият одобрен бюджет за новия програмен период е увеличен три пъти и възлиза на 19 588 638 лева, като само за 2012 г. осигуреният финансов ресурс е в размер на 6 532 501 лева.

През годината се наблюдава окрупняване на фермите в преживното животновъдство като броят на стопанствата, отглеждащи до 9 броя животни (говеда, биволи, овце и кози) намалява, а този на стопанствата с 10 и повече животни нараства. Стопанствата с 10 и повече овце-майки се увеличават с 15,4% спрямо предходната година, а тези с 10 и повече заплодени кози – с 43%.

Към 1.11.2011 г. общият брой на стопанствата, отглеждащи женски свине за разплод се увеличава с 6,4% в сравнение със същия период на 2010 г.

Прилаганата последователна политика на подпомагане на животновъдството допринесе за увеличение на броя на говедата, биволите и овцете през 2011 г. Най-чувствително нараства броят на биволите - общо и биволиците, съответно със 7% и 16,4%. Въведената през 2011 г. схема за национални доплащания в направление биволовство, мотивира биволовците за отглеждане на повече животни. При говедата увеличението е по-слабо изразено - с 2,4%, като се наблюдава повишен интерес на животновъдите към отглеждане на месодайни крави. Делът на отглежданите крави за месо в общия брой крави се увеличава от 5,7% през 2010 г. на 7% през 2011 г.

За първи път от 2006 г. насам се отчита ръст в броя на овцете, като общият им брой нараства с 6,3% в сравнение с 2010 г., а този на овцете майки - със 7,3%.

Към края на 2011 г. броят на козите намалява с 4,2% спрямо година по-рано, а този на свинете - с 8,4%. При общия брой на птиците намалението е с 8%, главно поради чувствителния спад при кокошките, докато броят на заредените пилета за месо нараства с 4,1%.

През 2012 г. се прогнозира броят на говедата, биволите и овцете да продължи да нараства, а този на козите, свинете и птиците – да се стабилизира.

**Таблица II.13. Брой животни през 2010 и 2011 г. и прогноза за 2012 г.**

Брой животни	01.11.2010 г.	01.11.2011 г.	Изменение 2011/2010	01.11.2012 г. прогноза
Говеда – общо, в т.ч.:	544 456	557 641	2,4%	565 000
крави	326 808	329 977	1,0%	330 000
Биволи – общо, в т.ч.:	9 241	9 887	7,0%	10 500
биволици	5 444	6 339	16,4%	6 800
Овце – общо, в т.ч.:	1 367 987	1 454 617	6,3%	1 500 000
овце-майки	1 093 009	1 173 200	7,3%	1 200 000
Кози - общо, в т.ч.:	356 334	341 362	-4,2%	341 000
кози-майки	278 033	272 859	-1,9%	273 000
Свине - общо, в т.ч.:	664 000	608 266	-8,4%	608 000
свине-майки	65 952	63 969	-3,0%	63 000
Птици общо, в т.ч.:	15 934 000	14 656 000	-8,0%	15 130 000
кокошки и ярки	7 800 000	6 627 000	-15,0%	6 620 000
пилета за месо	6 263 000	6 522 000	4,1%	7 000 000
водоплаващи птици	1 684 000	1 393 000	-17,3%	1 395 000
други птици	187 000	113 000	-39,6%	115 000
Еднокопитни (коне, магарета, мулета, катъри )	181 000	135 846	-24,9%	140 000
Пчелни семейства*	613 262	547 676	-10,7%	560 000

Източник: МЗХ, „Агростатистика“, БАБХ – за еднокопитни; прогноза за 2012 г. - дирекция „Животновъдство“

\* данни към 1-ви май.

През 2011 г. в страната са произведени 1 285 531 тона мляко, което е с 0,6% повече спрямо 2010 г. Най-голямо увеличение е налице при добива на биволско и овче мляко - съответно с 11,8% и 5,1%, а при козето и кравето мляко увеличението е по-слабо изразено -

съответно с 1,9% и 0,1%. Делът на кравето мляко от общо добитото мляко е 87,6%, следван от този на овчето – 6,9%, козето – 4,8% и биволското – 0,7%. Средната млечност на кравите нараства с 0,6% спрямо предходната година, до 3 562 литра, а тази на козите – с 3,8%, до 219 литра. Средният млеконадой от овца-майка и биволица намалява съответно с 3,1 и 4%.

По райони на планиране, с най-голям дял в общия добив на мляко са Южен централен (25,6%) и Югоизточен (24,8%) райони, следвани от Североизточен и Северозападен. Най-малък е делът на произведеното мляко в Югозападен район (10,5%).

**Таблица II.14. Производство на мляко за периода 01.11.2010 - 31.10.2011 г. по райони на планиране, хил. литри**

Райони	Общо мляко	Кравето мляко	Биволско мляко	Овче мляко	Козе Мляко
Северозападен	167 077	133 353	2 080	14 063	17 581
Северен централен	151 178	132 268	859	10 330	7 721
Североизточен	169 557	147 594	1 207	14 001	6 755
Югоизточен	309 342	284 567	1 448	15 028	8 299
Югозападен	131 059	102 906	1 207	14 037	12 909
Южен централен	319 498	292 345	1 792	18 817	6 544
<b>Общо за страната</b>	<b>1 247 711</b>	<b>1 093 033</b>	<b>8 593</b>	<b>86 276</b>	<b>59 809</b>
<b>Изменение 2011/2010</b>	<b>0,6%</b>	<b>0,1%</b>	<b>11,8%</b>	<b>5,1%</b>	<b>1,9%</b>

Източник: МЗХ, „Агростатистика“

Общото производство на месо през 2011 г. е в размер на 213 305 тона - с 0,4% по-малко в сравнение 2010 г., в резултат от намаление на производството на бели меса (птиче). Добивът на птиче месо намалява с 2,9% до 103 856 тона, докато производството на червено месо нараства с 1,9%, до 109 449 тона кланично тегло.

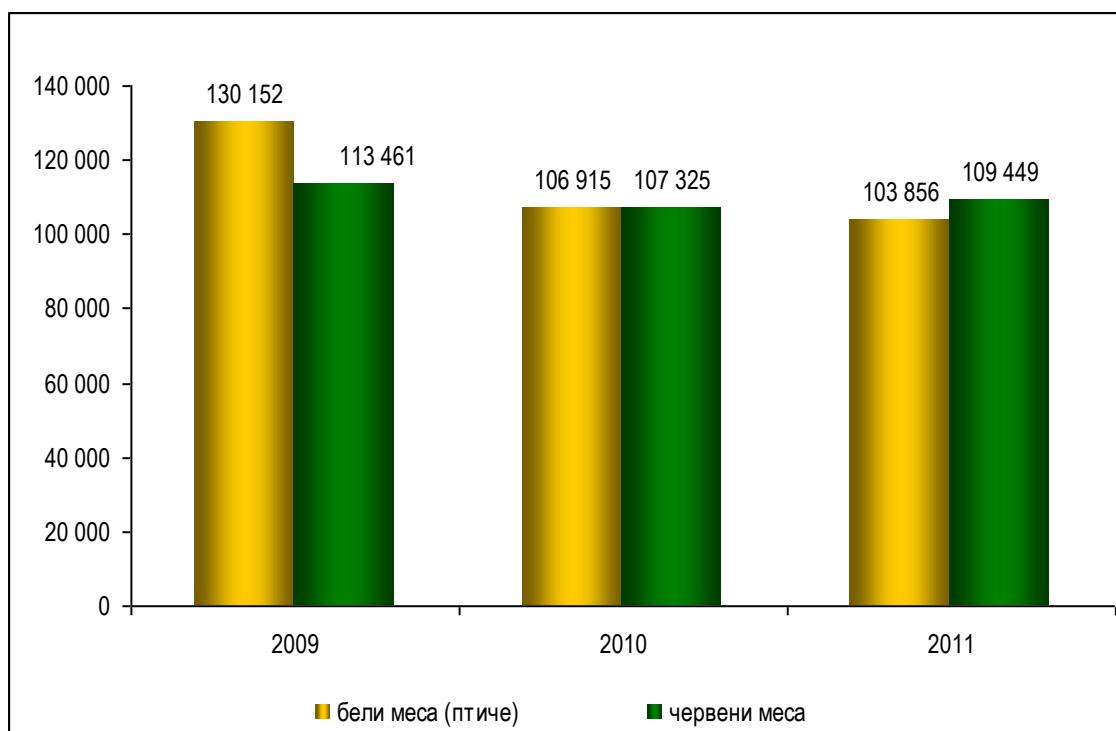
През годината са произведени със 17,6% по-малко яйца. Производството на пчелен мед бележи спад от 9,5% спрямо 2010 г.

**Таблица II.15. Производство на животинска продукция, 2010 – 2011 г.**

Производство	2010 г.	2011 г.	Изменение 2011/2010
1. Мляко - всичко (тона), в т.ч.:	1 277 704	1 285 531	0,6%
Кравето мляко	1 124 360	1 125 824	0,1%
Биволско мляко	7 933	8 868	11,8%
Овче мляко	85 001	89 296	5,1%
Козе мляко	60 410	61 543	1,9%
2. Месо – общо в кланично тегло (тона), в т.ч.:	214 240	213 305	-0,4%
Червени меса	107 325	109 449	1,9%
Бели меса (само птиче)	106 915	103 856	-2,9%
3. Яйца (хил. броя)	1 437 543	1 185 034	-17,6%
4. Пчелен мед (тона)	10 595	9 592	-9,5%

Източник: МЗХ, „Агростатистика“

**Фигура II.5. Производство на месо, 2010 – 2011 г., тона**



Източник: МЗХ, „Агростатистика“

### 2.3.1. Говедовъдство и биволовъдство

През 2011 г. общият брой на кравите нараства с 1% спрямо предходната година, достигайки около 330 хиляди. В същото време броят на млечните крави намалява с 0,4% до 306,8 хил. броя и представлява 93,0% от общия брой крави в страната.

През 2011 г. в страната са произведени 1 093 033 хил. литра краве мляко, което е с 0,1% повече спрямо 2010 г.

По райони на планиране, най-голям дял в общия добив на краве мляко имат Южен централен (26,7%) и Югоизточен (26,0%) райони, следват Североизточен и Северозападен. Най-малък е делът на произведеното краве мляко в Югозападен район (9,4%).

С Решение на Европейската комисия от м. декември 2011 г. периодът на дерогацията относно постигане на хигиенните изисквания към суровото мляко, заложен в Регламент (ЕО) № 853/2004, бе удължен до края на 2013 г.

По Програмата за развитие на селските райони за периода 2007 - 2013 г. има заделен финансов ресурс за постигане на хигиенните изисквания при производство на краве мляко чрез така наречения гарантиран бюджет по мярка 121 „Модернизация на земеделските стопанства“.

През 2011 г. към интензитета на финансова помощ за проекти, насочени към покриване на стандартите за производство на качествено краве мляко, е добавено увеличение от 5 до 15% под формата на държавна помощ. През 2011 г. и 2012 г. са определени периоди на прием на документи, насочени към фермите от втора и трета група, с цел постигане на стандартите за производство на качествено краве мляко. Кандидатстването на фермерите се облекчава и чрез предоставяне на кредит от ДФ „Земеделие“.

Министерство на земеделието и храните поддържа и ежемесечно актуализира Регистър на фермите за производство на сурово краве мляко, категоризирани в I-ва, II-ра и III-та група, съгласно заложените критерии в Наредба № 4/19.02.2008 г. за специфичните изисквания при производството, съхранението и транспортирането на сурово краве мляко и изискванията за търговия и пускане на пазара на мляко и млечни продукти.

През 2011 г. продължи координирането на дейността по спазване на зоохигиенните и ветеринарномедицински изисквания при отглеждането на селскостопански животни в животновъдните ферми.

Към края на 2011 г. фермите, категоризирани в I-ва група (покрили стандартите за сграден фонд, оборудване и качество на сурово краве млякото) се увеличават с 5,7% спрямо година по-рано, достигайки 2 752 броя, а общият брой на отглежданите в тях крави нараства с 26,3% до 131 320. В същото време, категоризирани ферми от II-ра група намаляват с 37%, до 519 броя, а отглежданите в тях крави - с 28%, до 10 168 броя.

**Таблица II.16. Брой категоризирани ферми за производство на сурово краве мляко и отглеждани в тях животни, 2010 -2011 г.**

Групи ферми	01.12.2010 г.		01.12.2011 г.		Изменение 2011/2010 г.	
	Брой ферми	Брой крави	Брой ферми	Брой крави	Брой ферми	Брой крави
I-ва група	2 603	103 939	2 752	131 320	5,7%	26,3%
II-ра група	825	14 115	519	10 168	-37,1%	-28,0%

Източник: МЗХ, дирекция „Животновъдство“

Тенденцията към преминаване на все повече млечни ферми в I-ва група продължава и през 2012 г. Към 03.09.2012 г. в тази група вече са категоризирани 3 051 ферми, а броят на отглежданите в тях млечни крави достига 137 036.

През 2011 г. се наблюдава забавяне на темпа на окрупняване на млечните ферми. По данни на отдел „Агростатистика“ на МЗХ, средният брой млечни крави в стопанство остава около нивото от предходната година – 4,1 броя.

Към края на 2011 г. над 216 хил. млечни крави или 70,4% от всички млечни крави в страната се отглеждат в стопанства с 5 и повече животни. Сравнявайки с предходната година, броят на стопанствата, които отглеждат от 1 до 9 млечни крави нараства с 0,5%, а отглежданите в тях животни - с 0,2%. Броят на стопанствата, отглеждащи от 10 до 19 млечни крави се увеличава с 9,5% спрямо 2010 г., а отглежданите в тях животни - с 10,7%. Продължава увеличението на стопанствата със 100 и повече броя млечни крави. Техният брой нараства с 21%, а броят на кравите в тях достига 43 хил. – с 10,4% повече спрямо предходната година.

**Таблица II.17. Разпределение на млечните крави според броя на отглежданите животни в стопанство към 01.11.2011 г.**

Брой животни в стопанство	Стопанства		Млечни крави	
	хил. броя	Изменение 2011/2010 г., %	хил. броя	Изменение 2011/2010 г.
1 - 2	58,6	2,0%	72,3	2,4%
3 - 9	9,9	-7,7%	45,7	-3,2%
10 -19	3,4	9,5%	44,5	10,7%
20 и повече	2,8	-14,1%	144,3	-3,9%
<b>Общо</b>	<b>74,8</b>	<b>0,2%</b>	<b>306,8</b>	<b>-0,5%</b>

Източник: МЗХ, „Агростатистика“

През последните няколко години се наблюдава засилване на интереса към месодайното говедовъдство. През 2011 г. броят на месодайните крави нараства с 24,1% спрямо предходната година, до 23,1 хил., като се отчита концентрация на производството в по-малко на брой уедрени стопанства. Общият брой на стопанствата с месодайни крави намалява с 22,5% спрямо 2010 г., главно поради регистрирания спад от 29,9% на стопанствата с 1-2 месодайни крави. В същото време, над два пъти се увеличават стопанствата с 30 до 49 месодайни крави, както и животните отглеждани в тях. Стопанствата с над 100 месодайни крави нарастват над три пъти в сравнение с 2010 г., като в тях се отглеждат 4,6 хил. броя животни или 20% от всички крави, отглеждани за месо.



През 2011 г. общият брой на кравите в страната е 330 хил., над 1/3 от които се отглеждат в Южен централен район (34,6%). В Южен централен и в Югозападен район броят на кравите нараства с по 9% в сравнение с предходната година, а в останалите четири района намалява в рамките на 1,5 – 9,1%, най-значително в Югоизточен район.

**Таблица II.18. Брой говеда по райони на планиране**

Райони	2010 г.				2011 г.			
	Говеда		Крави		Говеда		Крави	
	хил. бр.	дял	хил. бр.	дял	хил. бр.	дял	хил. бр.	дял
Северозападен	65,3	12,0%	42,3	12,9%	65,0	11,7%	41,3	12,5%
Северен централен	70,0	12,8%	38,9	11,9%	67,8	12,2%	38,3	11,6%
Североизточен	72,9	13,4%	43,4	13,3%	70,9	12,7%	41,4	12,5%
Югоизточен	112,2	20,6%	63,4	19,4%	100,6	18,0%	57,6	17,5%
Югозападен	53,1	9,8%	34,1	10,5%	61,9	11,1%	37,2	11,3%
Южен централен	171,0	31,4%	104,7	32,0%	191,4	34,3%	114,2	34,6%
<b>Общо за страната</b>	<b>544,5</b>	<b>100,0</b>	<b>326,8</b>	<b>100,0%</b>	<b>557,6</b>	<b>100,0%</b>	<b>330,0</b>	<b>100,0%</b>

Източник: МЗХ, „Агростатистика“

Към края на 2011 г. биволовдните стопанства намаляват с 12,3% спрямо година по-рано, докато общият брой на биволиите се увеличава със 7%. Подобна тенденция се наблюдава и в стопанствата с биволици – намаление на броя на стопанствата с 5,1% и нарастване на броя на биволиците с 16,4%. Около 69% от биволиците (4,367 хил. броя или с 38,5% повече спрямо 2010 г.) се отглеждат в стопанства с над 20 биволици.

Най-голям дял от биволиите се отглеждат в Северозападен район (25,3%). Следват Южен централен (20,2%) и Югоизточен район (19,2%).

**Таблица II.19. Брой биволи по райони на планиране**

Райони	2010 г.				2011 г.			
	Биволи общо		Биволици		Биволи общо		Биволици	
	хил. бр.	дял	хил. бр.	дял	хил. бр.	дял	хил. бр.	дял
Северозападен	1,9	20,6%	1,2	22,2%	2,5	25,3%	1,5	23,8%
Северен централен	1,8	19,6%	0,9	16,7%	1,3	13,1%	0,7	11,1%
Североизточен	0,7	7,6%	0,4	7,4%	1,1	11,1%	0,8	12,7%
Югоизточен	1,8	19,6%	1,1	20,4%	1,9	19,2%	1,2	19,1%
Югозападен	0,6	6,5%	0,4	7,4%	1,1	11,1%	0,9	14,2%
Южен централен	2,4	26,1%	1,4	25,9%	2,0	20,2%	1,2	19,1%
<b>Общо за страната</b>	<b>9,2</b>	<b>100,0</b>	<b>5,4</b>	<b>100,0%</b>	<b>9,9</b>	<b>100,0</b>	<b>6,3</b>	<b>100,0%</b>

Източник: МЗХ, „Агростатистика“

През 2011 г. в страната са произведени 8 593 хил. литра биволско мляко - с 11,8% повече спрямо предходната година, в резултат на чувствителния ръст на броя на отглежданите биволици.

Общото производство на месо от едър рогат добитък нараства с 6,5% спрямо 2010 г., до 20 887 тона кланично тегло и формира 19,1% от общия добив на червено месо в страната. Промисленият добив на месо от едър рогат добитък се увеличава с 4,1%, а този в животновъдните стопанства - със 7,3%, в резултат от по-големия брой заклани животни.

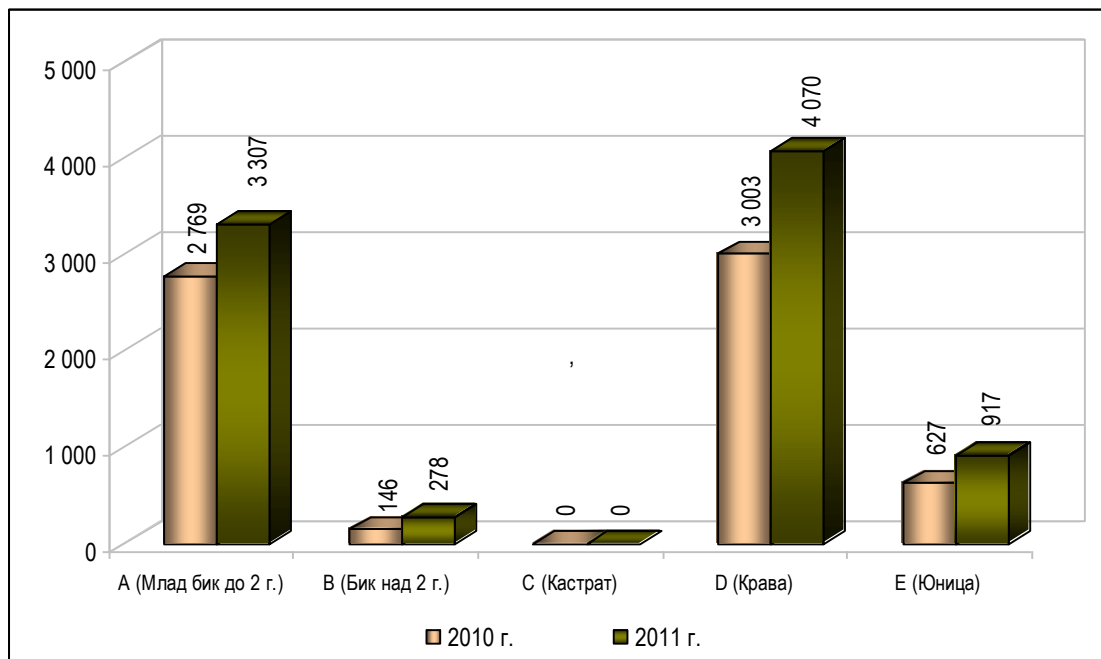
**Таблица II.20. Производство на месо през 2010 и 2011 г. в кланично тегло**

Категории животни	Промислено производство, тона			Месо в стопанства, тона		
	2010 г.	2011 г.	Изм. 2011/10	2010 г.	2011 г.	Изм. 2011/10
Телета и млади говеда	643	755	17,4%	9 533	10 376	8,8%
Други говеда	4 063	4 142	1,9%	5 371	5 613	4,5%
<b>Общо за страната</b>	<b>4 706</b>	<b>4 897</b>	<b>4,1%</b>	<b>14 904</b>	<b>15 990</b>	<b>7,3%</b>

Източник: МЗХ, „Агростатистика“

Общо през 2011 г. по скалата на ЕС EUROP, са класифицирани 8 572 броя възрастни говеда в девет кланици, извършващи класификация. Броят на класифицираните говеда е с 14% повече спрямо 2010 г., което се обяснява с изплатените от ДФ „Земеделие“ национални доплащания за клане на говеда.

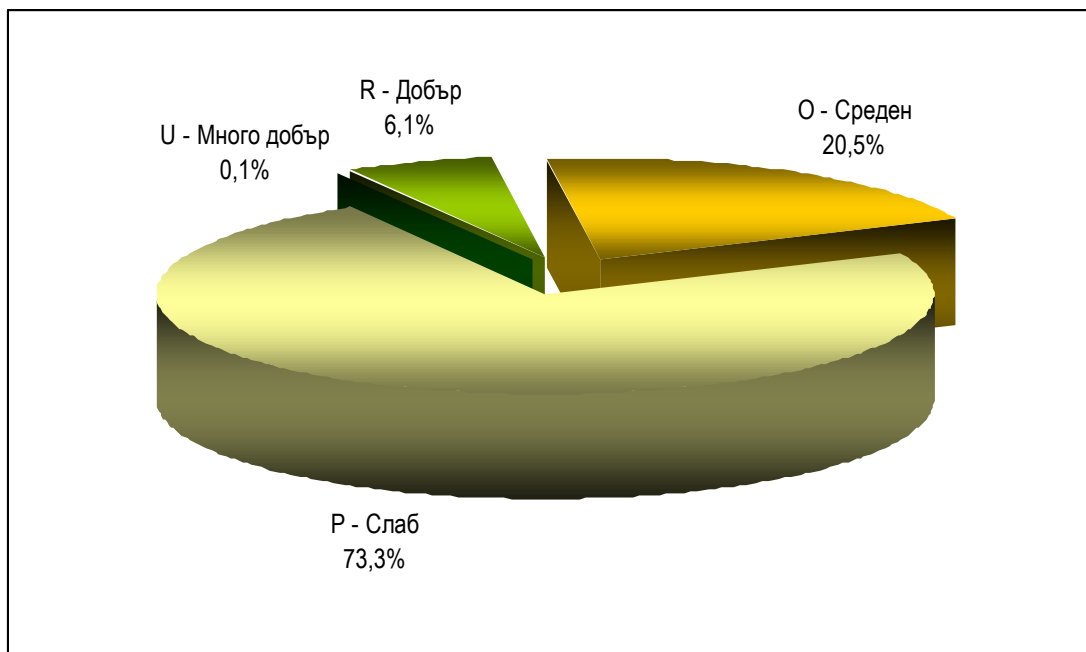
**Фигура II.6. Общ брой класифицирани възрастни говеда по категории, 2010 – 2011 г.**



Източник: МЗХ, дирекция „Животновъдство“

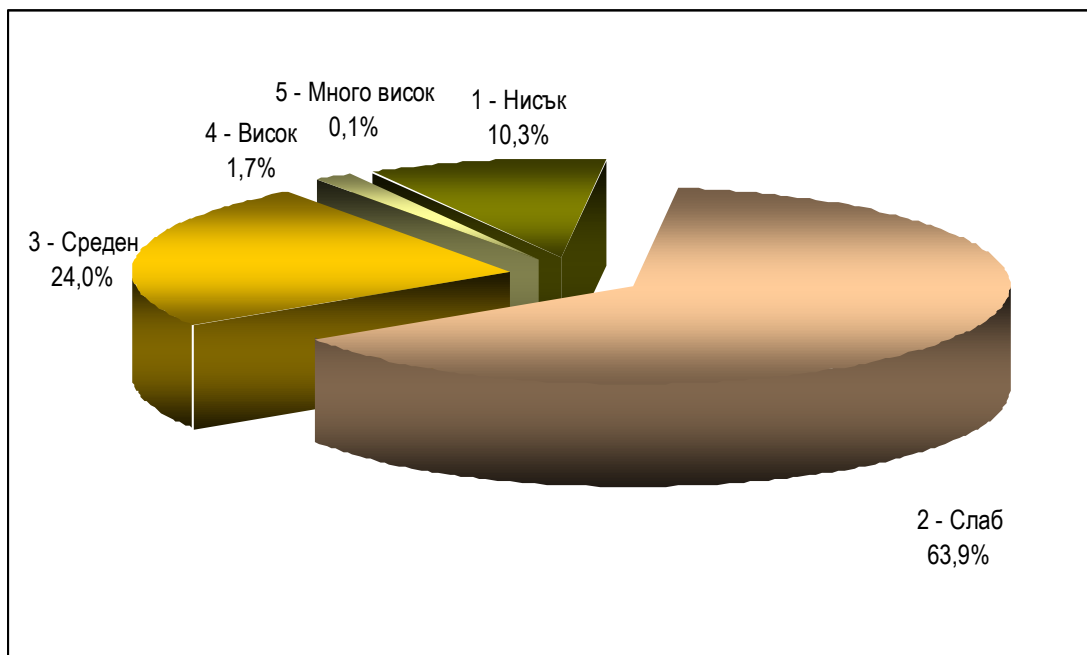
Най-голям е делът на класифицираните говеда с клас по конформация Р (слаб) и клас по степен на залоеност 2 (слаб). Това се обяснява с факта, че говедовъдният сектор в България е развит основно в млечно направление, а месодайното говедовъдство е по-малко застъпено. Основната част от добитото говеждо месо е от животни със слабо развита конформация на кланичните трупове и нисък рандеман.

**Фигура II.7. Класифицирани говеда по конформация през 2011 г (%)**



Източник: МЗХ, дирекция „Животновъдство“

**Фигура II.8. Класифицирани говеда по степен на залееност през 2011 г (%)**



Източник: МЗХ, дирекция „Животновъдство“

Кланиците, извършващи класификация са класифицирали 46% от общото промишлено производство за страната през 2011 г.

През отчетния период продължиха проверките за прилагане на класификацията в кланиците. Те се извършват по области и обхващат всички одобрени кланици, включени в базата данни на МЗХ, съгласно Закона за прилагане на Общите организации на пазарите на земеделски продукти в ЕС. Констатираните пропуски при извършените проверки са свързани основно с обозначаването на информацията върху етикета, както и със задължителната информация, която трябва да се съдържа в издаваните платежни документи за закупеното говеждо месо.

Очаква се включването на две нови кланици, отговарящи на изискването за задължителна класификация да допринесе за нарастване броя на класифицираните говеда през 2012 г. От друга страна, спирането на националните доплащания по схемата за клане на говеда вероятно ще доведе до намаляване на интереса на земеделските стопани да предават животните си в кланици, прилагащи класификация.

### **2.3.2. Овцевъдство и козевъдство**

През 2011 г. се наблюдава окрупняване на овцевъдните ферми. За първи път от 2006 г. насам се отчита ръст на броя на овцете – с 6,3% спрямо 2010 г. В същото време, броят на стопанствата с овце намалява с 28,8%. В резултат, средният брой овце в едно стопанство нараства с 49,6% - от 13,1 през 2010 г. на 19,6 през 2011 г.

Стопанствата с до 49 женски овце за разплод намаляват с 31,1%, а овцете в тях са с 11,0% по-малко. Стопанствата с над 100 заплодени овце се увеличават с 20,6%, а овцете-майки в тях - с 30,0%, до около 571 хил. броя. Средният размер на стадата с овце-майки през 2011 г. достига 16 броя.

През 2011 г. най-голям дял от овцете се отглеждат в Южен централен район – 22,4%, следван от Североизточен и Югоизточен райони с по около 19%. В почти всички райони на планиране се наблюдава нарастване на броя на овцете и на овцете-майки спрямо предходната година, с изключение на Югоизточен район, където е отчетено намаление на общия брой на овцете с 6,3% и на овцете-майки - с 1,3%. Най-значителен ръст на овцете - общо и на овцете-

майки е налице в Северен централен район, съответно с 25,0% и 32,3%. В останалите райони увеличението е по-умерено.

**Таблица II.21. Брой овце по райони през 2010 и 2011г.**

Райони	Овце общо, хил. броя			В т.ч. овце-майки, хил. броя		
	01.11.2010 г.	01.11.2011 г.	Изменение 2011/2010 г.	01.11.2010 г.	01.11.2011 г.	Изменение 2011/2010 г.
Северозападен	134,4	142,7	6,2%	114,5	122,1	6,6%
Северен	174,3	217,9	25,0%	137,0	181,3	32,3%
Североизточен	257,6	274,7	6,6%	186,2	201,5	8,2%
Югоизточен	290,4	272,1	-6,3%	227,7	224,7	-1,3%
Югозападен	201,0	221,5	10,2%	167,5	177,7	6,1%
Южен централен	310,3	325,7	5,0%	260,1	265,9	2,2%
<b>Общо за</b>	<b>1 368,0</b>	<b>1 454,6</b>	<b>6,3%</b>	<b>1 093,0</b>	<b>1 173,2</b>	<b>7,3%</b>

Източник: МЗХ, „Агростатистика“

Към края на 2011 г. общият брой на козите е 341,4 хил. броя - с 4,2% по-малко в сравнение с година по-рано. При козите-майки намалението е с 1,9%.

Стопанствата, отглеждащи кози намаляват с 28,2% спрямо предходната година. Около 77,8% от козите-майки се отглеждат в стопанства с до 49 животни. В сравнение с 2010 г., отглежданите в тези стопанства кози-майки намаляват с 6,9%. Стопанствата с 50 и повече кози-майки се увеличават с 27,6%, а животните в тях – с 43,5%.

Най-чувствително намаление на броя на козите спрямо 2010 г. се отчита в Югоизточен район – с 16,8%, следван от Североизточен район – с 12,3%. В три района се наблюдава нарастване на броя на отглежданите кози, по-голямо в Южен централен район – със 7,5% и слабо изразено в Северозападен и Югозападен райони – съответно с 1,7 и 0,6%.

През 2011 г. общият брой на козите-майки намалява с 1,9% спрямо предходната година, до 272,9 хил. броя. Само в Северозападен и Южен централен район се отчита увеличение на броя на козите-майки, съответно с 6,2% и 2,5%. Най-много кози-майки се отглеждат в Северозападен район – 65,0 хил. броя, а най-малко – в Северен централен район – 31,7 хил. броя.

**Таблица II.22. Брой кози по райони през 2010 и 2011 г.**

Райони	Кози общо, хил. броя			В т.ч. кози-майки, хил. броя		
	01.11.2010 г.	01.11.2011 г.	Изменение 2011/2010 г.	01.11.2010 г.	01.11.2011 г.	Изменение 2011/2010 г.
Северозападен	71,5	72,7	1,7%	61,2	65,0	6,2%
Северен централен	44,4	41,5	-6,5%	35,4	31,7	-10,5%
Североизточен	48,7	42,7	-12,3%	35,3	34,4	-2,5%
Югоизточен	66,8	55,6	-16,8%	45,2	44,0	-2,7%
Югозападен	78,1	78,6	0,6%	60,6	56,5	-6,8%
Южен централен	46,8	50,3	7,5%	40,3	41,3	2,5%
<b>Общо за страната</b>	<b>356,3</b>	<b>341,4</b>	<b>-4,2%</b>	<b>278</b>	<b>272,9</b>	<b>-1,9%</b>

Източник: МЗХ, „Агростатистика“

През 2011 г. са произведени 146 085 хил. литра овче и козе мляко, което представлява 11,7% от общо добитото мляко в страната. Добивът на овче мляко е 86 276 хил. литра, а на козе – 59 809 хил. литра. В сравнение с 2010 г. те нарастват съответно с 5,1% и 1,9%.

Традиционно, най-висок е добивът на овче мляко в Южен централен район – 18 817 хил. литра, въпреки отчетеното намаление с 2,1% спрямо 2010 г. Следва Югоизточен район с 15 028 хил. литра. Най-малко овче мляко е добито в Северен централен район – 10 330 хил. литра.

При козето мляко добивът остава най-висок в Северозападен район – 17 581 хил. литра, следван от Югозападен район с 12 909 хил. литра, където се наблюдава увеличение с 23,4% спрямо предходната година. Най-малко е производството в Южен централен район – 6 544 хил. литра.

Производството на месо от овце през 2011 г. е в размер на 11 811 тона - с 11,3% по-малко в сравнение с 2010 г. Общият брой на закланите животни в кланици и стопанства намалява с 13,8% спрямо предходната година, до 1 099,5 хил. броя. Добивът на месо в стопанства е почти четири пъти по-висок от този в кланици.

Производството на месо от кози през 2011 г. бележи ръст от 11,3% спрямо 2010 г., до 4 116 тона. Отчита се увеличение както на броя заклани кози – с 1,8% , така и на живото тегло на закланите животни.

От 1 януари 2011 г., МЗХ ежеседмично докладва в ЕК средно-претеглени продажни цени на класифицираното по скалата (S)EUROP овче (агнешко) месо. Класификацията се прилага в две кланици, които са класифицирали 7 975 броя кланични трупове през годината, 69% от които са леки агнета (до 13 кг). Делът на леките агнета, класифицирани първо качество е 82%.

**Таблица II.23. Класифицирани кланични трупове до 13 кг „Леки агнета”**

Категория	А		В		С	
	≤ до 7 кг		7,1 - 10 кг		10,1 - 13 кг	
Тегло						
Качество	първо	второ	първо	второ	първо	второ
Клас по степен на залееност	(2) , (3)	(1) , (4)	(2) , (3)	(1) , (4)	(2) , (3)	(1) , (4)
Брой	114	36	1 138	198	3 244	737

Източник: МЗХ, дирекция „Животновъдство”

Класифицираните кланични трупове от овце на възраст над 12 месеца и над 13 кг са 2 508 броя, разпределени в следните класове според конформацията и степента на залееност:

**Таблица II.24. Класифицирани кланични трупове над 13 кг „Тежки агнета” по конформация**

	S Висш	E Отличен	U Много добър	R Добър	O Среден	P Слаб
Брой	0	0	291	693	1 158	366
Дял	0,0%	0,0%	11,6%	27,6%	46,2%	14,6%

Източник: МЗХ, дирекция „Животновъдство”

**Таблица II.25. Класифицирани кланични трупове над 13 кг „Тежки агнета” по степен на залееност**

	1 Нисък	2 Слаб	3 Среден	4 Висок	5 Много висок
Брой	103	731	1 210	379	85
Дял	4,1%	29,1%	48,2%	15,1%	3,4%

Източник: МЗХ, дирекция „Животновъдство”

Най-голям е делът на класифицираните тежки агнета с клас по конформация О (среден) и клас по степен на залееност 3 (среден).

### 2.3.3. Свиневъдство

Свиневъдството заема основен дял в производството на червени меса в страната. През 2011 г. около 66,2% от червеното месо е добито от свиневъдния сектор.

През 2011 г. продължава процесът на привеждане на фамилените ферми в съответствие с изискванията за хуманно отношение при отглеждане на свине.

Към 01.11.2011 г. общият брой на свинете намалява с 8,4% спрямо година по-рано до 608,3 хил., а този на свинете майки в основно стадо - с 1,6% до 53,4 хил.

**Таблица II.26. Брой свине по райони през 2010 и 2011 г.**

Район	Свине-общо, хил. броя			Свине-майки, хил. броя		
	1.11.2010 г.	1.11.2011 г.	Изменение 2011/2010 г.	1.11.2010 г.	1.11.2011 г.	Изменение 2011/2010 г.
Северозападен	120,8	49,0	-59,4%	9,6	4,6	-52,1%
Северен централен	178,4	179,2	0,4%	13,3	14,0	5,3%
Североизточен	151,4	144,9	-4,3%	12,6	12,1	-3,9%
Югоизточен	129,9	159,8	23,0%	10,0	14,3	43,0%
Югозападен	30,5	31,3	2,6%	2,0	3,2	60,0%
Южен централен	53,0	44,1	-16,8%	6,7	5,2	-22,4%
<b>Общо за страната</b>	<b>664,0</b>	<b>608,3</b>	<b>-8,4%</b>	<b>54,2</b>	<b>53,4</b>	<b>-1,6%</b>

Източник: МЗХ, „Агростатистика“

Най-значително намаление спрямо предходната година е регистрирано в Северозападен район – с 59,4% при свинете-общо и с 52,1% при свинете-майки, следвано от това в Южен централен район – съответно с 16,8 и 22,4%. В същото време, в Югоизточен район се наблюдава чувствително увеличение както на свинете-общо - с 23%, така и на свинете-майки – с 43%. В Югозападен район се отчита леко увеличение на свинете-общо, но рязко такова при свинете-майки – с 60%.

Към 01.11.2011 г. броят на стопанствата, отглеждащи женски свине за разплод се увеличава с 6,4% в сравнение със същия период на 2010 г, докато броят на животните, отглеждани в тях намалява с 3%. Отчетено е значително намаление на стопанствата с 10 до 49 женски свине - с 33,5%. При останалите категории стопанства, отглеждащи женски свине за разплод се наблюдава увеличение, като най-голямо то е при стопанствата с 50 до 199 животни – с 27,3%, следвано от това при стопанствата с 3 до 9 женски свине за разплод - с 13,3%. Сравнявайки с предходната година, броят на стопанствата с 200 и повече броя животни нараства с 2,2%.

**Таблица II.27. Разпределение на женските свине за разплод над 50 кг според броя на отглежданите животни в стопанство към 01.11.2011 г.**

Брой животни в стопанство	Стопанства		Женски свине за разплод над 50 кг	
	Брой	Изменение 2011/2010	Хил. броя	Изменение 2011/2010
1-2	5 983	6,9%	7,5	10,3%
3-9	955	13,3%	3,9	14,7%
10-49	145	-33,5%	2,5	-49,0%
50-199	42	27,3%	4,0	17,6%
200 и повече	46	2,2%	46,1	-2,9%
<b>Общо</b>	<b>7 171</b>	<b>6,4%</b>	<b>64,0</b>	<b>-3,0%</b>

Източник: МЗХ, „Агростатистика“

Стопанствата, в които се отглеждат от 1 до 9 броя свине намаляват с 37,9% спрямо 2010 г. до 59,7 хил. броя. В тях се отглеждат около 100 хил. броя животни или 16,4% от общия брой на свинете.

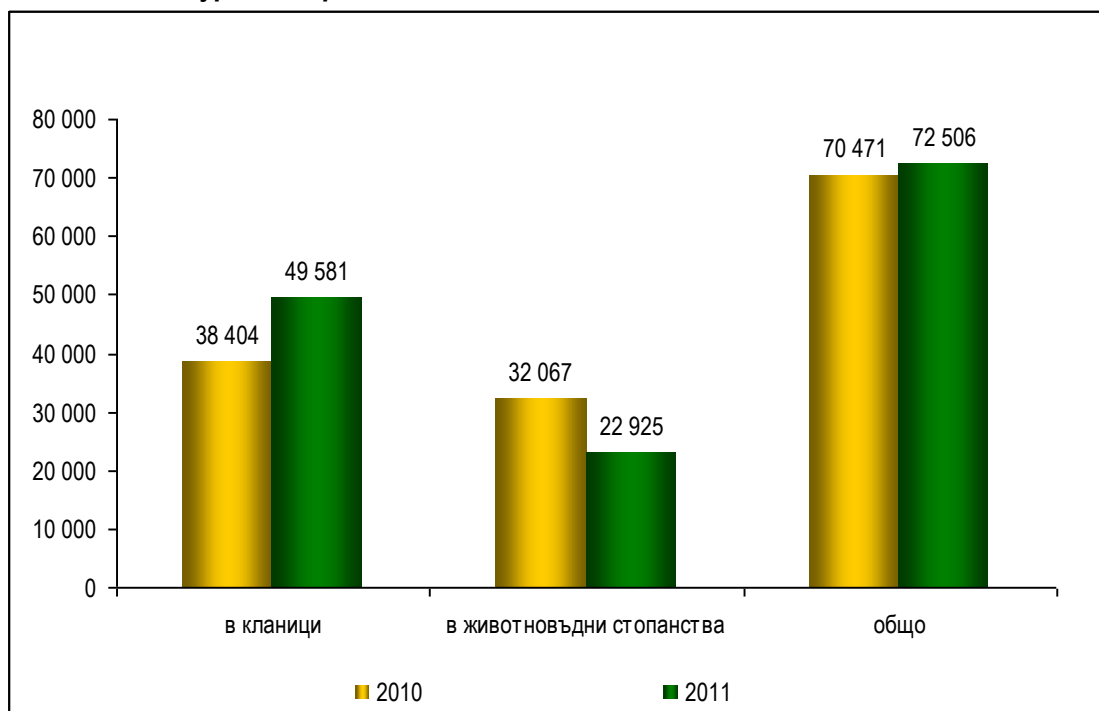
Като цяло, свиневъдството остава един от най-концентрираните сектори в животновъдството, като 74,6% от всички отглеждани свине са съсредоточени в 59 ферми с 1 000 и повече свине.

През 2011 г. е преодоляна негативната тенденция на намаляване на производството на свинско месо, характеризираща предходните четири години.

По данни на отдел „Агростатистика“ на МЗХ, добитото през годината свинско месо е в размер на 72 506 тона - с 2,9% повече в сравнение с 2010 г. Наблюдава се промяна в съотношението на месото, добито в кланици и в стопанства. През 2011 г. свинското месо, произведено в кланиците бележи ръст от 29,1% спрямо 2010 г. до 49 581 тона, което представлява 68,4% от общото свинско месо, при 54% през 2010 г. Месото, добито в животновъдните стопанства намалява с 28,5% до 22 925 тона или 31,6% от общото производство на свинско месо за годината.

В кланици са заклани 764,2 хил. броя свине - с 36,3% повече спрямо предходната година, при намаляване на средното живо тегло (102 кг). В животновъдните стопанства се наблюдава намаление не само на закланите свине - с 23,4% до 279,1 хил. броя, но и на средното живо тегло - с 5,3% (до 128,8 кг).

**Фигура II.9. Производство на свинско месо 2010-2011 г., тона**



Източник: МЗХ, „Агростатистика“

През 2011 г. скалата за класификация на кланични трупове от свине (S)EUROP се прилага в три кланици, с две по-малко от предходната година. Общият брой на класифицираните свине през годината е 62 548, с 89% повече в сравнение с 2010 г.

Разпределението на класифицираните свине в класове в зависимост от установеното съдържание на постно месо е, както следва:

С най-голям дял са свинете клас Е със съдържание на постно месо от 55 до 60% от теглото на трупа. През 2011 г. се отчита намаление в сравнение с предходната година на

класифицираните свине клас S със съдържание на постно месо 60% и повече и увеличение при класифицираните трупове от останалите класове.

**Таблица II. 28. Класифицирани кланични трупове от свине според съдържанието на постно месо**

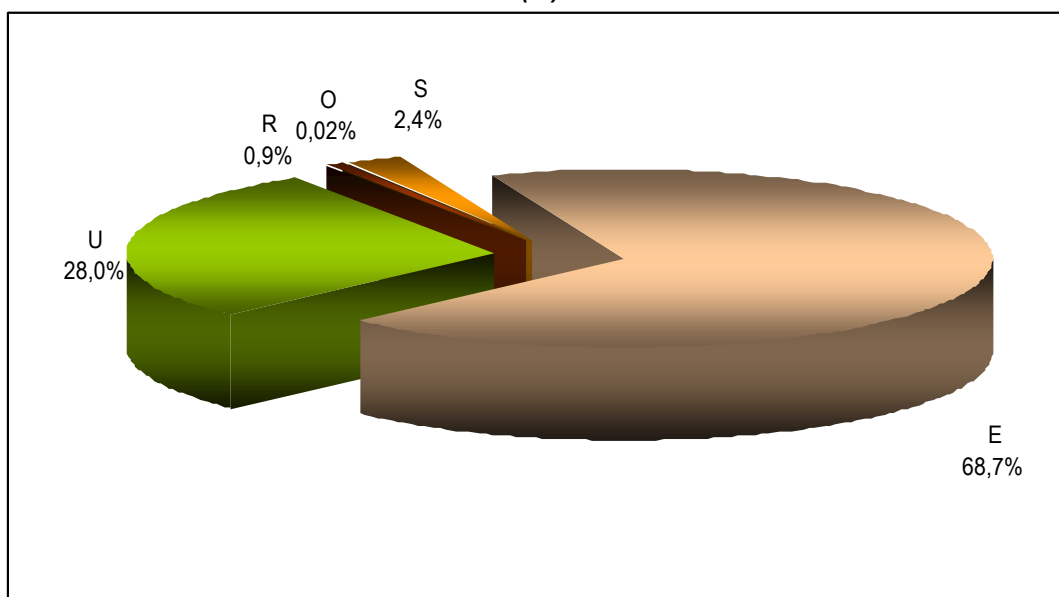
Година	S 60% и повече	E от 55 до 60%	U от 50 до 55%	R от 45 до 50 %	O от 40 до 45%	P 40% по-малко	Общо (Брой)
2010 г.	1 818	29 041	2 107	105	0	0	33 071
2011 г.	1 490	42 963	17 543	540	12	0	62 548

Източник: МЗХ, дирекция „Животновъдство“

Прилагането на европейската скала за класификация на кланични трупове от свине, стимулира производителите на свинско месо да подобряват селекционния процес в свиневъдството и да повишават постното месо в трупа.

Основната причина за малкия брой кланици, извършващи класификация е, че съгласно разрешената метод за България, се класифицират само парени кланични трупове. Голяма част от кланиците нямат необходимото оборудване, освен това има по-голямо търсене на драно свинско месо от страна на търговците. В тази връзка, предстои изготвяне на ново регресионно уравнение за класификация на драни трупове на свине, съгласно европейското законодателство.

**Фигура II.10. Класифицирани свине според съдържанието на постното месо през 2011 г. (%)**



Източник: МЗХ, дирекция „Животновъдство“

#### 2.3.4. Коневъдство

По данни на Българската агенция по безопасност на храните, броят на еднокопитните животни в страната към края на 2011 г. е 135 846 – с 24,9% по-малко спрямо година по-рано. От тях, 7 543 броя са регистрирани коне и 74 184 броя - работни коне. Магаретата, мулетата и катърите представляват 38,8% от общия брой еднокопитни, отглеждани в страната.

През 2011 г. продължи работата по идентификация на конете в съответствие с изискванията на европейското законодателство, както и по запазване и развитие на генетичните ресурси в коневъдството. Разрешение получиха нови развъдни организации, работещи с Източнобългарски кон, Плевенски кон и Български спортен кон.



**Таблица II.29. Брой еднокопитни през периода 2009-2011 г.**

	2009 г.	2010 г.	2011 г.	Изменение 2011/2010 г.
Брой еднокопитни	170 468	181 000	135 846	-24,9%

Източник: БАБХ

### 2.3.5. Птицевъдство

2011 г. бе критична година за яйценоското направление на птицевъдството в страната, свързана с приключване процеса на реконструкция и модернизиране на фермите и установяване на системи, които гарантират хуманно отношение при отглеждане на птиците, в съответствие с европейските изисквания.

С цел постигане на заложения в нормативната база срок за реконструкция - 1 януари 2012 г., от началото на 2011 г. МЗХ стартира информационна кампания, която включи посещение на експерти в 28-те области в страната. Отворени бяха два приема на проекти за реконструкция и модернизиране на птицевъдни обекти по мярка 121 „Модернизиране на земеделските стопанства” от Програмата за развитие на селските райони 2007 - 2013 г. Интензитетът на помощта по мярката бе увеличен със средства от държавния бюджет. В допълнение, на желаещите бенефициенти, с цел финансово облекчаване, се предостави кредит от ДФ „Земеделие” на преференциален лихвен процент, със срок на погасяване 60 месеца.

През 2011 г. се наблюдава намаление при всички категории стопанства, отглеждащи кокошки и ярки, като то е най-голямо при стопанствата със 100 до 9 999 броя птици (с 29%) и при тези с 10 000 до 99 999 броя птици (с 23,2%). Към края на годината големите птицевъдни обекти с 10 000 и повече носачки и ярки са 54 броя (при 92 броя година по-рано) и в тях се отглеждат 4 252 хил. броя птици или 64% от общия брой кокошки и ярки. Стопанствата, в които се отглеждат пилета за месо намаляват с 68,5%, докато броят на пилетата в тях нараства с 4,1%.

Към 31 декември 2011 г. общият брой на птиците в страната е 14 656 - с 8% по-малко спрямо същия период на 2010 г., като се отчита намаление при всички основни видове птици, с изключение на пилетата за угодяване. Кокошките носачки и ярките са с 15% по-малко спрямо предходната година и представляват 45,2% от общия брой птици. Броят на пилетата за угодяване нараства с 4,1% в сравнение с предходната година, до 6 522 хил. броя. Броят на патиците бележи спад от 17,5% и представлява 9,2% от общия брой птици в страната. Към края на годината пуйките са 84 хил. – с 46,8% по-малко спрямо година по-рано, като се отглеждат главно в малки ферми. Гъските намаляват с 10,7% и представляват 0,3% от отглежданите птици в страната. При другите видове птици (пъдпъдъци, щрауси и токачки) се наблюдава запазване на броя.

**Таблица II.30. Брой птици в края на годината, хил. броя**

Вид птици	2009 г.	2010 г.	2011 г.	Изменение 2011/2010 г.
Кокошки и подрастващи носачки	8 778	7 800	6 627	-15,0%
Пилета за месо	7 224	6 263	6 522	4,1%
Пуйки	247	158	84	-46,8%
Патици	1 024	1 628	1 343	-17,5%
Гъски	81	56	50	-10,7%
Други птици	46	29	29	0,0%
<b>Общо</b>	<b>17 400</b>	<b>15 934</b>	<b>14 656</b>	<b>-8,0%</b>

Източник: МЗХ, „Агροстатистика”

По райони на планиране най-много птици се отглеждат в Северен централен район – 39,2%, следват Североизточен с 16,8% и Южен централен с 15,5%. Над 42% от кокошките и

пилетата за месо се отглеждат в Северен централен район. Патиците са съсредоточени в Южен централен район (53%), а пуйките и гъските - в Североизточен район. Най-много щрауси, пъдпъдъци и токачки се отглеждат в Югозападен район.

През 2011 г. производството на яйца намалява със 17,6% спрямо 2010 г. до 1 185 034 хил. броя, от които 99,4% са яйца от кокошки. От тях, яйцата за консумация са 1 018,6 млн. броя, с 21,1% по-малко спрямо 2010 г.

По райони на планиране най-много яйца са добити в Северен централен район – 24,9% от общото производство за годината, следван от Североизточен и Южен централен райони. Най-малко яйца са произведени в Югозападен район.

**Таблица II.31. Производство на яйца през 2011 г. по райони за планиране, хил. броя**

Район	Яйца от кокошки	Други яйца	Общо яйца	Изменение 2011/2010
Северозападен	149 066	733	149 799	-30,3%
Северен централен	295 419	702	296 121	-10,6%
Североизточен	264 940	685	265 625	-9,9%
Югоизточен	140 044	1 294	141 338	-41,0%
Югозападен	96 673	2 184	98 857	-3,7%
Южен централен	232 329	965	233 294	-8,2%
<b>Общо за страната</b>	<b>1 178 471</b>	<b>6 563</b>	<b>1 185 034</b>	<b>-17,6%</b>

*Източник: МЗХ, „Агростатистика“*

През 2011 г. производството на разплодни яйца от кокошки бележи ръст от 14,8% в сравнение с предходната година. Близко 89% от тях заемат разплодните яйца за производството на пилета за уговяване (141 834 хил. броя).

Общото производство на птиче месо намалява с 2,9% спрямо предходната година до 103 856 тона, което представлява 63,4% от общия промишлен добив на месо през 2011 г. Близко 95% от общото производство на птиче месо за годината е добито в кланиците - 98 609 тона, от които 76,4% - месо от бройлери.

**Таблица II.32. Производство на птиче месо през периода 2009-2011 г.**

Производство	Заклани птици (хил. броя)			Общо месо и субпродукти (тона)		
	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.
В кланици	59 491	54 418	52 266	103 037	99 065	98 609
В стопанства	14 453	4 044	2 384	27 115	7 850	5 247
<b>Общо</b>	<b>73 944</b>	<b>58 462</b>	<b>54 650</b>	<b>130 152</b>	<b>106 915</b>	<b>103 856</b>

*Източник: МЗХ, „Агростатистика“*

### 2.3.6. Пчеларство

Производството на мед в България е благоприятствано от богатото видово разнообразие на растителността и релефа на страната.

През 2011 г. броят на стопанствата, отглеждащи пчелни семейства е 21 882, с 20,4% по-малко спрямо 2010 г.

Пчеларството в България все още има екстензивен и разпокъсан характер с голям брой дребни производители и малък брой професионални пчелари, отглеждащи 150 и повече пчелни семейства. През 2011 г. продължава наблюдаваната от предходни години тенденция на намаление броя на стопанствата, в които се отглеждат малък брой пчелни семейства (от 1 до 9 броя). Те вече представляват 40,7% от общия брой на стопанствата и възлизат на 8 913 броя, което е с 24,4% по-малко в сравнение с 2010 г. В 44,2% от стопанствата се отглеждат от 10 до 49

пчелни семейства, а в 13,2% - между 50 и 149 семейства. Пчелините, в които се отглеждат над 150 семейства нарастват с 5,8% спрямо предходната година, но делът им остава едва 1,8% от общия брой.

**Таблица II.33. Пчелни стопанства, според броя на отглежданите пчелни семейства към 01.05.2010 г.**

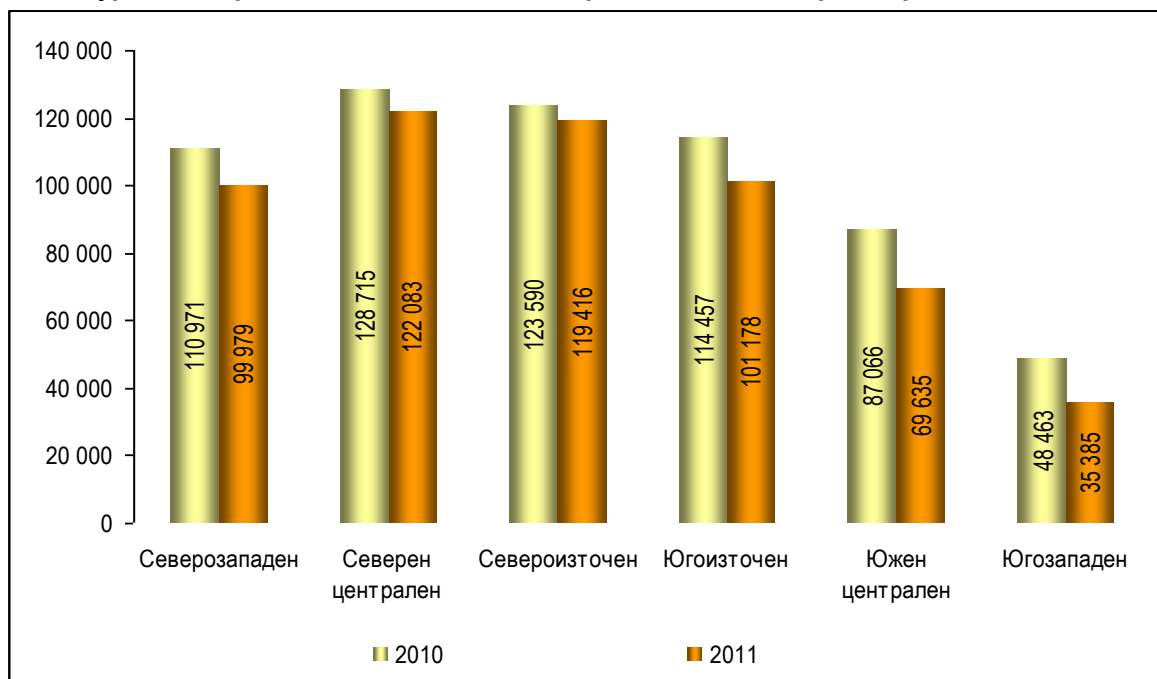
Брой пчелни семейства по класове	Брой на стопанствата		Изменение 2011/2010 г.
	2010 г.	2011 г.	
от 1 до 9	11 794	8 913	-24,4%
от 10 до 49	12 099	9 677	-20,0%
от 50 до 149	3 206	2 892	-9,8%
150 и повече	378	400	5,8%
<b>Общо</b>	<b>27 477</b>	<b>21 882</b>	<b>-20,4%</b>

Източник: МЗХ, „Агростатистика“

По данни на отдел „Агростатистика“ на МЗХ, през 2011 г. наличните пчелни семейства в страната намаляват с 10,7% спрямо 2010 г., до 547 676 броя.

Най-голям е броят на пчелните семейства, отглеждани в Северен централен район - 122 083 броя, следван от районите Североизточен и Югоизточен, съответно със 119 416 и 101 178 броя. Традиционно с най-голям брой пчелни семейства са областите Добрич, Бургас и Плевен. Средният брой пчелни семейства в едно стопанство се увеличава до 25 през 2011 г., при средно 22 броя през предходните три години.

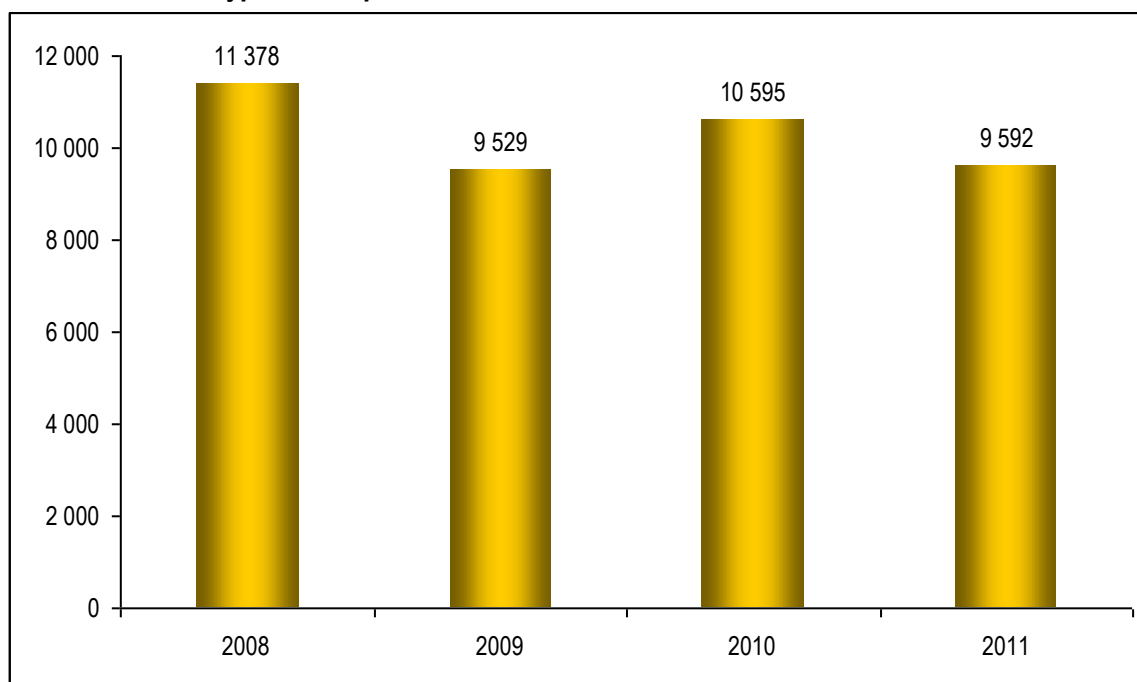
**Фигура II.11. Брой пчелни семейства по региони на планиране през 2010 и 2011 г.**



Източник: МЗХ, „Агростатистика“

През 2011 г. пчелен мед е добиван от 488 950 броя пчелни семейства - с 13,9% по-малко спрямо предходната година. В същото време, средният добив от пчелно семейство нараства от 19,0 кг през 2010 г. на 20,0 кг през 2011 г. В резултат, производството на мед намалява с 9,5%, до 9 592 тона.

**Фигура II.12. Производство на пчелен мед 2008-2011 г., тона**



*Източник: МЗХ, „Агростатистика“*

За периода 01.05.2010 г. - 01.05.2011 г. са реализирани общо 9 304 тона пчелен мед, разпределени, както следва:

- директни продажби на краен потребител – 2 365 тона;
- продажби на търговци на дребно – 470 тона;
- продажби на преработвателни предприятия – 3 958 тона;
- продажби за промишлеността – 188 тона;
- за собствена консумация и подхранване на пчелите – 2 323 тона;

Най-голям е дялът на продажбите на преработвателни предприятия (42,5%). Директните продажби на краен потребител намаляват с 19,7% спрямо предходната година и заемат 25,4% от общо реализирания мед. Количеството за собствена консумация и подхранване на пчелните семейства се увеличава с 8,8% спрямо 2010 г.

По данни на отдел „Агростатистика“ на МЗХ, през 2011 г. унищожени от отравяне са 15 232 пчелни семейства, от болести – 14 656 броя, от глад - 12 560 броя и по други причини – 67 119 броя. Общият брой на унищожените пчелни семейства през годината възлиза на 109 567, което е с 50,2% повече спрямо 2010 г.

Вароатозата продължава да е най-разпространеното и икономически най-значимото заболяване по пчелите в България. През 2011 г. са третирани 541 568 пчелни семейства или 99% от общия брой.

През 2011 г. броят на пчеларите, практикуващи подвижно пчеларство намалява с 59%, а дялът им от общия брой пчелари се свива до 2,1%. Сред факторите, ограничаващи този вид пчеларска дейност остават разпокъсаността на земеделските стопанства и произтичащата от това липса на пазар на пчелоопрашването, проблеми с отравяния на пчелните семейства при провеждане на растително-защитните мероприятия, както и повишените транспортни разходи.

През 2011 г. стартира прилагането на втората тригодишна Национална програма по пчеларство за новия период 2011 - 2013 г. Общият одобрен бюджет за новия тригодишен период

е увеличен три пъти и възлиза на 19 588 638 лева, като само за 2012 г. осигуреният финансов ресурс е в размер на 6 532 501 лева.

Като цяло, пчеларският сектор се нуждае от внедряването на нови технологии, по-добър контрол на здравния статус на пчелните семейства и мерки за подпомагане на реализацията на пчелните продукти.

#### 2.4. Състояние на биологичното земеделие в България през 2011 г.

Информацията за състоянието на биологичното производство в България за 2011 г. се основава на данните от годишните доклади на следните официално одобрени от министъра на земеделието и храните контролиращи лица на биологично производство: „Балкан Биосерт” ООД; „Кю Сертификейшън” АД; „CERES - Сертификация на екологични стандарти” ООД; „Лакон” ООД; „Би Си Ес Оеко-Гаранти” ООД; Дружество „Контрол Юнион Сертификейшънс” АД; „А СЕРТ Европейска организация по сертифициране” АД; „Институт за контрол на биологични продукти” АД (Институт Био Еллас); „СЖС България” ЕООД.

През 2011 г. продължава положителната тенденция на развитие на биологичното земеделие. Към края на годината общият брой на регистрираните в Министерство на земеделието и храните биологични производители, преработватели и търговци е 1 054, с близо 30% повече спрямо предходната година. След повече от двойно увеличение през 2010 г., продължават да нарастват и площите, обхванати от системата на контрол на биологично производство, достигайки до 26 622 ха през 2011 г.

**Таблица II.34. Площи в биологично производство**

	Площи в преход 2011 г.	Площи преминали прехода 2011 г.	Общо 2010 г.	Общо 2011 г.
Площи в система на контрол (ха)	14 718	5 900	20 320	20 618
Постоянни ливади и пасища (ха)	1 519	2 972	3 611	4 491
Свободна земя/угар (ха)	1 057	456	1 716	1 513
Всичко площи в система на контрол (в преход и преминали прехода) (ха)	17 294	9 328	25 647	26 622
Диворастящи култури* (ха)	22 600	521 055	546 195	543 655

\*Диворастящите култури – гъби, билки и горски плодове се събират от сертифицирани екологично чисти райони, но площите не са култивирани и не се включват в графа „Всичко площи в система на контрол”

**Източник:** МЗХ, въз основа на данни от годишните доклади на контролиращите лица на биологичното производство

Като цяло, през 2011 г. се наблюдава увеличение на площите в система на контрол спрямо предходната година, при различна динамика за отделните видове култури. От растениевъдното направление на биологичното производство най-предпочитани от производителите са зърнено-житните култури, техническите култури и трайните насаждения.

През 2011 г. площите, заети със зърнено-житни култури, бележат ръст от 22% спрямо предходната година до 6 521 ха. Отглеждат се основно пшеница, царевица, ечемик и ръж. Площите с ръж се увеличават два пъти и половина спрямо предходната година. Сериозно увеличение се наблюдава и при площите с царевица.

Площите, заети с технически култури, също се увеличават чувствително спрямо 2010 г., докато тези, заети с фуражни култури от обработваеми земи (култури за зелено), бележат спад.

През 2011 г. площите, заети с трайни насаждения, отглеждани по биологичен начин, нарастват с 11% спрямо 2010 г. до 6 443 ха. Особено голям е интересът към групата на

орехоплодните видове - орехи, лешници, бадеми и кестени. Увеличават се и площите с насаждения от ябълки, сливи и кайсии, регистрирани в система на контрол през 2011 г. В същото време, през 2011 г. се отчита намаление на площите с череша, регистрирани в система на контрол.

**Таблица II.35. Площи на земеделски култури, отглеждани по биологичен начин**

Вид култури	Площи в преходен период (ха)	Площи, преминали прехода (ха)	Обща площ (ха)	
	2011 г.	2011 г.	2010 г.	2011 г.
Зърнено-житни култури, вкл. ориз	4 980	1 541	5 339	6 521
Технически култури - общо	3 350	2 495	4 913	5 845
<i>в това число маслодайна роза (Rosa damascene)</i>	516	329		845
Пресни зеленчуци, пъпеши, ягоди, култивирани гъби (общо)	467	203	428	670
Трайни насаждения	5 087	1 356	5 795	6 443
Постоянни ливади и пасища	1 519	2 972	3 611	4 491
Фуражни култури от обработваеми земи (Култури за зелено)	771	225	3 786	996
<i>в това число люцерна</i>	649	73		722
Угар	1 057	456	1 716	1 513
<b>Всичко площи*</b>	<b>17 295</b>	<b>9 328</b>	<b>25 648</b>	<b>26 622</b>
Диворастящи култури	22 600	521 055	546 195	543 655

\* Включва и площи, които не са представени в таблицата

Източник: МЗХ, въз основа на данни от годишните доклади на контролиращите лица на биологичното производство

Площите, заети със зеленчуци, отглеждани по биологичен начин, през 2011 г. са в размер на 670 ха – с около 240 ха повече спрямо 2010 г., като увеличението се дължи на факта, че за първи път в системата на контрол са включени около 292 ха с артишок. Площите с домати и краставици се запазват, а тези с дини и пъпеши намаляват.

През 2011 г. постоянните ливади и пасища в система на контрол нарастват с 880 ха спрямо предходната година, докато свободната земя (угар) намалява с около 200 ха.

За първи път в система на контрол през 2011 г. са включени и насаждения от маслини. Включването на култури, нетипични за нашата страна, показва ясното желание и усилията на биологичните производители да разнообразят видовете култури, които отглеждат.

През последните две години сертифицираните екологично чисти площи, от които се събират диворастящи плодове, билки и гъби са в размер на над 540 хил. ха.

В биологичното животновъдство също се наблюдава положителна тенденция.

През 2011 г. броят на говедата, отглеждани по биологичен начин, нараства над два пъти и половина спрямо предходната година – от 364 през 2010 г. до 976, като за първи път у нас е регистрирана и биоферма с 200 бизона.

Броят на пчелните семейства, регистрирани в система на контрол през 2011 г. достига близо 59 хил., което е с около 27% повече в сравнение с 2010 г. Предпоставка за това увеличение е добрият прием на биологично произведения пчелен мед на европейския пазар.

През 2011 г. по биологичен начин вече се отглеждат общо над 10 хил. броя овце и кози, като броят на козите, нараства с над 20% спрямо предходната година. Има проявен интерес за стартиране на биологично птицевъдство.

**Таблица II.36. Брой животни, отглеждани по биологичен начин**

	2010 г.	2011 г.
Говеда	364	976
Овце	6 698	6 648
Кози	2 773	3 397
Пчелни семейства	46 429	58 855

*Източник: МЗХ, въз основа на данни от годишните доклади на контролиращите лица на биологичното производство*

В следствие на по-големия брой говеда, отглеждани по биологичен начин, през 2011 г. нараства производството на биологично сирене и кисело мляко.

В резултат на нарастването на броя на пчелните семейства, с 14% е увеличено и количеството на произведения по биологичен начин пчелен мед, спрямо предходната година. България е традиционен производител на различни видове биологично сертифициран пчелен мед с отлични качествени показатели, като голяма част от продукцията се реализира извън страната.

**Таблица II.37. Продукти от животински произход, произведени по биологичен начин**

	2010 г.	2011 г.
Бяло саламурено сирене (тона)	118	144
Кисело мляко (тона)	74	194
Пчелен мед (тона)	1 108	1 263

*Източник: МЗХ, въз основа на данни от годишните доклади на контролиращите лица на биологичното производство*

През 2012 г. се очаква запазване на положителната тенденция за развитие на биологичното земеделие у нас. Предвижда се увеличение на броя на биологичните оператори, както и на площите в система на контрол и броя на биологично отглежданите животни и пчелни семейства. Един от факторите, допринасящ за засилване на интереса към биологично производство в страната е предвиденото подпомагане по мярка 214 „Агроекологични плащания” от Програмата за развитие на селските райони 2007-2013 г., подмярка „Биологично земеделие” с направления „Биологично растениевъдство” и „Биологично пчеларство”. По тази мярка кандидатстват голяма част от биологичните производители в период на преход и преминали периода на преход. С официално одобреното шесто изменение на ПРСР са приети нови, по-високи нива на компенсаторните плащания за биологичните производители, което е допълнителен стимул за увеличаване на произведените по биологичен начин продукти.

Биологичните оператори се подпомагат и чрез други мерки от ПРСР, като: Мярка 121 „Модернизиране на земеделските стопанства”, Мярка 142 „Създаване на организации на производители”, Мярка 111 „Професионално обучение, информационни дейности и разпространение на научни знания” и др.

Друг фактор за развитие на биологичното земеделие е нарастващото търсене на биологични продукти в световен мащаб през последните няколко години. Основна част от

биологичните продукти, произведени у нас, се изнасят, като намират добър прием на европейския и световен пазар.

През 2012 г. се очаква да се увеличи броят на контролиращите лица, получили разрешение от министъра на земеделието и храните за извършване на контролна дейност по методите на биологичното производство, което е свързано с тенденцията за ежегодно нарастване на броя на операторите, включени в система на контрол.

## 2.5. Лозарство и винопроизводство

### 2.5.1. Производство на грозде

#### Площи

През 2011 г. площите с лозови насаждения в стопанствата намаляват с 8% спрямо предходната година, до 52 567 ха, от които 46 145 ха са реколтирани. Около 3% са младите, невстъпили в плододаване лозя, като около 210 ха са новозасадените през пролетта на 2011 г. Площите с неподдържани лозя в стопанствата, поради социални и икономически причини са 3,7 хил. ха, при 4 хил. ха за 2010 г. Неподдържаните лозя извън стопанствата са около 26 хил. ха. Общите площи с лозя са в размер на 78 468 ха – с 5% по-малко спрямо 2010 г.

**Таблица II.38. Лозята в България за периода 2002 - 2011 г.**

Година	Площи с лозови насаждения, ха	Неподдържани лозя извън стопанствата, ха	Общо площи с лозя, ха
2002	129 998	15 200	145 198
2003	103 019	28 050	131 069
2004	95 551	34 029	129 580
2005	94 724	32 118	126 842
2006	85 320	43 537	128 857
2007	97 387	22 954	120 341
2008	88 570	22 246	110 816
2009	74 018	27 416	101 434
2010	56 968	25 707	82 675
2011	52 567	25 901	78 468

Източник: МЗХ, „Агростатистика“

Най голям дял от лозята в стопанствата се намират в Югоизточен район – около 35% и Южен централен район – 33%.

**Таблица II.39. Разпределение на площите по местонахождение на стопанствата в статистическите райони, 2011 г.**

Райони	Обща площ (ха)	От тях реколтирани (ха)	Реколтирани, %
Северозападен	4 950	4 150	84
Северен централен	3 302	2 243	68
Североизточен	4 949	4 211	85
Югоизточен	18 249	15 687	86
Югозападен	3 675	3 343	91
Южен централен	17 442	16 511	95
<b>Общо</b>	<b>52 567</b>	<b>46 145</b>	<b>88</b>

Източник: МЗХ, „Агростатистика“



През 2011 г. се отчита намаление на общо реколтираните площи с лозя с около 6% спрямо предходната година. Най-голямо е намалението при десертните сортове лозя - с около 10%, основно поради по-малкото реколтирани площи в Югозападния и Югоизточния райони. При червените винени сортове намаление на реколтираните площи се наблюдава основно в Северния централен и Югоизточния райони, а при белите винени сортове - най-вече в Северния централен и Северозападния райони.

Червените винени сортове продължават да заемат водещо място в структурата на лозовите насаждения с относителен дял около 62%. Площите с бели винени сортове се увеличават с 2% в сравнение с 2010 г.

### Средни добиви

През 2011 г. средните добиви от лозя са значително по-високи спрямо предходната година. При винените сортове средният добив за страната нараства с около 16% до 5 219 кг/ха, като за червените винени сортове е 5 363 кг/ха, а за белите – 4 903 кг/ха. При десертните сортове увеличението е с над 67%, до 5 091 кг/ха.

Най-високи средни добиви при белите винени сортове са отчетени в Северен централен район, а при червените винени сортове - в Югозападния район, съответно 5 751 кг/ха и 5 599 кг/ха. При десертните сортове най-висок среден добив (6 090 кг/ха) е регистриран в Югозападния район.

**Таблица II.40. Средни добиви на грозде от лозя – реколта `2011, кг/ха**

Райони	Средни добиви от лозя (кг/ха)	
	Винени сортове	Десертни сортове
Северозападен	4 978	4 911
Северен централен	4 861	4 876
Североизточен	5 043	2 890
Югоизточен	5 127	3 749
Югозападен	5 257	5 299
Южен централен	5 460	6 090
<b>Общо</b>	<b>5 219</b>	<b>5 091</b>

Източник: МЗХ, „Агростатистика“

### Производство

През 2011 г. са произведени общо 243 839 тона грозде - с 6% повече спрямо 2010 г. Гроздето от лозя е общо 240 531 тона, в съотношение винено – 95%, десертно – 5%. Производството от асми възлиза на 3 308 тона.

Традиционно, най-голямо производство от лозя е отчетено в Югоизточния и Южния централен райони, формиращи съответно около 33% и 38% от общото производство.

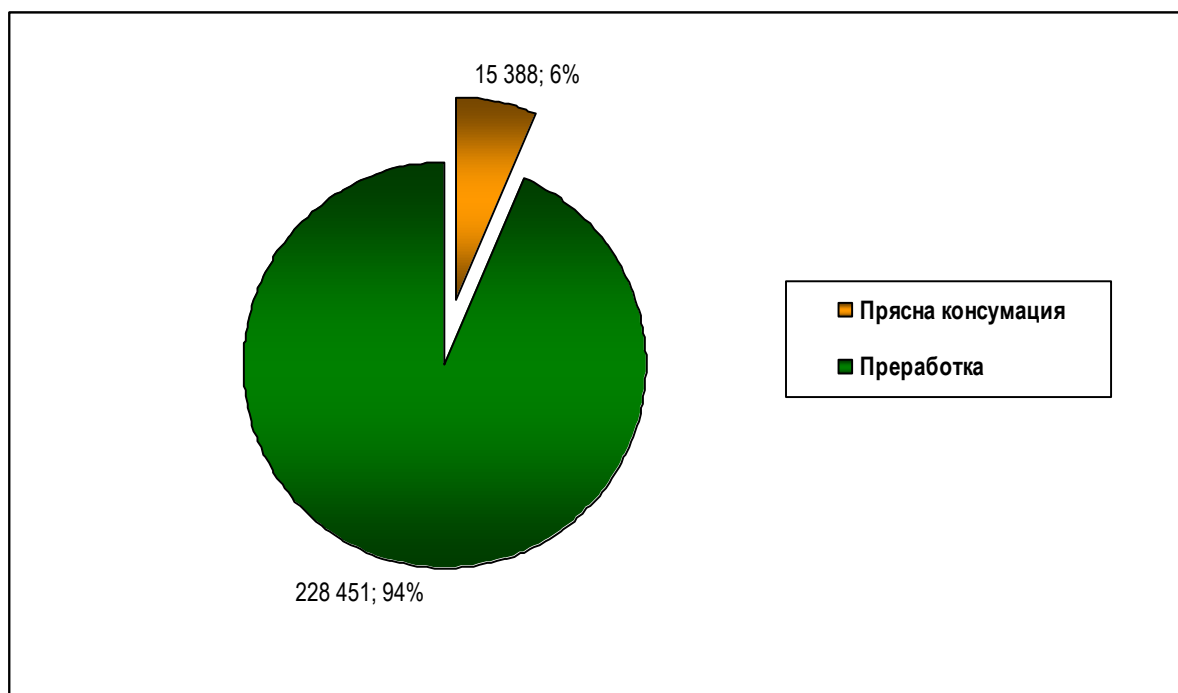
Около 228,4 хил. тона от произведеното през 2011 г. грозде са преработени във вино и други продукти на гроздова основа, а 15,3 хил. тона са предназначени за директна консумация в пряко състояние.

Таблица II.41. Производство на грозде – реколта `2011 г.

Райони	Грозде от лозя			Грозде от асми (тона)	Общо произведено грозде (тона)
	Винено (тона)	Десертно (тона)	Общо произведено грозде от лозя (тона)		
Северозападен	19 285	1 355	20 640	.	.
Северен централен	10 466	437	10 903	.	.
Североизточен	20 328	520	20 848	.	.
Югоизточен	77 621	2 054	79 675	.	.
Югозападен	17 045	532	17 577	.	.
Южен централен	83 706	7 182	90 888	.	.
<b>Общо</b>	<b>228 451</b>	<b>12 080</b>	<b>240 531</b>	<b>3 308</b>	<b>243 839</b>

Източник: МЗХ, „Агростатистика“

Фигура II.13. Разпределение на произведеното грозде – реколта `2011, тона и процентен дял

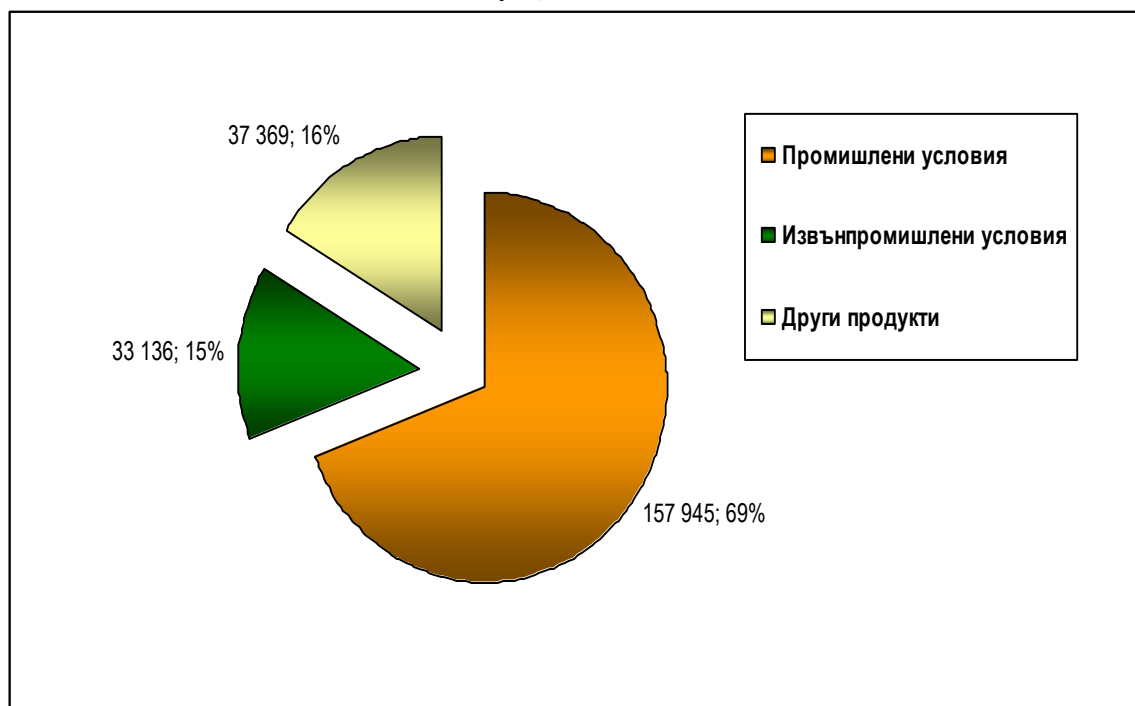


Източник: МЗХ, „Агростатистика“

По данни на Изпълнителната агенция по лозата и виното, регистрираните винопроизводители са преработили 157 945 тона грозде от реколта `2011 за производство на вино и гроздова мъст.

Гроздето, предназначено за преработка в извънпромишлени условия е 33 хил. тона, от които 95% са за производство на вино и около 5% за други продукти и спиртни напитки на гроздова основа.

**Фигура II.14. Разпределение на гроздето – реколта `2011, предназначено за преработка, тона и процентен дял**



Източник: МЗХ, „Агростатистика“

### 2.5.2. Винопроизводство

Производството на вино от реколта `2011, декларирано от регистрираните винопроизводители, възлиза на 1 049 797 хектолитра – с около 6% повече спрямо преходната година. Производството на гроздова мъст е 48 437 хектолитра.

**Таблица II.42. Количество произведено вино и гроздова мъст от предприятията за винопроизводство, реколта `2011**

Район	Количество произведено вино и гроздова мъст, хектолитра								
	Вина със ЗНП* (качествени)		Вина със ЗГУ** (регионални)		Други вина ( в т. ч. трапезни)		Мъст	Общо вина	
	бели	червени и розе	бели	червени и розе	бели	червени и розе		бели	червени и розе
Северозападен район	314	4 637	1 489	6 256	18 009	36 871	0	19 812	47 764
Северен централен район	0	4 124	9 731	8 509	54 224	41 792	949	63 955	54 425
Североизточен район	2 157	0	21 951	10 728	18 192	21 707	8418	42 300	32 435
Югоизточен район	1 489	7 698	104 414	139 354	110 475	64 821	21 965	216 378	211 873
Югозападен район	0	0	1993	5 736	21 633	21 987	218	23 626	27 723
Южен централен район	0	3 492	16 244	96 250	55 000	138 520	16 887	71 244	238 262
<b>Общо вино</b>	<b>3 960</b>	<b>19 951</b>	<b>155 822</b>	<b>266 833</b>	<b>277 533</b>	<b>325 698</b>	<b>48 437</b>	<b>437 315</b>	<b>612 482</b>

Източник: Изпълнителна агенция по лозата и виното

\*ЗНП - Защитено наименование за произход; \*\*ЗГУ - Защитено географско указание

С най-голям дял от промишленото производство на вина – реколта `2011 са трапезните вина (вина без защитено наименование за произход или защитено географско указание), следвани от регионалните вина (вина със защитено географско указание). Производството на червени вина и розе нараства с 13% спрямо предходната година и формира 58% от общото

производство на вина от регистрираните винопроизводители. В същото време, промишленото производство на бели вина намалява с 3%.

Водец в производството на вино е Югоизточен район с 41% от общото промишлено производство, следван от Южен централен район с 30%. Най-малък е делът на произведеното в Югозападния район вино – 4,9%.

Производството на вино в извънпромишлени условия намалява с 29% спрямо предходната година до 138 674 хектолитра.

Така, общото производство на вино – реколта `2011 се запазва около нивото от винарската 2010/2011 година и е в размер на 1 188 471 хектолитра.

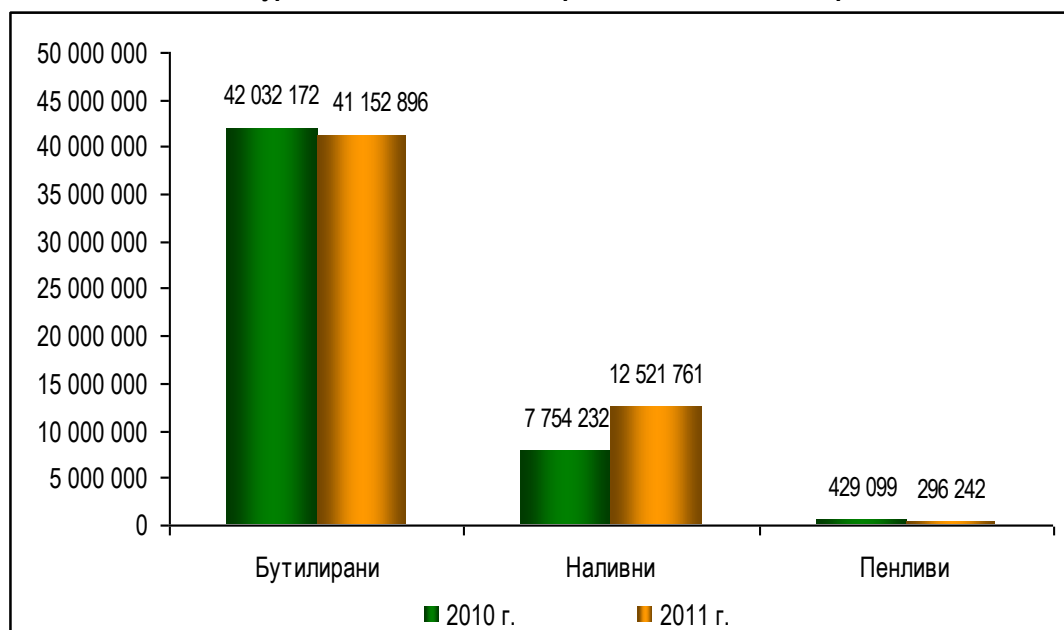
### 2.5.3. Износ и внос на вино

#### Износ

По данни на НСИ, през 2011 г. износът на вино възлиза на 53 970,9 хил. литра, което е със 7,5% повече в сравнение с 2010 г. Общата стойност на изнесеното вино нараства с 5,3% до 66 482 хил. щ. д.

Традиционно, най-значителни количества вино са насочени за пазарите на Русия – 18 763 хил. литра и Полша – 13 897 хил. литра. По-големи количества са изнесени също така за Румъния (6 445 хил. л), Чешката република (4 174 хил. л) и Великобритания (2 377 хил. л).

Фигура II.15. Износ на вино през 2010 и 2011 г., литри



Източник: НСИ

Най-голям дял от общия износ на вина през 2011 г. заемат бутилираните вина – 76,3%, следвани от наливните вина с 23,2% и пенливите вина с 0,5%.

#### Износ на бутилирани вина

По данни на НСИ, през 2011 г. са изнесени 41 153 хил. литра бутилирани вина, което е около 2% по-малко в сравнение с 2010 г. Общата стойност на износа възлиза на 55 262 хил. щ. – близо до нивото от предходната година, при малко по-висока средна експортна цена от 1,34 щ. д./литър.

Най-значителен остава износът на бутилирани вина за Русия – 16 637 хил. литра или над 40% от общия износ, следван от този за Полша - 10 903 хил. литра. Сравнително големи количества са изнесени и за Румъния (3 980 хил. литра) и Чешката република (2 433 хил. литра).

Таблица II.43. Износ на бутилирани вина през 2010 и 2011 г., литри

Страни	2010 г.	2011 г.
<b>ЕС, в т. ч.:</b>	<b>20 809 044</b>	<b>22 902 225</b>
Полша	11 827 285	10 903 436
Румъния	787 355	3 980 471
Чешка република	2 354 910	2 433 302
Обединено кралство	2 160 732	2 280 982
Германия	852 086	973 058
Белгия	704 249	612 160
Литва	863 565	563 813
Швеция	396 002	305 885
Словакия	307 595	157 410
<b>Трети страни, в т. ч.:</b>	<b>21 223 128</b>	<b>18 250 671</b>
Русия	19 872 198	16 636 636
Монголия	163 110	320 488
Китайска народна република	150 996	183 572
Ирак	39 194	161 016
Хонконг	70 896	108 427
САЩ	192 459	106 982
Канада	113 881	78 773
<b>ОБЩО</b>	<b>42 032 172</b>	<b>41 152 896</b>

Източник: НСИ

#### Износ на наливни вина

През 2011 г. износът на наливни вина бележи значителен ръст от близо 62% в сравнение с предходната година, достигайки 12 522 хил. литра. В стойностно изражение увеличението на износа е малко по-ниско – с 46% до 10 563 хил. щ. д., поради намаление на средната експортна цена с около 10%. Най-големи количества наливни вина са изнесени за Полша – 2 845 хил. литра и Румъния – 2 464 хил. литра. Над 3 пъти нараства износът за Чешката република, достигайки 1 719 хил. литра.

Таблица II.44. Износ на наливни вина през 2010 и 2011 г., литри

Страни	2010 г.	2011 г.
<b>ЕС, в т. ч.:</b>	<b>4 020 884</b>	<b>10 048 478</b>
Полша	1 075 388	2 844 982
Румъния	105 424	2 464 138
Чешка република	505 913	1 718 770
Швеция	1 297 707	1 327 658
Италия	400	329 452
Унгария	343	293 190
Белгия	258 250	287 363
Гърция	2 712	268 453
<b>Трети страни, в т. ч.:</b>	<b>3 733 348</b>	<b>2 473 283</b>
Русия	3 524 952	2 125 827
Япония	97 575	172 020
Китайска народна република	377	149 009
Хърватска	-	4 335
Тайланд	-	3 900
Турция	3 528	3 720
<b>ОБЩО</b>	<b>7 754 232</b>	<b>12 521 761</b>

Източник: НСИ

### Износ на пенливи вина

Продължава тенденцията от предходната година на спад при износа на пенливи вина. През 2011 г. са изнесени 296 хил. литра пенливи вина, с 31% по-малко спрямо 2010. В същото време стойността на износа намалява с 15,7%, поради увеличение на средната експортна цена с 22%.

Таблица II.45. Износ на пенливи вина през 2010 и 2011 г., литри

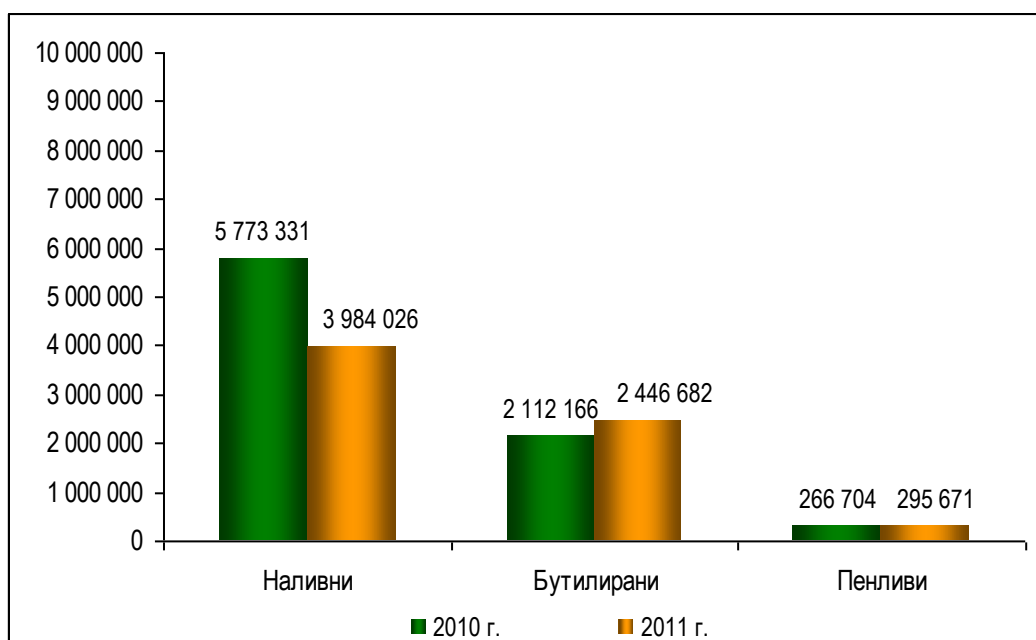
Страни	2010 г.	2011 г.
<b>ЕС, в т. ч.:</b>	<b>244 057</b>	<b>194 813</b>
Полша	162 990	148 446
Чешка република	22 050	21 735
Гърция	981	7 207
Белгия	1 080	3 780
Румъния	53 460	523
Италия	2 205	1 791
<b>Трети страни, в т. ч.:</b>	<b>185 042</b>	<b>101 429</b>
Ирак	900	66 622
Виетнам	127 800	16 200
Монголия	24 705	-
САЩ	-	3 240
Бенин	9 607	2 700
Косово	2 592	2 160
Гана	4 950	1 044
<b>ОБЩО</b>	<b>429 099</b>	<b>296 242</b>

Източник: НСИ, предварителни данни за 2011 г.

### Внос

През 2011 г. са внесени общо 6 726 хил. литра вино на стойност 14 705 хил. щ. д. В сравнение с предходната година, вносът бележи намаление с 18% в количествено изражение. Наблюдава се чувствително намаление на вноса на наливни вина – с 31%, частично компенсирани от увеличение на вноса на бутилирани и пенливи вина - съответно с 16% и 11%.

Фигура II.16. Внос на вино за периода 2010 – 2011 г., литри



Източник: НСИ, предварителни данни за 2011 г.

Регистрираният внос на бутилирани вина през 2011 г. е в размер на 2 447 хил. литра – с 16% повече спрямо предходната година. Общата стойност на вноса през годината е 8 850 хил. щ. д., при средната вносна цена от 3,80 щ. д./литър. Над 80% от внесените количества са доставени от ЕС. Най-голям внос на бутилирани вина през годината е реализиран от Италия (848 хил. литра) и Франция (399 хил. литра), следван от този от Чили (289 хил. литра), Испания (211 хил. литра) и Германия (195 хил. литра).

**Таблица II.46. Внос на бутилирани вина през 2010 и 2011 г., литри**

Страни	2010 г.	2011 г.
<b>ЕС, в т. ч.:</b>	<b>1 678 280</b>	<b>1 968 059</b>
Италия	606 859	848 384
Франция	246 884	398 881
Испания	195 125	210 809
Германия	104 861	195 347
Нидерландия	48 936	74 612
Гърция	18 384	57 855
Словакия	-	45 068
Чешка република	255 271	44 157
Обединено кралство	23 841	42 346
Австрия	114 555	12 381
<b>Трети страни, в т. ч.:</b>	<b>430 815</b>	<b>478 623</b>
Чили	215 000	289 277
Аржентина	62 185	63 475
Нова Зеландия	-	31 177
Грузия	6 789	25 765
Македония	47 292	23 810
Южна Африка	66 669	19 657
<b>ОБЩО - литри</b>	<b>2 112 166</b>	<b>2 446 682</b>

Източник: НСИ, предварителни данни за 2011 г.

Вносът на наливни вина през 2011 г. бележи спад от 31% в сравнение с предходната година, до 3 984 хил. литра, при средна вносна цена 0,76 щ. д./литър. Макар и с 27% по-нисък спрямо предходната година, вносът от Италия продължава да формира около 80% от общия внос на наливни вина с 2 965 хил. литра. Следват Испания с 536 хил. литра и Македония със 125 хил. литра.

**Таблица II.47. Внос на наливни вина през 2010 и 2011 г., литри**

Страни	2010 г.	2011 г.
<b>ЕС, в т. ч.:</b>	<b>4 900 265</b>	<b>3 690 539</b>
Италия	4 038 447	2 965 425
Испания	339 374	536 086
Германия	120 284	85 230
Румъния	337 900	21 504
Австрия	344	16 784
Унгария	-	15 840
<b>Трети страни, в т. ч.:</b>	<b>873 066</b>	<b>293 487</b>
Македония	822 838	125 030
Южна Африка	3 069	71 717
Нова Зеландия	-	48 000
Молдова	46 235	24 000
Грузия	924	1 500
<b>ОБЩО - литри</b>	<b>5 773 331</b>	<b>3 984 026</b>

Източник: НСИ, предварителни данни за 2011 г.

През 2011 г. са внесени 296 хил. литра пенливи вина, с 11% повече спрямо 2010 г. Стойността на вноса възлиза на 2 504 хил. щ. д. Най-големи количества пенливи вина са внесени от Италия (99 хил. литра), Испания (83 хил. литра) и Франция (78 хил. литра).

**Таблица II.48. Внос на пенливи вина през 2010 и 2011 г., литри**

Страни	2010 г.	2011 г.
<b>ЕС, в т. ч.:</b>	<b>258 529</b>	<b>291 631</b>
Италия	143 864	98 632
Испания	5 078	83 011
Франция	76 447	77 640
Германия	13 048	24 520
Великобритания	-	3 285
Нидерландия	4 221	2 377
<b>Трети страни, в т. ч.:</b>	<b>8 175</b>	<b>4 040</b>
Южна Африка	7 560	2 795
Молдова	-	1 125
Турция	-	120
<b>ОБЩО - литри</b>	<b>266 704</b>	<b>295 671</b>

Източник: НСИ, предварителни данни за 2011 г.

### III. ТЪРГОВИЯ СЪС СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ

Търговията със селскостопански стоки заема съществен дял от общия външнотърговски стокообмен на страната, като традиционно формира положително търговско салдо.

През 2011 г. относителният дял на аграрния сектор в общия износ, внос и стокообмен за страната остава близък до нивата от предходната годината – съответно около 16%, 10% и 13%.

**Таблица III.1. Относителен дял на аграрните стоки във външната търговия на България през 2010 - 2011 г., хил. щ. д.**

Година	2010 г.			2011 г.		
	Общо за страната	Аграрен сектор	Дял на аграрния сектор	Общо за страната	Аграрен сектор	Дял на аграрния сектор
Износ, FOB	20 603 881	3 461 868	16,8%	28 066 247	4 566 889	16,3%
Внос, CIF	25 540 886	2 524 460	9,9%	32 400 020	3 140 454	9,7%
Стокообмен	46 144 767	5 986 328	13,0%	60 466 267	7 707 343	12,7%

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХ; предварителни данни за 2011 г.

#### 1. Равнище и динамика на външната търговия с аграрни стоки

По предварителни данни на НСИ, обработени от МЗХ, през 2011 г. износът на селскостопански стоки е на стойност 4 566,9 млн. щ. д., като бележи ръст от 31,9% спрямо предходната година. В същото време вносът на селскостопански стоки нараства с 24,4% до 3 140,5 млн. щ. д. Така, положителното търговско салдо в аграрната търговия на страната за 2011 г. достига 1 426,4 млн. щ. д., с 52% повече спрямо 2010 г.

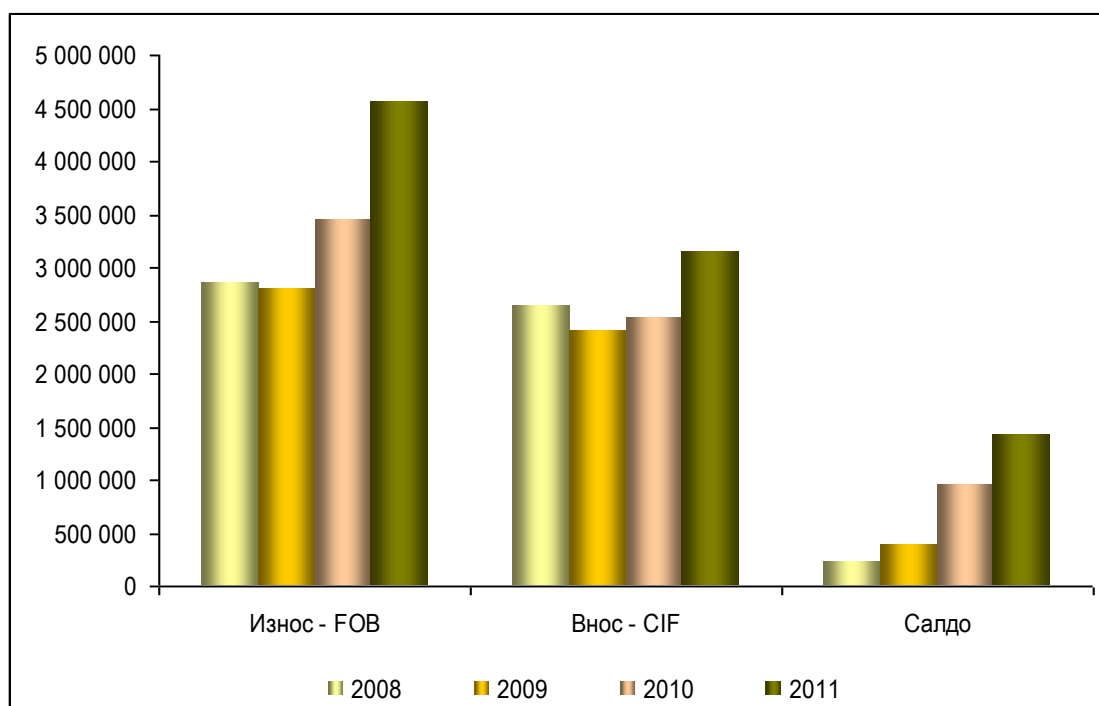


**Таблица III.2. Външна търговия с аграрни стоки за периода 2008 - 2011 г., хил. щ. д.**

Година	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.	Изменение 2011/2010 г.	
					в стойност	в %
<b>Износ - FOB</b>	2 858 152	2 791 486	3 461 868	4 566 889	1 105 021	31,9
<b>Внос - CIF</b>	2 639 064	2 405 965	2 524 460	3 140 454	615 994	24,4
<b>Салдо</b>	219 088	385 521	937 408	1 426 435	489 027	52,2
<b>Стокообмен</b>	5 497 216	5 197 451	5 986 328	7 707 343	1 721 015	28,7

*Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХ; предварителни данни за 2011 г.*

**Фигура III.1. Внос и износ на аграрни стоки за периода 2008 - 2011 г., хил. щ. д.**



*Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХ; предварителни данни за 2011 г.*

## 2. Географско разпределение на външната търговия със селскостопански стоки

През последните години страните от Европейския съюз се утвърждават като основен партньор на България в търговията със селскостопански стоки. През 2011 г. аграрният стокообмен с ЕС отбелязва ръст от 31%, като делът на Съюза от общия аграрен износ на страната достига 74,3%, а този от общия аграрен внос - 80,5%. Наблюдава се увеличение и при търговията със селскостопански стоки с трети страни, като най-значително нараства стокообменът с Арабските страни и Общността на независимите държави.

Таблица III.3. Внос и износ на селскостопански стоки по икономически общности, страни и региони през 2010 и 2011 г., млн. щ. д.

Зони на търговия	2010 г.					2011 г.				
	Износ		Внос		Салдо	Износ		Внос		Салдо
	млн. щ. д.	%	млн. щ. д.	%	млн. щ. д.	млн. щ. д.	%	млн. щ. д.	%	млн. щ. д.
Всички страни, от тях:	3 461,9	100	2 524,5	100	937,4	4 566,9	100	3 140,5	100	1426,4
Европейски съюз	2 509,5	72,5	1 996,2	79,1	513,3	3 391,3	74,3	2 528,0	80,5	863,3
ЕАСТ*	7,6	0,2	6,2	0,2	1,4	9,8	0,2	3,9	0,1	5,9
ОИСР**, без страните от ЕС и ЕАСТ	466,2	13,5	135,1	5,4	331,1	501,1	11,0	133,3	4,2	367,8
в т.ч. САЩ	68,0	2,0	15,7	0,6	52,3	68,9	1,5	27,0	0,9	41,9
Балкански страни***	139,1	4,0	86,9	3,4	52,2	190,6	4,2	86,4	2,8	104,2
ОНД	82,0	2,4	17,6	0,7	64,4	115,4	2,5	32,1	1,0	83,3
в т.ч. Русия	50,8	1,5	4,0	0,2	46,8	63,0	1,4	9,5	0,3	53,5
Арабски страни (Лига на арабските държави)	102,4	3,0	18,6	0,7	83,8	247,5	5,4	42,8	1,4	204,7
Други	155,1	4,5	263,9	10,5	-108,8	111,2	2,4	314,0	10,0	-202,8

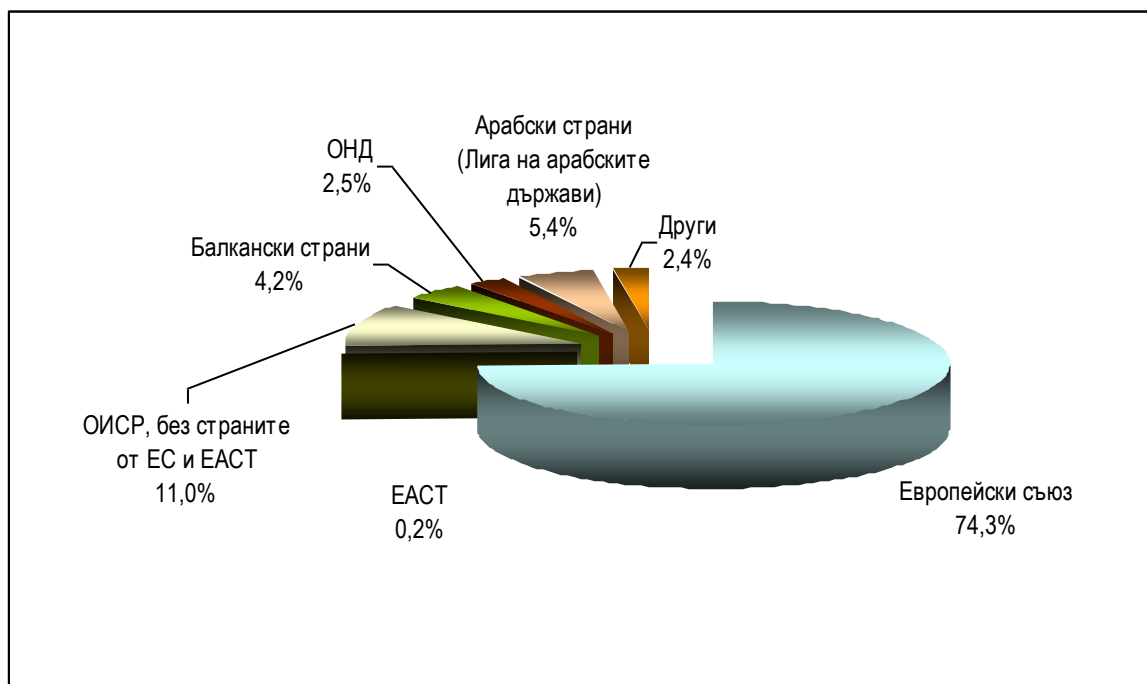
Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХ; предварителни данни за 2011 г.

\* Включва Исландия, Княжество Лихтенщайн, Кралство Норвегия и Швейцария

\*\* Включва Австралия, Канада, Нова Зеландия, САЩ, Турция, Япония, Република Корея и Мексико

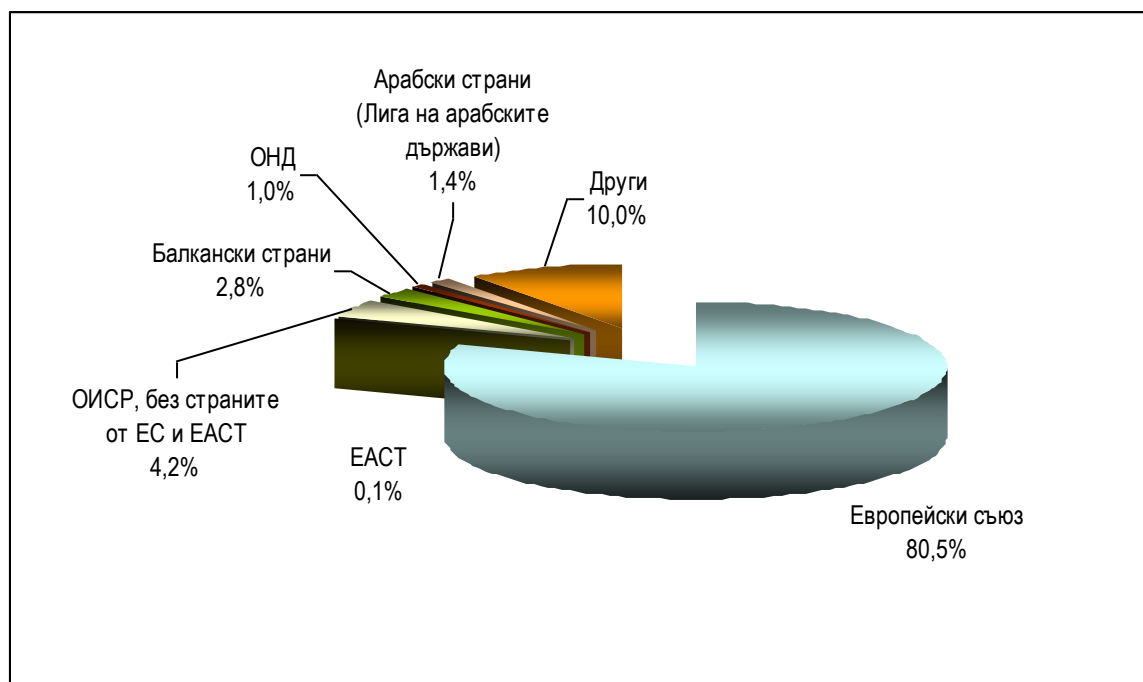
\*\*\* Включва Албания, Босна и Херцеговина, Македония, Хърватска, Сърбия, Черна гора и Косово

Фигура III.2. Структура на аграрния износ на България по икономически общности през 2011 г.



Източник: предварителни данни на НСИ, обработени от МЗХ

**Фигура III.3. Структура на аграрния внос на България по икономически общности през 2011 г.**



*Източник: предварителни данни на НСИ, обработени от МЗХ*

### Търговия с ЕС

По предварителни данни на НСИ, обработени от МЗХ, през 2011 г. търговският обмен на аграрни стоки със страните от ЕС възлиза на 5 919,3 млн. щ. д., което е със 31,4% повече спрямо предходната година. Изчисленията сочат, че износът за страните от Съюза нараства с 35,1%, а вносът от там – с 26,6%. В резултат, положителното салдо в аграрната търговия с ЕС отбелязва ръст от около 70% спрямо 2010 г., достигайки 863,3 млн. щ. д.

Основни партньори на България в търговията със селскостопански стоки сред страните от ЕС през 2011 г. са Румъния, Гърция, Германия и Испания. Най-голям дял от изпращанията на земеделска продукция от България са насочени към Румъния – 25%, Гърция – 17,6% и Испания – 10%. Основни доставчици на аграрни стоки от държавите-членки са Румъния – 18,8%, Гърция – 17% и Германия – 11,1%.

**Таблица III.4. Търговия на България с аграрни стоки с държавите-членки на ЕС през 2010 г. и 2011 г.**

Страна	2010 г.					2011 г.				
	Износ		Внос		Салдо	Износ		Внос		Салдо
	хил. щ.д.	%	хил. щ.д.	%		хил. щ.д.	%	хил. щ.д.	%	
<b>ОБЩО</b>	<b>2 509 470</b>	<b>100</b>	<b>1 996 219</b>	<b>100</b>	<b>513 250</b>	<b>3 391 311</b>	<b>100</b>	<b>2 527 994</b>	<b>100</b>	<b>863 316</b>
Австрия	43 973	1,8	71 153	3,6	-27 180	61 095	1,8	72 916	2,9	-11 821
Белгия	167 083	6,7	55 636	2,8	111 447	131 381	3,9	60 706	2,4	70 675
Дания	7 680	0,3	27 973	1,4	-20 293	39 714	1,2	23 625	0,9	16 089
Финландия	7 065	0,3	1 135	0,1	5 930	13 174	0,4	1 318	0,1	11 856
Франция	157 628	6,3	108 803	5,5	48 825	245 777	7,2	140 312	5,6	105 465

Страна	2010 г.					2011 г.				
	Износ		Внос		Салдо	Износ		Внос		Салдо
	хил. щ.д.	%	хил. щ.д.	%	хил. щ.д.	хил. щ.д.	%	хил. щ.д.	%	хил. щ.д.
Германия	193 894	7,7	232 747	11,7	-38 853	260 183	7,7	279 514	11,1	-19 331
Гърция	415 773	16,6	367 538	18,4	48 235	597 011	17,6	428 696	17,0	168 316
Ирландия	106	0,0	13 298	0,7	-13 192	307	0,0	15 411	0,6	-15 103
Италия	162 634	6,5	99 432	5,0	63 202	242 680	7,2	126 502	5,0	116 178
Люксембург	207	0,0	124	0,0	83	826	0,0	141	0,0	685
Нидерландия	90 359	3,6	193 583	9,7	-103 225	220 285	6,5	202 158	8,0	18 127
Португалия	42 695	1,7	2 318	0,1	40 377	87 082	2,6	2 954	0,1	84 128
Испания	224 163	8,9	87 701	4,4	136 462	338 729	10,0	113 635	4,5	225 093
Швеция	13 484	0,5	6 548	0,3	6 936	18 782	0,6	9 105	0,4	9 677
Великобритания	44 476	1,8	24 696	1,2	19 780	44 306	1,3	37 498	1,5	6 808
Чешка република	23 278	0,9	32 345	1,6	-9 067	32 273	1,0	49 049	1,9	-16 777
Унгария	42 779	1,7	109 895	5,5	-67 116	42 669	1,3	161 922	6,4	-119 253
Полша	62 193	2,5	140 278	7,0	-78 086	81 824	2,4	186 675	7,4	-104 851
Словашка република	12 269	0,5	31 663	1,6	-19 394	20 045	0,6	37 938	1,5	-17 893
Словения	4 300	0,2	16 665	0,8	-12 366	4 870	0,1	13 011	0,5	-8 141
Литва	9 073	0,4	8 300	0,4	774	9 861	0,3	8 824	0,3	1 038
Латвия	2 944	0,1	700	0,0	2 244	3 514	0,1	867	0,0	2 647
Естония	287	0,0	2 201	0,1	-1 914	1 027	0,0	2 230	0,1	-1 202
Кипър	30 114	1,2	12 879	0,6	17 235	44 586	1,3	78 077	3,1	-33 491
Малта	2 063	0,1	884	0,0	1 179	2 306	0,1	194	0,0	2 113
Румъния	748 953	29,8	347 725	17,4	401 228	847 001	25,0	474 718	18,8	372 283

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХ; предварителни данни за 2011 г.

### Търговия със страните от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие

Въз основа на предварителни данни на НСИ, през 2011 г. износът на селскостопански стоки от България за страните от ОИСР заема 11% от общия аграрен износ, а вносът от ОИСР – 4,2% от общия.

Положителното търговско салдо в аграрната търговия със страните от ОИСР нараства от 331,1 млн. щ. д. за 2010 г. до 367,8 млн. щ. д. за 2011 г.

### Търговия с Балкански страни

Предвид териториалната си близост и производствената си специализация страните от Балканския регион запазват своето значение в аграрната търговия на България. Тенденцията от последните години България да формира положително салдо в търговията с аграрни стоки със страните от региона продължава, като през 2011 г. то достига 926,4 млн. щ. д. - с 34% повече спрямо предходната година. Аграрният стокообмен със страните от Балканския регион нараства с 23% в сравнение с 2010 г. до 3 122,6 млн. щ. д. Основните търговски партньори на България от региона са Румъния, Турция, Гърция, Р Македония и Косово, като с тези страни се формира и положително търговско салдо за България. Отрицателно търговско салдо е отчетено при търговията със Сърбия и Словения.

**Таблица III.5. Търговия с аграрни стоки със страните от Балканския регион през 2010 и 2011 г., хил. щ. д.**

Страна	2010 г.			2011 г.		
	Износ	Внос	Салдо	Износ	Внос	Салдо
Турция	309 561	107 393	202 168	384 997	95 281	289 716
Гърция	415 773	367 538	48 235	597 011	428 696	168 316
Р Македония	46 297	44 096	2 201	73 495	30 010	43 485
Румъния	748 953	347 725	401 228	847 001	474 718	372 283
Сърбия	17 576	37 216	-19 640	25 268	49 724	-24 456
Черна гора	8 612	17	8 595	7 691	6	7 685
Словения	4 300	16 665	-12 366	4 870	13 011	-8 141
Албания	30 146	1 595	28 550	27 196	2 425	24 772
Босна и Херцеговина	6 434	71	6 363	13 484	988	12 496
Косово	13 220	151	13 069	25 114	29	25 085
Хърватия	16 821	3 773	13 048	18 388	3 232	15 156
<b>ОБЩО</b>	<b>1 617 692</b>	<b>926 241</b>	<b>691 451</b>	<b>2 024 515</b>	<b>1 098 118</b>	<b>926 397</b>

*Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХ; предварителни данни за 2011 г.*

### **Търговия със страните от Европейската асоциация за свободна търговия**

През 2011 г. аграрният стокообмен между България и страните от ЕАСТ се запазва около нивото от предходната година и възлиза на 13,7 млн. щ. д. Отчита се значително увеличение на аграрния износ за ЕАСТ – с около 30%, съчетано със свиване на вноса от там с около 37%. В резултат, положителното търговско салдо за България нараства над 4 пъти до 5,9 млн. щ. д..

### **Търговия с държавите от ОНД**

През 2011 г. стокообменът на селскостопански стоки с държавите от ОНД бележи ръст от 48% в сравнение с 2010 г., достигайки 147,5 млн. щ. д. Салдото също нараства – с 29,3%, до 83 млн. щ. д. през 2011 г.

### **Търговия с Арабските страни (Лига на арабските държави)**

След отчетения спад през предходната година, през 2011 г. аграрният стокообмен между България и Арабските страни се увеличава над два пъти до 290,3 млн. щ. д. Положителното търговско салдо за България също отбелязва значителен ръст – от 83,8 млн. щ. д. за 2010 г. до 204,7 млн. щ. д. за 2011 г.

## **3. Структура на износа и вноса по групи стоки**

### **Износ**

През 2011 г. основните групи стоки, които формират структурата на аграрния износ по раздели на Общата митническата тарифа са:

### **Раздел I - живи животни и продукти от животински произход**

Износът на живи животни и продукти от животински произход през 2011 г. заема относителен дял от 11,7% от общия аграрен износ. С най-голям дял от общия износ продължават да са месата и карантите, годни за консумация - 5,1% и мляко и млечни продукти - 3,8%.

Търговското салдо при търговията с живи животни и продукти от животински произход през 2011 г. е отрицателно, в размер на 394 866 хил. щ. д.

#### **Раздел II - растения и продукти от растителен произход**

През 2011 г. износът на растения и продукти от растителен произход представлява 51,3% от общия износ на земеделска продукция. С най-голям относителен дял са маслодайните семена и плодове – 23,1%, следвани от житните растения (пшеница, ечемик, царевица) със 21,3%. Износът по Раздел II за 2011 г. нараства с 44,4% спрямо 2010 г.

По Раздел II е формирано положително търговско салдо за 2011 г. в размер на 1 732 996 хил. щ. д., с 58,2% повече спрямо 2010 г.

#### **Раздел III - Мазнини и масла от животински и растителен произход**

Износът на мазнини и масла от животински и растителен произход заема дял от 4,7% от общия износ на селскостопански стоки през 2011 г., като нараства с 52,8% спрямо 2010 г. (от 141 271 хил. щ. д. до 215 828 хил. щ. д.).

Формираното по този раздел търговско салдо бележи повече от осем кратен ръст спрямо 2010 г. до 44 886 хил. щ. д.

#### **Раздел IV - Продукти на хранителната промишленост, безалкохолни и алкохолни напитки и видове оцет, тютюни и обработени заместители на тютюна**

През 2011 г. износът на преработени продукти се увеличава със 17,3% спрямо предходната година и заема дял от 32,3% в структурата на земеделския износ. С най-голям дял от общия селскостопански износ е експортът на тютюн и обработени заместители на тютюна – 9,6%, следван от захар и захарни изделия – 4,7% и хранителни продукти, получени на базата на житни растения, брашна, скорбяла, нишесте или мляко – 4,4%.

При търговията с продуктите от раздел IV през 2011 г. е формирано положително търговско салдо в размер на 43 419 хил. щ. д. - с около 42% по-малко в сравнение с 2010 г.

### **Внос**

#### **Раздел I – живи животни и продукти от животински произход**

През 2011 г. вносът на живи животни и продукти от животински произход представлява 29,6% от общия земеделски внос. Най-голям относителен дял от общия аграрен внос заемат месата и карантите, годни за консумация – 17,3%. За 2011 г. се отчита увеличение на стойността на внесените стоки от този раздел с 36,6% в сравнение с предходната година.

#### **Раздел II – растения и продукти от растителен произход**

Вносът на растения и продукти от растителен произход през 2011 г. нараства с 15,8% спрямо 2010 г. и заема 19,4% от целия внос на селскостопански стоки. Най-голям относителен дял от общия внос се пада на плодовете и зеленчуците, съответно 4,8% и 3,7%.

#### **Раздел III – Мазнини и масла от животински и растителен произход**

През 2011 г. вносът на мазнини и масла от животински и растителен произход представлява 5,4% от общия земеделски внос. Стойността на реализирания внос на стоки по Раздел III се увеличава с 25,7% спрямо предходната 2010 г.

#### **Раздел IV – Продукти на хранителната промишленост, безалкохолни и алкохолни напитки и видове оцет, тютюни и обработени заместители на тютюна**

Преработените продукти от Раздел IV заемат дял от 45,5% в структурата на аграрния внос на страната през 2011 г. Най-голям относителен дял от общия внос на селскостопански

стоки заемат захар и захарни продукти – 9,9%, тютюн и обработени заместители на тютюна – 6,8% и безалкохолни и алкохолни напитки – 5,8%.

В стойностно изражение, вносът на преработени стоки нараства с 21% спрямо предходната година. Най-значително увеличение се регистрира при импорта на захар и захарните изделия – с 39,1%, риби или ракообразни, мекотели или други водни безгръбначни – с 32,6% и безалкохолни и алкохолни напитки – 32,3%.

**Таблица III.6. Структура на външната търговия на България с аграрни стоки през 2010 г. и 2011 г.**

Код	Раздели и страни	ИЗНОС-FOB					ВНОС-CIF					САЛДО 2010	САЛДО 2011
		2010		2011		2011/2010	2010		2011		2011/2010		
		хил. USD	дял от общия износ на аграрни стоки в %	хил. USD	дял от общия износ на аграрни стоки в %	изменение %	хил. USD	дял от общия внос на аграрни стоки в %	хил. USD	дял от общия внос на аграрни стоки в %	изменение %	хил. USD	хил. USD
а	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
	<b>ОБЩО:</b>	20 603 881		28 066 247		36,2	25 540 886		32 400 020		26,9	-4 937 005	-4 333 773
	<i>в това число аграрни стоки:</i>	3 461 868	100	4 566 889	100	31,9	2 524 460	100	3 140 454	100	24,4	937 408	1 426 435
	<b>РАЗДЕЛ I</b>	<b>442 144</b>	<b>12,8</b>	<b>535 033</b>	<b>11,7</b>	<b>21,0</b>	<b>680 520</b>	<b>27,0</b>	<b>929 898</b>	<b>29,6</b>	<b>36,6</b>	<b>-238 377</b>	<b>-394 866</b>
1	Живи животни	45 877	1,3	93 436	2,0	103,7	46 605	1,8	94 666	3,0	103,1	-728	-1 230
2	Меса и карантии, годни за консумация	208 086	6,0	234 118	5,1	12,5	391 194	15,5	542 262	17,3	38,6	-183 109	-308 144
3	Риби и ракообразни, мекотели и други водни безгръбначни	26 467	0,8	30 297	0,7	14,5	52 797	2,1	59 410	1,9	12,5	-26 330	-29 113
4	Мляко и млечни продукти; птичи яйца; естествен мед; продукти от животински произход, годни за консумация, неупоменати, нито включени другаде	157 179	4,5	171 447	3,8	9,1	174 122	6,9	215 581	6,9	23,8	-16 943	-44 134
5	Други продукти от животински произход, неупоменати, нито включени другаде	4 535	0,1	5 734	0,1	26,5	15 802	0,6	17 979	0,6	13,8	-11 267	-12 244
	<b>РАЗДЕЛ II</b>	<b>1 622 361</b>	<b>46,9</b>	<b>2 342 705</b>	<b>51,3</b>	<b>44,4</b>	<b>526 703</b>	<b>20,9</b>	<b>609 709</b>	<b>19,4</b>	<b>15,8</b>	<b>1 095 658</b>	<b>1 732 996</b>
6	Живи растения и цветарски продукти	6 755	0,2	8 378	0,2	24,0	19 144	0,8	21 727	0,7	13,5	-12 389	-13 349
7	Зеленчуци, растения, корени и грудки, годни за консумация	81 509	2,4	84 465	1,8	3,6	107 804	4,3	115 281	3,7	6,9	-26 296	-30 817
8	Плодове, годни за консумация; цитрусови или пълешови кори	76 826	2,2	90 589	2,0	17,9	119 075	4,7	149 978	4,8	26,0	-42 249	-59 390
9	Кафе, чай, мате и подправки	53 820	1,6	66 095	1,4	22,8	94 303	3,7	111 899	3,6	18,7	-40 483	-45 804

Код	Раздели и страни	ИЗНОС-FOB					ВНОС-CIF					САЛДО 2010	САЛДО 2011
		2010		2011		2011/2010	2010		2011		2011/2010		
		хил. USD	дял от общия износ на аграрни стоки в %	хил. USD	дял от общия износ на аграрни стоки в %	изменение %	хил. USD	дял от общия внос на аграрни стоки в %	хил. USD	дял от общия внос на аграрни стоки в %	изменение %	хил. USD	хил. USD
10	Житни растения	728 634	21,0	970 553	21,3	33,2	72 249	2,9	87 540	2,8	21,2	656 385	883 014
11	Мелничарски продукти; малц; скорбяла и нишесте; инулин; пшеничен глутен	54 243	1,6	66 973	1,5	23,5	18 771	0,7	23 985	0,8	27,8	35 472	42 988
12	Маслодайни семена и плодове, разни видове семена, семена за посев и плодове; индустриални или медицински растения; слама и фуражи	619 341	17,9	1 053 049	23,1	70,0	88 484	3,5	88 671	2,8	0,2	530 857	964 378
13	Естествени лакове, клейове, смоли и други растителни сокове и екстракти	453	0,0	1 303	0,0	187,9	6 490	0,3	10 061	0,3	55,0	-6 037	-8 757
14	Материали за сплитане и други продукти от растителен произход, неупоменати, нито включени другаде	780	0,0	1 301	0,0	66,8	382	0,0	568	0,0	48,9	399	733
	<b>РАЗДЕЛ III</b>	<b>141 271</b>	<b>4,1</b>	<b>215 828</b>	<b>4,7</b>	<b>52,8</b>	<b>135 946</b>	<b>5,4</b>	<b>170 942</b>	<b>5,4</b>	<b>25,7</b>	<b>5 324</b>	<b>44 886</b>
15	Мазнини и масла от животински или растителен произход; продукти от тяхното разпадане; обработени мазнини за хранителни цели; восъци от животински или растителен произход	141 271	4,1	215 828	4,7	52,8	135 946	5,4	170 942	5,4	25,7	5 324	44 886
	<b>РАЗДЕЛ IV</b>	<b>1 256 094</b>	<b>36,3</b>	<b>1 473 323</b>	<b>32,3</b>	<b>17,3</b>	<b>1 181 291</b>	<b>46,8</b>	<b>1 429 904</b>	<b>45,5</b>	<b>21,0</b>	<b>74 803</b>	<b>43 419</b>
16	Продукти от месо, риби или ракообразни, мекотели или други водни безгръбначни	24 587	0,7	28 158	0,6	14,5	38 904	1,5	51 574	1,6	32,6	-14 317	-23 416
17	Захар и захарни изделия	174 782	5,0	212 783	4,7	21,7	223 091	8,8	310 416	9,9	39,1	-48 309	-97 633
18	Какао и продукти от какао	72 148	2,1	73 347	1,6	1,7	136 248	5,4	148 793	4,7	9,2	-64 100	-75 447
19	Хранителни продукти, приготвени на базата на житни растения, брашна, скорбяла, нишесте или мляко; тестени сладкарски изделия	183 774	5,3	198 835	4,4	8,2	95 197	3,8	110 320	3,5	15,9	88 577	88 515
20	Хранителни продукти от зеленчуци, плодове или други части от растения	138 360	4,0	140 990	3,1	1,9	111 254	4,4	131 880	4,2	18,5	27 106	9 110
21	Разни видове хранителни продукти	47 769	1,4	53 771	1,2	12,6	136 419	5,4	149 168	4,7	9,3	-88 650	-95 398
22	Безалкохолни и алкохолни напитки и видове оцет	126 100	3,6	167 654	3,7	33,0	138 141	5,5	182 704	5,8	32,3	-12 040	-15 050
23	Остатъци и отпадъци от хранителната промишленост; приготвени храни за животни	125 577	3,6	158 966	3,5	26,6	106 158	4,2	131 353	4,2	23,7	19 418	27 613
24	Тютюн и обработени заместители на тютюна	362 997	10,5	438 821	9,6	20,9	195 880	7,8	213 695	6,8	9,1	167 117	225 125

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХ; предварителни данни за 2011 г.



През 2011 г. водещо място в аграрния износ на страната заемат следните продукти:

**Таблица III.7. Водещи селскостопански стоки в износа на България през 2011 г.**

Наименование на продукта	Количество (тона)	Стойност (щ. д.)	Относителен дял от общия аграрен износ (%)
Семена от слънчоглед, дори натрошени	1 040 706	671 400 651	14,7
Пшеница и смес от пшеница и ръж	2 137 202	579 379 057	12,7
Семена от репица или рапица, дори натрошени	475 837	303 242 834	6,6
Царевица	932 336	261 214 967	5,7
Цигари, съдържащи тютюн	16 206	211 458 024	4,6
Сурови или необработени тютюни, отпадъци от тютюн, тютюни, "слънчево сушени", тип Ориенталски	37 752	187 678 918	4,1
Меса и карантии, годни за консумация, от домашни птици от № 0105, пресни, охладени или замразени	47 426	183 862 911	4,0
Хлебарски, тестени сладкарски или бисквитни продукти, дори с прибавка на какао	61 649	176 169 399	3,9
Слънчогледово, шафраново или памучно масло и техните фракции, дори рафинирани, но не химически променени	121 278	152 402 293	3,3
Захар от захарна тръстика или от цвекло и химически чиста захароза, в твърдо състояние	113 489	129 979 066	2,8
Ечемик	343 115	92 989 351	2,0
Сирена и извара	22 901	88 770 980	1,9
Препарати от видовете, използвани за храна на животни	34 296	78 302 858	1,7
Други видове захар, включително лактоза, малтоза, глюкоза и фруктоза (левулоза), химически чисти, в твърдо състояние; захарни сиропи без ароматизиращи или оцветяващи добавки; заместители на мед, дори смесени с естествен мед; карамелизирана захар и карамел	122 852	74 048 768	1,6
Живи животни от рода на овцете или козите	22 208	71 375 692	1,6

*Източник: въз основа на предварителни данни на НСИ, обработени от МЗХ*

Водещи селскостопански стоки при вноса в България през 2011 г. са:

**Таблица III.8. Водещи селскостопански стоки при вноса в България през 2011 г.**

Наименование на продукта	Количество (тона)	Стойност (щ. д.)	Относителен дял от общия аграрен внос в %
Захар от захарна тръстика или от цвекло и химически чиста захароза, в твърдо състояние	296 080	277 835 076	8,8

Наименование на продукта	Количество (тона)	Стойност (щ. д.)	Относителен дял от общия аграрен внос в %
Меса от животни от рода на свинете, пресни, охладени или замразени	102 173	246 811 963	7,9
Меса и карантии, годни за консумация, от домашни птици от № 0105, пресни, охладени или замразени	101 975	201 420 763	6,4
Сурови или необработени тютюни, отпадъци от тютюн	28 941	142 045 929	4,5
Хлебарски, тестени сладкарски или бисквитни продукти, дори с прибавка на какао; нафора, празни капсули от тесто за медикаменти, тесто за запечатване, сухи тестени листа от брашно, скорбяла или нишесте и подобни продукти	45 766	110319660	3,5
Мляко и сметана, концентрирани или с прибавка на захар или други подсладители	42 711	95 628 452	3,0
Кафе, дори печено или декофеинизирано, черупки и люспи от кафе, заместители на кафе, съдържащи кафе, независимо от съотношението в сместа	24 842	95 068 219	3,0
Шоколад и други хранителни продукти, съдържащи какао	21 842	94 054 887	3,0
Етилов алкохол, неденатуриран, с алкохолно съдържание по обем под 80 % vol, ракии, ликьори и други спиртни напитки	13 774	83 861 343	2,7
Живи животни от рода на овцете или козите	23 203	79 658 910	2,5
Хранителни продукти, неупоменати, нито включени другаде	16 632	75 549 600	2,4
Пури (включително тези с отрязани краища), пурети и цигари от тютюн или от заместители на тютюна	6 197	65126283	2,1
Препарати от видовете, използвани за храна на животни	43 843	58325257	1,9
Кюспета и други твърди остатъци, дори смлени или агломерирани под формата на гранули, получени при извличането на соевото масло	121 800	56 689 389	1,8
Води, включително минералните води и газираните води, подсладени със захар или други подсладители или ароматизирани, други безалкохолни напитки, с изключение на плодовите и зеленчуковите сокове от № 2009	72 121	56 046 066	1,8

*Източник: въз основа на предварителни данни на НСИ, обработени от МЗХ*

#### IV. ПОДПОМАГАНЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ

##### 1. Предприсъединителна програма САПАРД

През 2011 г. по програма САПАРД са извършени плащания по 26 проекта на обща стойност 11 206 905,74 лева, от които по 15 проекта - въз основа на приключени административни проверки и получени окончателни актове на компетентни органи за липса на нарушения, по 6 проекта - с издадени изпълнителни листове и по 5 проекта - с влезли в сила съдебни решения.

По мярка 11 „Развитие на селскостопански дейности, целящи опазване на околната среда”, която е със срок на изпълнение до края на 2012 г., за третата агроекологична година (2009 – 2010 г.) са приети и обработени 97 заявки за плащане, с оторизирана за изплащане финансова

помощ, в размер на 863 420,51 лева (оторизираната субсидия за плащане от националния бюджет е в размер на 155 415,69 лева, а от ЕЗФРСР - 708 004,82 лева).

За четвърта агроекологична година (2010 – 2011 г.) по мярка 11 са приети и обработени 95 заявки за плащане. През 2011 г. е оторизирана за изплащане финансова помощ по 65 проекта, в размер на 475 383,31 лева. До м. март 2012 г. е изплатена компенсаторна помощ по още 26 проекта. Общата стойност на оторизираната за изплащане помощ е в размер на 334 889,86 лева.

През периода м. септември – м. декември 2012 г. предстои прием, обработка и изплащане на субсидии на заявки за плащане по мярка 1.3 за пета агроекологична година, при обща одобрена сума 1 506 741 лева.

## 2. Прилагане на Общата селскостопанска политика на ЕС

### 2.1. Подпомагане по първи стълб на ОСП

#### 2.1.1. Директни плащания на площ, национални доплащания към директните плащания и специфично подпомагане

Директните плащания са един от инструментите на ОСП на ЕС, който се прилага съгласувано с другите нейни инструменти - мерките за развитие на селските райони и мерките за регулиране на пазарите. Основната цел на директните плащания е подкрепа на доходите на земеделските стопани. Тя произтича от значително по-ниската доходност от земеделие в сравнение с другите икономически дейности. Директните плащания допринасят за запазване и стабилизиране на земеделското производство и имат важна роля за противодействие при природно-климатични и икономически кризи. Макар и косвено, те оказват положително влияние върху инвестиционната активност в земеделието, а оттам и върху конкурентоспособността и жизнеността на земеделските стопанства.

В първите години след присъединяването на страната към ЕС българските земеделски производители получават само част от подпомагането с директни плащания, предоставяно в старите държави-членки. През 2012 г. българските фермери ще получат 60% от размера на подпомагането в старите държави-членки, през 2013 г. – 70% и едва след преминаване на пълния период на постепенно увеличаване на плащанията през 2016 г. - 100 %. През подобен преходен период преминават всички новоприсъединили се държави-членки.

Директните плащания в България се разпределят чрез Схемата за единно плащане на площ, средствата за която се осигуряват от бюджета на ЕС.

**Таблица IV.1. Усвояемост на средствата по СЕПП**

	Оторизирани плащания по СЕПП, лева	Финансов пакет, лева	Усвояемост %
Кампания `2007	324 169 459	395 261 312	82,01
Кампания `2008	407 697 766	486 644 111	83,78
Кампания `2009	518 090 009	566 784 972	91,41
Кампания `2010	573 056 813	638 903 142	89,69
Кампания `2011*	723 167 647	782 388 453	92,43
<b>Общо</b>	<b>2 546 181 694</b>	<b>2 869 981 990</b>	<b>88,72</b>

Източник: ДФЗ-РА

\* Данните са към 18.10.2012 г.

През календарната 2011 г. по схемите и мерките за директни плащания и национални доплащания към тях е извършена оторизация на заявления, подадени през кампании `2010 и `2011. Разпределението на финансираните мерки от Европейския фонд за гарантиране на

земеделието, Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони и националния бюджет е, както следва:

**Таблица IV.2. Оторизирани средства през 2011 г. за кампания `2010**

Схема/мярка	Оторизирани плащания (хил. лева)	Финансиране от ЕФГЗ (%)	Финансиране от ЕЗФРСР (%)	Финансиране национален бюджет (%)
СЕПП	573 274,92	100	-	-
НДП	288 709,49	-	-	100
НР 1	30 367,61	-	82	18
НР 2	8 281,29	-	82	18
АЕП	12 401,06	-	82	18
ЯМ	354,74	100	-	-
НДТ	69 246,79	-	-	100
НДЖ1	3 364,92	-	-	100
НДЖ3	1 739,31	-	-	100
НДК	309,30	-	-	100
НДКГ	225,38	-	-	100
НДКМ	362,11	100	-	-

Източник: ДФЗ-РА

**Таблица IV.3. Оторизирани средства през 2011 г. за кампания `2011**

Схема/мярка	Оторизирана сума (хил. лева)	Финансиране ЕФГЗ (%)	Финансиране ЕЗФРСР (%)	Финансиране национален бюджет (%)
НР 1	37 949,08	-	82	18
НР 2	13 141,81	-	82	18
АЕП	14 324,08	-	82	18
НДЖ1	28 428,03	-	-	100
НДЖ3	19 135,25	-	-	100
НДК	3 404,28	-	-	100
НДКМ	29 605,58	100	-	-

Източник: ДФЗ-РА

### Кампания `2011

За кампания `2011 по линия на директните плащания се прилагат следните схеми и мерки за подпомагане:

- Схема за единно плащане на площ (СЕПП);
- Схема за национални доплащания на хектар земеделска земя (СНДП);
- Схема за национални доплащания за тютюн, необвързана с производството (НДТ);
- Схема за национални доплащания за говеда, необвързана с производството (НДЖ1);
- Схема за национални доплащания за крави с бозаещи телета, обвързана с производството (НДК);
- Схема за национални доплащания за клане на говеда, обвързана с производството (НДКГ);
- Схема за национални доплащания за овце майки и кози майки, обвързана с производството (НДЖ3);
- Схема за поддържане на производството на краве мляко в икономически уязвими ферми (НДКМ1);
- Схема за поддържане на производството на краве мляко в необлагодетелстваните райони (НДКМ2);
- Схема за поддържане на производството на краве мляко в нитратно уязвимите зони (НДКМ3);

- Схема за отглеждане на овце майки и кози майки в икономически уязвими общини в Южна България (НДЖ4);
- Схема за отглеждане на овце майки и кози майки в необлагодетелствани райони (НДЖ5);
- Схема за отглеждане на пресни ягоди и малини за преработка (ПЯМ);
- Плащания на земеделски стопани за природни ограничения в планинските райони (НР1) - мярка 211 от ПРСР 2007-2013;
- Плащания на земеделски стопани в райони с ограничения, различни от планинските райони (НР2) - мярка 212 от ПРСР 2007 - 2013;
- Агроекологични плащания (АЕП) - мярка 214 от ПРСР 2007 - 2013.
- Плащания по Натура 2000 и плащания, свързани с Директива 2000/60/ЕО - за земеделски земи - мярка 213 от ПРСР 2007 - 2013.

**Таблица IV.4. Оторизирани средства за кампания `2011**

Схема	Процентно разпределение на бюджета (%)			Брой подадени заявления	Брой заявления с оторизирани плащания	Оторизирани плащания (лева)*
	ЕФГЗ	ЕЗФРСР	Национален бюджет			
СЕПП	100	-	-	87 795	87 747	723 167 647,6
СНДП	-	-	100	68 449	68 406	89 632 364,68
НДЖ1	-	-	100	8 101	8 099	55 448 645,7
НДЖ3	-	-	100	5 820	5 818	19 171 156,73
НДК	-	-	100	2 428	2 428	4 696 495,9
НДКГ	-	-	100	153	131	340 899,57
НДТ	-	-	100	37 432	35 845	72 126 924,53
ЯМ	100	-	-	231	230	339 726,35
НДКМ1	100	-	-	3 466	3 466	13 659 831,04
НДКМ2	100	-	-	1 483	1 482	8 122 371,12
НДКМ3	100	-	-	443	443	8 236 521,39
НДЖ4	100	-	-	807	806	596 368,48
НДЖ5	100	-	-	1 325	1 325	748 270,81
Мярка 211 – НР1	-	82	18	29 210	28 708	42 446 578,35
Мярка 212 – НР2	-	82	18	11 490	11 325	14 543 220,78
Мярка 213 – Натура	-	82	18	2 427	2 392	4 629 039,46
Мярка 214 – АЕП	-	82	18	1 972	1 685	20 037 503,67
<b>Общо</b>						<b>1 077 943 566,16</b>

Източник: ДФЗ-РА

\*Плащанията са извършени през периода 1.12.2011 г. – 18.10.2012 г.

#### Схеми за подпомагане на хектар

През 2011 г. за подпомагане по СЕПП са подадени 87 795 заявления. Към 18 октомври 2012 г. от общия бюджет, който възлиза на 782 388 453 лева, са оторизирани 723 167 647,6 лева. На база декларираната по схемата площ - 3 555 929,67 ха, размерът на подпомагането за единица площ е 224,02 лева/ха.

По схемата за национални доплащания на хектар земеделска земя са подадени 68 449 заявления. Общо оторизираната сума към 18 октомври 2012 г. е 89 632 364,68 лева, при ставка от 30 лева/ха. Декларираната площ по схемата е 3 161 516,41 ха.

По схемата за отглеждане на пресни ягоди и малини за преработка са подадени 231 заявления, с декларирана площ 1 049,79 ха. Оторизираната сума е 339 726,35 лева.

### Схеми, необвързани с производството

По схемата за национални доплащания за тютюн, необвързана с производството, е определен бюджет в размер на 73 000 000 лева. Към 18 октомври 2012 г. оторизираната сума за кампания `2011 е в размер на 72 126 924,53 лева, за 35 845 заявления.

По схемата за национални доплащания за говеда, необвързана с производството, са оторизирани 8 099 заявления, с общ размер на оторизирана сума 55 448 645,7 лева. За първи път по тази схема се подпомагат биволи, които са били налични в стопанството към референтната дата 28.02.2009 г.

### Схеми за подпомагане в сектора на животновъдството:

За кампания `2011 в сектора на животновъдството са предоставени повече възможности за подпомагане, чрез въвеждането на две нови схеми - за отглеждане на овце-майки и кози-майки в необлагодетелстваните райони и за отглеждане на овце-майки и кози-майки в икономически уязвими общини в Южна България. Финансирането на тези две схеми е от ЕФГЗ.

### Кампания `2012

Бюджетът по СЕПП за кампания `2012 възлиза на 923 560 053 лева, а средствата за специфично подпомагане са в размер на 55 740 300 лева. Предвидено е отделно плащане за меки плодове (ягоди и малини), в размер на 442 636 лева.

През кампания `2012 стартира още една схема за специфично подпомагане - за подобряване на качеството на плодове и зеленчуци, с период на прилагане 2012, 2013 и последващите години. Целта на мярката е подобряване на качеството на произвежданите и предлагани на пазара домати, краставици, пипер, череши, праскови (включително нектарини) и кайсии (включително зарзали). Подпомагането се предоставя на тон произведени на територията на страната и сертифицирани плодове и зеленчуци. Общата сума на подкрепата възлиза на 15 059 660 лева годишно.

Таблица IV.5. Входящи данни за кампания `2012 - сравнение с кампания `2011

Схема/мярка	Брой заявления кампания `2012	Брой заявления кампания `2011	Площ (ха)/ животни/ пчелни семейства) кампания `2012	Площ (ха)/ животни/ пчелни семейства) кампания `2011
АЕП-общо*	2 630	1 972	-	-
АЕП (площи)	2 051	1 525	148 482,28	68 422,77
АЕП (животни)	509	404	42 863	36 375
АЕП (пчелни семейства)	260	198	35 613	27 941
НДП	67 233	68 449	3 226 113,35	3 161 516,71
НР 1	27 149	29 210	310 068,47	296 688,53
НР 2	11 250	11 490	224 562,44	209 417,88
Натура 2000	3 689	2 427	116 996,53	79 405,92
СЕПП	84 233	87 795	3 606 373,42	3 555 929,67
НДЖ 1- говеда	8 015	8 101	308 190	307 956
НДЖ 3	6 052	5 820	786 207	734 689
НДЖ 4	922	807	22 508	19 136
НДЖ 5	1 608	1 325	34 251	27 454
НДК	3 555	2 428	69 823	49 144
НДКМ 1	3 431	3 466	74 241	72 107
НДКМ 2	1 427	1 483	42 669	40 198
НДКМ 3	649	443	71 234	50 015
НДТ	41 887	37 432	-	-
СПЗП	1 431	0	-	-

Източник: ДФЗ-РА

\*АЕП общо не представлява сбор от АЕП (площи), АЕП (животни) и АЕП (пчелни семейства). Данните за площ (ха)/животни/пчелни семейства за 2011 и 2012 г. са за декларирания брой заявления.

В средата на м. юли 2011 г. до ЕК бяха нотифицирани изменения в съществуващите схеми за специфична подкрепа по отношение на краве мляко и овце-майки и кози-майки, насочени към облекчаване на изискванията към кандидатите за подпомагане. В резултат, за кампания `2012 се наблюдава нарастване на интереса на животновъдите към двете схеми спрямо предходната година. Засилва се интересът и към мярка 213 „Плащания по Натура 2000 и плащания, свързани с Директива 2000/60/ЕК – за земеделски земи” и мярка 214 „Агроекологични плащания” от ПРСР 2007-2013.

Прогнозните средства, необходими от националния бюджет за схемите за национални доплащания към директните плащания за 2012 г., в съответствие с нотификацията на България, са представени в следната таблица:

**Таблица IV.6. Необходими средства за прилагане на схемите за национални доплащания към директните плащания за 2012 г.**

Схема	Таван (млн. лева)	На единица (лева)
НДДП на ха	270 170 300	92,10 лева/ха
НДДП за тютюн (необвързана)	74 320 400	
НДДП за крави с бозаещи телета (обвързана)	4 623 511	293,4 лева/глава
НДДП за едър рогат добитък (необвързана)	61 298 684	
НДДП за овце-майки и кози-майки (обвързана)	53 657 373	41,07 лева/глава

Източник: МЗХ

## 2.1.2. Механизми за пазарна подкрепа по сектори

### 2.1.2.1. Сектор „Полски култури”

#### Интервенция на пазара на зърно

Интервенцията е пазарен механизъм на ЕС, който се използва за осигуряване на минимален праг на доходите на земеделските производители на обикновена и твърда пшеница, ечемик, царевича и сорго. Процедурите за изкупуване се прилагат в съответствие с правилата за финансово подпомагане на Общата селскостопанска политика на ЕС.

#### 2010/2011 пазарна година

По схема „Изкупуване на зърнени култури” са публикувани две обяви за изкупуване на обикновена пшеница в периода 01.11.2010 – 31.05.2011 г. Поради това че през посочения период пазарната цена на пшеницата значително превишава интервенционната, не са постъпили оферти за изкупуване на зърно. В края на м. октомври 2011 г. е публикувана обява за изкупуване на обикновена пшеница на фиксирана цена за новия интервенционен период 01.11.2011 – 31.05.2012 г. до достигане на 3 000 000 тона за целия ЕС. До края на 2011 г. няма подадени оферти за изкупуване на обикновена пшеница.

През периода 25.10.2010 – 25.11.2010 г. е проведен конкурс за избор на складове за съхранение по схема „Съхранение на зърнени култури”. Сключени са договори с 4 склада за общ складов капацитет 19 300 тона, които при необходимост да обезпечат помещения за пазарната 2010/2011 година. По тези договори не са извършвани плащания, поради липсата на предложени оферти за изкупуване на интервенционно зърно. През 2011 г. по схемата са извършени ежемесечни плащания към складодържателите за съхранение и изтегляне на изкупените през интервенционната 2009/2010 година пшеница и ечемик, на обща стойност 632 532,63 лева без ДДС (средства от ЕФГЗ) и 126 506,55 лева ДДС (средства от националния бюджет).

Цялото количество интервенционни запаси, съхранявано в България, е предвидено за програмата „Благотворителни операции”, план 2011 г.

## **2011/2012 пазарна година**

По схема „Съхранение на зърнени култури“ е проведен конкурс за избор на складове за съхранение през периода 17.10.2011 – 17.11.2011 г. Сключени са договори с 9 склада, с общ складов капацитет 49 200 тона, за осигуряване на необходимите складови помещения за интервенционния период. Предвидени са 9 000 000 лева за покриване на складовите разходи, при възникване на необходимост от складиране. Тъй като няма реализирани сделки по изкупуване, договорите за складиране се прекратяват автоматично на 31.07.2012 г.

При условие, че през 2012 г. Европейската комисия приеме регламент за откриване на тръжна процедура, към 1 ноември 2012 г. ще бъде публикувана обява за интервенционно изкупуване на обикновена пшеница, с период на прием до 31 май 2013 г. Предвидени са средства в размер на 10 000 000 лева за покриване на складовите разходи, ако възникнат условия за изкупуване.

## **Програма „Благотворителни операции – помощ за най-нуждаещите се лица в ЕС”**

Програмата цели подпомагане на лица в неравностойно положение, чрез безвъзмездно предоставяне на храни, произведени от продукти от интервенционните запаси или закупени от пазара на ЕС, чрез субсидии от бюджета на ЕС.

**Таблица IV.7. Финансово изпълнение на Програма „Благотворителни операции” за периода 2010 г. - 2012 г., лева**

План	Годишен бюджет	Договорени средства	Изпълнение (%)	Изплатени средства	Изпълнение (%)
2010 г.	16 753 054	16 753 054	100	16 533 495	98,69
2011 г.	21 597 586	21 597 586	100	21 335 365	98,79
2012 г.	41 931 053	41 929 782,26	99,99	41 929 782,26	99,99

Източник: ДФЗ-РА

### **План 2010 г.**

За реализацията на годишния план по Програмата е сключен договор с Българския червен кръст. Бюджетът по план 2010 г. възлиза на 16 753 054 лева, разпределени за:

- 1 724 тона захар от Италия;
- 3 013 тона мека пшеница от интервенционните запаси на България;
- 44 239 тона зърнени култури от Унгария;
- 6 852 тона зърнени култури от Австрия;
- 4 068 447 лева за закупуване на зърнени култури.

От бюджета на изпълнение на плана са предвидени 4,5% за транспортни и 1% за административни разходи от стойността на съответния продукт.

Проведена е обществена поръчка за доставка на продуктите до складовете на БЧК и са подписани 6 договора с избраните оператори за доставка на брашно, ориз, захар, макарони, спагети и обикновени бисквити. Лицата, които са подпомогнати в рамките на годишния план са над 258 000 души.

### **План 2011 г.**



Бюджетът за изпълнение на план 2011 г. по Програмата възлиза на 21 597 586,47 лева. Партньор на ДФ „Земеделие” – Разплащателна агенция при изпълнението на годишния план е Българският червен кръст.

Поради изключително големия интерес към Програмата, са предприети мерки за промяна на нормативната база, насочена към разширяване на кръга от бенефициенти. При втория транш на раздаване на храни към социално слабите лица, имащи право да се възползват от подкрепа, са включени още две групи бенефициенти - майки/осиновителки, получаващи помощи за отглеждане на дете до 1-годишна възраст и семейства, получаващи помощи за отглеждане на деца с увреждания. Така, броят на подпомогнатите лица за план 2011 г. надвишава 265 000.

Чрез процедура по провеждане на обществена поръчка са избрани доставчици за брашно, ориз, спагети, вафли, грис, лозови сарми и нишесте и са сключени договори за доставки на продукти срещу предоставяне на:

- 7 398,410 тона интервенционен ечемик от Словакия на интервенционна стойност 1 465 936,48 лева без ДДС, за доставка на 2 415 000 кг брашно тип 500 (или еквивалентно) до складовете на БЧК.
- 19 966,323 тона интервенционен ечемик от Словакия на интервенционна стойност 3 956 169,13 лева без ДДС, за доставка на 3 760 000 кг ориз, I-во качество, до складовете на БЧК.
- 9 302,378 тона интервенционен ечемик от Словакия на интервенционна стойност 1 843 192,69 лева без ДДС, за доставка на 1 116 000 кг спагети до складовете на БЧК.
- 17 462,989 тона интервенционен ечемик от Словакия на интервенционна стойност 3 460 153,28 лева без ДДС, за доставка на 1 057 000 кг обикновени вафли до складовете на БЧК.
- 3 500,900 тона интервенционен ечемик от Словакия на интервенционна стойност 693 675,67 лева без ДДС, за доставка на 915 000 кг пшеничен грис до складовете на БЧК.
- 3 586,500 тона интервенционна пшеница и 36 772,100 тона интервенционен ечемик от България на обща интервенционна стойност 7 996 737,68 лева без ДДС, за доставка на 3 000 000 кг постни лозови сарми до складовете на БЧК.
- 5 328,400 тона интервенционен ечемик от България на интервенционна стойност 1 055 780,35 лева без ДДС, за доставка на 303 000 кг царевично нишесте до складовете на БЧК.

Изпълнението на договорите е обезпечено с банкови гаранции на обща стойност 30 931 157,44 лева.

За изпълнението на план 2011 г. са извършени три доставки на продукти до складовете на БЧК. На всеки бенефициент са предоставени 6 вида храни и продукти - 5 кг ориз, 1,5 кг спагети, обикновени вафли – 1,5 кг, пшеничен грис – 1 кг; постни лозови сарми – 1,7 кг и царевично нишесте - 0,420 кг.

При втория и третия транш към изброените храни е добавено и брашно, тъй като тази обособена позиция от обществената поръчка е обжалвана пред Комисията за защита на конкуренцията и сключването на договора се реализира със закъснение. Разпределени са общо 12 566 тона храни, доставени в 26 областни склада и пренасочени за раздаване в 342 пункта в цялата страна. След приключване на годишния план, нераздадените продукти са предоставени на социални и здравни заведения.

През м. ноември 2011 г. на фирмите-доставчици са изплатени транспортни разходи на обща стойност 204 716,46 лева без ДДС. На БЧК са изплатени 1% административни разходи в размер до 204 716,46 лева без ДДС и транспортни разходи - 3,5% в размер на 716 507,58 лева без ДДС.

## План 2012 г.

БЧК е единствената благотворителна организация, кандидатствала за партньорство с ДФЗ-РА по реализацията на план 2012 г. За изпълнението на План 2012 с Регламент (ЕС) 562/2011 на България бе определен бюджет в размер на 4 183 873 евро (8 182 819 лева), отпуснат под формата на 39 150,874 тона интервенционен ечемик от Великобритания и Финландия. В последствие с Регламент (ЕС) № 208/2012, общият бюджет на България за план 2012 г. бе увеличен на 21 439 336 евро (41 931 053 лева), като към стойността на интервенционното зърно са добавени и 14 004 438 евро (27 389 880 лева), с които да се набавят хранителни продукти от пазара. Отпуснатият от ЕС бюджет за 2012 г. е увеличен близо 3 пъти спрямо този за 2011г. До края на месец септември 2012 г. са проведени три обществени поръчки. Първата е със седем обособени позиции - брашно, ориз, спагети, нишесте царевично, обикновени вафли, обикновени бисквити и макарони, срещу предоставените на България интервенционни запаси от Великобритания и Финландия.

Договорените количества хранителни продукти по обособени позиции за първата обществена поръчка са, както следва:

- позиция № 1 - „Доставка на брашно тип 500 (или еквивалентно) до складовете на БЧК срещу изтегляне на 7 850,00 тона интервенционен ечемик от Финландия” е сключен договор за доставка на 3 201 000 кг брашно тип 500 срещу предоставяне на интервенционни продукти на обща стойност 1 555 415,47 лева без ДДС;
- позиция № 2 – „Доставка на ориз – I-во качество (или еквивалентно) до складовете на БЧК срещу предоставяне на 7 409,286 тона интервенционен ечемик от Финландия”. Сключеният договор е за доставка на 2 100 000 килограма ориз срещу предоставяне на интервенционни продукти на обща стойност 1 468 091, 47 лева без ДДС;
- позиция № 3 - „Доставка на спагети до складовете на БЧК срещу предоставяне на 5 156,00 тона интервенционен ечемик от Великобритания” е сключен договор за доставка на 1 001 000 кг спагети срещу предоставяне на интервенционни продукти на обща стойност 1 021 620,66 лева без ДДС;
- позиция № 4 – „Доставка на нишесте, царевично до складовете на БЧК срещу предоставяне на 912,890 тона интервенционен ечемик от Финландия”. Сключеният договор е за доставка на 37 800 кг нишесте царевично срещу предоставяне на интервенционни продукти на обща стойност 180 881,94 лева без ДДС;
- позиция № 5 – „Доставка на вафли, обикновени до складовете на БЧК срещу предоставяне на 11 250,00 тона интервенционен ечемик от Финландия”. Сключеният договор е за доставка на 372 000,00 кг вафли обикновени срещу предоставяне на интервенционни продукти на обща стойност 2 229 098,60 лева без ДДС;
- позиция № 6 – „Доставка на обикновени бисквити до складовете на БЧК срещу предоставяне на 3 004,833 тона интервенционен ечемик от Финландия”. Сключеният договор е за доставка на 216 000 кг обикновени бисквити срещу предоставяне на интервенционни продукти на обща стойност 595 383,91 лева без ДДС;
- позиция № 7 – „Доставка на къси макарони до складовете на БЧК срещу предоставяне на 3 561,754 тона интервенционен ечемик от Финландия”. Сключеният договор е за доставка на 701 000 кг къси макарони срещу предоставяне на интервенционни продукти на обща стойност 705 733, 41 лева без ДДС.

За допълнително отпуснатите от ЕК средства в размер на 14 004 438 евро за закупуване на продукти от пазара бе проведена втора обществена поръчка с предмет „Доставка на

хранителни продукти за разпределение на лица в неравностойно положение по обособени позиции – план 2012 – втори транш. Сключени са договори за доставка до складовете на БЧК на следните продукти:

- позиция № 1 - „Доставка на захар кристална- I-во качество до областните складовете на БЧК за разпределение на лица в неравностойно положение“. Сключеният договор е за доставка на 2 800 000 кг захар срещу авансово заплащане на 5 394 000 лева без ДДС;
- позиция № 2 - „Доставка на олио слънчогледово – I-во качество до областните складовете на БЧК за разпределение на лица в неравностойно положение“. Сключеният договор е за доставка на 2 290 000,00 литра олио слънчогледово – I-во качество срещу авансово заплащане на 6 231 000,00 лева без ДДС;
- позиция № 3 - „Доставка на фасул зрял - I-во до областните складовете на БЧК за разпределение на лица в неравностойно положение“. Сключеният договор е за доставка на 3 020 000 кг фасул срещу авансово заплащане на 5 927 200 лева без ДДС;
- по позиция № 4 - „Доставка на леща до областните складовете на БЧК за разпределение на лица в неравностойно положение“. Сключеният договор е за доставка на 3 760 000,00 кг леща срещу авансово заплащане на 5 282 400,00 лева без ДДС;
- по позиция № 5 - „Доставка на конфитюр едноплодов I-во качество до областните складовете на БЧК за разпределение на лица в неравностойно положение“. Сключеният договор е за доставка на 777 777,777 кг конфитюр едноплодов I-во качество срещу авансово заплащане на 2 387 000,00 лева без ДДС;
- по позиция № 6 - „Доставка на картофено пюре на прах до областните складове на БЧК за разпределение на лица в неравностойно положение“. Сключеният договор е за доставка на 315 000,00 кг картофено пюре на прах срещу авансово заплащане на 2 168 279 лева без ДДС.

С оставащия свободен финансов ресурс в размер на 2 300 431 евро бе проведена и трета обществена поръчка с предмет „Доставка на хранителни продукти за разпределение на лица в неравностойно положение по обособени позиции – план 2012 – трети транш“, в която са обособени две позиции за доставка на пчелен мед и кафе инстантно с екстракт от цикория. Сключени са следните договори за доставка до складовете на БЧК:

- по позиция № 1 – „Доставка на кафе от зърнени култури инстантно с екстракт от цикория до областните складове на БЧК за разпределение на лица в неравностойно положение“. Сключеният договор е за доставка на 72 000 кг кафе от зърнени култури инстантно с екстракт от цикория срещу авансово заплащане на 1 399 584,00 лева без ДДС;
- по позиция № 2 „Доставка на пчелен билков мед (полифлорен) до областните складове на БЧК за разпределение на лица в неравностойно положение“. Сключеният договор е за доставка на 514 571,00 кг пчелен билков мед срещу авансово заплащане на 2 825 000 лева без ДДС.

При изпълнението на План 2012 са усвоени 100% от предвидения бюджет от около 42 млн лева, като са сключени договори за доставка на приблизително 21 000 тона храни под формата на 15 вида хранителни продукти до складовете на БЧК. Съгласно изискванията на Регламент (ЕС) № 419/2012 и Регламент № 208/2012 всички плащания по изпълнението на План 2012 трябва да бъдат извършени авансово в срок до 15 октомври 2012 г. С цел да се гарантира, изпълнението на План 2012, всички фирми доставчици, са депозирали гаранции в размер на 110% от стойността на всяка една позиция (изключение са само 7-те позиции по първата обществена поръчка, където гаранцията е в размер на 150 евро/тон за изтегленото от операторите интервенционно зърно).

Спазвайки изискванията на европейското законодателство, авансово и в срок са изплатени всички дължими суми на фирмите оператори по сключените договори за доставките на продуктите до складовете на БЧК, както и подлежащите за възстановяване транспортни разходи. Също така,

авансово са изплатени и полагащите се административни, складови и транспортни разходи на благотворителната организация.

Продуктите ще се раздават на два транша през септември и в края на октомври в пунктове на БЧК на над 308 000 крайно нуждаещи се лица, по списъци изготвени от Агенцията за социално подпомагане съгласно изискванията на Наредба № 18 от 22 октомври 2007 г.

В случай че останат нераздадени хранителни продукти след двата транша, остатъчните количества ще се раздават на институционални бенефициенти (домове за медико социални грижи за деца, домове за стари хора, домашен социален патронаж и др.)

### **План 2013 г.**

Във връзка с изпълнението на План 2013 г., БЧК отново е заявил намерение за партньорство с ДФЗ-РА. Изпратена е подробна заявка до ЕК за включване на Република България в плана, с искане за бюджет над 41 000 000 лева.

В средата на месец октомври 2012 г. ЕК гласува проект на прилагащ регламент за изпълнение на План 2013, като в него на България се отпуска бюджет в размер на 19 093 054 евро (37 342 767,80 лева).

## **2.1.2.2. Сектор “Месо и пчеларство”**

### **Интервенция и частно складиране на месо**

През 2011 г. не са прилагани схемите за публична интервенция на говеждо, телешко и свинско месо и частно складиране на говеждо, телешко, овче и козе месо. По силата на Регламент (ЕС) № 68/2011 схемата за частно складиране на свинско месо е отворена от 1 до 27 февруари 2011 г. В рамките на периода не са постъпили заявления за сключване на договори за частно складиране на свинско месо.

### **Национална програма по пчеларство за тригодишния период 2011-2013 г.**

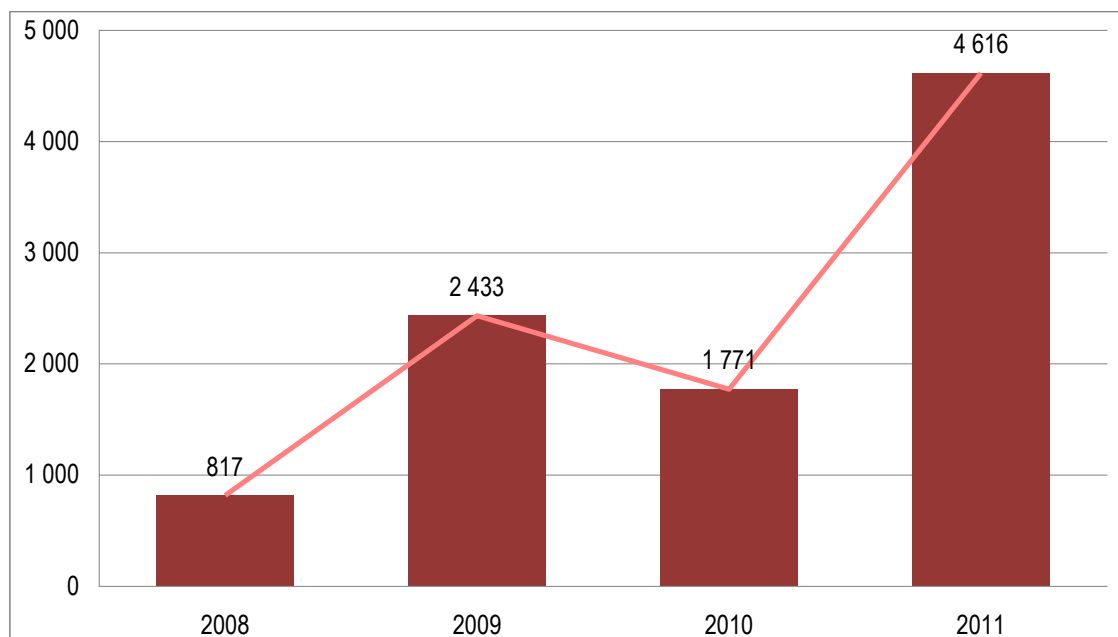
През 2011 г. стартира прилагането на мерките, включени във втората тригодишна Национална програма по пчеларство (2011 - 2013 г.), с бюджет почти 3 пъти по-висок в сравнение с този за предходния тригодишен период. НПП предвижда прилагане на нови мерки за подпомагане на пчеларите в България, насочени основно към повишаване на квалификацията на заетите в сектора, разработване на добри практики в пчеларството и популяризиране на българските пчелни продукти.

**Таблица IV.8. Бюджет на Националната програма по пчеларство 2011-2013 г., по години, лева**

Година	Общ годишен бюджет	Средства от ЕЗФГЗ	Средства от националния бюджет
2011 г.	6 553 588,52	3 276 794,26	3 276 794,26
2012 г.	6 532 501,08	3 266 250,54	3 266 250,54
2013 г.	6 502 549,96	3 251 274,98	3 251 274,98
<b>Общо</b>	<b>19 588 639,56</b>	<b>9 794 319,78</b>	<b>9 794 319,78</b>

Източник: МЗХ

**Фигура IV.1. Размер на изплатената финансова помощ по НПП за периода 2008-2011 г., хил. лева**



Източник: ДФЗ-РА

### Прием `2011

През 2011 г. се наблюдава засилен интерес към мерките от НПП. Подадени са около 1 500 заявления за подпомагане, по които са сключени 1 481 договора за финансиране. Близко 80% от бенефициентите със сключени договори са изпълнили инвестициите и са подали заявления за плащане. Останалите кандидати не са реализирали напълно инвестиционните си намерения по различни причини, като липса на достатъчен капацитет на доставчици (на кошери, отводки и пчелни майки), които да реализират в определените срокове поетите ангажименти към бенефициентите, липса на свободен финансов ресурс и др.

След извършване на всички проверки, предвидени в процедурата по прилагане на НПП, са изплатени субсидии по над 98% от подадените заявления за плащане, в размер на 4 615 703 лева. Постигнат е висок процент на усвояемост на бюджета по програмата – над 70%. Изплатените през 2011 г. субсидии надвишават над 2,5 пъти получената финансова помощ през предходната финансова година.

**Таблица IV.9. Изплатена финансова помощ по Националната програма по пчеларство за 2011 г., лева**

Мярка по НПП	Бюджет	Изплатена финансова помощ			Усвояемост на средства %
		Общо	в т.ч.:		
			ЕФГЗ	Национален бюджет	
Мярка А – Техническа помощ за пчелари и сдружения на пчелари	241 460	106 999	53 500	53 500	44,31
Мярка В – Борба срещу вароатозата	416 007	245 326	122 663	122 663	58,97
Мярка С – Мерки за подкрепа на извършването на физико-химичен анализ на пчелния мед	34 906	9 467	4 733	4 734	27,12

Мярка D - Мерки за подкрепа на подновяването на пчелните кошери в Общността	5 662 216	4 090 500	2 045 250	2 045 250	72,24
Мярка E - Сътрудничество със специализирани органи за осъществяването на практика на приложните изследователски програми в областта на пчеларството и пчелните продукти	199 000	16 ,411	81 705	81 705	82,17
<b>Общо</b>	<b>6 553 589</b>	<b>4 615 703</b>	<b>2 307 851</b>	<b>2 307 852</b>	<b>70,43</b>

*Източник: ИСАК, модул Национална програма по пчеларство – прием '2011*

През 2011 г. по мярка А - *Техническа помощ* са реализирани 3 проекта, по които е разработена единната програма и методика за обучение на обучители и са реализирани мероприятия, насочени към популяризиране на българския пчелен мед и пчелни продукти.

По мярка В - *Борба срещу вароатозата, сектор 1 - Разходи за осъществяване на ветеринарен контрол и оказване на помощ от пчелари-проверители*, през 2011 г. са извършени пролетни профилактични прегледи на 13 039 пчелни семейства. Размерът на одобрените разходи е 10 432 лева, а изплатената по тях финансова помощ е 9 388 лева. По сектор 2 - *Разходи за закупуване на препарати в борбата срещу вароатозата* са извършени 109 647 броя третирувания на пчелни семейства. Одобрени са разходи за закупуване на препарати в размер на 294 923 лева, по които е изплатена финансова помощ в размер на 235 938 лева.

По мярка С - *Мерки за подкрепа на извършването на физико-химичен анализ на пчелния мед, сектор 1- Подкрепа на пчелари за извършване на лабораторен анализ на пчелния мед*, са направени 555 анализа на пчелен мед в акредитирани лаборатории по определените в Програмата показатели - хидроксиметилфурфурол, диастазна активност, редуциращи захари и захароза, водно съдържание, неразтворими примеси във вода, електропроводимост, свободна киселинност, механични примеси, минерални вещества и полен. Одобрени са разходи в размер на 11 834 лева и е изплатена финансова помощ на стойност 9 467 лева.

По мярка D - *Подкрепа за подновяване на пчелните кошери, сектор 1 - Закупуване на нови кошери*, са закупени 33 618 кошера. Одобрените разходи възлизат на 4 279 947 лева, като за тях е изплатена финансова помощ в размер на 2 995 963 хил. лева. По сектор 2 - *Разходи за поддържане или увеличаване на броя на пчелните семейства* са закупени 13 264 броя пчелни семейства. Одобрените разходи са на стойност 1 450 809 лева, а изплатената финансова помощ е в размер на 1 014 766 лева. По сектор 3 - *Разходи за покупка и подмяна на пчелни-майки* са закупени 8 924 броя племенни пчелни майки. Одобрени са инвестиционни разходи в размер на 132 952 лева, по които субсидията възлиза на 79 771 лева.

През 2011 г. са реализирани 2 научни проекта по мярка E - по тема 2 „Изпитване на съвременни технологии за съхраняване на пчелни майки през зимния период” и тема 3 „Установяване на генетични и морфо-етологични маркери за устойчивост на пчелни семейства към заболявания с цел формиране на система от дейности по селекция, консервация на националните генетични ресурси и опазване на пчелите от болести и изчезване”.

### Прием '2012

На 15 октомври 2012 г. приключи изплащането на финансова помощ по всички мерки и сектори на НПП за финансовата 2012 година. През посочения период е реализиран най-висок процент на усвояване на бюджета по НПП за втория тригодишен период и най-голям размер на абсолютна стойност на изплатения финансов ресурс за целия период на прилагане на програмата.

Като фактори, обуславящи високите резултати могат да бъдат посочени високата ефективност при обработката на заявленията за подпомагане и плащане по НПП, постигната

чрез повишаване на автоматизацията на използвания модул в Интегрираната система за администриране и контрол, децентрализацията на работата, намаляването на броя на изискваните документи, представяни от кандидатите, за сметка на извършването на административни проверки от служителите на ДФЗ.

Също така, българските пчелари бяха подпомогнати при изпълнение на инвестициите по програмата и чрез отпуснатите кредити от ДФ „Земеделие” с преференциални условия за кандидатите по мярка Д на НПП.

**Таблица IV.10. Бюджет, сключени договори и одобрени заявления за плащане по НПП през 2012 г., лева**

Мярка от НПП	Бюджет	Сключени договори		Приети заявления за плащане		Одобрени заявления за плащане	
		Брой	Финансова помощ	Брой	Заявена сума	Брой	Изплатена финансова помощ
Мярка А	399 877	4	399 877	3	169 092	3	151 519
Мярка В, С (сек.1), D	5 940 902	1 182	6 171 648	1 076	5 173 090	1 068	5 046 732
Мярка Е	191 722	2	191 722	2	172 370	2	169 533
<b>Общо</b>	<b>6 532 501</b>	<b>1 188</b>	<b>6 763 247</b>	<b>1 081</b>	<b>5 514 552</b>	<b>1 073</b>	<b>5 367 783</b>

*Източник: ИСАК, модул Национална програма по пчеларство – прием 2012. Данните са актуални към 15.10.2012 г.*

Анализът на резултатите по години на прилагане на мерките на Националната програма по пчеларство показва, че е постигнат висок процент на усвояемост на заложения бюджет. Програмата се утвърждава като най-предпочитан източник за финансиране на дейността на българските пчелари, поради ниските разходи по подготовката на инвестиционните проекти и кратките срокове за обработка на заявленията и получаване на финансова помощ. Заложените мерки и сектори за подпомагане съответстват в максимална степен на потребностите на пчеларския сектор и дават възможност за окрупняване и повишаване на конкурентоспособността на стопанствата, подмяна на използвания инвентар, съблюдаване на ефективна профилактика, подобряване качеството на произвеждания мед и осигуряване на безопасен и висококачествен продукт за крайните консуматори.

### **2.1.2.3. Сектор “Мляко”**

Общата организация на пазара на мляко и млечни продукти се прилага в страните от Европейския съюз с цел стабилизиране на пазарите, постигане на оптимален баланс между търсене и предлагане, стимулиране на консумацията на мляко и млечни продукти и подобряване на конкурентоспособността на продуктите, произведени от мляко.

ООП на млякото се осъществява чрез различни инструменти – квотна система за краве мляко, интервенционни мерки, помощи за частно складиране, външнотърговски механизми.

За подобряване на взаимоотношенията по веригата между всички участници в млечния сектор и за недопускане на сътресения при преустановяване на действието на квотната система за краве мляко през 2015 г., в края на 2012 г. се очаква да влезе в сила ново европейско законодателство, регламентиращо писмени договорни отношения между производители и изкупвачи, признаване на организации на производители и междубраншови организации в сектора на млякото и млечните продукти и повишаване прозрачността в сектора.

### **Схема „Млечни квоти”**

Целта на системата от млечни квоти е регулиране на производството на мляко и млечни продукти в ЕС. Всяка държава-членка разполага с национална квота, разпределена между производителите на краве мляко. Националната млечна квота на България, определена при присъединяване на страната към ЕС, е 979 млн. килограма. Разпределението покрива

количеството мляко, което всеки производител може да предлага на пазара, без да плати вноски за съответната квотна година. Съществуват два вида квота: индивидуална квота за доставки и индивидуална квота за директни продажби. Всеки отделен производител, в зависимост от нуждите на своето стопанство, може да притежава и двата вида квота.

От квотната 2009/2010 година се прилага годишно увеличение на националната квота от 1%, което намалява вероятността от налагане на такса за свръхпроизводство.

**Таблица IV.11. Изпълнение на националните квоти за доставки и за директни продажби за квотните 2007/2008-2010/2011 години**

Квотен период	Национална квота за доставки, тона	Реализирани количества за доставки, тона	Изпълнение на квотата за доставки, %	Национална квота за директни продажби, тона	Реализирани количества за директни продажби, тона	Изпълнение на квотата за директни продажби, %
2007/2008	893 688	760 564	85,10	85 312	52 425	61,45
2008/2009	912 238	797 258	87,40	86 342	61 543	71,28
2009/2010	928 425	809 655	87,21	80 141	56 869	70,96
2010/2011	942 195	472 471	50,15	76 456	19 184	25,09
2011/2012	951 617	463 169	48,67	77 221	16 775	21,72

Източник: ДФЗ-РА

#### **2010/2011 квотна година**

През квотната 2010/2011 покупко – продажбата на квоти възлиза общо на 598 491,53 лева. Фиксираната цена за килограм квота за доставки при масленост 38 г/кг и за директни продажби е 0,15 лева, увеличена с 0,05 лева спрямо цената за предходната квотна година.

Регистриран е по-голям интерес към продажбата на млечни квоти. Заявените за продажба количества многократно надвишават тези за покупка. За реализиране на налични свободни количества за продажба е обявен и втори прием на заявления за закупуване на квоти. Заявките на 64 производители са одобрени и платени, но поради недостиг на средства, плащания са извършени само по част от одобрените заявления - на 152 производители от общо 981 получили одобрение.

#### **2011/2012 квотна година**

През квотната 2011/2012 година са изплатени 1 022 602,09 лева на производители на краве мляко, подали заявление за продажба на индивидуална квота. И през този квотен период заявените за продажба количества многократно надвишават тези за покупка, поради което е обявен втори прием на заявления за покупка на квоти, при който квота са закупили 144 производители. Закупените количества са 74 480 кг квоти за директни продажби и 1 007 760 кг квоти за доставки. Поради недостиг на средства, от общо одобрените 624 заявления са извършени плащания по 546.

#### **2012/2013 квотна година**

На 31.07.2012 г. приключи петата квотна година за България. Приети и оторизирани са 1 326 декларации за изпълнение на млечна квота за директни продажби и 224 декларации за изпълнение на квота за доставки от общо 274 одобрени изкупвачи.

На 01.08.2012 г. стартира новата четвърта квотна борса. За квотната 2012/2013 година министърът на земеделието и храните утвърди със заповед фиксирана цена от 0,01 лева за килограм краве мляко за доставки и 0,01 лева за килограм краве мляко за директни продажби.

Ниската цена доведе до повишаване на търсенето на квоти до ниво, надхвърлящо предлаганото за продажба количество. По-голямото търсене се определя и от по-кратките



срокове за подаване на заявления за продажба, заложен в промяната в Наредба № 23 за управление на националната млечна квота, която тази година определи, че заявления за продажба стартират от 5 септември до достигане на количествата заявени индивидуални млечни квоти за закупуване, но не по-късно от 10 октомври на календарната година.

Заявените количества в размер на 7 006 628 кг за доставка и 95 800 кг за директни продажби не са достигнати до крайния срок именно поради ниската цена. По тази причина, подадените заявления за купуване са ранкирани, като предимство получават производителите с ферма 1-ва категория. Останалото количество е разпределено пропорционално между другите кандидати.

#### **Схема „Училищно мляко”**

Програмата „Училищно мляко” има за цел да насърчава консумацията на прясно и кисело мляко и други млечни продукти, произведени в ЕС. Чрез нея се осигуряват субсидии за училищата и други учебни заведения, така че да се подпомага създаването на навици за здравословно хранене от най-ранна детска възраст. Програмата се прилага в България от учебната 2008/2009 г. Бенефициенти на помощта са деца и ученици, които посещават редовно детски градини/предучилищни заведения и начални училища.

За учебната 2010/2011 година по схемата „Училищно мляко” са подадени 9 заявки за плащане, за общо 21 броя учебни заведения (детски градини, начални и средни училища). Броят на учебните заведения, участващи по схемата, е по-голям от броя на заявителите, тъй като един заявител (например община, образователен орган или доставчик на продуктите) може да представлява няколко учебни заведения. Една от подадените заявки е отхвърлена, 7 са одобрени и 1 е в процес на проверка на място.

Извършени са плащания за 2 162,56 лева от бюджета на Европейския съюз. Общият брой на децата, които са участвали по схемата през учебната 2010/2011 година е 3 223.

За учебната 2011/2012 година по схемата „Училищно мляко” са подадени 12 заявки за плащане от учебни заведения и 1 брой от община за 9 броя учебни заведения (детски градини, начални и средни училища). Извършени са плащания общо за 3 742,59 лева, изцяло от бюджета на ЕС. Броят на децата, които са участвали по схемата, е 2 176.

#### **2.1.2.4. Сектор „Вино”**

През 2008 г. бе осъществена реформа в лозаро-винарския сектор на Европейския съюз, която се състои във финансиране на сектора чрез програми за подпомагане, включващи определени от държавата-членка мерки за подпомагане. В предложената от България „Национална програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор 2008/2009 – 2013/2014 г.” са включени три мерки, които са от съществено значение за развитието на сектора у нас. Финансирането на мерките е от Европейския фонд за гарантиране на земеделието.

#### **2010/2011 финансова година**

От общия бюджет на Програмата за 2011 г. в размер на 43 070 627,60 лева (22 022 000 евро), са изплатени 11 469 235,87 лева или 26,62% от годишния бюджет.

През 2011 г. са сключени договори и е изплатена финансова помощ на 14 бенефициенти по схема „Трайно изкореняване на винени лозя”. От определения за България бюджет по мярката в размер на 629 577,89 лева (321 903 евро), са платени 607 546,59 лева, т.е. постигната е усвояемост от 96,50%.

#### **Мярка „Преструктуриране и конверсия на винени лозя”**

Определеният за България бюджет по мярката за финансовата 2010/2011 година възлиза на 34 758 477,60 лева. За подкрепа са предвидени 12 дейности (с възможност да бъдат обединявани) за едногодишни и многогодишни инвестиции. Подпомагането е насочено към промяна на структурата на лозовите насаждения, като сорт, формировка, промяна на тяхното

местонахождение, което може да бъде съчетано с дейности по увеличаване на броя на лозите, изграждане на хидромелиоративни съоръжения, смяна на подпорна конструкция, изграждане на огради и др. Договорирани са 51 инвестиции, от които в процес на изпълнение са 48, поради отказ на трима от бенефициентите да изпълнят договорите си. Първоначално одобрената финансова помощ е 21 593 666,73 лева, от които за 2011 г. са изплатени 10 365 800,28 лева - 29,82% от бюджета по мярката.

#### **Мярка „Застраховане на реколта”**

Годишният бюджет по мярката е 4 009 390 лева. Подкрепата е насочена към производители на винено грозде, застраховали реколтата си за един или няколко застрахователни риска, като градушка, буря, наводнение, проливен дъжд и др. Финансовата помощ е до 80% за застрахователни рискове, приравнени към природни бедствия и до 50% за други застрахователни рискове, като пожар, пожар на корен и др. По мярката са подадени 56 заявления за подпомагане. Изплатени са 1 103 435,59 лева - 27,52 % от бюджета по тази мярка.

#### **Мярка „Промоции в трети страни”**

Бюджетът по мярката за финансовата година възлиза на 4 302 760 лева. Подадени са 2 проекта, които са отхвърлени от Постоянната междуведомствена консултативна комисия като неотговарящи на изискванията.

#### **2011/2012 финансова година**

#### **Мярка „Преструктуриране и конверсия на винени лозя”**

Годишният бюджет по мярката е в размер на 51 099 186,60 лева. Подадени са 50 проекта, от които към месец октомври 2012 г. са договорирани 42 с общ размер на финансовата помощ 16 004 119,01 лева. От началото на 2012 г. до средата на октомври са изплатени 26 252 782,10 лева по мярката. За подпомагане по мярката са предвидени дейности по смяна на сортовия състав чрез присаждане, презасаждане с или без промяна на местонахождението на имота и дейности, свързани с подобряване на методите и технологиите за управление на лозарското стопанство чрез увеличаване на броя на лозите, смяна на формировка, на подпорна конструкция, изграждане на огради, мрежи срещу птици, противоерозионни и хидромелиоративни съоръжения, тераси.

#### **Мярка „Застраховане на реколта”**

Определеният за България бюджет за финансовата година е 1 858 010,00 лева. По мярката са приети 57 заявления. Към средата на октомври са извършени плащания по 57 заявления в размер на 1 176 329,25 лева. По мярката се подпомагат производители на винено грозде, застраховали реколтата си за един или няколко застрахователни рискове, като градушка, буря, наводнение, проливен дъжд и др. Финансовата помощ по мярката е до 80% за застрахователни рискове, приравнени към природни бедствия и до 50% за други застрахователни рискове като пожар, пожар на корен и др.

#### **Мярка „Промоции в трети страни”**

Бюджетът по мярката за финансовата година възлиза на 5 280 660,00 лева. По мярката не е проявен интерес и не е подаден нито един проект.

От 15 юни 2012 г. бе открит прием на документи за изплащане на обезщетение за загуба на доход като следствие на прилагането на мярка „Преструктуриране и конверсия на винени лозя”. Поради очаквания голям интерес са прехвърлени средства от мерки „Застраховане на реколта” и „Промоции в трети страни” в размер на 8 214 360 лева.

#### **2.1.2.5. Сектор „Плодове и зеленчуци”**

#### **Схема „Групи производители на плодове и зеленчуци”**

След реформата на ООП в сектор „Плодове и зеленчуци“ за новите държави-членки бе запазена възможността за подкрепа на групи производители. Групите производители са организации на производители, които още не отговарят на критериите за признаване, но могат да поискат временно признаване и да получат подпомагане за достигането на тези критерии. Целта е да се повиши степента на организираност на производителите на плодове и зеленчуци в новите държави-членки, която на този етап е твърде ниска. Организирането на производителите им осигурява редица предимства – по-добри позиции при договаряне на произведената продукция, планиране и намаляване на разходите за производство, прилагане на съгласувани земеделски практики. Групите производители могат да ползват две форми на подпомагане - помощ от ЕС за тяхното административно и организационно укрепване (определя се като процент от стойността на реализираната от тях на пазара продукция) и съфинансиране на направени от тях инвестиции за достигане на критериите за признаване като организации на производители. Инвестициите, направени от групи производители на плодове и зеленчуци, се финансират до 75% със средства от ЕС и от националния бюджет и 25% от членовете на групата.

През 2011 г. е извършено изменение на нормативната уредба за условията и реда за признаване на организации на производители на плодове и зеленчуци, с което са уредени възможностите за подпомагане на групи производители за инвестиции. Условие за получаване на временно признаване е групата производители да представи 5-годишен план за признаване, в който могат да бъдат включени и инвестиционни дейности. След изпълнение на плановете за признаване, групите производители следва да се превърнат в организации на производители. Максималният размер на инвестициите на групата производители за една година е 2 933 700 лева.

До 30.06.2012 г. са подадени 3 три инвестиционни програми, представени от групи производители на плодове и зеленчуци от област Пловдив. Проектите са с инвестиционен характер, на обща стойност 39 503 238 лева. Одобрени са два проекта, на обща стойност 30 983 298,53 лева и субсидия в размер на 27 315 892,90 лева. До края на 2012 г. се очаква да бъдат приети още 5 плана за признаване, с общ размер на инвестиционните разходи за 2013 г. 14 864 080 лева.

Общият бюджет за инвестиционни разходи за 2013 г. е в размер на 23 715 794,19 лева, от които 25% (5 928 948,55 лева) са за сметка на признатите групи производители.

### **Схема „Училищен плод“**

С оглед повишаване на консумацията на плодове и зеленчуци чрез създаване на навици за здравословно хранене сред децата в училищна възраст, през 2010 г. стартира схема за предоставяне на плодове и зеленчуци на децата в учебните заведения - схема „Училищен плод“. Прилагането на схемата се финансира от ЕФГЗ и от държавния бюджет, под формата на национално съфинансиране.

За 2010/2011 учебна година по схема „Училищен плод“ са одобрени над 450 заявителя, включващи 789 учебни заведения и детски градини и 96 439 деца и ученици, попадащи в целевата група. По приетите 1 630 броя заявки за плащане е изплатена сума в размер на 1 153 173,03 лева, като са обхванати около 100 000 деца. Изплатен е ДДС на обща стойност 145 102,37 лева.

За прилагане на схема „Училищен плод“ през учебната 2011/2012 година е предвиден бюджет в размер на 3 771 043,17 лева, в това число от ЕФГЗ - 2 828 282,38 лева и от националния бюджет - 942 760,79 лева. В схемата са включени 801 учебни заведения и 121 179 деца.

Към 15.10.2012 г. по схемата са изплатени средства в размер на 2 894 899,04 лева или 76,8% от бюджета за учебната 2011/2012 година.

За учебната 2012/2013 година България е заявила средства от ЕФГЗ в размер на 2 828 282,38 лева. Предвиденото национално съфинансиране възлиза на 942 760,79 лева.

Приемът на заявления за одобрение на заявител по схемата за учебната 2012/2013 година, приключил на 20.09.2012 г., показва изключителен интерес към мярката от страна на учебни заведения, фирми и общини на територията на страната. Общият брой на учебните заведения, които са заявени за участие през 2012/2013 учебна година е 1 383, а регистрираните бенефициенти са 405 броя. Броят на децата, включени в схемата за учебната 2012/2013 година е 179 126, с 47% повече в сравнение с 2011/2012 учебна година. Те представляват 56% от общия брой на целевата група за страната от 320 064 деца на възраст 6-10 години.

За повишаване на интереса към инициативата допринесоха проведените от ДФ „Земеделие“ информационни форуми за популяризиране на схемата във Велико Търново и Пловдив, както и създаването на интернет сайт на схемата с адрес: <http://schoolfruit.dzf.bg/>.

#### **Схема „Извънредни мерки за подпомагане на пазара в сектора на зеленчуците“**

През пролетта на 2011 г. във връзка с кризата, предизвикана от разпространението на бактерията „Ешерихия коли“ в сектора на пресните зеленчуци, стартира схема „Извънредна мярка за подпомагане на пазара в сектора на зеленчуците“. Изплатена е помощ на 82 зеленчукопроизводители, отговарящи на критериите за финансиране, в размер на 3 852 702 лева.

#### **2.1.2.6. Сектор „Захар“**

##### **Схема „Квотен режим“**

Европейският съюз използва системата на квоти за производство на захар и изоглюкоза, с цел регулиране на производството в Съюза. За стопанската 2010/2011 година България разполага с национална квота за производство на изоглюкоза, в размер на 89 198 тона, изразени в сухо вещество.

През февруари 2011 г. върху производството на изоглюкоза е събрана такса в размер на 1 046 720,69 лева. 75% от таксата се превеждат в бюджета на ЕС, а останалите 25% - в националния бюджет. През декември 2011 г., във връзка с Регламент № 1240/2011, предоставящ възможност за реализиране на определени количества извънквотна изоглюкоза на пазара на ЕС, е събрана допълнителна сума в размер на 412 660,01 лева, която също спада към Собствените ресурси на ЕС.

##### **Схема „Одобрение на предприятия-производители на изоглюкоза и рафиньори“**

В съответствие с разпоредбите на законодателството на ЕС в сектор „Захар“, на одобрение подлежат преработвателите на сурова тръстикова захар – „постоянни рафиньори“ и производителите на захар и изоглюкоза. На територията на България функционират шест одобрени „постоянни рафиньори“ и едно предприятие - производител на изоглюкоза.

##### **Схеми „Помощ за реструктуриране“ и „Помощ за диверсификация“**

Във връзка с реструктурирането на захарната индустрия, в страната са прилагани две схеми „Помощ за реструктуриране“ и „Помощ за диверсификация“, като плащанията са извършени съответно през 2009 г. и 2010 г. През 2011 г. е осъществен последващ контрол върху дейността на бенефициентите, във връзка с изпълнение на договорните им задължения по схемите.

#### **2.1.2.7. Сектор „Промоционални програми“**

Реализирането на промоционални и информационни кампании предоставя възможност за трайно настаняване на качествени европейски продукти на вътрешния и на пазарите на трети страни. Обект на промоция могат да бъдат месо и месни продукти, мляко и млечни продукти, вина със Защитено наименование за произход и Защитено географско указание, пресни и преработени плодове и зеленчуци, продукти на биологичното земеделие, мед и пчелни продукти,

преработени продукти на базата на зърнени култури и ориз. Финансирането на промоционалните програми се осъществява със средства от ЕФГЗ (50%), от националния бюджет (30%) и от прилагащата организация (20%).

Към октомври 2012 г. България изпълнява следните промоционални програми:

- „Европейско сирене, моля” - първата мултинационална промоционална програма с българско участие, предложена съвместно от Общопипърската организация на говедовъдите и Асоциацията на млекопреработвателите в България, с период на прилагане до края на 2012 г. Програмата е за промоция на кипърски сирена – халуми, кефалотири и анари и български сирена – бяло саламурено сирене и кашкавал на пазарите на Русия и Украйна. Общият бюджет на програмата е в размер на 4 988 000 евро (9 755 530 лева). Към 18.10.2012 г. по програмата са изплатени 635 085,89 лева, от които 396 928,24 лева - от ЕФГЗ и 238 156,95 лева от националния бюджет.
- „Информационен проект за промотиране на млечни продукти (бяло саламурено сирене и кашкавал) на вътрешния пазар (Германия, Испания)” е първата самостоятелна българска промоционална програма, получила одобрение от ЕК. Тя е предложена от Националната асоциация на млекопреработвателите, с бюджет от 6 200 345, 61 лева. Към 18.10.2012 г. по програмата са изплатени 1 707 947,46 лева, в това число 1 067 467,16 лева от ЕФГЗ и 640 480,30 лева от националния бюджет.
- „Освободете вкуса” (одобрена от ЕК през 2011 г.) – промоционална програма за преработени плодове и зеленчуци - лютеница, печена белена капия, конфитюр от рози, мармалад от шипки и компот от праскови, предназначени за пазарите на Германия, Полша и Румъния. Предложена е от Съюза на преработвателите на плодове и зеленчуци, с общ бюджет 5 834 086,86 лева. Към 18.10.2012 г. са извършени плащания в размер на 770 293,33 лева, от които от ЕФГЗ - 481 433,33 лева и от държавния бюджет - 288 860,00 лева.
- Българо-румънска програма „Междудържавна програма за промотиране на вино в трети страни” (одобрена от ЕК през 2011 г.) - насочена към промоция на български и румънски вина със ЗНП/ЗГУ в Русия и Китай. Договорът за подпомагане е сключен през м. април 2012 г. Програмата, с тригодишен период на изпълнение, е предложена от Районната лозаро-винарска камара „Тракия” и румънското „Сдружение на производителите на вино и винени продукти Добруджа”, с общ бюджет 3 188 798 евро (6 236 651,13 лева). Към 18.10.2012 г. са извършени плащания в размер на 456,61 лева, от които от ЕФГЗ – 285,38 лева и от държавния бюджет – 171,23 лева.
- „Европейски млечни продукти всеки ден” – одобрена от ЕК през февруари 2012 г., предложена от Асоциацията на млекопреработвателите. Програмата е за промоция на бяло саламурено сирене, кашкавал и кисело мляко на пазарите на Австралия и ОАЕ, с бюджет 6 461 065,49 лева и тригодишен период на прилагане. Договорът за финансово подпомагане е подписан през м. април 2012 г. Към 18.10.2012 г. са извършени плащания в размер на 424 824,41 лева, от които от ЕФГЗ – 265 515,26 лева и от националния бюджет – 159 309,15 лева.
- „Промоция за млечни продукти в трети страни” – одобрена от ЕК през февруари 2012 г. Програмата е с тригодишен период на прилагане и се изпълнява от Националната асоциация на млекопреработвателите за популяризиране на бяло саламурено сирене, кашкавал и кисело мляко на пазарите на Русия и Бразилия, на обща стойност 5 616 568,65 лева. Към 18.10.2012 г. са извършени плащания в размер на 1 305,30 лева, от които от ЕФГЗ – 815,81 лева и от националния бюджет – 489,49 лева.
- „Междудържавна програма за промоция на вина със ЗНП/ЗГУ в трети страни (Швейцария, САЩ и Китай)” – одобрена с решение на Европейската комисия през м. юни 2012 г. Програмата е българо-гръцка, подадена съвместно от Националната лозаро-винарска

камара и гръцката Асоциация ENOABE, с цел популяризиране на български и гръцки качествени вина на пазарите на Швейцария, САЩ и Китай за срок от 3 години. Бюджетът на програмата е на обща стойност 4 633 737 евро (9 062 662,82 лева).

### **2.1.2.8. Политика на качество - защитени наименования**

Политиката на качество, свързана със защитените наименования с отличителното лого за качество на ЕС е инструмент, който набира популярност у нас и към който се насочват представители на различните браншове, с цел повишаване на конкурентоспособността на българските земеделски продукти и храни на европейския и световен пазар.

С приемането на Наредба № 6/05.05.2011 г. за специфичните изисквания при осъществяване на официалния контрол върху употребата на защитени географски означения и храни с традиционно специфичен характер е създадена нормативната рамка за прилагане на официален контрол на пазара при употребата на защитени наименования.

През 2011 г. в Европейския регистър на земеделски продукти и храни със защитени географски наименования за произход и географски указания е вписано Защитеното географско указание „Горнооряховски суджук“. Регистрацията е извършена след оттегляне на възражение от страна на Кипър относно омонимно съвпадение на думата „суджук“ в наименованието ЗГУ „Горнооряховски суджук“. На интернет страницата на МЗХ са публикувани база данни на производители на продукти със ЗГУ „Горнооряховски суджук“ и база данни на контролиращи лица. Изпратена е информация до Патентно ведомство за служебно вписване на ЗГУ „Горнооряховски суджук“ в Държавния регистър на Р България.

Български производители показват засилен интерес към кандидатстване за регистрация на сурово-сушени месни продукти в Европейския регистър на храните с традиционно-специфичен характер. През 2011 г. са обработени подадените през предходната година заявления-спецификации на продуктите, кандидатстващи за регистрация като храни с традиционно-специфичен характер. За тези продукти е проведена национална процедура за одобрение, включваща документни проверки и проверки на място на производството при всеки кандидатстващ производител. В средата на 2012 г. в ЕК са изпратени за разглеждане документите за четири продукта, кандидатстващи за регистрация като храни с традиционно специфичен характер: филе „ЕЛЕНА“, кайсерован врат „Тракия“, роле „Трапезица“ и Пастърма говежда и биволска обикновена и кайсер. В процес на провеждане е националната процедура (на етап проверки на място) и на продукта „Луканка Панагюрска“.

През м. януари 2012 г. в МЗХ са постъпили документи от Сдружение на производители на „Българско розово масло“ за регистрация на Защитено географско указание „Българско розово масло“. Националната процедура по одобряването му е в напреднала фаза, предстои изпращането му за разглеждане на европейско ниво в ЕК.

### **2.1.3. Търговски механизми**

#### **2.1.3.1. Лицензиране на износа**

##### **Схема „Възстановявания при износ на селскостопански продукти“**

Възстановяванията при износ се изплащат за определени земеделски и преработени земеделски продукти, когато биват изнасяни към трети страни, за компенсирание на разликата между по-високите цени на продуктите в ЕС и цените в страните извън ЕС. Размерът на възстановяванията и условията за изплащането им се определят от ЕК, в зависимост от ситуацията на европейския и световен пазар, като за някои продукти размерите на възстановяванията може да се различават в зависимост от дестинацията.

Допустими за изплащане през 2011 г. са възстановявания при износ за продукти от секторите птиче месо и яйца, говеждо и телешко месо, свинско месо и преработени продукти извън Приложение I (за яйца, вложени в преработените продукти).

През 2011 г. са издадени 135 броя лицензии за предварително фиксиране при износ на птиче месо и яйчен прах на обща стойност 1 673 530 лева - близо трикратно увеличение на фиксираните с лицензии възстановявания спрямо предходната година.

Приети са 126 броя заявки за плащане на възстановяване при износ на обща стойност 1 603 978 лева за продукти от секторите пилешко месо и яйца. Тук отново се наблюдава близо трикратно увеличение в сравнение с подадените и обработени през 2010 г. заявки.

Изплатени са 98 заявки по издадени лицензии на обща стойност 1 233 347 лева за продукти от секторите птиче месо, яйца и говеждо месо (за предходната година – 29 заявки, на стойност 459 656 лева).

За периода 1 януари - 18.10.2012 г. са издадени 56 лиценза за възстановявания в сектора на птичето месо и яйцата, на обща стойност 696 478 лева. Изплатени са 56 заявки на обща сума 613 490 лева. Предвид пазарната ситуация в сектора на птичето месо, се наблюдава голям интерес за износ в трети страни и по-конкретно за Ирак, Грузия и Армения. Очаква се през 2012 г. общият размер на изплатените възстановявания при износ да надхвърли 1 млн. лева.

### **Схема „Задължителни лицензии при износ на селскостопански продукти”**

Продуктите, които подлежат на задължително лицензиране при износ към трети страни, независимо дали се иска възстановяване при износ, са от секторите на зърнени култури, ориза и захарта. Задължителните лицензии служат за статистически цели, като чрез тях се наблюдава пазарът на тези чувствителни продукти.

През 2011 г. са издадени 256 задължителни лицензии за износ (с около 30% повече в сравнение с 2010 г.). Най-голям е броят на лицензиите за износ на пшеница и смес от пшеница и ръж – 116 броя за 107 709 тона, царевица – 50 броя за 206 586 тона, ориз – 39 броя за 1 506 тона и др.

Учредени са 288 броя гаранции по издадени лицензии, възлизащи на стойност 3 284 893 лева. Освободени са 240 гаранции на стойност 2 771 437 лева и са наложени 12 глоби на обща стойност 14 220 лева.

За периода от 01.01.2012 г. до 18.10.2012 г. са издадени 257 лицензии за износ и са учредени 151 броя гаранции на стойност 2 478 196 лева. При запазване на тенденцията за нарастване на износа на зърнени култури, ориз и захар и през втората половина на 2012 г., може да се очаква издадените лицензии за цялата 2012 г. да са с около 20% повече спрямо предходната година.

### **Схема „Лицензии при износ на млечни продукти за Канада”**

Съгласно Споразумението между Европейската общност и Канада, подписано през 1995 г., вносът на сирене и кашкавал в Канада с намалено мито, в рамките на количествена квота, изисква лицензия за износ, издадена от страната на произход на продукта. За България Споразумението влиза в сила от момента на присъединяването ѝ към ЕС на 01.01.2007 г.

През 2011 г. са издадени 14 лицензии за износ на мляко и млечни продукти за Канада, в това число: 10 за 132 196 кг сирене и 4 за 25 763 кг кашкавал.

За периода 01.01. - 18.10.2012 г., издадените лицензии за износ на мляко и млечни продукти за Канада са общо 39, в това число 26 лицензии за 195 438 кг сирене и 13 - за износ на 40 825 кг кашкавал.

#### **2.1.3.2. Лицензиране на вноса**

Продуктите, които подлежат на задължително лицензиране при внос от трети страни са: зърнени култури, ориз, захар, маслиново масло и трапезни маслини, пресни и преработени плодове и зеленчуци (чесън и консервирани гъби), говеждо и телешко месо, свинско месо, мляко и млечни продукти, яйца и яйчен албумин, птиче месо и етилов алкохол със земеделски произход. За една част от тях се издават лицензии само при внос в рамките на тарифни квоти и

преференциални режими (говеждо месо, мляко и млечни продукти, захар), а за други - по отношение на целия внос.

През 2011 г. са подадени 479 заявления за лицензиране и са издадени 372 лицензии. Най-голям брой вносни лицензии са издадени за ориз - 109, банани – 79, захар – 50, царевича – 43 и чесън - 40.

Съгласно Регламенти (ЕС) № 634/2011 и № 1239/2011 на Комисията, през 2011 г. са открити две постоянни тръжни процедури за внос на захар с код по Комбинираната номенклатура 1701, с намалено мито, за пазарните 2010/2011 г. и 2011/2012 г. През периода 01.07–30.09.2011 г. са проведени 5 тръжни процедури, в резултат на които са издадени 3 лицензии за внос на захар с намалено мито. През м. декември 2011 г. са проведени 3 тръжни процедури, при които няма издадени лицензии, тъй като предложеният размер на митото от българските оператори е по-нисък от определения от Европейската комисия.

През 2011 г. в полза на МЗХ са учредени гаранции за изпълнение на лицензии в размер на 1 365 680 547,33 лева. Възстановени са гаранции за изпълнение на лицензии, след разпределение на тарифни квоти и за участие в търгове за внос на захар, в размер на 1 391 630 674,15 лева.

Конфискуваните в полза на МЗХ гаранции, поради неизпълнение на задължение за внос, са в размер на 82 642,45 лева. Сумата на наложените санкции за 2011 г. е най-високата за целия период на действие на системата на вносни лицензии в България.

## **2.2. Подпомагане по Втори стълб на ОСП – прилагане на Програмата за развитие на селските райони 2007-2013 г.**

Програмата за развитие на селските райони за периода 2007-2013 г. обхваща пакет от мерки, насочени към: повишаване конкурентоспособността на земеделието, горското стопанство и хранително-вкусовата промишленост; опазване на природните ресурси и околната среда; подобряване качеството на живот и възможностите за заетост в селските райони. Общият бюджет на Програмата за периода 2007-2013 г. възлиза на 6 511 575 134 лева, от които 5 246 184 587 лева от ЕС (ЕЗФРСР) и 1 265 390 547 лева от националния бюджет.

До 31.12.2011 г. на Европейската комисия са изпратени 8 официални искания за промени в ПРСР. През 2011 г. са изпратени две нотификации за изменение на Програмата – седма през м. април и осма нотификация през м. ноември. Към края на м. юни 2012 г. всички осем искания за промени на ПРСР са одобрени.

С цел преодоляване на проблемите, свързани с осигуряването на собствени финансови ресурси и реализирането на проекти по ПРСР за частни бенефициенти по мерки 121 „Модернизиране на земеделските стопанства“, 122 „Подобряване на икономическата стойност на горите“ и 123 „Добавяне на стойност към земеделски и горски продукти“, с осмото изменение на ПРСР е създаден Гаранционен фонд. Чрез него ще се улесни достъпът до финансиране на малките и средни предприятия, като се компенсира недостигът на обезпечение при кандидатстване за кредит.

Гаранционният фонд по ПРСР е учреден като отделен финансов блок в рамките на „Национален гаранционен фонд“ ЕАД (част от Българска банка за развитие), с капитал в размер на 335 008 982 лева, от които приносът на ЕС е 268 007 186 лева, а националният - 67 001 796 лева. Премества се Гаранционният фонд да обезпечи кредити за над 1 200 000 000 лева.

През 2011 г. и до средата на 2012 г. са извършени изменения на нормативната уредба, свързани с: промени в компенсаторните плащания по мерки 211, 212 и 214; прехвърляне на средства към най-атраактивните мерки – 112, 121, 321; изменения по мерки 223 и 226; осигуряване на безлихвени кредити за бенефициенти - общини по горските мерки; създаване на възможност за МИГ и общини за авансово плащане за проекти, заложи в стратегиите за местно развитие на МИГ. Увеличена е ставката на авансовите плащания за общини и



юридически лица - бенефициенти от 20 на 50%, въведен е облекчен режим в случай на авансови плащания чрез предоставяне на договор за поръчителство.

### **2.2.1. Постигнат напредък по прилагането на ПРСР по оси**

През 2011 г. се прилагат 23 от мерките за безвъзмездно финансово подпомагане от Програмата за развитие на селските райони. В допълнение към прилаганите до 2010 г., през 2011 г. стартират мерки 114 „Използване на консултантски услуги от фермери и собственици на гори” и 213 „Плащания по Натура 2000”. През годината са постъпили 3 907 заявления за подпомагане (без мерки 211, 212 и 214) на обща стойност 961 820 719,88 лева. Стойността на заявените субсидии възлиза на 579 596 192,27 лева.

#### **Мерки от Ос 1**

#### **Мярка 111 „Професионално обучение, информационни дейности и разпространение на научни знания”**

През 2011 г. по мярката не е осъществен прием. Спрямо предходната година броят на одобрените проекти нараства с 13%, а стойността им – със 7%. Извършени са плащания по 26 договора на стойност 1 470 762 лева.

Анализът на напредъка по постигане на целите (въз основа на действащи договори към 31.12.2011 г.) показва, че по отношение на броя на лицата, които могат да бъдат обучени с подкрепата по мярка 111, изпълнението е 157% на база подадени и 13% на база платени проекти. През 2011 г. обучените лица по мярката са 2 575.

За периода от стартирането на ПРСР до 31.12.2011 г. по мярка 111 са сключени 95 договора, с обща стойност на договорената субсидия 23 790 618 лева.

#### **Мярка 112 „Създаване на стопанства на млади фермери”**

Поради изчерпване на бюджета по мярката, през 2011 г. не са приемани нови заявления. В резултат на анулиране на договори от предходни периоди, са освободени средства и са одобрени още 12 заявления за подпомагане, като са подписани 11 нови договора на стойност 537 845 лева. По 19 договора са извършени плащания на обща стойност 408 762 лева. Направени са промени в нормативната уредба, предоставящи някои облекчения за бенефициентите по мярката.

Анализът на напредъка по постигане на целите (въз основа на сключени договори за подпомагане) показва, че до 2011 г. изпълнението на заложената цел за подкрепени млади фермери по мярка 112 е 101%. Качественият анализ на проекти по мярката, по които са извършени плащания сочи, че преобладаваща част от младите фермери се занимават основно с градинарство – 31%, с овощни насаждения – 28% и с полски култури - 16%. Растениевъдството с традиционни за България култури е предпочетено от 78% от младите фермери, а 9% са ангажирани с животновъдни дейности. Смесените стопанства са 8%. В категорията други, която заема 5%, основните направления са пчеларство и алтернативно животновъдство – червени калифорнийски червеи и охлюви. Делът на младите фермери жени е 42% - близко до относителния дял на заетите в земеделието жени (43%).

Независимо че приемът на проекти по мярка 112 е преустановен още през средата на 2009 г., интересът към нея остава висок. За удовлетворяване на този интерес, със 7-мото изменение на ПРСР по мярката са осигурени допълнителни средства и е предвиден нов прием на документи през втората половина на 2012 г.

От началото на прилагане на ПРСР до 31.12.2011 г. по мярка 112 са сключени 4 124 договора с обща стойност на договорената субсидия 200 068 067 лева. Извършени са плащания по 4 085 договора, възлизащи на 99 530 517 лева.

#### **Мярка 114 „Използване на консултантски услуги от фермери и собственици на гори”**

С петото изменение на ПРСР (м. март 2011 г.) е одобрена нова мярка 114 „Използване на консултантски услуги от фермери и собственици на гори“. Целта на мярката е подкрепа на фермерите и собствениците на гори за подобряване устойчивото управление на техните стопанства чрез използването на консултантски услуги. Бенефициенти по мярката могат да бъдат фермери, които са регистрирани в ИСАК и/или са регистрирани като земеделски производители по реда на Наредба № 3 от 1999 г. Финансовата помощ е в размер на 80% от доказаните с фактури и издадени въз основа на тях платежни документи общи допустими разходи, но не повече от 2 934 лева (1 500 евро) за пълен комплект консултации. Максималната стойност на допустимите разходи за комплекта консултации в областта на горите е 469 лева (240 евро).

В рамките на периода на прием на документи (14.11.2011 г.- 22.12.2011 г.) са постъпили 58 заявления за подпомагане на обща стойност 94 623,22 лева.

От началото на 2012 г. до 25.06.2012 г. по мярка 114 са сключени 57 договора за подпомагане на обща стойност 111 328 лева.

### **Мярка 121 „Модернизирание на земеделските стопанства“**

През 2011 г. са проведени два целеви приема по четирите вида гарантирани бюджети и един прием за сектор „Плодове и зеленчуци“. В началото на годината, с изменения в Наредба №8/03.04.2008 г., е предоставена нотифицираната с петото изменение на ПРСР държавна помощ за инвестиции за постигане стандартите на общността при производство на краве мляко и при отглеждане на кокошки носачки. Посредством държавната помощ интензитета на помощта се увеличава с 5 % - 25% за различните видове инвестиции в тези сектори.

През 2011 г. са постъпили 553 заявления за подпомагане с обща стойност на публичните разходи 119 591 480 лева. Подписани са 291 договора със стойност на публичните разходи 56 860 491 лева. Спрямо предходната година броят на одобрените проекти нараства с 68%, а общата им стойност – с 8%. Намалява средната стойност на проектите, т.е. за финансиране по мярката кандидатстват по-голям брой малки земеделски производители. Договорени са 274 проекта с обща стойност на публичните разходи 60 359 200 лева, в които има инвестиции по т.нар. „гарантирани бюджети“, отнасящи се за приоритетни за подпомагане сектори.

Мярка 121 се прилага изключително успешно по отношение на инвестиции в растениевъдство – за 2011 г. те представляват 74% от одобрените публични разходи и 88% от платените средства по проекти. За тези резултати допринасят и направените с шестото изменение на ПРСР промени, отчитащи интересите на сектор „Плодове и зеленчуци“. За подпомагане на инвестиции в този сектор са постъпили 170 проекта със стойност на публичните разходи 27 285 366 лева - почти с 40% повече от бюджета на целевия прием.

Анализът на сключените през 2011 г. договори показва, че 11,2% от проектите и 11,8% от публичните разходи се отнасят за инвестиции в необлагодетелствани райони (при съответно 9,4 и 9,5% до 2010 г.). Значително нараства делът на новодоговорените проекти в необлагодетелствани райони – 64 броя, което е 22% от всички договори.

През 2011 г. са изплатени средства по 20 проекта по Европейския план за икономическо възстановяване с обща стойност на публичните разходи 903 580 лева, което представлява 7% от бюджета. Най-много средства (598 475 лева) са предоставени по проектите, свързани с реструктуриране на млечния сектор, с което се постигат 9% от заложените цели. По проекти, свързани с управление на водите, са изплатени 305 105 лева (13% изпълнение на целите). Не са извършвани плащания за инвестиции, свързани с възобновяеми енергийни източници.

За периода от началото на прилагане на ПРСР до 31.12.2011 г. по мярка 121 са одобрени 69% от подадените заявления и са сключени 2 431 договора за подпомагане. Стойността на публичните разходи по тях възлиза на 629 013 206 лева. Извършени са плащания по 1 843 договора на стойност 452 668 815 лева.

От 01.01.2012 г. до 25.06.2012 г. по мярката са постъпили 215 заявления за подпомагане. За периода са сключени 132 договора със стойност на публичните разходи 20 559 463 лева.

### **Мярка 122 „Подобряване икономическата стойност на горите”**

Поради промяна в условията по прилагане на мярката, одобрена с петата нотификация на ПРСР и прилагането на правилото "de minimis", през 2011 г. финансовата помощ за един проект е променена от 1 173 480 лева на 391 160 лева, като максималният размер на общите допустими разходи се запазва на 1 173 480 лева. През годината е подадено едно заявление за предоставяне на финансова помощ с обща стойност на инвестицията 708 326 лева и публични разходи в размер на 424 996 лева.

Основните причини за незначителния интерес за кандидатстване за подпомагане по мярката са:

- Дребна по размер частна собственост (90% от реституираните гори са под 1 ха), което води до малък размер на подпомагането;
- Собствениците са отдалечени от горите си и не се интересуват от тях;
- Сдруженията на собственици на гори (горските кооперации) са покрили най-належащите си нужди с подпомагане по мярка 1.4. на Програма САПАРД;
- Общините, които притежават гори, предпочитат да подготвят и изпълняват проекти, свързани с други дейности (например по мерки 321 и 322) и възможностите за кандидатстване по мярка 122 остават на заден план;
- Забавената обработка на единичните подадени заявления демотивира потенциалните кандидати.

За периода 01.01.2012 г. – 25.06.2012 г. по мярка 122 са постъпили 2 заявления за подпомагане. Сключен е един договор със стойност на публичните разходи 370 243 лева.

### **Мярка 123 „Добавяне на стойност към земеделски и горски продукти”.**

С оглед облекчаване на условията за кандидатстване по мярката, през 2011 г. са направени изменения и допълнения на Наредба №18/26.06.2008 г. Чрез тях се внася яснота по отношение допустимостта за подпомагане на секторите и се създава възможност бенефициентите да получават авансово плащане в размер до 50% от одобрените разходи. Приет е нов механизъм за предоставяне на гаранция за авансово плащане чрез сключване на договор за поръчителство.

През 2011 г. са подадени общо 198 заявления за подпомагане с общ размер на публичните разходи 185 434 406 лева. Значително нарастват извършените плащания по мярка 123 – по 93 договора (увеличение със 745% спрямо 2010 г.) са изплатени 56 548 045 лева (увеличение с 500 % спрямо предходната година).

При сключените договори преобладават микропредприятията - 70%, като делът им се увеличава със 7 процентни пункта спрямо 2010 г., следвани от малките - 28% (спад от 5 пункта) и средните - 2% (спад от 2 пункта). При проектите с плащане преобладават микропредприятията (61%). През 2011 г. се постига баланс между сключени договори и проекти с плащания според вида на бенефициента, което показва, че се подобрява достъпът до финансиране на малките предприятия. Сключени са и 10 договора за инвестиции по ЕПИВ.

Анализът на напредъка по постигане на целите въз основа сключени договори показва, че при изпълнение на договорите може да се постигне изпълнение от 39% от поставената по мярката цел за подпомогнати предприятия, 46% за реализирани инвестиции и 31% за предприятия, въвели нови продукти, процеси и технологии.

От началото на прилагане на ПРСР до 31.12.2011 г. по мярка 123 са сключени 242 договора с обща стойност на договорената субсидия 236 994 183 лева. Извършени са плащания по 104 договора, възлизащи на 65 990 221,74 лева.

За периода 01.01.2012 г.- 25.06.2012 г. по мярката са постъпили 246 заявления за подпомагане. Сключени се 154 договора със стойност на публичните средства 141 945 763 лева.

#### **Мярка 141 „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране”**

С отварянето на прием на заявления за подпомагане в началото на 2011 г., мярката се децентрализира напълно. На областните дирекции на ДФЗ-РА са делегирани права не само да приемат и разглеждат заявления за подпомагане, но и да се произнасят съответно с одобрение или отказ по тях. Като резултат, значително се скъсяват административните срокове за одобрение на заявленията за подпомагане и се подобрява усвояемостта на средствата по мярката.

През 2011 г. са подадени 2 284 проекта със стойност на публичните разходи 33 502 854 лева – над 2,5 пъти повече спрямо предходната година. В сравнение с периода 2008-2010 г., ръстът е 38%. Одобрени са 1 908 заявления със стойност на публичните разходи 27 987 498 лева (увеличение над 2 пъти спрямо 2010 г.), което представлява 97,3% от разгледаните през 2011 г. заявления. През годината са извършени плащания по 2 638 заявления на обща стойност 7 735 189 лева.

Анализът на изпълнението на мярката показва, че нейните цели не могат да бъдат постигнати чрез самата мярка. В тази връзка, със седмото изменение на ПРСР е извършено прехвърляне на 174 770 735 лева публични средства от бюджета на мярка 141 към други мерки.

За периода от стартирането на ПРСР до 31.12.2011 г. са одобрени 2 812 заявления за подпомагане с обща стойност на публичните разходи 41 218 485 лева. Извършени са плащания по 2 297 договора на обща стойност 9 819 268 лева.

От началото на 2012 г. до 25.06.2012 г. по мярка 141 са постъпили 1 713 заявления за подпомагане. За периода са сключени 708 договора със стойност на публичните разходи 10 385 298 лева.

#### **Мярка 142 „Създаване на организации на производители”**

През периода на прием по мярката (14.03.2011 – 30.12.2011 г.) не са постъпили заявления за признаване и подпомагане на организация на производители. През 2011 г. е отхвърлено 1 заявление, подадено през 2010 г. и 1 заявление е в процес на разглеждане. Извършено е плащане в размер на 28 409 лева по подадена през 2010 г. заявка за плащане .

Основните причини за липсата на интерес към мярката са трудностите при коопериране на дребните земеделски стопанства, липсата на взаимно доверие, недостатъчните умения за управление на маркетингова организация (водене на счетоводство, управление на търговско дружество/кооперация) и др.

С промени в нормативната уредба, отразяващи шестата модификация на ПРСР, се разширява обхватът на членовете на организациите на производители и се добавят нови допустими сектори – яйца и биотор от червени калифорнийски червеи.

#### **Мярка 143 „Предоставяне на съвети и консултиране в земеделието в България и Румъния“**

От стартирането на мярката единствен бенефициент по нея е Националната служба за съвети в земеделието. Службата предоставя безплатно на земеделските производители съветнически услуги по мерки 112, 141, 214, 121 и 311 на ПРСР.

През 2011 г. НССЗ предоставя пълен комплект от съветнически услуги по мярка 141 "Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране" и изготвя бизнес

планове по мерки 121, 122, 123 и 311. Службата е разработила 2 292 проекта – с 3,6 пъти повече спрямо 2010 г. Изготвените заявления за кандидатстване на полупазарни стопанства са с 40% повече в сравнение с тези за периода 2008-2010 г. През годината са извършени плащания по 4 договора на обща стойност 1 323 415 лева.

Анализът на напредъка по постигане на целите (въз основа на платени на НССЗ проекти) показва, че общият брой на подпомогнатите земеделски производители по мярка 143 възлиза на 39% от целевия брой, заложен в Програмата, а увеличението спрямо 2010 г. е с 12 пункта. Мярката постига по-добре целите си по отношение на млади фермери – изпълнение 85% и за агроекология - изпълнение 59%. Значителен напредък е постигнат по отношение на полупазарните стопанства – постигнато е 19%-тно изпълнение на заложените цели (спрямо 5% до края на 2010 г.).

За периода от началото на прилагане на ПРСР до 31.12.2011 г. по мярка 143 са извършени плащания по 14 договора на обща стойност 5 999 082 лева.

### **Мерки от Ос 2**

През 2011 г. са предприети редица мерки и действия, целящи подобряване усвояването на средствата по мерките от ос 2 и постигане на заложените в ПРСР екологични цели. Създаден е сектор „Агроекология” в рамките на отдел „Директни плащания на площ” в ДФЗ – РА, пряко отговорен за прилагането на мярка 214 „Агроекологични плащания”. Извършени са промени в наредбите за прилагане на мерките, с оглед опростяване на изискванията и премахване на излишните бюрократични спънки пред потенциалните и настоящи кандидати. С шестото изменение на ПРСР са одобрени нови, по-високи нива на компенсаторните плащания по мерки 211, 212 и 214, което допринася за създаване на реални предпоставки за повишаване на интереса на земеделските производители към мерките от ос 2. Одобрен е текстът на мярка 213 „Плащания по Натура 2000 – за земеделски земи”, която стартира през 2011 г.

За първи път от началото на прилагане на ПРСР през 2011 г. компенсаторните плащания по мерки 211, 212 и 214 са изплатени в рамките на календарната година и то по новите, по-високи нива, одобрени с шестата нотификация на ПРСР.

Важна роля за реализиране на напредък по мерките от ос 2 има провежданата специализирана информационна кампания, в рамките на която са проведени 28 семинара за фермери, желаещи да кандидатстват по мерки 211, 212, 213 и 214.

### **Мярка 211 „Плащания за природни ограничения на фермери в планински райони”**

С шестото изменение на ПРСР са одобрени нови, по-високи нива на компенсаторните плащания по мярка 211. Сравнението между ставките преди и след изменението е представено в таблицата по-долу:

**Таблица IV.12. Нива на компенсаторни плащания по мярка 211**

Размер на площите, за които се получава подпомагане (ха)	Нова ставка (лева/ха)	Стара ставка (лева/ха)
до 50 ха	254,3 лева/ха	215,1 лева/ха
от 50 ха до 100 ха	136,9 лева/ха	97,8 лева/ха
над 100 ха	58,7 лева/ха	няма подпомагане

*Източник: МЗХ, УО на ПРСР*

За кампания `2011 по мярката са подадени 29 210 заявления за обща площ 296 688,53 ха. През 2011 г. са извършени плащания за кампании `2010 и 2011 в размер на 64 783 919 лева, което представлява ръст от 87% спрямо 2010 г.

Качественият анализ на прилагането на мярката показва, че тя допринася в значителна степен за постигане на целите, заложен в индикаторите за резултат. През 2011 г. (за кампания `2010) са подпомогнати 71% от предвидените по мярката стопанства от планински райони.

Налице е ръст от 3 процентни пункта спрямо предходната година. Изпълнението на целта за подпомогната площ на база оторизирани заявления за 2010 г. е 79% от заложеното.

### **Мярка 212 „Плащания на земеделските стопани в райони с ограничения, различни от планинските райони“**

Освен по мярка 211, с шестото изменение на ПРСР са приети по-високи нива на плащания и по мярка 212, отразени в таблица по-долу.

**Таблица IV.13. Нива на компенсаторни плащания по мярка 212**

Размер на площите, за които се получава подпомагане (ха)	Нова ставка (лева/ха)	Стара ставка (лева/ха)
до 50 ха	136,9 лева/ха	97,8 лева/ха
от 50 ха до 100 ха	58,7 лева/ха	39,1 лева/ха
над 100 ха	29,3 лева/ха	няма подпомагане

*Източник: МЗХ, УО на ПРСР*

За кампания `2011 г. по мярката са подадени 11 489 заявления с обща площ 209 417,88 ха. Оторизираните към 30.06.2012 г. публични средства възлизат на 13 340 575 лева. Спрямо 2010 г. заявените за подпомагане площи са с 3% повече, а в сравнение с 2007 г. - с 16%.

През 2011 г. е постигнат напредък по отношение намаляване на сроковете за обработка на заявленията. Като резултат, голяма част от плащанията за кампания `2011 са извършени преди 31.12.2011 г. През календарната 2011 г. са изплатени средства за кампании `2010 и 2011. Платените публични средства по мярка 212 достигат 20 719 745 лева, което представлява увеличение от 138% спрямо 2010 г.

Качественият анализ на прилагането на мярката показва, че тя допринася в значителна степен за постигане на целите, зложени с индикаторите за резултат. За кампания `2010 през 2011 г. са подпомогнати 113% от предвидените по мярката стопанства. Налице е ръст от 4% спрямо предходната година. Изпълнението на поставената цел за подпомогната площ на база платени заявления е 83 %.

### **Мярка 213 „Плащания за Натура 2000 за земеделски земи“**

През 2011 г. стартира прилагането на мярка 213 „Плащания за Натура 2000 за земеделски земи“. Чрез мярката се предоставя още една възможност земеделските стопани да получават допълнителни средства за съхраняване на традиционния селскостопански ландшафт и за използване на методи на земеделие, които опазват околната среда.

Подадени са 2 427 заявления от земеделски стопани, обработващи земи в обхвата на екологичната мрежа Натура 2000, за площ от 79 406 ха. Очаква се общият размер на плащанията да достигне около 6 000 000 лева.

Анализът на прилагането на мярката на база подадени заявления показва, че изпълнението по индикатора брой подпомогнати стопанства е 49%.

### **Мярка 214 „Агроекологични плащания“**

От началото на прилагане на ПРСР, 2011 г. е най-успешната по отношение на мярка 214 „Агроекологични плащания“. Съвместните усилия на ДФЗ и МЗХ от една страна и Асоциацията на биологичните производители, природозащитните неправителствени организации, пчеларите, сдружения на животновъди, отглеждащи редки местни породи и др. доведоха до нарастване на активността при усвояване на средствата за подкрепа на агроекологични дейности.

За кампания `2011 по мярката са постъпили 1 972 заявления - с 11% повече спрямо подадените през 2010 г. През 2011 г. платените средства по мярка 214 възлизат на 27 066 316 лева, което е увеличение с над 6 пъти спрямо 2010 г. и представлява 76% от бюджета по мярката за целия програмен период. Най-голям дял от оторизираните средства е насочен за

извършване на дейности по направление „Биологично растениевъдство” – 46%, следван от тези за „Управление на земеделски земи с висока природна стойност” - 23% и „Опазване на застрашени от изчезване местни породи” - 16%

Анализът на данните на база подадени заявления и площи за 2011 г. по съответните направления показва, че земеделските стопани имат най-голям интерес към направление „Биологично растениевъдство” (33%), „Възстановяване и поддържане на затревени площи с висока природна стойност” - ВПС1 (31%) и „Опазване на застрашени от изчезване местни породи” (21%). От гледна точка на заявените площи, най-голям е интересът към извършването на дейности по направление „Възстановяване и поддържане на затревени площи с висока природна стойност” - ВПС1 (42% от заявените за подпомагане площи по мярка 214), следван от този към „Биологично растениевъдство” и „Традиционни практики за сезонна паша/пасторализъм” (съответно 30% и 24% от площите).

През 2011 г. интересът към направления „Сеитбообращение за опазване на почвите и водите” и „Поддържане на местообитания на защитени видове в обработваеми площи, разположени в орнитологично важни места” е на нивата от кампания `2010.

За кампания `2012 се наблюдава значителен ръст на подадените заявления и декларираните площи по тези две направления. По неокончателни данни, към 30.06.2012 г. са одобрени 1 718 или 88% от подадените заявления.

#### **Мярка 223 „Първоначално залесяване на неземеделски земи”**

През 2011 г. по мярката са постъпили 4 заявления за подпомагане, със стойност на публичните разходи 652 868,06 лева. Наблюдава се значителен спад (над 85%) спрямо предходните години по брой подадени проекти и стойност на исканата субсидия. Интересът към мярката остава слаб.

Напредък е реализиран по отношение одобрението на проекти. През 2011 г. са одобрени 20 проекта със стойност на публичните разходи 2 752 200 лева (9% увеличение спрямо 2010 г.). Извършени са плащания по 14 заявки със стойност на публичните разходи 377 469 лева.

За подпомагане по мярката кандидатстват основно общините (59% от одобрените и 55% от платените проекти), структурите на Държавната агенция по горите – държавни горски и ловни стопанства (34% от одобрените проекти и 41% от платените) и частни собственици на гори (3% от одобрените проекти и 5% от платените проекти).

Анализът на напредъка по постигане на целите показва, че с извършеното залесяване се постигат в най-голяма степен заложените цели за смекчаване на промените в климата - 12% на база одобрени и 7% на база платени, за качество на водата – 9% на база одобрени и 5% на база платени, за предотвратяване на маргинализацията и изоставянето на земята - 10% на база одобрени и 5% на база платени договори.

От началото на прилагане на ПРСР до края на 2011 г. по мярката са сключени 44 договора със стойност на публичните разходи 5 671 820 лева. Извършени са плащания по 22 договора на обща стойност 750 633 лева.

#### **Мярка 226 „Възстановяване на горския потенциал и въвеждане на превантивни дейности”**

През 2011 г. са предприети действия, целящи повишаване усвояемостта на средствата по мярка 226. С шестото изменение на ПРСР се разширява обхватът на териториите със среден риск от горски пожари, така че цялата територия на страната да бъде допустима за прилагане на превантивни дейности срещу горски пожари. Направени са промени в нормативната уредба, регламентираща условията за прилагане на мярката. Добавени са изисквания към технологичния план за залесяване, които намаляват броя на изискуемите документи. Увеличен е размерът на допустимите за подпомагане горски пътища от 1 500 на 5 000 линейни метра.

Общините, които кандидатстват за подпомагане по мярката, могат да ползват заеми от централния бюджет по реда на Постановление № 59 от 11 март 2011 г.

През годината са постъпили 10 заявления със стойност на публичните разходи 3 137 415 лева, съответно със 74 и 24% по-малко спрямо 2010 г. Одобрени са 27 проекта със стойност на публичните разходи 2 997 984 лева. Извършени са плащания по 14 договора със стойност на публичните разходи 445 172 лева.

Анализът на напредъка за реализация на целите показва, че по отношение на поставената цел за брой подпомогнати възстановителни дейности е постигнато изпълнение от 8% на база одобрени заявления и 4% на база на платени. По отношение на индикатора за залесени площи, поставената цел от 170 000 ха се постига в много по-голяма степен - 70% на база одобрени и 17% на база платени проекти.

За периода от началото на изпълнение на ПРСР до 31.12.2011 г. по мярка 226 са сключени 48 договора със стойност на одобрените субсидии 5 046 158 лева. Извършени са плащания по 20 договора на обща стойност 626 726 лева. Окончателно са платени 12 проекта със стойност на публичните разходи 281 635 лева.

### **Мерки от Ос 3**

#### **Мярка 311 „Разнообразяване към неземеделски дейности”**

През 2011 г. интересът за кандидатстване по мярката леко намалява спрямо 2010 г., но остава по-висок в сравнение с периода 2008-2009 г. През годината са подадени 155 заявления със стойност на публичните разходи 49 862 916,43 лева. Одобрени са 172 проекта на стойност 60 564 764 лева. Извършени са плащания по 53 проекта със стойност на публичните разходи 9 101 156 лева.

Най-много са одобрените проекти за производството на енергия от възобновяеми източници на обща стойност 44 885 610 лева или 46% от стойността на всички проекти. Следват проектите за развитие на туризма - 42 104 462 лева. По отношение на проектите, по които са извършени плащания, най-значителен дял заемат тези за развитие на туризма с обща стойност на инвестициите 12 544 501 лева (46% от стойността на всички проекти), следвани от проекти за производство на енергия от възобновяеми източници - 10 934 878 лева.

До края на 2011 г. са сключени 10 договора, в които са включени инвестиции по ЕПИВ за възобновяеми енергийни източници в размер на 3 450 031 лева. Ако тези проекти бъдат реализирани, усвояемостта на средствата ще достигне 96%. През 2011 г. са изплатени средства по 2 проекта по ЕПИВ с обща стойност на публичните разходи 121 260 лева (3% от бюджета).

От началото на прилагане на ПРСР по мярка 311 са сключени 195 договора за подпомагане с общ размер на субсидията 66 859 297 лева. Извършени са плащания по 53 договора със стойност на публичните разходи 9 101 156 лева.

За периода 01.01.2012 г. - 25.06.2012 г. по мярка 311 са сключени 84 договора за подпомагане със стойност на публичните разходи 25 989 780 лева.

#### **Мярка 312 „Подкрепа за създаване и развитие на микропредприятия” от ПРСР**

В рамките на обявения през 2011 г. прием на проекти по мярка 312 са постъпили 580 проекта на обща стойност 166 752 478 лева. През годината са одобрени 423 проекта със стойност на публичните разходи 131 979 340 лева, което представлява почти двойно увеличение спрямо 2010 г. Извършени са плащания по 128 договора (ръст от 464% в сравнение с предходната година) на стойност 28 195 259 лева (увеличение със 730% спрямо 2010 г.).

До края на 2011 г. са сключени 40 договора за възобновяеми енергийни източници, в които са включени инвестиции по ЕПИВ в размер на 14 408 379 лева. Ако тези инвестиции бъдат реализирани, усвояването на бюджета ще е 100%. През 2011 г. са изплатени средства по 12 проекта по ЕПИВ с обща стойност на публичните разходи 1 742 618 лева (12% от бюджета).



Резултатите за индикатора за реализирани по мярката инвестиции показва изпълнение от 76%. Изпълнението по отношение на неземеделската брутна добавена стойност в подпомогнатите стопанства в млн. евро е 525%, а за брой създадени работни места - 34%.

За периода от стартирането на ПРСР до 31.12.2011 г. са подписани 656 договора със стойност на публичните разходи 198 388 033 лева, което е малко над 30% от общо подадените заявления. Изплатени са 186 заявки по 156 проекта на стойност 31 592 565 лева. Окончателни плащания са извършени по 69 проекта със стойност на публичните разходи 19 933 514 лева (63% от платените суми).

От началото на 2012 г. до 25.06.2012 г. по мярка 312 са сключени 153 договора за подпомагане със стойност на публичните разходи 45 169 185 лева.

### **Мярка 313 „Насърчаване на туристическите дейности”**

През 2011 г. са приети 64 заявления за подпомагане по мярка 313 на обща стойност 22 683 089 лева. Спрямо предходния период на прием през 2009 г., броят на подадените проекти се увеличава с 36%, а стойността на заявените публични разходи - с 35%. Напредък е реализиран по отношение одобрението на проекти. През 2011 г. са одобрени първите 30 проекта по мярката със стойност на публичните разходи 7 688 374,20 лева. Извършени са плащания по 27 проекта на стойност 3 700 730 лева.

Анализът по отношение на напредъка по проекти, по които има извършено плащане показва, че поставената цел за подпомогнатите нови туристически дейности се постига на 11%, а за реализирани по мярката инвестиции – на 10%. Изпълнението за брой създадени работни места е 14%.

За периода 01.01.2012 г. - 25.06.2012 г. по мярка 313 са постъпили три заявления за подпомагане.

### **Мярка 321 „Основни услуги за населението и икономиката в селските райони”**

С оглед активизиране усвояването на средствата по мярка 321, през 2011 г. е прието Постановление № 59/11.03.2011 г. за условията и реда за отпускане на безлихвени заеми на общините от централния бюджет за финансиране на разходи за окончателни плащания по одобрени проекти по ПРСР и за тяхното възстановяване. С Постановление № 367/29.12.2011 г. за изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2012 г. е регламентиран и механизъм за финансиране на разходите за ДДС на общини-бенефициенти по ПРСР при авансово плащане и при безлихвен заем по реда на Постановление № 59/11.03.2011 г. за бюджетната 2012 г.

Със седмото изменение на ПРСР се създава възможност по мярката да се подпомагат инвестиции в социални центрове за деца/младежи, за изпълнение на Плана за действие към Националната стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в Република България”, като към бюджета на мярката се прехвърлят допълнителни средства. Обявеният в края на 2011 г. прием на проекти е целеви - за заявления във връзка с изпълнение на Стратегията. До 31.12.2011 г. няма постъпили заявления. Приемът продължава и през 2012 г.

През 2011 г. по мярка 321 са одобрени 64 заявления със стойност на публичните разходи 210 286 320 лева. Извършени са плащания по 83 договора на стойност 132 918 240 лева.

До края на 2011 г. са сключени 15 договора, в които са включени инвестиции по ЕПИВ, в размер на 36 019 969 лева (100% от заложения бюджет), свързани с управление на водите. Извършени са плащания по всички проекти на стойност 17 956 200 лева (50% от бюджета).

Анализът на напредъка за постигане на допълнителните специфични индикатори и количествени цели (въз основа данни от одобрени заявления) показва, че поставената цел за брой подпомогани дейности може да се постигне в по-висока степен за индикаторите, свързани с подобряване на пътната и ВиК инфраструктура и в по-малка степен за проектите с информационни и комуникационни технологии, културна и социална насоченост.

Общо за периода 2009-2011 г. по мярка 321 са сключени 224 договора със стойност на публичните разходи 725 534 761 лева. Одобрените проекти представляват 30% от подадените като брой и 27% като стойност на публичните разходи. Извършени са плащания по 212 проекта на стойност 344 077 231 лева. Окончателно са платени 2 проекта със стойност на публичните разходи 719 734 лева.

От началото на 2012 г. до 25.06.2012 г. по мярка 321 са постъпили 16 заявления за финансово подпомагане.

### **Мярка 322 „Обновяване и развитие на населените места”**

През 2011 г. по мярката няма постъпили заявления. Сключени са 58 договора със стойност на публичните разходи 64 594 759 лева. Извършени са плащания по 57 договора на стойност 32 683 434 лева. Броят на платените заявки се увеличава, а платените средства намаляват спрямо 2010 г.

Мярка 322 е една от мерките, които се прилага успешно. Анализът на напредъка за постигане на целите (въз основа данни от одобрени заявления) показва, че поставената цел за брой на населени места, където се изпълняват дейностите може да се постигне до 46%, а по отношение на индикатора за инвестиции, реализирани по мярката, изпълнението може да достигне до 68%. Анализът на напредъка по проекти, по които има извършено плащане показва, че се постига 43% от поставената цел за брой населени места и 31% за реализирани по мярката инвестиции.

За периода 2008 - 2011 г. по мярката са постъпили 522 проекта с обща стойност на публичните разходи 594 855 800 лева. Сключени са 239 договора (46% от подадените проекти) на стойност 274 323 929 лева. Общо по мярката са платени 369 заявки по 220 проекта на обща стойност 127 029 051 лева.

От началото на 2012 г. до 25.06.2012 г. по мярка 322 са постъпили 23 заявления за финансово подпомагане. Сключени са 63 договора със стойност на публичните разходи 8 305 055 лева.

### **Мерки от Ос 4 ЛИДЕР**

**Мярка 41 „Прилагане на стратегиите за местно развитие” и по мярка 431-1 „Управление на местни инициативни групи, придобиване на умения и постигане на обществена активност на съответната територия за местните инициативни групи, прилагащи стратегии за местно развитие” от приоритетна ос 4 ЛИДЕР на Програмата за развитие на селските райони 2007 – 2013 г.**

Първата покана за избор на местни инициативни групи е публикувана през 2010 г. Постъпили са 55 заявления за одобрение на МИГ и техните Стратегии за местно развитие. Комисията за оценка започна работа на 17.03.2011 г. и приключи на 16.09.2011 г. В средата на м. октомври 2011 г. са сключени договори за финансиране с одобрените 16 местни инициативни групи на обща стойност 61 515 848 лева.

Вторият прием на заявления по мярка 41 и по мярка 431 се проведе в периода 14.10.2011 г. - 07.11.2011 г. Подадени са 71 заявления за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по мярка „Прилагане на стратегии за местно развитие” и мярка „Управление на местни инициативни групи, придобиване на умения и постигане на обществена активност на съответната територия за местните инициативни групи, прилагащи стратегии за местно развитие”. Бюджетът за подпомагане за втория период на прием възлиза на 64 186 497 лева.

През 2011 г. по мярка 431 са извършени плащания по 62 договора на стойност 9 028 807 лева.

От началото на прилагане на ПРСР до 31.12.2011 г. по мярката са изплатени 10 395 638 лева по 100 договора за подпомагане.

## Мярка 511 Техническа помощ

Дейностите, финансирани по линия на техническата помощ през 2011 г., са насочени към създаване на предпоставки за ефективно управление и прилагане на ПРСР. През 2011 г. са подадени 131 заявки за подпомагане, от които 107 на МЗХ и 24 на ДФЗ, на обща стойност 22 284 407 лева. От тях са анулирани и оттеглени 4 броя на стойност 1 062 983 лева. Договорените проекти по мярката са 108, на обща стойност 13 172 849 лева. През годината са изплатени 10 230 043 лева по 67 договора.

От стартирането на мярката през 2008 г. до 31.12.2011 г. са подадени 304 заявления за подпомагане на стойност 63 087 145 лева, от които на МЗХ - 247 и на ДФЗ - 57 броя. Сключени са общо 247 договора на стойност 33 225 811 лева. Извършени са плащания по 128 договора на стойност 17 768 898 лева.

През първото полугодие на 2012 г. са постъпили 88 заявления за подпомагане на стойност 6 050 417 лева. Подписани са договори за 64 проекта на обща стойност 10 280 373 лева.

### 2.2.2. Финансово прилагане на ПРСР по мерки

За периода 2008 - 2011 г. по ПРСР са изплатени публични средства на крайни бенефициенти в размер на 1 703 464 474 лева (ЕЗФРСР и национални средства), което представлява 27% от бюджета на ПРСР и 335 008 982 лева за схема за финансов инженеринг (гаранционен фонд), което е 5% от бюджета на ПРСР. Общо изплатените средства за периода възлизат на 2 038 473 456 лева (32% от бюджета на ПРСР).

Към края на 2011 г. най-много публични средства са изплатени по проекти по мерките от Ос 1 в размер на 635 505 357 лева, което представлява 31% от платените средства по ПРСР. Плащанията са основно по мерки 121 и 112. По мерките от Ос 3 са платени 515 499 985 лева (25% от платените средства), от които 344 078 027 лева по мярка 321. По Ос 6 „Доплащания към директните плащания” са изплатени 301 173 640 лева (15% от средствата за периода). Значителен ръст се наблюдава по ос 2 - платените публични средства достигат 223 120 096 лева (11%).

**Таблица IV.14. Изплатени суми по ПРСР през 2010 г., 2011 г. и с натрупване за периода 2008-2011 г., по мерки, лева**

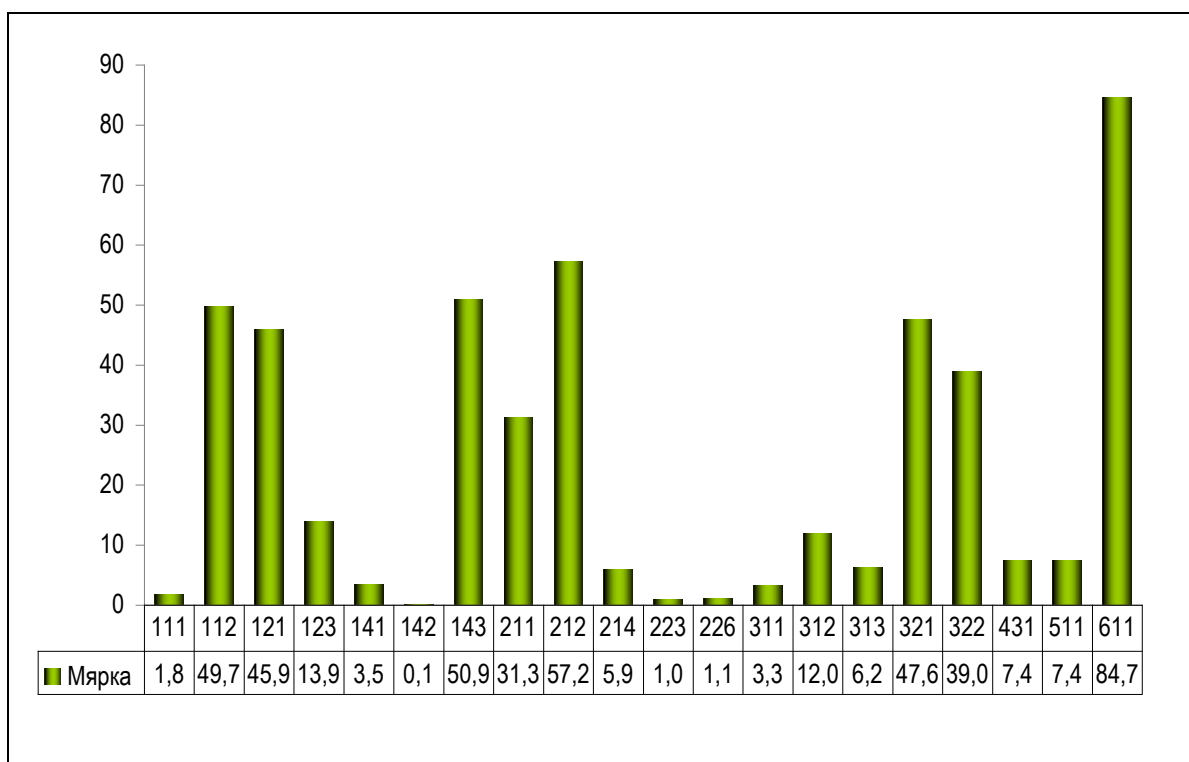
Мярка/ос	2010 г.	Дял от общо платените през 2010 г. средства по ПРСР	2011 г. (без гаранционен фонд)	Дял от общо платените през 2011 г. средства по ПРСР	Общо 2008-2011 г. без гаранционен фонд	Дял от общо платените за периода 2008 г.-2011 г. средства по ПРСР
111 "Професионално обучение, информационни дейности и разпространение на научни знания"	0	0%	1 470 762	0%	1 470 762	0%
112 "Създаване на стопанства на млади фермери"	62 965 025	9%	408 762	0%	99 530 660	5%
121 "Модернизиране на земеделските стопанства"	215 319 889	30%	97 651 138	12%	452 668 815	22%
122 "Подобряване на икономическата стойност на горите"	0	0%	0	0%	0	0%
123 "Добавяне на стойност към земеделски и горски продукти"	9 442 602	1%	56 548 045	7%	65 990 222	3%

Мярка/ос	2010 г.	Дял от общо платените през 2010 г. средства по ПРСР	2011 г. (без гаранционен фонд)	Дял от общо платените през 2011 г. средства по ПРСР	Общо 2008-2011 г. без гаранционен фонд	Дял от общо платените за периода 2008 г.-2011 г. средства по ПРСР
141 "Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране"	2 084 883	0%	7 735 189	1%	9 819 268	0%
142 "Създаване на организации на производители"	0	0%	28 409	0%	28 409	0%
143 "Предоставяне на съвети и консултиране в земеделието в България и Румъния"	3 148 838	0%	1 323 415	0%	5 998 082	0%
<b>Ос 1</b>	<b>292 961 238</b>	<b>41%</b>	<b>165 165 720</b>	<b>20%</b>	<b>635 506 218</b>	<b>31%</b>
211 "Плащания за природни ограничения на фермери в планински райони"	34 600 058	5%	64 783 919	8%	142 628 671	7%
212 "Плащания за природни ограничения на фермери в райони, различни от планинските"	8 720 912	1%	20 719 745	2%	43 504 815	2%
214 "Агроекологични плащания"	4 310 583	1%	27 066 316	3%	35 609 251	2%
223 "Първоначално залесяване на неземеделски земи"	373 558	0%	377 469	0%	750 633	0%
226 "Възстановяване на горския потенциал и въвеждане на превантивни дейности"	181 889	0%	445 172	0%	626 726	0%
<b>Ос 2</b>	<b>48 187 000</b>	<b>7%</b>	<b>113 392 622</b>	<b>14%</b>	<b>223 120 096</b>	<b>11%</b>
311 "Разнообразяване към неземеделски дейности"	0	0%	9 101 156	1%	9 101 156	0%
312 "Подкрепа за създаване и развитие на микропредприятия"	3 397 225	0%	28 195 259	3%	31 592 565	2%
313 "Насърчаване на туристическите дейности"	0	0%	3 700 730	0%	3 700 730	0%
321 "Основни услуги за населението и икономиката в селските райони"	211 159 903	29%	132 918 240	16%	344 077 231	17%
322 "Обновяване и развитие на населените места"	94 345 836	13%	32 683 434	4%	127 029 051	6%
<b>Ос 3</b>	<b>308 901 008</b>	<b>43%</b>	<b>206 598 977</b>	<b>25%</b>	<b>515 499 985</b>	<b>25%</b>
431 "Придобиване на умения и постигане на обществена активност на съответните територии за потенциални МИГ в селските райони"	1 367 104	0%	9 028 907	1%	10 395 638	1%
<b>Ос 4</b>	<b>1 367 104</b>	<b>0%</b>	<b>9 028 907</b>	<b>1%</b>	<b>10 395 638</b>	<b>1%</b>
511 "Техническа помощ"	5 354 980	1%	10 230 043	1%	17 768 898	1%
<b>Ос 5</b>	<b>5 354 980</b>	<b>1%</b>	<b>10 230 043</b>	<b>1%</b>	<b>17 768 898</b>	<b>1%</b>
611 "Доплащания към директните плащания"	65 218 107	9%	-747 116	0%	301 173 640	15%
<b>Ос</b>	<b>65 218 107</b>	<b>9%</b>	<b>-747 116</b>	<b>0%</b>	<b>301 173 640</b>	<b>15%</b>

Мярка/ос	2010 г.	Дял от общо платените през 2010 г. средства по ПРСР	2011 г. (без гаранционен фонд)	Дял от общо платените през 2011 г. средства по ПРСР	Общо 2008-2011 г. без гаранционен фонд	Дял от общо платените за периода 2008 г.-2011 г. средства по ПРСР
Общо	721 989 437	100	503 669 154	100	1 703 464 474	100

Източник: МЗХ, УО на ПРСР

**Фигура IV.2. Усвояемост на средствата по ПРСР към 31.12.2011 г. с натрупване, по мерки, %**



Източник: ДФЗ - РА

### 2.3. Допълнително държавно подпомагане

В допълнение към подпомагането по двата стълба на ОСП, българските земеделски производители получават финансова подкрепа и по схеми за държавни помощи, краткосрочни и дългосрочни кредитни линии.

През 2011 г. се прилагат нотифицирани и одобрени от ЕК държавни помощи, както и минимални помощи (помощи „de minimis“), предоставени в съответствие с разпоредбите на Регламент (ЕО) № 1535/2007. Правилото „de minimis“ се прилага по отношение на помощи, които поради малкия си размер не застрашават конкуренцията и могат да се предоставят от държавите – членки без необходимост от одобрение от Европейската комисия. С Регламент (ЕО) № 1535/2007 максималният размер на помощите „de minimis“ в сектора на производството на селскостопански продукти е установен на 7 500 евро (14 669 лева) на стопанство за период от три последователни данъчни години.

През 2011 г. земеделските производители са получили държавни помощи под формата на целеви, лихвени и капиталови субсидии по кредити за изпълнение на инвестиционни проекти, данъчни облекчения, минимални помощи и други. Държавните помощи са предоставени чрез ДФ

„Земеделие”, както и чрез други администратори на помощи в земеделието извън системата на Министерство на земеделието и храните.

Чрез ДФ „Земеделие” през 2011 г. са изплатени държавни помощи в размер на над 28 млн. лева, като са подпомогнати 14 043 земеделски производители. По държавната помощ за инвестиции в земеделските стопанства, администрирана чрез Национална агенция за приходите, през 2011 г. е преотстъпен корпоративен данък в размер на 30,5 млн. лева на 1 682 земеделски производители.

**Таблица IV.15. Държавни помощи в земеделието през 2010 и 2011 г., предоставени чрез ДФЗ и чрез преотстъпване на корпоративен данък**

Държавна помощ	2010 г.		2011 г.	
	млн. лева	брой получатели	млн. лева	брой получатели
Държавна помощ за компенсиране на загуби, понесени от земеделските производители за напълно пропаднали площи, вследствие на природни бедствия или неблагоприятни климатични условия	1,172	73	1,240	245
Целева субсидия за подпомагане на земеделските производители за закупуване на посевен материал от картофи за семепроизводство и консумация	1,484	365	1,511	405
Помощ за насърчаване производството и използването на висококачествени семена	0,723	1	0,883	1
Помощ за съфинансиране на застрахователни премии при застраховане на селскостопанска продукция	0,536	193	0,520	238
Временна държавна помощ за подпомагане на земеделските производители на селскостопанска продукция с цел съхраняване на стопанствата и запазване на производството при настоящата финансова и икономическа криза	23,046	6 896	-	-
Помощ за водене на родословна книга и за определяне продуктивността и генетичните качества на животните	2,298	28	2,772	33
Помощ за водене на родословна книга и за определяне продуктивността и генетичните качества на българско овчарско куче и каракачанско куче	0,003	2	0,010	2
Помощ за участие в изложения и панаири - Национално изложение по животновъдство, гр. Сливен; Регионално изложение по биволовство, гр. Разград; Национален събор за определяне на местните български породи, гр. Калофер	-	-	0,140	1

Държавна помощ	2010 г.		2011 г.	
	млн. лева	брой получатели	млн. лева	брой получатели
Помощ за участие в изложения по овцевъдство - Регионално изложение по овцевъдство гр. Костинброд; Общинско изложение по овцевъдство гр. Елин Пелин; Общинско изложение по овцевъдство гр. Годеч; Общинско изложение по овцевъдство гр. Брезник	-	-	0,030	1
Заем в полза на "Пазар за плодове, зеленчуци и цветя" АД по проект за тържища на едро в България - елемент на държавна помощ	0,077	1	-	-
Заем в полза на "Марица" АД за изграждане и оборудване на пазар на едро - елемент на държавна помощ	0,036	1	0,036	1
Помощ за инвестиции в земеделските стопанства за достигане на минималните изисквания за защита на кокоски носачки, установени в Директива 1999/74/ЕО на Съвета*	n/a	n/a	n/a	n/a
Инвестиции в земеделските стопанства за постигане на съответствие с изискванията на качество при производство и съхранение на сурово мляко определени в Регламент (ЕО) № 853/2004*	n/a	n/a	n/a	n/a
Минимални помощи (de minimis) - общо	0,134	17	21,156	13 116
Помощ за инвестиции в земеделски стопанства чрез преотстъпване на корпоративен данък	0	0	30,554	1 682

*Източник: ДФ „Земеделие“, Национална агенция по приходите*

*Бележки: \*трансферирани като държавни помощи, увеличаващи интензитета по мярка 121 от ПРСР; n/a - неприложимо.*

#### Нови схеми за държавни помощи

От началото на 2011 г. до средата на м. октомври 2012 г. са разработени и нотифицирани пред Европейската комисия 11 нови схеми за държавни помощи в земеделието и са изменени 2 от съществуващите схеми, както следва:

1. Инвестиции за изграждане на търговски помещения и закупуване на търговско оборудване на земеделски производители, осъществяващи директни доставки на малки количества суровини и храни от животински произход;

2. Помощ за съфинансиране на застрахователни премии при застраховане на пчелни кошери с пчелни семейства;

3. Помощ за участие в международни киноложки изложби - Световна купа 2012 - Одеса Украйна, Световна купа 2012 - Лорка Испания, Европейска купа - Берлин Германия и отпечатване на каталог „История, настояще и бъдеще на Българското овчарско куче“;

4. Помощ за участие в изложение по овцевъдство - Специализирано регионално есенно изложение на Бели и Вакли Маришки овце в с. Избегли, общ. Асеновград, обл. Пловдив;

5. Помощ за участие в изложение по овцевъдство – Национален събор на овцевъдите в България в гр. Велико Търново;

6. Изменение на схема на държавна помощ „Помощ за насърчаване производството и използването на висококачествени семена”, с цел включване на 5 допълнителни култури в обхвата на схемата (домати, краставици, пипер, дини и пъпеши);

7. Изменение на схема на държавна помощ „Помощ за инвестиции в земеделски стопанства чрез преотстъпване на корпоративен данък”, с цел включване на инвестициите в напоително оборудване в обхвата на схемата;

8. Помощ за компенсиране разходите на земеделски производители, свързани с изпълнение на мерки по „Национална програма от мерки за контрол на Доматен миниращ молец - *Tuta absoluta* Meyrick (Lepidoptera)”;

9. Намалена акцизна ставка върху газьола, използван при първично селскостопанско производство чрез използване на система от ваучери за гориво;

10. Помощ за реализиране на доброволно поети ангажменти за хуманно отношение към свинете;

11. Помощ за реализиране на доброволно поети ангажменти за хуманно отношение към птиците;

12. Помощ за участие в изложения на коне - Национално изложение на коне от породата Хафлингер - гр. Разлог, Национално изложение на Дунавска порода коне - гр. София, Национално изложение на Българска тежковозна порода коне - гр. Перник, Национално изложение на коне от породата Каракачански кон - гр. Смолян, Национално изложение на коне от Чистокръвна английска порода - гр. Балчик, Национално изложение на коне от породата Български рисист кон - гр. Пазарджик;

13. Помощ за участие в изложение по овцевъдство - Регионално изложение по овцевъдство гр. Русе, Регионално изложение по овцевъдство гр. Стара Загора и отпечатване на каталог „Мъжки разплодници и майки-кочопроизводителки от породата Ил дьо Франс”, наръчник „Ветеринарно-профилактични мероприятия във фермата” и наръчник на фермера „Породата Ил дьо Франс в България”;

Минимални помощи (помощи „de minimis”)

През 2011 г. са предоставени следните помощи „de minimis”:

1. Схема за помощ „de minimis” за пострадалите от болестта шап райони;
2. Схема за помощ „de minimis” за изхранване на животните през 2011 г.;
3. Схема за помощ „de minimis” за закупуване на семена и торове за производство на памук;
4. Индивидуална помощ „de minimis” за създаване на стопанства на млади фермери за създаване на разсадници с трайни насаждения и/или декоративни видове, включително акация;
5. Индивидуални помощи „de minimis”;

Предоставените през 2011 г. помощи „de minimis” са в размер на 21 155 660 лева.

Общо усвоените средства под формата на минимални помощи за период от три данъчни години (2009 - 2011 г.), включващи изплатени субсидии, изчисления брутен еквивалент по изплатени кредити през 2009 и 2010 г. и изчисления брутен еквивалент при разсрочване на кредити през 2009 и 2010 г., възлизат на 22 248 580 лева.

### **2.3.1. Краткосрочно подпомагане чрез Държавен фонд „Земеделие”**

През 2011 г. са прилагани 18 схеми за подпомагане на земеделските производители. По действащите схеми за краткосрочно финансиране са подпомогнати 14 894 земеделски производители (при 9 480 за 2010 г.), разсрочени са кредити за закупуване на фураж и/или фуражни компоненти, получени през 2008, 2009 и 2010 г.



Общо договореният и изплатен ресурс по мерките за краткосрочно кредитиране и субсидиране е 39 843 000 лева, в т.ч.: изплатени под формата на субсидии – 28 180 000 лева и под формата на кредити - 11 663 000 лева.

### **Разсрочване на кредити, получени през 2008, 2009 и 2010 г.**

През 2011 г. на земеделските производители, ползвали кредити за закупуване на фураж и/или фуражни компоненти през 2008, 2009 и 2010 г. е предоставена възможност да ги разсрочат до 26.11.2012 г., като възстановят дължимата лихва по кредитите към 15.11.2011 г., при лихва в размер на 6%, но не по-малко от референтния лихвен процент за България, приложим към датата на сключване на анекс за разсрочване на кредита. В този случай разсрочването не съдържа елемент на държавна помощ, не се генерира и натрупва брутен еквивалент по „de minimis”.

От общо 3 344 сключени договора, 2 908 земеделски производители са разсрочили кредитите си, на обща стойност 59 324 000 лева. Останалите договори са издължени или изискуеми. Общо 1 870 кредитополучатели (над 64%) са възстановили дължимата лихва по кредитите, в размер на 2 846 000 лева, което е близо 60 % от дължимите лихви по анекси.

### **Очаквани данни за 2012 г.**

За 2012 г. се очаква общите средства, предоставени по краткосрочни схеми за подпомагане да са в размер на около 69 млн. лева, в т.ч. за субсидии и държавни помощи - близо 49 млн. лева, а за кредити - 20 млн. лева.

Разходването на средствата за предоставяне на субсидии и кредити ще бъде осъществявано в следните направления:

1. Помощ за съфинансиране на застрахователни премии при застраховане на пчелни кошери със пчелни семейства;
2. Помощ за съфинансиране на застрахователни премии при застраховане на селскостопанска продукция;
3. Схема за предоставяне на държавна помощ за водене на родословна книга и за определяне продуктивността и генетичните качества на животните;
4. Схема за предоставяне на държавна помощ за водене на родословна книга и за определяне продуктивността и генетичните качества на каракачанско и овчарско куче;
5. Помощ за участие в изложение по овцевъдство - Национален събор на овцевъдите в България в гр. Велико Търново;
6. Помощ за участие в Международни киноложки изложби – Одеса Украйна, Лорка Испания, Берлин Германия;
7. Помощ за участие в изложения на коне;
8. Помощ за участие в изложения на овцевъдство - аборигенни породи;
9. Държавна помощ за компенсиране на загуби на земеделските производители за напълно пропаднали площи, вследствие на природни бедствия или неблагоприятни климатични условия през 2011 г.;
10. Схема за помощ за насърчаване производството и използването на висококачествени семена;
11. Държавна помощ за борба срещу Tuta absoluta;
12. De minimis за производители на памук;
13. De minimis за пчелни семейства;
14. De minimis за овце-майки и кози-майки;

15. De minimis за производители на картофи;
16. De minimis за производители на плодове, зеленчуци и гъби;
17. De minimis за отглеждане на сладководна риба;
18. Помощ за участие в изложения и панаири чрез ИАСРЖ – Национално изложение по животновъдство – гр. Сливен, Регионално изложение по биволовство - Разград, Национален събор – Калофер;
19. Помощ за участие в Специализирано регионално есенно изложение на Бели и Вакли Маришки овце с. Избегли, обл. Пловдив;
20. Помощ за участие в изложения по овцевъдство-Породата Ил дьо Франс в България;
21. Помощ за участие на международно изложение за животновъдство Euro Tier, гр. Хановер Германия – 2012;
22. Помощ за реализиране на доброволно поети ангажменти за хуманно отношение към свинете;
23. Помощ за реализиране на доброволно поети ангажменти за хуманно отношение към птиците;
24. Кредит за закупуване на минерални торове и семена за производство на пшеница, реколта 2013 г.;
25. Кредит за отглеждане на селскостопански животни (крави, биволици, овце-майки и кози-майки).

### **2.3.2. Инвестиционни схеми на Държавен фонд „Земеделие”**

През 2011 г. националното подпомагане за насърчаване на инвестициите в земеделието се осъществява чрез прилагане на кредитна схема за инвестиции в селското стопанство и на схема за рефинансиране със средства на ДФ „Земеделие” на търговски банки за кредити по мерки от ПРСР.

Кредитната схема за инвестиции в селското стопанство е с три основни направления - „Растениевъдство”, „Животновъдство” и „Техническо обезпечаване”. Схемата цели стимулиране на инвестиционния процес, повишаване на конкурентоспособността и качеството на произведената селскостопанска продукция посредством облекчаване на достъпа до кредитен ресурс.

Дейностите и обектите, предвидени за финансово подпомагане са:

- създаване, възстановяване и отглеждане на трайни насаждения и инвестиции в оранжерийното производство;
- създаване и оборудване на животновъдни ферми и закупуване на чистопородни, хибридни и стокови животни;
- закупуване на техника, оборудване и инвентар, използвани в селското стопанство.

Инвестиционните проекти се финансират пряко от ДФЗ при годишен лихвен процент равен на референтния лихвен процент<sup>2</sup>, приложим към датата на сключване на договора за кредит, но не по-нисък от определения от УС на ДФЗ за 2011 г. – 6 % и чрез рефинансиране на търговски банки. През годината ДФЗ предоговори лихвените условия за рефинансиране, в резултат на което начисляваната лихва по новоотпуснатите кредити е намалена от 9 на 7 % на

---

<sup>2</sup> референтният лихвен процент е определен в съответствие със Съобщение на Комисията относно преразглеждане на метода за определяне на референтните и сконтни лихвени проценти (ОВ С 14, 19.1.2008 г., стр. 6`1)

годишна база. За пряко финансираните от ДФЗ кредитите е намалена таксата за обработка и управление от 1% на 0.5%.

През 2011 г. са одобрени 17 проекта, на стойност 1 797 500 лева, от които са финансирани, респективно рефинансирани, 14 проекта. Предоставените кредитни средства са в размер на 1 208 554 лева, в т.ч. 94 394 лева траншове по финансирани проекти от минали години.

**Таблица IV.16. Разпределение на средствата по направления и начин на кредитиране**

Кредитна схема	Финансирани/рефинансирани			
	брой	Кредит (лева)	Капиталови субсидии (лева)	Субсидии за лихви (лева)
1. Направление "Животновъдство" - чрез ТБ	2	200 000	-	593 694
2. Направление "Животновъдство" - пряко кредитиране	6	324 500	-	59 851
3. Направление "Растениевъдство" - чрез ТБ	-	87 440	5 460	520 259
4. Направление "Растениевъдство" - пряко кредитиране	1	35 454	-	114 194
5. Направление "Техническо обезпечаване" - чрез ТБ	-	-	-	871 226
6. Направление "Техническо обезпечаване" - пряко кредитиране	5	561 160	-	
<b>Всичко по кредитна схема</b>	<b>14</b>	<b>1 208 554</b>	<b>5 460</b>	<b>2 159 224</b>

Източник: ДФЗ, Информационна система „Кредитен регистър“

#### Направление "Животновъдство"

За периода 01.01-31.12.2011 г. по направление "Животновъдство" са финансирани 8 проекта, с инвестиционна стойност 585 544 лева. Предоставеният кредитен ресурс е в размер на 524 500 лева През отчетния период по програмата са изплатени субсидии за покриване на разходите за лихви в размер на 653 545 лева. Средствата са насочени както следва:

**Таблица IV.17. Разпределение на средствата в направление „Животновъдство“**

Предмет на инвестицията	Брой проекти	Инвестиционна стойност (лева)	Кредит (лева)	Брой животни
I. Закупуване на животни, в т.ч.:	3	173 870	146 500	-
Бременни юници и крави	2	66 500	66 500	51
Овце-майки	1	107 370	80 000	547
II. Закупуване на сгради и оборудване	5	411 674	378 000	-
<b>Общо (I+II):</b>	<b>8</b>	<b>585 544</b>	<b>524 500</b>	<b>-</b>

Източник: ДФЗ, Информационна система „Кредитен регистър“

#### Направление "Растениевъдство"

По направление "Растениевъдство" през 2011 г. е подпомогнато създаването на 28 дка череши. Отпуснати са кредитни средства в размер на 122 894 лева, вкл. траншове по кредити от минали години. Изплатени са капиталови субсидии по съществуващи държавни помощи, на обща стойност 5 460 лева През отчетния период по направлението са изплатени и субсидии за лихви в размер на 634 453 лева.

**Таблица IV.18. Разпределение на средствата в направление „Растениевъдство”**

Предмет на инвестицията	Брой проекти	Инвестиционна стойност (лева)	Кредит (лева)	дка	Капиталова субсидия (лева)
Създаване на трайни насаждения					
Лозя	*	-	72 554*	-	-
Череша	1	49 358	50 340	28	5 460
<b>Общо</b>	<b>1</b>	<b>49 358</b>	<b>122 894</b>		<b>5 460</b>

Източник: ДФЗ, Информационна система „Кредитен регистър”

\* Сумите представляват траншове по финансирани проекти през минали години.

### Направление “Техническо обезпечаване”

През 2011 г. по програмата са финансирани 5 проекта, с инвестиционна стойност 741 324 лева. Предоставен е кредитен ресурс в размер на 561 160 лева. За финансирани през предходни години проекти за закупуване на нова селскостопанска техника са изплатени субсидии за лихви в размер на 871 226 лева.

**Таблица IV.19. Разпределение на средствата в направление „Техническо обезпечаване”**

Предмет на инвестицията	Брой проекти	Инвестиционна стойност, лева	Кредит, лева	Брой техника
Трактори	3	595 333	443 160	3
Прикачен инвентар	2	145 991	118 000	
<b>Общо:</b>	<b>5</b>	<b>741 324</b>	<b>561 160</b>	

Източник: ДФЗ, Информационна система „Кредитен регистър”

### Капиталови субсидии и субсидии за лихви по съществуващи държавни помощи

Капиталовите и лихвените субсидии са държавни помощи, които България имаше право да договаря в тригодишен период от присъединяването към Европейския съюз, като съществуващи държавни помощи, прилагани преди присъединяването. През 2011 г. са изплатени капиталови и лихвени субсидии по поети ангажменти от предходни години, както следва:

- Капиталови субсидии и субсидии за покриване на разходите за лихви през целия период на кредита по регионалните програми на ДФЗ - Програма за алтернативно земеделие в Родопите (20% от размера на кредита), Регионалната програма за Северозападна България (14% и 20% - за планинските райони) и Програмата за развитие на земеделието и селските райони в Странджа-Сакар (20%).
- Субсидия за покриване на разходите за лихви за целия период по инвестиционни кредити за млади земеделски производители;
- Субсидия за покриване на разходите за лихви за закупуване на нова селскостопанска техника.

**Таблица IV.20. Разпределение на субсидиите по направления**

Вид на субсидията	Размер на субсидията (лева)
<b>1. Капиталови субсидии, в т.ч.:</b>	<b>5 460</b>
- по програма Странджа Сакар (20% от размера на кредита)	5 460

<b>2. Субсидии за лихви, в т.ч.:</b>	<b>2 159 224</b>
- на млади земеделски производители	31 119
- за закупуване на нова селскостопанска техника	871 226
- по програма Родопи	74 233
- по програма Северозападна България	666 557
- по програма Странджа Сакар	516 089
<b>Всичко субсидии (1+2):</b>	<b>2 164 684</b>

Източник: ДФЗ, Информационна система „Кредитен регистър“

### **Схема за рефинансиране със средства на ДФ „Земеделие“ на търговски банки за кредити по мерки от ПРСР**

С цел осигуряване на финансов ресурс за реализация на проектите по мерките от ПРСР, през май 2011 г. бе утвърдена схема за рефинансиране със средства на ДФЗ на търговските банки за кредити по проекти по мерки 121, 122, 123, 223, 226, 311, 312 и 322 от ПРСР. За реализиране на схемата са сключени договори с 18 търговски банки. Схемата стартира през м. септември 2011 г., като интересът на земеделските производители към нея непрекъснато нараства.

Кредитирането по схемата се осъществява при значително по-изгодни лихвени условия - размерът на годишния лихвен процент е намален от 9,0% на 7,0 %. Срокът за погасяване на кредитите е до 60 месеца, включително за усвояване и гратисния период. Рефинансирането е в размер до 100% от одобрените за финансиране инвестиционни разходи, намалено с изплатените авансови и/или междинни плащания, но не повече от 500 000 лева

За периода м. септември - м. декември 2011 г. е ангажиран финансов ресурс за рефинансиране на 53 кредита на обща стойност 15 499 688 лева. Чрез тези кредити ще се реализират инвестиции на обща стойност над 30 млн. лева. До 31.12.2011 г. са предоставени средства в размер на 8 176 735 лева, с които са рефинансирани цялостно или частично 38 банкови кредита. Финансирането на останалия ангажиран ресурс ще се осъществи през 2012 г.

#### **Очаквани данни за 2012 г.**

За 2012 г. се очаква да бъдат предоставени инвестиционни кредити в размер на около 80 млн. лева. Очакваният размер на субсидиите и държавните помощи е около 5 млн. лева. Разходването на средствата за предоставяне на кредити и субсидии ще бъде осъществявано в следните направления:

- Изплащане на поети ангажименти от минали години - през 2012 г. са поети ангажименти по сключени договори (прилагани до края на 2009 г.) за кредити и траншове по кредити – 7 192 333 лева и по траншове по капиталови и лихвени субсидии, в размер на 1 530 000 лева.
- Кредитна схема за инвестиции в селското стопанство - очаква се до края на 2012 г. по схемата да бъдат предоставени инвестиционни кредити в размер на около 1 млн. лева. Към м. октомври 2012 г. са финансирани 6 броя кредита на стойност 321 210 лева.
- Процедура за рефинансиране чрез търговски банки на проекти по ПРСР - към м. октомври 2012 г. са финансирани нови 188 кредита на стойност 45 716 000 лева. Предвид засиления интерес към схемата, очакванията са до края на годината да бъдат рефинансирани кредити за около 70 млн. лева.
- Схема за кредитиране със средства на ДФ „Земеделие“ на лица с одобрени проекти по Националната програма по пчеларство – към 31.07.2012 г. – крайния срок за подаване на заявленията за кредит, са подадени 146 искания за кредит за 967 420 лева, от които са финансирани 141 кредита на стойност 932 889 лева.

- Схема за държавна помощ „Инвестиции за изграждане на търговски помещения и закупуване на търговско оборудване за земеделски производители, осъществяващи директни доставки на малки количества суровини и храни от животински произход” - очаква се до края на годината по схемата да бъдат предоставени държавни помощи в размер на около 200 хил. лева. Към м. октомври 2012 г. са подадени 15 проекта със стойност на инвестиционните разходи 206 958 лева и размер на помощта 94 370 лева, от които по 11 проекта е изплатена държавна помощ в размер на 75 908 лева.

## V. ДЕЙНОСТИ, СВЪРЗАНИ СЪС ЗЕМЕДЕЛСКОТО ПРОИЗВОДСТВО

### 1. Контрол на земеделска и горска техника

#### 1.1. Състояние на механизацията на земеделието и структура на машинно-тракторния парк

Техническото и технологично обновяване на земеделското производство е един от основните фактори за повишаване на ефективността и конкурентоспособността.

Таблица V.1. Брой на регистрираните машини по групи и разпределение според възрастовата им структура по години за периода 2007-2011 г.

ВИД	Годи-на	Общо брой	ВЪЗРАСТ											
			до 2 години		3 - 4 години		5 - 6 години		7 - 8 години		9 - 10 години		над 10 години	
			брой	%	брой	%	брой	%	брой	%	брой	%	брой	%
КОЛЕСНИ ТРАКТОРИ	2007	43 690	2 030	4,6%	1 325	3,0%	852	2,0%	1 220	2,8%	1 072	2,5%	37 191	85,1%
	2008	48 761	3 026	6,2%	1 661	3,4%	1 258	2,6%	938	1,9%	1 544	3,2%	40 334	82,7%
	2009	52 605	3 394	6,5%	1 974	3,8%	1 649	3,1%	999	1,9%	1 442	2,7%	43 147	82,0%
	2010	55 925	3 239	5,8%	2 514	4,5%	1 929	3,4%	1 438	2,6%	1 152	2,1%	45 653	81,6%
	2011	59 452	3 251	5,5%	3 168	5,3%	2 118	3,6%	1 582	2,7%	1 113	1,9%	48 220	81,1%
ВЕРИЖНИ ТРАКТОРИ	2007	2 569	12	0,5%	9	0,4%	2	0,1%	20	0,8%	22	0,9%	2 504	97,5%
	2008	2 510	17	0,7%	12	0,5%	8	0,3%	9	0,4%	35	1,4%	2 429	96,8%
	2009	2 474	26	1,1%	14	0,6%	11	0,4%	4	0,2%	28	1,1%	2 391	96,6%
	2010	2 470	32	1,3%	35	1,4%	21	0,9%	11	0,4%	11	0,4%	2 360	95,5%
	2011	2 443	37	1,5%	46	1,9%	22	0,9%	11	0,5%	10	0,4%	2 317	94,8%
ТРАКТОРНИ РЕМАРКЕТА	2007	20 967	208	1,0%	92	0,4%	81	0,4%	189	0,9%	236	1,1%	20 161	96,2%
	2008	22 923	425	1,9%	425	1,9%	105	0,5%	108	0,5%	312	1,4%	21 548	94,0%
	2009	24 103	672	2,8%	180	0,7%	117	0,5%	94	0,4%	226	0,9%	22 814	94,7%
	2010	25 127	787	3,1%	263	1,0%	153	0,6%	110	0,4%	135	0,5%	23 679	94,2%
	2011	26 252	893	3,4%	531	2,0%	194	0,7%	89	0,3%	96	0,4%	24 449	93,1%
ПРИКАЧНИ, НАВЕСНИ И СТАЦИОНАРНИ МАШИНИ	2007	90 384	4 820	5,3%	3 927	4,3%	2 050	2,3%	3 067	3,4%	2 809	3,1%	73 711	81,6%
	2008	95 024	6 253	6,6%	4 606	4,8%	3 204	3,4%	2 506	2,6%	3 717	3,9%	74 738	78,7%
	2009	103 008	8 893	8,6%	5 454	5,3%	4 546	4,4%	2 378	2,3%	3 449	3,3%	78 288	76,0%
	2010	106 749	10 155	9,5%	5 153	4,8%	5 039	4,7%	3 348	3,1%	2 752	2,6%	80 302	75,2%
	2011	108 434	8 675	8,0%	7 653	7,1%	5 207	4,8%	3 479	3,2%	2 553	2,4%	80 867	74,6%
ЗЪРНОКОМ-БАЙНИ	2007	8 951	267	3,0%	329	3,7%	226	2,5%	368	4,1%	347	3,9%	7 414	82,8%
	2008	9 258	435	4,7%	338	3,7%	278	3,0%	278	3,0%	432	4,7%	7 497	81,0%
	2009	9 659	666	6,9%	277	2,9%	339	3,5%	251	2,6%	393	4,1%	7 733	80,1%
	2010	9 821	798	8,1%	239	2,4%	375	3,8%	285	2,9%	333	3,4%	7 791	79,3%
	2011	10 158	728	7,2%	500	4,9%	336	3,3%	233	2,3%	319	3,1%	8 042	79,2%
СИЛАЖОКО МБАЙНИ И ДРУГИ	2007	1 811	15	0,8%	12	0,7%	7	0,4%	28	1,5%	12	0,7%	1 737	95,9%
	2008	1 821	17	0,9%	10	0,5%	10	0,5%	15	0,8%	25	1,4%	1 744	95,8%
	2009	1 840	16	0,9%	14	0,8%	9	0,5%	8	0,4%	28	1,5%	1 765	95,9%

<b>САМОХОДНИ И МАШИНИ</b>	2010	<b>1 827</b>	20	1,1%	13	0,7%	9	0,5%	13	0,7%	17	0,9%	1 755	96,1%
	2011	<b>1 836</b>	22	1,2%	16	0,9%	13	0,7%	5	0,3%	11	0,6%	1 769	96,4%

Източник: КТИ

Данните за броя на регистрираните машини за периода 2007 – 2011 г. показват устойчива тенденция на обновление на машинно-тракторния парк. Средната възраст на машините в страната намалява.

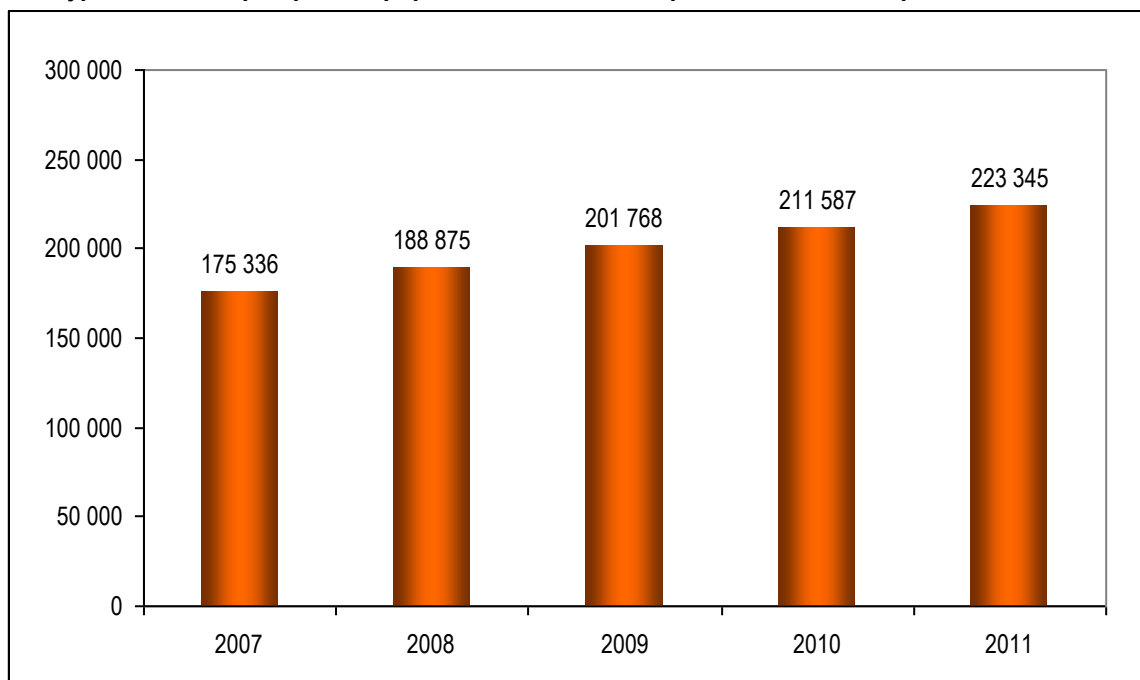
През 2011 г. делът на колесните трактори на възраст до 2 години вече е 5,5%, при 4,6% през 2007 г. Броят на прикачните, навесни и стационарни машини на възраст до 2 години нараства от 5,3% през 2007 г. до 8% през 2011 г., а делът на зърнокомбайните на възраст до 2 години - от 3% през 2007 г. на 7,2% през 2011 г.

## 1.2. Регистрация на земеделска и горска техника

Проследяване техническото състояние на всяка машина и контрол върху безопасност при работа и транспорт се извършва чрез регистрацията на земеделската и горската техника. Контролно-техническата инспекция като национален орган по регистрацията на земеделска и горска техника и машини за земни работи поддържа база данни с всички машини на територията на България. През 2011 г. е извършван постоянен обмен на данни с НАП, съд и прокуратура, органите на МВР и Разплащателна агенция за предотвратяване на незаконно разпореждане с техниката и съдействие при издирване на такава.

През 2011 г. общият брой на регистрираната земеделска и горска техника достига 223 345 - с 5,6% повече спрямо края на 2010 г. Броят на колесните трактори нараства с 6,3% до 59 452, а зърнокомбайните достигат до 10 158, като бележат увеличение с 3,4% спрямо 2010 г. Подобна е тенденцията и при прикачните, навесните и стационарните машини. Като цяло, продължава наблюдаваната през последните години тенденция на увеличение на регистрираните машини.

Фигура V.1. Общ брой регистрирана земеделска и горска техника за периода 2007 – 2011 г.



Източник: КТИ

### 1.3. Контрол по техническото състояние и безопасността на техниката

Техническото състояние на техниката е важно не само за работоспособността и изправността на техниката, но и за нейната безопасност. Всяка незначителна неизправност, особено в механизмите за управление и спирачната система, при определени условия би могла да доведе до тежки наранявания. Друг основен фактор, който влияе върху безопасността на земеделската и горската техника е осигуреността ѝ със светлоотразителни триъгълници, табели и знаци и наличието на покрива на кабината на самоходните машини на устройства за жълта мигаща или проблъсваща светлина. Правоспособността и квалификацията на трактористите и комбайнерите също влияе върху безопасната работа и транспорт на земеделска и горска техника.

През 2011 г. са проверени 20 500 броя машини, като са съставени 623 броя актове за установяване на административно нарушение, 536 броя наказателни постановления, 63 броя заповеди за спиране от работа и 73 констативни протоколи.

Извършени са 425 съвместни проверки с Инспекцията по труда, 525 с регионалните звена на „Пожарна и аварийна безопасност“, 62 с органите на КАТ и 403 с други организации. Съвместните проверки спомагат за подобряване на ефективността на контролната дейност.

Засилен е контролът при първоначалната регистрация на земеделска и горска техника и машини за земни работи. Регистрация на нова техника без сертификат или декларация за съответствие не се допуска, което е доказателството, че техниката, която се пуска в употреба е безопасна.

През 2011 г. са проверени и разработени регистри на всички фирми - производители и вносители на прикачени, навесни и стационарни машини и съоръжения. Съставени са над 26 предписания за спазване изискванията на нормативните документи за осигуряване на безопасността на машините.

КТИ има за цел осигуряването на безопасността на земеделската и горска техника преди пускането и на пазара, чрез изпитване, одобряване на типа и сертифициране. По отношение на това дейността на КТИ е насочена към въвеждане и прилагане на европейските изисквания за осигуряване на безопасна и опазваща околната среда земеделска техника. Това допринася за намаляване на трудовите злополуки и смъртните случаи в земеделския отрасъл.

Чрез издадените сертификати и протоколи от изпитване се дава възможност на фирмите производители на земеделска техника да съставят коректни технически досиета, на базата на които да издадат декларации за съответствие и по този начин да изнасят продуктите си безпрепятствено в европейската общност, спазвайки нормите на хармонизираното законодателство.

За целите на изпитването и сертифицирането се поддържат необходимите акредитации от Изпълнителна агенция Българска служба за акредитация, съгласно изискванията на международни стандарти и европейското законодателство.

Извършените услуги са допринесли за премахването от пазара и в употреба на земеделска и горска техника, опасна за здравето на потребителите и замърсяваща околната среда, улесняване на вноса и износа ѝ, както и намаляване разходите на производителите чрез въвеждане на изискванията, действащи в ЕС, за производство на висококачествени и конкурентоспособни продукти и условия за изграждане на конкурентна икономика.

За периода 01.01.2011 - 31.12.2011 г. е извършено изпитване и сертифициране на земеделска техника, както следва:



**Таблица V.2. Изпитване и сертифициране на земеделска техника**

Програма "Земеделска техника"	Мерна единица	2011 г. - план	2011 г. - отчет
Показатели за изпълнение			
1.Протоколи от изпитване на безопасност на нова, употребявана техника и одобряване на типа	брой	380	1324
2.Протоколи за проверка на съответствието на нова, употребявана техника и одобряване на типа.	брой	380	1316
3.Удостоверения за съответствие	брой	340	1316
4.Протоколи за техническа идентификация	брой	340	1284
5.Сертификати за съответствие	брой	8	14
6.Разработване на нормативна база	% от възложените от МЗХ проекти	100	100

Източник: КТИ

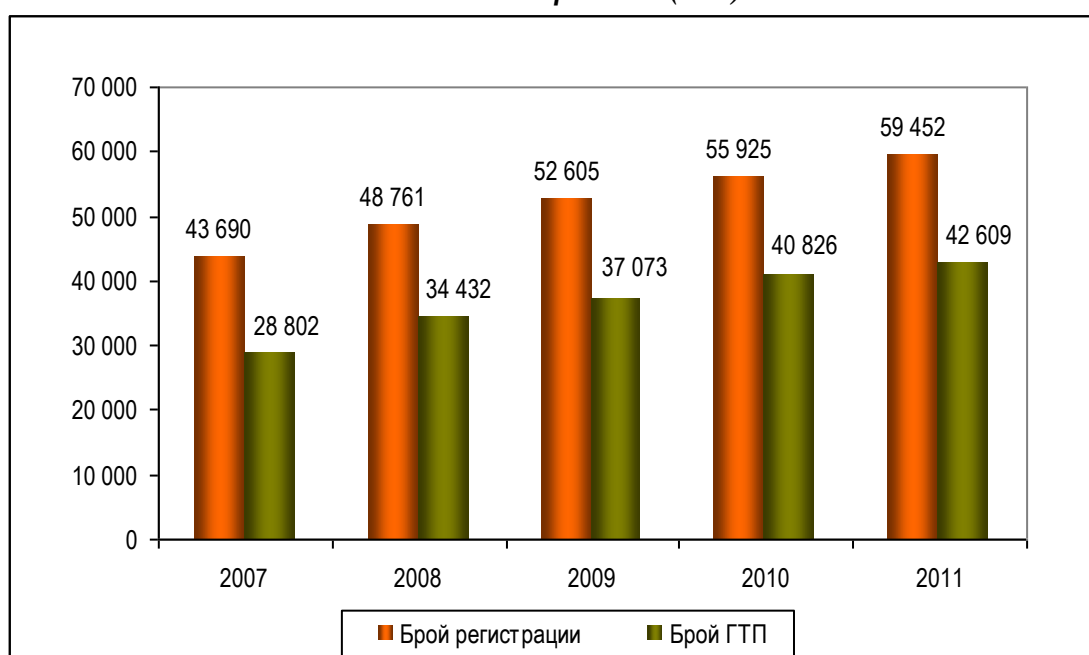
Заложените планови стойности са преизпълнени, въпреки трудностите във връзка с преминаването на Центровете за изпитване в Русе и Пловдив към КТИ.

Работи се по внедряване на Директива 2009/128/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 октомври 2009 г. за създаване на рамка за действие на Общността за постигане на устойчива употреба на пестициди. Специалисти от КТИ съвместно с координатора по внедряване на тази директива – Българска агенция по безопасност на храните са преминали обучение за изпитване на използваното за професионални цели оборудване за прилагане на пестициди.

#### 1.4. Технически прегледи на техниката

Основен фактор, който осигурява безопасността на земеделската и горската техника при работа и транспорт е провеждането на техническите прегледи на машините.

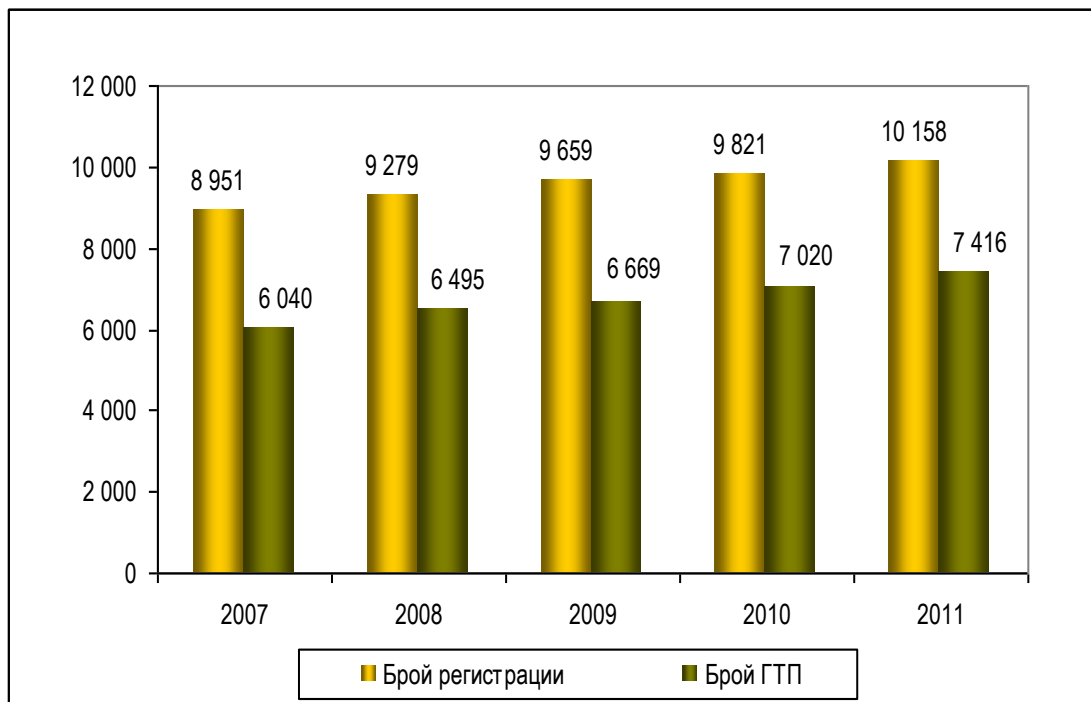
**Фигура V.2. Брой на регистрираните колесни трактори и извършените годишни технически прегледи (ГТП)**



Източник: КТИ

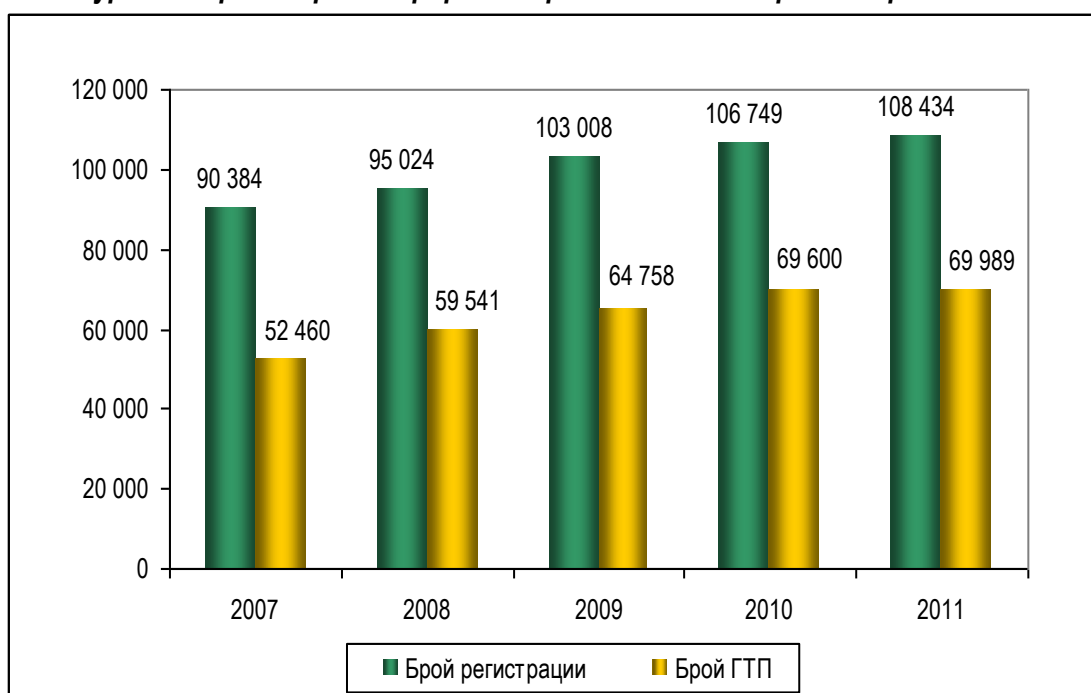
През 2011 г. инспекторите от регионалните служби на КТИ са извършили общо 150 093 броя технически прегледи, от които 42 609 броя годишни технически прегледа на колесни трактори и 7 416 броя на зърнокомбайни. Като цяло, прегледите са повече в сравнение с миналата година - с 4,4% при тракторите, с 5,6% при зърнокомбайните и с 4,1% по отношение на общия брой извършени годишни технически прегледи.

**Фигура V.3. Брой на регистрираните зърнокомбайни и извършените ГТП**



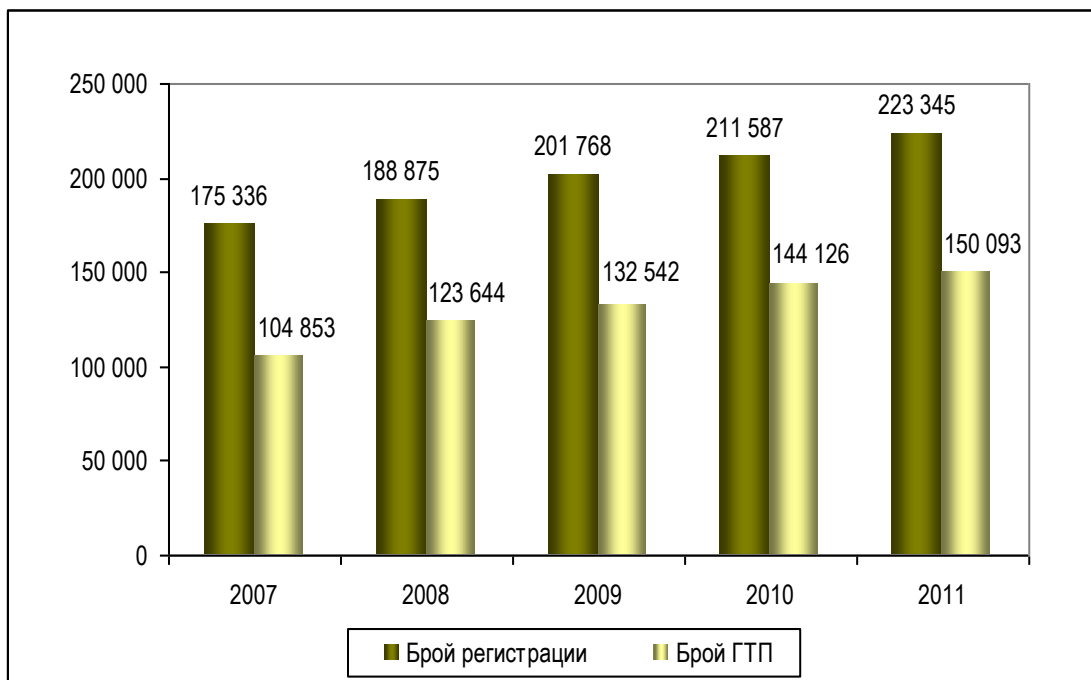
Източник: КТИ

**Фигура V.4. Брой на регистрирания прикачен инвентар и извършените ГТП**



Източник: КТИ

**Фигура V.5. Брой на регистрираната земеделска и горска техника и извършените ГТП**



Източник: КТИ

### **1.5. Придобиване и отнемане на правоспособност за работа с техника и издаване на свидетелства**

Основен фактор, който обуславя безопасната работа със земеделска и горска техника е правоспособността за работа. Понижението на риска от пътнотранспортни произшествия и злополуки със ЗГТ и изпълнението на селскостопанските операции зависят от знанията, уменията и професионалните качества на механизаторите. Тези фактори се обезпечават от КТИ чрез:

- Извършване на контрол върху състоянието на учебната техника и материално-техническата база на учебните форми;
- Участие в изпитни комисии;
- Издаване на свидетелства за правоспособност.

През 2011 г. регионалните служби на КТИ са извършили 31 броя проверки в учебните форми за състоянието на учебната техника и материално-техническата база. Проведени са общо 318 изпита за придобиване на правоспособност за работа със ЗГТ.

През годината са издадени 6176 броя свидетелства за правоспособност за работа със ЗГТ и категория Тпс, от които 4614 категории Твк, ТвкЗ и ТвкМ. През 2011 г. са проведени 346 изпита за придобиване на правоспособност за работа със ЗГТ, в това число – категория Твк – 154 изпита, категория ТвкЗ – 89 изпита, ТвкМ – 17 изпита и Тпс – 86 изпита.

### **1.6. Контрол на пазара и наличие на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип**

Работата на КТИ е свързана със следване на глобалните приоритети в областите опазване на околната среда и гарантиране на здравето на хората чрез използване на безопасна и екологосъобразна техника в аграрния сектор.

През 2011 г. ангажимент на инспекцията бе и изпълнението на процедури, свързани с изключенията по превозни средства произведени като „последни от дадена серия”, изключенията в рамките на Директива 97/68/ЕС за намаляване емисиите от двигатели за извънпътна техника и трактори, свързани със „системата за гъвкав механизъм”, както и поддържане на база данни с издадени от държавите-членки сертификати за одобрение на типа на нови колесни трактори.

През годината са изпълнявани и процедури, свързани с типовото одобрение на техниката съгласно европейското законодателство, прилагане на системата за „гъвкав механизъм“ съгласно разпоредбите на Директива 97/68/ЕС относно емисиите от замърсители от двигатели за извънпътна техника и поддържане на база данни с издадени от държавите-членки сертификати за одобрение на типа на нови колесни трактори, като специално внимание е отделено на изключенията в рамките на Директивата.

По отношение контрола на пазара на нова техника за наличие на валиден сертификат за съответствие с одобрен тип по Директива 2003/37/ЕС и контрола на пазара за наличие на сертификат за типово одобрение по Директива 97/68/ЕО относно емисиите от двигатели за извънпътна техника през 2011 г. са извършени промени.

КТИ извършва постоянен контрол и регистрация на нови колесни трактори чрез регионалните си служби по области. Данните от извършваните ежемесечни проверки по контрола на пазара на проверените нови колесни трактори се изпращат в централно управление за обобщаване и анализ. Анализът включва и проверка на сертификатите в Европейската система за обмен на информацията относно издадени типови одобрения (ETAES).

През 2011 г. са проверени 386 броя нови машини от производители на страните-членки на ЕС и внос от трети страни. В момента на проверката 376 са отговаряли на европейските изисквания за наличие на ЕО сертификат за съответствие с одобрен тип и нанесена маркировка за типово одобрение на двигателя.

По отношение на вноса от трети страни, КТИ и Агенция „Митници“ работят съвместно. През 2011 г. от внесените 456 броя нови колесни трактори предимно от трети страни, регионалните служби на КТИ са проверили 185 броя машини, отговарящи на законовите изисквания.

За целите на регистрацията и контрола на пазара на новата техника е създадена и се поддържа база данни с издадени от страните-членки на ЕС сертификати за одобрение на типа на нови колесни трактори.

Относно контрола на пазара на нови колесни трактори и двигатели с вътрешно горене, монтирани на извънпътна техника, регионалните служби са проверили 72 броя машини в общо 28 фирми по отношение наличието на маркировка за типово одобрение на двигателя и съответствието с изискванията за отделните етапи. Всички проверени извънпътни машини са били с маркировка за типово одобрение съгласно Директива 97/68/ЕО.

## **2. Хидромелиорации**

Държавната политика в областта на хидромелиорациите е насочена към подпомагане на поливното земеделие, опазване на хидромелиоративните обекти - публична държавна собственост, предпазване от заливане на териториите извън населените места, инвестиции в областта на хидромелиорациите и подпомагане процесите на създаване и функциониране на сдруженията за напояване.

### **2.1. Контрол по дейностите, свързани с експлоатацията на хидромелиоративния фонд и с услугата „водоподаване за напояване“**

Съгласно РМС 512/2000 г. за баланса и предназначението на поливните площи на територията на страната, годни за напояване са 541 779 ха.

Със своите регионални подразделения, „Напоителни системи“ ЕАД поддържа и експлоатира държавния хидромелиоративен фонд на страната, който се състои от 236 напоителни системи и напоителни полета, обхващащи 740 600 ха земеделски земи, обслужвани от:

- 168 броя язовири с общ завирен обем 3,1 млрд. м<sup>3</sup>;
- 188 броя помпени станции;

- 2 238 км напорни тръбопроводи;
- 530 км деривационни канали;
- 5 441 км открита канална мрежа, в т.ч. 75% - облицована;
- 9 269 км закрыта тръбна мрежа;
- 420 броя водохващания, от които 243 броя - масивни;
- 612 броя изравнители, от които 503 броя - облицовани.

През поливния сезон на 2011 г. от „Напоителни системи” ЕАД са подадени 311 533 хил. м<sup>3</sup> за напояване на 27 649 ха обработваема земя - първа поливка и 15 054 ха - втора и следваща поливка. Общо поливодекарите са 42 703 ха. Спрямо предходния поливен сезон, подадените водни маси нарастват с 12,7%, а общият размер на поливодекарите – с 33,1%

Площите, заети с ориз през 2011 г. са в размер на 12 203 ха, за които са подадени 288 594 хил. м<sup>3</sup>, при съответно 10 893 ха и 261 408 хил. м<sup>3</sup> през 2010 г.

Със заповед № РД 09-162/17.03.2011 на министъра на земеделието и храните, за поливния сезон на 2011 г. са одобрени цени на услугата „водоподаване за напояване”, както следва (без включен ДДС):

- Гравитачно доставяна вода - 0,230 лева/м<sup>3</sup>  
- в т.ч. за ориз - 0,020 лева/м<sup>3</sup>;
- Помпено I стъпало - 0,410 лева/м<sup>3</sup>  
- в т.ч. за ориз 0,025 лева/м<sup>3</sup>.

През 2011 г. в централния бюджет не са предвидени средства за възстановяване и ремонт на хидромелиоративната инфраструктура за целите на поливното земеделие.

По информация на „Напоителни системи” ЕАД, всички клонове на дружеството са готови за поливен сезон 2012. Извършени са необходимите проверки по съоръженията и са отстранени част от настъпилите проблеми. Въпреки това, недостатъчно осигурените средства за ремонт на каналите и съоръженията несъмнено ще повлияе върху експлоатационните загуби на вода по тях.

## **2.2. Дейности, свързани с експлоатацията и поддържането на язовирите и обектите за предпазване от вредното въздействие на водите**

На основание §4, ал. 2 от Преходните и заключителните разпоредби на Закона за Държавния бюджет на Република България за 2011 г. са отпуснати 4 197 448 лева за осъществяване на превантивна дейност за предпазване от вредното въздействие на водите на предпазните диги на р. Луда Яна, р. Елшишка, р. Струма, р. Места и р. Черни Лом.

През 2011 г. са изпълнени ремонтно-възстановителни работи на 30 броя обекти на стойност 3 446 877 лева, а през първата половина на 2012 г. са завършени 3 броя преходни обекти на стойност 750 570 лева.

С Решения на Междуведомствената комисия за възстановяване и подпомагане към Министерски съвет, за 2012 г. са осигурени средства на обща стойност 7 147 484 лева, както следва:

- 4 041 877 лева за ремонтно възстановителни работи и превантивна дейност по корекции на реките Лесновска, Марица, Съзлийка и др.
- 3 105 607 лева за язовирите Цонево (Георги Трайков) - „Основен ремонт на основния изпускател за мелиоративни нужди”; Малко Шарково - „Укрепване и възстановяване на сухия откос” и Панчарево - „Реконструкция на кулата на основния изпускател”.

Към м. юни 2012 г. са сключени договори за изпълнение и са започнали строително-монтажните работи на 22 броя обекти.

Във връзка с Постановление № 201 от 14.07.2011 г. на Министерския съвет, през 2012 г. започна изпълнение на инженерингов проект за проучване, проектиране и изпълнение на строително-монтажни работи, свързани с предотвратяване от наводняване на околните земеделски земи и на прилежащите съоръжения и насипи на АМ „Тракия“ ЛОТ 4, участък Ямбол - Карнобат на стойност 13 104 000 лева.

Проектът предвижда корекции на р. „Азмак дере“, р. „Мараш“ и р. „Мочурица“ с изграждане на отводнителна помпена станция „Веселиново“.

### **2.3. Контрол по дейностите, свързани с образуването и развитието на сдруженията за напояване**

По данни на „Напоителни системи“ ЕАД, към м. юли 2012 г. сдруженията за напояване, сформирани върху хидромелиоративна инфраструктура, заведена в активите на дружеството, са 27 и са съсредоточени в следните райони:

- Североизточна България - СН „Чайка 99“, СН „Шабла - Тюленово“, СН „Белгун“, СН „Елана“, СН „Лъджа Каварана 2“, СН „Иречек“, СН „Кръстьо Раковски“, СН „Ваклино“;
- Източна България - СН „Камчийска долина“;
- Северна България - СН „Лом - Север“, СН „Силистренски хидромелиоративен пул“, СН „Дунав“, СН „Роса - Карайсен 08“, СН „Герлово“, СН „Коиловци“, СН „Ориент - 2005“, СН „Воден свят - 2“, СН „Света“;
- Южна България - СН „Кортен - изток“, СН „Младово - Нова Загора“, СН „Негованка 98“, СН „Оряховска вода“, СН „Хидро - 1“, СН „Ормана, СН „Могила“;
- Западна България - СН „Санданска Бистрица“.

Активно действащи са почти всички сдружения в Североизточна и Източна България, на територия около 7 хил. ха.

Останалите сдружения развиват по-слаба дейност. С изтекли и неподновени договори за учредено право на безвъзмездно ползване върху хидромелиоративни съоръжения, собственост на „Напоителни системи“ ЕАД са СН „Кортен - изток“, СН „Младово - Нова Загора“, СН „Негованка 98“, СН „Оряховска вода“, СН „Ормана“, СН „Хидро - 1“.

### **3. Растителна защита**

През 2011 г. броят на икономически важните вредители по основните земеделските култури, за които БАБХ извършва системни наблюдения, е оптимизиран на 117 броя неприятели, болести и плевели от 200 броя през 2010 г. На базата на тези наблюдения, продължава издаването на „Бюлетин за поява, разпространение, плътност, развитие, степен на нападение, срокове, начини и средства за борба с вредителите по земеделските култури“. Чрез Бюлетините земеделските производители се информират за нови нормативни документи в областта на растителната защита, продуктите за растителна защита и торове. През 2011 г. Областните дирекции по безопасност на храните са издали по между 6 и 15 бюлетина, в зависимост от икономически важните вредители, които подлежат на постоянно наблюдение и диагностика в областта и от метеорологичните условия през годината. С издадените бюлетини са информирани 696 земеделски производители, областни и общински съвети.

#### **Растителна защита при пшеница и ечемик**

- **Контрол на плевели**

През последните години, в резултат на неправилна агротехника, нарушен сеитбооборот и навлизането на минималните обработки, се създават условия за масово разпространение и силна запасеност на почвата от плевелни семена. Дългогодишната употреба на хормоноподобни

хербициди позволи трайно да се намножат и разпространят резистентни широколистни плевели (видове подрумче и лайка, лепка, великденче, колендро, див мак, къклица, видове теменуга, синя метличина и др.) и житни плевели (полска лисича опашка, див овес, полска овсига, ветрушка и др.). Развиха се и комплексационни процеси от коренищни (балур) и кореново-издънкови (паламида, поветица, горуха, капина и др.) плевели.

През 2011 г. са третирани общо 1 038,36 хил. ха с есенници, в т.ч. 887,12 хил. ха пшеница и 151,24 хил. ха ечемик. На 691,57 хил. ха или 66,6% от общо третираните площи са приложени хербициди срещу широколистни плевели. Плитките обработки преди сеитбата на зимните житни култури и продължителното едностранно използване на противошироколистни хербициди през годините засили проблемите с житните плевели в райони, където те не са представлявали проблем. За преодоляването на тези процеси все повече се използват вегетационни хербициди за едновременен контрол с широколистни и житни плевели. Такива са приложени на 261,1 хил. ха (25,2% от общо третираните площи). През 2011 г. са третирани повече площи с противожитни хербициди в сравнение с предходните две години.

**Таблица V.3. Третирани площи с есенници с хербициди срещу видове плевели, хил. ха**

Година	Общо третирани	В т.ч. срещу широколистни плевели	В т.ч. срещу широколистни и житни плевели	В т.ч. срещу житни плевели
2009	1162,76	882,32	0	83,81
2010	1115,77	905,79	31,3	77,14
2011	1038,36	691,57	261,1	96,17

Източник: БАБХ

- **Контрол на неприятели**

**Обикновена полевка**

При проведените обследвания на посевите с есенници през пролетта на 2011 г. е установено увеличаване на ареала на разпространение на обикновената полевка, в сравнение с есенно-зимния период на 2010 г. Нанесените щети варират в зависимост от плътността на неприятеля, изразяват се в разреждане на посевите около колонии и са от 3 до 10-15%.

През пролетта на 2011 г. от нападнатите общо 77,65 хил. ха с есенници (6,3% от посевната площ), химичен контрол е проведен на 21,68 хил. ха (28% от нападнатите и 1,8% от засетите площи) с разрешените родентициди.

**Таблица V.4. Нападнати и третирани площи с есенници срещу обикновена полевка, хил. ха**

Година	2009	2010	2011
Нападнати площи	170	182,4	77,65
Третирани площи	39	65,8	21,68

Източник: БАБХ

**Растителна защита при лозата**

- **Контрол на плевели**

Площите с новозасадени лозя се поддържат чисти от плевели. В старите лозови масиви заплевеляването е силно. Провеждат се основно механични обработки, поради което разпространението на коренищни и кореново-издънкови плевели нараства.

През 2011 г. са приложени вегетационни хербициди, основно на база глифозат, на 17% от стопанисваните площи.

- **Контрол на неприятели и болести**

#### **Шарен гроздов молец**

През 2011 г. плътност над прага на икономическа вредност в основните лозарски райони е установена само в област Ямбол от гъсеници I-во поколение. За II-ро поколение повредите по ягоридата са от 0 до 5%, а за III-то поколение достигат от 1 до 6% повредени грозда. Тенденцията е към намаляване на плътността и леко свиване на ареала на разпространение.

Третираны са 16,2 хил. ха или 22,8% от общата площ на плододаващите лозя.

#### **Лозови акари**

Променливото време с чести превалявания и по-ниски температури през месеците април и май на 2011 г. забави активизирането на зимуващите женски на тетраниховите акари и миграцията им по развиващите се пъпки и листа. В началото на лятото степента на нападение бе под прага на икономическа вредност от 1 до 3 броя подвижни форми на лист в областите Бургас, Сливен и Стара Загора. Високите температури и сухото време през втората половина на лятото са причина за повишаване на плътността (5-8 броя подвижни форми на лист) и разширяване ареала на разпространение на жълтия лозов акар спрямо 2010 г.

Площите, третирани срещу лозови акари през годината, са 4,7 хил. ха или 6,62 % от стопанисваните лозя.

#### **Мана по лозата**

Условия за покълване на зимните ооспори на патогена създадоха основно падналите валежи през първата половина на м. май 2011 г. Повишаването на температурите и обилните валежи през първата половина на м. юни създадоха благоприятни условия за развитие на мана по лозата. В основните лозарски райони са регистрирани от 4 до 9 инкубационни периода на болестта.

Последвалите през м. юли и август високи температури и ниска атмосферна влажност ограничиха развитието на болестта, с изключение на местата с локални превалявания.

През 2011 г. са проведени от 2 до 8 броя третираня на 68,65 хил.ха.

#### **Брашнеста мана (Оидиум)**

В началото на м. юни 2011 г. на единични лози в отделни насаждения е констатиран брашнест налеп по листата, ресата и ягоридата в различни региони на страната. В края на същия месец и началото на м. юли метеорологичните условия благоприятстваха развитието на патогена. През м. август 2011 г. метеорологичните условия ограничиха развитието и разпространението на оидиума.

Отчетеното нападение е от слаба до средна степен, по-висока е степента на нападение в масиви с чувствителни сортове. Площите, третирани срещу оидиум през годината са 68,65 хил. ха при проведени от 2 до 8 броя третираня.

#### **Сиво гниене (ботритис)**

В края на м. юни 2011 г. на отделни масиви в област Плевен е регистрирано нападение до 1% на зърната, което е умерен риск за инфекция. Сухото и топло време през месеците юли, август и септември ограничи проявлението на болестта.

Отчетено е нападение до 10-12%. В повече от лозовите масиви пръсканията се извършват с фунгициди за едновременна борба с основните заболявания по лозата.

Площите, третирани срещу сиво гниене, са 23,36 хил. ха, като са проведени от 1 до 4 броя третираня.



## **Екскориоза по лозата**

Болестта се наблюдава предимно в старите масиви. Валежите през м. юни 2011 г. доведоха до проява на болестта и разпространение в районите на Бургас, Враца, Велико Търново, Видин, Плевен, Пловдив, Пазарджик, Сливен и Ямбол. Подценяването на самостоятелните ранни третирания води до натрупване на инфекциозен фонд. Химичният контрол започва с пръсканията срещу оидиума и маната и не е съобразен с епидемиологията на патогена. Тенденцията през последните години за намаляване ареала на разпространение на екскориозата се дължи на изкореняване на старите масиви, в които болестта беше силно разпространена.

През 2011 г. третирани срещу екскориоза по лозата са 2,98 хил. ха.

## **Бактериен рак**

Тази болест основно се открива в старите лозови насаждения. През последните 1-2 години тя е проблем за новосъздадените лозя в област Благоевград и ареала ѝ на разпространение се увеличава.

- **Многоядни неприятели**

### **Марокански скакалец**

При направени маршрутни обследвания през м. април 2011 г. в необработваеми площи на община Петрич е констатирано намножаване на популацията от марокански скакалец. Поради недостиг на финансови средства е забавено извеждането на химичния контрол в оптимални срокове. Закъснението даде възможност за дифузно разселване на неприятеля в съседни пустеещи площи. Третирани с наземна техника е извършено на 120 ха, като отчетеният ефект на 14-ия ден е 90% смъртност.

В по-голяма част от област Кърджали, вредителят е установен в ливади и пасища без засягане на земеделски култури. Химичен контрол е проведен само в общините Кърджали и Ардино върху площ от 14 ха.

Към средата на м. юни 2011 г. в землища на общините Маджарово и Ивайловград, област Хасково, е установено увеличаване плътността на мароканския скакалец. Непосредствената близост на огнищата от ларви до населените места и неефективността на локалните мерки за контрол, наложи авиационно третиране, което продължи и след окриляне на неприятеля. Третирани са 800 ха.

В нападнатите области са третирани общо 934 ха нападнати площи от марокански скакалци.

### **3.1. Фитосанитарен контрол**

Приоритетните дейности на фитосанитарния контрол и през 2011 г. са:

- Ефективен контрол при внос на растения и растителни продукти от трети страни на територията на страната и ЕС като външна граница на Съюза;
- Контрол при производството за своевременно установяване и предотвратяване на разпространението на карантинни вредители по растенията и растителните продукти;
- Разработване, актуализиране и провеждане на фитосанитарни мониторингови програми, съобразени с изискванията на ЕС и прилагане на Решенията на ЕК за предприемане на спешни мерки за някои вредители;
- Осигуряване износ на растения и растителни продукти, съгласно фитосанитарните изисквания на страната вносител;
- Развитие на лабораторно-диагностичната мрежа в страната;

#### **3.1.1. Граничен фитосанитарен (карантинен) контрол при внос на растения и растителни продукти**

На граничните инспекционни фитосанитарни пунктове на граничните контролно-пропускателни пунктове се осъществява фитосанитарен контрол на всички стоки от растителен произход, внос от трети страни. След извършване на контрола, те се допускат за свободно движение на цялата територия на ЕС.

През 2011 г. е извършен фитосанитарен контрол, включващ документална, идентификационна и растително-здравна проверка на общо 22 504 броя партиди внос от трети страни и документален контрол на 8 000 броя транзитно преминали партиди. От ГКПП са изпратени 365 броя проби за лабораторен анализ в Централната лаборатория по карантина на растенията и са извършени 1 147 анализа. В 2 случая е установена зараза от карантинни вредители и веднага са предприети мерки за нейното ликвидиране. В 81 случая е предотвратен вносът на забранени съгласно нормативната уредба стоки, а в 158 случая е извършена конфискация и унищожаване на партиди, неотговарящи на фитосанитарните изисквания за внос. През 2011 г. е установена липса на задължителна маркировка на дървения опаковъчен материал в 34 партиди. В резултат на осъществения контрол чрез системата ЕВРОФИТ към ЕК са изпратени 121 броя официални нотификации.

### 3.1.2. Контрол при износ и реекспорт на растения и растителни продукти

През 2011 г. са издадени общо 28 143 броя фитосанитарни сертификати за износ и 8 567 броя за реекспорт. Инспекция за съответствие с фитосанитарните изисквания на страната вносител е извършена на общо 32 176 броя пратки от растения и растителни продукти за износ.

Тенденцията е към леко увеличаване на износа на стоки от растителен произход, като на първо място е износът на дървен материал, следван от този на зърно (пшеница и слънчоглед) и кориандър.

### 3.1.3. Контрол при производството на растения и растителни продукти

През 2011 г. е осъществен контрол на 2 582 броя регистрирани производители, складове и тържища. Извършени са 5 613 броя инспекции при производството на растения и растителна продукция. Издадени са 2 788 броя фитосанитарни растителни паспорти на стоки от местно производство. Контролните прегледи на посеви и насаждения, създадени с вносен материал са на площ 85 989 дка, а на тези с материал от ЕС – 95 385 дка.

Проведените мероприятия за ликвидиране на огнища с установена зараза от карантинни вредители са на обща площ 1 357 дка, при общо 109 броя огнища (10 броя при картофи, 7 броя при лози, 84 броя при овощни култури, 8 броя огнища при зеленчукови култури).

Таблица V.5. Фитосанитарен контрол на регистрирани производители за периода 2009 - 2011 г.

Година	Регистрирани производители	Документирани проверки	Проби анализирани в РСРЗ	Проби анализирани в ЦЛКР
2009	2 307	4 554	2 704	6 179
2010	2 356	4 626	2 347	4 896
2011	2 582	5 613	4 096	3 694

Източник: БАБХ

Неразделна част от контрола на производството е разработването и провеждането на фитосанитарни мониторингови програми при различни растителни видове за своевременно установяване и предотвратяване разпространението на карантинни вредители на територията на страната и ЕС. Тези програми създават възможност да се осигури безпрепятствено движение на контролираните растения и растителни продукти на територията на ЕС чрез фитосанитарни растителни паспорти и етикети или безпроблемен износ за трети страни, спазвайки всички техни фитосанитарни изисквания.

### **3.1.4. Изпитване, регистрация и контрол на продукти за растителна защита**

Основна цел на регистрацията на продукти за растителна защита е предлаганите продукти да съдържат активни вещества, включени в списъка на разрешените за ЕС или нотифицирани за включване в този списък.

В Плана за биологично изпитване през 2011 г. са включени общо 126 броя продукти, в т.ч. 62 броя фунгициди, 28 броя инсектициди, 32 броя хербициди и 4 броя растежни регулатори. По-голяма част от продуктите са заявени и изпитани за повече от една употреба.

През 2011 г. са подадени: 40 броя заявления за разрешаване пускането на пазара на ПРЗ, 34 броя заявления за подновяване на ПРЗ; 28 броя заявления за разрешаване по взаимно признаване.

Разрешени са: ПРЗ - 14 броя; продукти с подновено разрешаване - 1 брой; продукти по взаимно признаване – 2 броя; продукти за растителна защита за допълнителна употреба – 3 броя; за ограничена и контролирана употреба – 6 броя; продукти за паралелна търговия – 8 броя; продукти за минимални употреби – 11 броя С прекратен срок на употреба са 24 броя ПРЗ.

Издадени са 59 броя удостоверения за разрешаване на ПРЗ за предлагане на пазара и употреба на територията на страната.

Контролът на продуктите за растителна защита цели да се гарантира предлагане на пазара, съхраняване, преупаковане и употреба в земеделието само на разрешени, годни за употреба, ефикасни, максимално безопасни за здравето на хората и животните, щадящи околната среда ПРЗ, които са с етикети на български език, в оригинални запечатани опаковки на производителя или преупаковани от лице, което притежава разрешение за това.

През 2011 г. той се извърши съгласно годишния Национален план за контрол на пазара и годишния Национален план за контрол на употребата на продукти за растителна защита и Националната програма за инспекции.

През годината са издадени общо 138 броя разрешения, в т.ч. 41 броя за търговия с ПРЗ на едро, 86 броя за търговия на дребно в селскостопански аптеки, 10 броя за извършване на фумигация и 1 брой за преупаковане на тези продукти. Направена е промяна в разрешението на 85 броя фирми, притежаващи разрешение за съответната дейност, въз основа на подадено от тях заявление за промяна в обстоятелствата, а допълнително са включени 25 броя нови обекта (селскостопански аптеки и складове).

На територията на страната са регистрирани общо 1 197 обекта, в т. ч. 859 броя за търговия на дребно с ПРЗ (селскостопански аптеки), 325 склада за съхранение и търговия на едро с ПРЗ (собствени складове и клетки под наем) и 13 цеха за преупаковане на ПРЗ. Производители на ПРЗ в България са 4 фирми.

През 2011 г. са извършени общо 1 790 броя инспекции, от които 1 160 броя в селскостопански аптеки, 432 броя в складове на едро, 17 броя в цехове за преупаковане и 181 броя на нерегламентирани обекти (общински пазари, магазини и др.). Съставени са 1 745 констативни протокола, направени са 430 предписания с корективни мерки за отстраняване на несъответствията, взети са 205 проби от ПРЗ за съответствие от 76 вида ПРЗ. Съставени са 61 акта за административно нарушение, съгласно разпоредбите на Закона за защита на растенията.

По отношение на контрола върху състава на ПРЗ (установяване на съответствие с показателите, одобрени при разрешаването на продукта) през 2011 г. са извършени инспекции на селскостопански аптеки, складове и цехове като са взети общо 206 броя проби за съответствие от 77 вида ПРЗ. За всички констатирани нарушения са направени констативни протоколи с предписания за отстраняването им или са съставени актове за административно нарушение.

### **Резултати от контролната дейност върху употребата на ПРЗ**

Контролът върху употребата на ПРЗ от земеделските производители е насочен към удостоверяване правилната употреба на ПРЗ при производството на растения и растителни продукти, спазвайки изискванията на Добрата растителнозащитна практика, като се съчетават методите на прогнозата с принципите за устойчива употреба на ПРЗ.

През 2011 г. са извършени общо 3 943 броя инспекции на употребата на ПРЗ, в т.ч. 3 798 броя на земеделски производители, 30 броя при авиационно третиране, 78 броя при извършване на фумигация и 37 броя при обеззаразяване на семена.

При извършения контрол през 2011 г. са обхванати 5% от регистрираните земеделски производители.

За констатираните несъответствия са направени 1 069 броя предписания със срок за отстраняването им, описани в констативни протоколи. Съставени са 11 броя акта за установяване на административно нарушение, съгласно разпоредбите на Закона за защита на растенията, както и на Закона за пчеларството.

През 2011 г. са получени общо 2 513 броя уведомителни писма съгласно Наредба № 15 за мерките за опазване на пчелите и пчелните семейства и 35 броя жалби за подмор на пчели, в резултат на което инспекторите са взели 8 броя растителни проби (в т.ч. 5 броя от пшеница и 3 броя от рапица) и са съставили 4 броя акта за нарушение на Закона за пчеларството.

### **Растителни проби**

При инспекциите на земеделските производители са взети общо 251 броя растителни проби, в т.ч. 49 броя листни проби за идентификация на използваните ПРЗ, 71 броя растителни проби по Мониторингова програма за остатъци от пестициди в растения предназначени за храна и 52 броя растителни проби по Мониторингова програма за пестицидни остатъци в растения предназначени за фураж, както и 79 броя листни и растителни проби, които са взети във връзка с писма и разпореждане от БАБХ, както и при участие в комисии по сигнали и жалби от граждани, за установяване на щети от хербициден ефект или подмор на пчели.

Само в 4 броя от всички анализирани проби е доказано наличие на остатъци от пестициди, но без да са превишени максимално допустимите количества. За доказаните несъответствия на земеделските производители са направени предписания за правилна употреба на разрешените ПРЗ и стриктно спазване на регистрираните дози и карантинните срокове на продуктите. Пробите, взети по програмата за мониторинг на пестицидни остатъци при първично производство на фуражи, са анализирани в Националния диагностичен научноизследователски ветеринарномедицински институт към БАБХ - качествен метод в обхват на акредитация за фосфороорганични и карбаматни съединения, като в нито една от анализирани проби не е доказано наличието им.

През 2011 г., от общо 46 169 броя регистрирани земеделски производители на растениевъдна продукция, са проверени записите „Дневник за проведените химически обработки и употребени торове, подобрители на почвата и биологично активни вещества” на 4 505 броя земеделски производители.

През годината са извършени общо 704 проверки относно спазване на Правилата за добра земеделска практика и минималните изисквания по отношение на минералните торове и продуктите за растителна защита съгласно Наредба № 11 за условията и реда за прилагане на мярка 214 „Агроекологични плащания” от ПРСР за периода 2007 - 2013 г. Направени са 704 броя констативни протокола. Установени са 164 броя несъответствия при изпълнението на Правилата и са направени съответно 161 броя предписания за отстраняване на нарушенията. Повторни инспекции за отстраняване на пропуските са направени само на 15 земеделски стопани. Тези повторни проверки са недостатъчни, тъй като не дават пълна информация за отстраняване на несъответствията.

Основните пропуски, които се допускат от земеделските производители при спазване на правилата се отнасят до: неправилно съхранение на оборския тор, неспазване изискванията за

торене на наклонени терени, неизграждане на силажна яма, липсва на складове за съхранение на ПРЗ и др.

### **Контрол върху генетично модифицирани земеделски култури**

В изпълнение на Плана за оценка на риска при регламентирано и нерегламентирано отглеждане на генетично модифицирани висши растения в Р България, през 2011 г. са взети и анализирани общо 20 броя растителни проби. Резултатите за всички анализирани проби от култури (маслодайна рапица, слънчоглед и царевица) са отрицателни за наличие на ГМО. При контролната дейност не са идентифицирани продукти за растителна защита и торове, произведени от или съдържащи ГМО.

## **4. Торове**

### **4.1. Регистрация на торове**

През 2011 г. са регистрирани общо 13 нови продукта - органични, органо-минерални, минерални еднокомпонентни и сложни торове и почвени подобрители, в това число 9 броя като отделни продукти и 4 броя под формата на група продукти от няколко разновидности, имащи еднакъв произход и технология на производство, но различни по съотношение на хранителните елементи.

### **4.2. Контрол на торове при предлагането им на пазара**

При осъществяване на контролната дейност върху торовете през 2011 г. са проверени 409 броя търговски обекти и складове за съхранение. Констатирани са 56 несъответствия, за които са издадени 38 предписания. Съставен е 1 акт за установено административно нарушение. При контрола на торовете за съответствие с показателите, обявени от производителя, са взети 179 броя проби за съответствие, изпратени за анализ в ЦЛХИК. В 22% от пробите е налице несъответствие с анализирани показатели. За всички случаи на несъответствие са предприети мерки съгласно изискванията на Закона за защита на растенията.

### **4.3. Употреба на торове**

По данни на ОДБХ, през 2011 г. в страната са употребени: азотни торове – 192 357 тона (изразени като азот); фосфорни торове – 29 550 тона (изразени в  $P_2O_5$ ) и калиеви торове – 14 351 тона ( $K_2O$ ). Наблюдава се намаляване на количеството на използваните торове спрямо предходната година.

**Таблица V.6. Употребени количества минерални торове – тона активно вещество**

Година	Всичко NPK	Азот	$P_2O_5$	$K_2O$
2009	220 037	177 553	30 661	11 823
2010	258 916	199 083	39 034	20 799
2011	236 258	192 357	29 550	14 351

*Източник: БАБХ*

През 2011 г. наторени с азотни торове са 20 376 хил. декара, като средно на декар наторена площ се падат по 9,4 кг азот. Площите, наторени с фосфорни торове са 4 237 хил. декара, при средно по 7 кг  $P_2O_5$  на декар, а с калиеви торове – 2 529 хил. декара, при средно по 5,7 кг  $K_2O$  на декар. През 2011 г. се наблюдава леко увеличение на наторените площи спрямо 2010 г., но при по-малко средно употребено количество тор на декар. Във все повече области на страната се използват разнообразни комбинирани торове.

**Таблица V.7. Наторени площи с азотни, фосфорни и калиеви торове**

Година	Наторени площи с N (хил. дка)	Наторени площи с P205 (хил. дка)	Наторени площи с K2O (хил. дка)
2009	21 905	3 184	1 249
2010	19 578	3 275	2 359
2011	20 376	4 237	2 529

Източник: БАБХ

### Употреба на утайки в земеделието

През 2011 г. са издадени 17 броя разрешения за употреба на утайки в земеделието на полета с обща площ от 364,16 ха. Общото количество третирана утайка, разрешена за използване, е 10 600 тона (изразена като сухо вещество), при отглеждане на културите слънчоглед и царевица.

### 5. Сортоизпитване, апробация и семеконтрол

Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол е официален изпитващ орган за сортовете културни растения и контролен орган към Министерство на земеделието и храните при производството и търговията с посевен и посадъчен материал.

Агенцията осъществява своите функции в изпълнение разпоредбите на Закона за закрила на новите сортове растения и породи животни, като официален орган, осъществяващ експертиза по същество за правна закрила на новите сортове растения, в съответствие с разпоредбите на Закона за посевния и посадъчен материал и Закона за генетично модифицирани организми, като държавен контролен орган.

През 2011 г. са актуализирани подзаконовни нормативни актове за семена и посадъчен материал, транспониращи Директиви за изменения и допълнения на основни Директиви на ЕС. Подготвени и публикувани са наредби за изменение и допълнение на действащи наредби, разработени са редица специализирани вътрешни нормативни документи, като методики за изпитване за различимост, хомогенност и стабилност съобразно Техническите протоколи на CPVO, методики за изпитване за биологични и стопански качества, критерии за оценка и методики за комплексна оценка при изпитването за БСК, методика за определяне на влага.

Дейността на Агенцията през годината е насочена към оптимизиране на системата и критериите на държавното сортоизпитване и нейната организация с цел успешно приобщаване към Европейските структури в законодателен, административно управленски и организационно методичен план.

Продължава работата във връзка с акредитация на ИАСАС като изпитващ офис на CPVO, което ще позволи признаване изпитванията на новите сортове, извършвани от Агенцията за защита правата на селекционера за целия ЕС.

През 2011 г. са заявени 194 сорта, линии и/или хибриди за официално сортоизпитване с цел признаване и вписване в Официалната сортова листа на Р България, Общите каталози на ЕС и получаване на правна закрила.

**Таблица V.8. Брой на заявените за вписване сортове в Официалната сортова листа по години**

Година	Българска селекция - новозаявени	Чужда селекция - новозаявени
2009	159	171
2010	107	114
2011	90	104

Източник: ИАСАС

През 2011 г. се наблюдава спад в общия брой заявени за официално сортоизпитване сортове, което се обяснява със свободното движение на семена в ЕС и отпадането на необходимостта за задължителното вписване на сортовете в Официалната сортова листа на страната.

В сравнение с предходни години се очертава тенденция на намаляване броя на заявените за сортоизпитване за БСК сортове с цел вписване в Списък "А" на Официалната сортова листа на страната, за сметка на увеличаване броя на сортовете в предварително изпитване, микро и макро парцелни опити, опити с различни гъстоти и с вегетативно третиране с хербициди, съгласно методиките за БСК.

От общия брой на заявените по сключени договори за официално сортоизпитване сортове, 1 980 броя са чужда селекция (96,87%) и 64 броя - българска селекция (3,13%). Съпоставено с 2010 г., тенденцията през 2011 г. е за увеличение на сортовете чужда селекция (със 17,5%) за сметка на намаления брой изпитани сортове българска селекция.

През 2011 г. са признати 228 сорта, от които 82 с одобрени различимост, хомогенност и стабилност и биологични и стопански качества за списък А на Официалната сортова листа на страната, 56 - за списък Б на Официалната сортова листа.

**Таблица V.9. Признати сортове за периода 2009 – 2011 г. (брой)**

Година	Списък А	Списък Б	Само различимост, хомогенност и стабилност	Общ брой
2009	81	36	128	245
2010	77	55	119	251
2011	82	56	84	222

*Източник:* ИАСАС

В сравнение с предходните години, през 2011 г. се наблюдава запазване броя на признатите сортове за списък А и повишаване на броя на признатите сортове за списък Б на Официалната сортова листа на Р България. Тенденцията е към нарастване на броя на признатите сортове за вписване в Официалната сортова листа на страната и в Общите каталози на ЕС за земеделски и зеленчукови видове, дължащо се на по-големия брой заявки за официално сортоизпитване.

През м. януари 2011 г. е публикувана Официалната сортова листа на Р България за сортовете от полски, зеленчукови, овощни култури, тютюн и лози, от които може да се произвежда и търгува посевен и посадъчен материал на територията на страната.

**Таблица V.10. Брой на заявените за вписване сортове в Официалната сортова листа**

Култури	2009 г.	2010 г.	2011 г.
Полски култури	397	558	471
Зеленчукови култури	135	174	136
Овощни култури и лози	300	286	117
Тютюн	60	53	33

*Източник:* ИАСАС

По отношение на полските култури се наблюдава намаляване на броя вписани сортове, тъй като на територията на страната могат да се търгуват свободно и сортове от вписани в Европейския каталог на ЕС. От общо 471 сорта полски култури, 139 сорта са защитени със сертификат за правна закрила в Патентно ведомство.

При зеленчуковите култури продължава тенденцията за намаляване на броя на заявените за вписване сортове, поради отпадане изискването за изпитване за БСК на тези

култури, съгласно европейското законодателство. Всички сортове, публикувани в Общия каталог на ЕС за сортовете от зеленчукови видове, могат да се произвеждат и търгуват на територията на страната. От общо 136 вписани сортове, 21 броя притежават сертификат за правна закрила.

При овощните култури намалението на броя сортове се дължи на правото на производителите и търговците на овощен посадъчен материал да използват т. нар. „списък на производителя или търговеца на семена и посадъчен материал“ съгласно чл. 13, ал. 4 от ЗППМ и Наредба № 97/18.08.2006 г. за търговия на овощен посадъчен материал и овощни растения, предназначени за производство на плодове на пазара на ЕС.

От общо вписани 33 сорта тютюн, 30 броя притежават сертификат за правна закрила. От общия брой, 30 сорта са българска селекция.

През 2011 г. са създадени условия за използване на качествени семена за производство на земеделска продукция.

Агенцията участва при подготовката и реализацията на схема на държавна помощ, предоставяна чрез Държавен фонд „Земеделие“, за насърчаване производството и използването на висококачествени семена. Целта на помощта е увеличаване на производството и използването на сертифицирани (качествени) семена за зърнени, фуражни, маслодайни култури, картофи и тютюн чрез предоставяне на субсидирани услуги от ИАСАС на малки и средни предприятия в растениевъдството - земеделски производители, регистрирани по реда на Наредба № 3 от 1999 г.

В изпълнение на договора за предоставяне на държавна помощ за насърчаване производството и използването на висококачествени семена за 2011 г. ИАСАС извършва услуги на земеделските производители, свързани с полска инспекция на семепроизводни посеви, издаване на етикети, вземане на проби от партиди семена, предназначени за сертифициране, лабораторен анализ на проби семена по групи култури, извършване на последващ контрол на партиди семена.

Чрез прилагане на схемата земеделските производители са облекчени по отношение на разходи за извършването от Агенцията услуги, свързани със сертификацията на семена.

През 2011 г. са инспектирани 42 388 хектара семепроизводствени посеви – със 7% по-малко в сравнение с предходната година, от които:

- одобрени са 41 533 ха (98%);
- декласирани са 197 ха (0,5%);
- бракувани са 6 57 ха (1,5%).

Около 93,6% от инспектираните посеви полски култури са от групата на зърнените култури – 39 648 ха, а останалите са фуражни култури – 923 ха (2,2%), маслодайни и влакнодайни – 1 337 ха (3,2%) и картофи – 455 ха (1,0%).

През 2011 г. дейността на Агенцията е насочена и към усъвършенстване и разширяване обхвата на контрола при движение на семената между производители, търговци и потребители, сертификация и контрол на посевния и посадъчен материал, лабораторно тестване на партиди семена за сертификация с цел осигуряване на качествени сертифицирани семена за земеделските производители. Отговорено е на общественото очакване за завишен контрол на предлаганите на пазара семена. Издадени са над 3000 броя констативни протоколи от извършени проверки.

Поради ограничен финансов ресурс, през годината не са извършени всички предвидени лабораторни анализи за генно модифицирани организми.



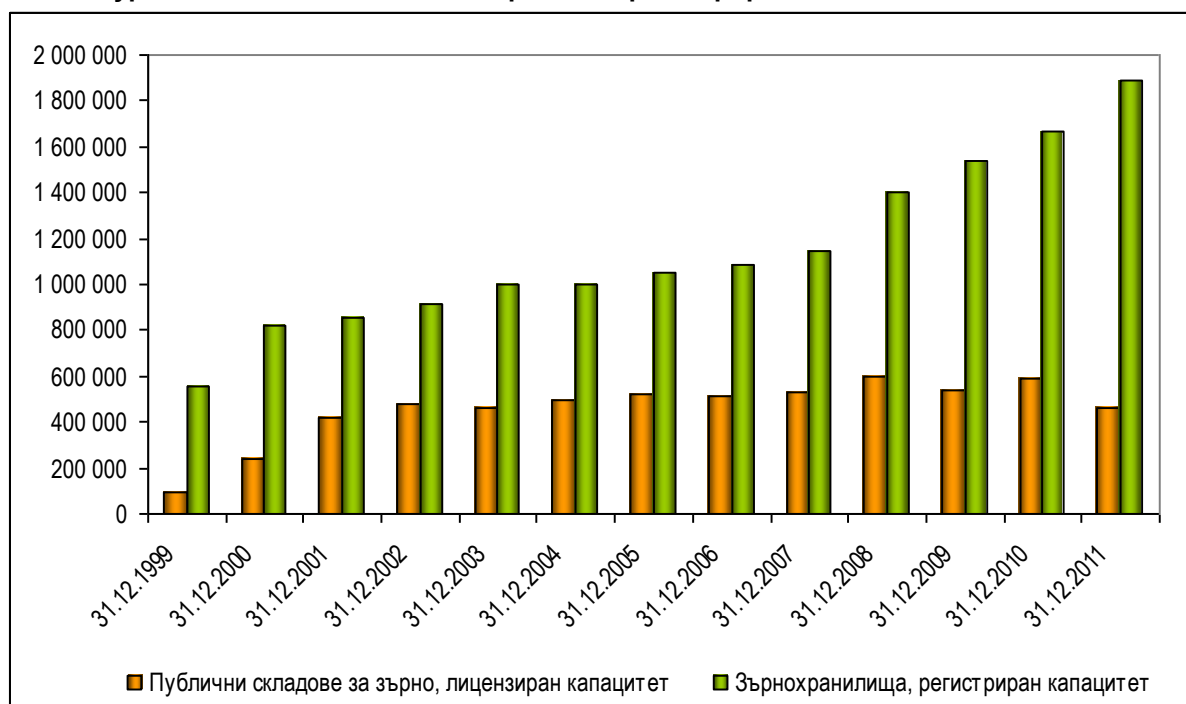
## 6. Контрол на зърно и зърнени продукти

### 6.1. Лицензиране и контрол на публичните складове, зърнохранилища и други обекти за съхранение

По данни на Националната служба по зърното, към 31.12.2011 г. лицензираните, регистрираните и декларираните други обекти за съхранение на зърно в страната са, както следва:

- Публични складове за зърно - 44 броя с общ капацитет 457 880 тона;
- Зърнохранилища - 189 броя с общ капацитет 1 887 965 тона;
- Други обекти за съхранение - 2 457 броя с обща обявена вместимост 7 923 779 тона.

**Фигура V.6. Капацитет на лицензираните и регистрираните обекти по години, тона**



Източник: НСЗ

Публичните складове са с 4 броя по-малко в сравнение с края на 2010 г., а лицензираният им общ капацитет намалява със 135 хил. тона. През 2011 г. са прекратени 9 броя и са новоиздадени 4 броя лицензии на публични складове за зърно.

Близо 88% от публичните складове за зърно, съставляващи над 93% от общия лицензиран капацитет, са разположени в Северна България, а само 6,4% са в южната част на страната.

Общото количество зърно, преминало през складов запис за периода от 1 юли до 31 декември 2011 г. е 120 125 тона, при 179 996 тона за същия период на предходната година.

През 2011 г. продължава тенденцията от последните няколко години на увеличение на регистрираните зърнохранилища. В сравнение с предходната година техният брой нараства с 11, а регистрираният им капацитет - с 224 095 тона. Около 77,3% от зърнохранилищата в страната са разположени в Северна България.

В Северна България се намират и около 72% от обявените други обекти за съхранение на зърно, с над 74% от общата вместимост.

През 2011 г. са извършени 3 082 броя периодични проверки на лицензираните, регистрираните и другите обекти за съхранение на зърно в страната, от които 729 броя са съвместно с НАП, Икономическа полиция и Българска агенция по безопасност на храните.

По време на реализираните проверки са проверени 2 908 440 тона зърно и зърнени продукти (при 2 106 935 т. за 2010 г.). През 2011 г. експертите на НСЗ са съставили 164 броя актове за установяване на административно нарушение (при 136 броя за 2010 г.) и 150 броя констативни протоколи (при 185 броя за 2010 г.), като са издадени 159 броя наказателни постановления (при 119 броя за 2010 г.).

Към 31.12.2011 г. броят на действащите търговци на зърно в страната възлиза на 2 344 броя, като новорегистрирани са 52, а пререгистрирани - 100. Заличени от регистъра са 374 броя търговци, в т.ч.: 22 броя по постъпило искане от фирмата, 23 броя за констатирано нарушение по Закона за съхранение и търговия със зърно и 329 броя поради неподновяване на регистрацията в законоустановения срок. За коректно извършване на търговските сделки са проверени 326 търговци на зърно.

През 2011 г. проверени за съответствие са 1 952 772 тона зърно и зърнени продукти, за което са издадени 3 838 броя сертификати и удостоверения за съответствие при внос, износ и вътрешнообщностни доставки.

Извършени са 365 проверки на зърнопреработвателни предприятия, при което е осъществен контрол на 223 875 тона зърнени продукти - с 28,9% повече в сравнение с 2010 г.

Във връзка с декларираните количества произведено, продадено и налично зърно, през годината са проверени 618 броя регистрирани земеделски производители.

## **6.2. Окачествяване на реколта `2011 година:**

### **Окачествяване на пшеница от реколта `2011**

В периода на жътвената кампания са взети 1 661 броя проби от 1 774 630 тона пшеница от зърнопроизводителните райони на страната (27 области), които съставляват 39,8% извадка по отношение на предварителните данни за реколтираното количество.

Крайните резултати от окачествяването на пшеница реколта 2011 година, извършено от НСЗ показват следното разпределение на пшеницата по групи:

- Първа група – 1,7%;
- Втора група – 9,6%;
- Втора Б група – 43,6%;
- Трета група – 45,1%.

Делът на пшеницата с много високи хлебопекарни качества нараства до 54,9%, при 23,8% за реколта `2010.

Резултатите от анализирани партиди с пшеницата от реколта `2011 показват едно много добро качество на зърното по технологични показатели - най-добро в сравнение с предходните седем реколтни години. Процентът на реколтираната пшеница с високи хлебопекарни качества доближава 66,5%, което от една страна напълно задоволява нуждите на зърнопреработвателна индустрия от качествена суровина, а от друга потребностите на страната от различни видове брашна, необходими за производството на качествени хлебни и сладкарски изделия, включително и на такива по утвърдения стандарт.

### **Окачествяване на ечемик реколта `2011**

През 2011 г. за първи път е извършено представително окачествяване на реколтата от ечемик от НСЗ.

Окачествяването е извършено въз основа на 405 броя взети за анализ средни проби от 246 190 тона партиди от ечемик в 21 зърнопроизводителни области в страната, които представляват 34,9% от произведения ечемик от реколта `2011.

Получените крайни резултати отнесени към реколтираното производство показват, че 61,8% от ечемика от реколта `2011 е пивоварен, а 38,2% - фуражен.

Средните стойности на основните качествени показатели на ечемика от реколта `2011 са:

- съдържание на протеин:  $11,5 \pm 1,4$  %;
- хектолитрова маса:  $64,8 \pm 3,7$  кг/хл;
- изравненост на партидите:  $76,7 \pm 17,7$  %;
- съдържание на влага:  $11,7 \pm 1,0$  %;
- културни (зърнени) примеси:  $1,9 \pm 2,7$  %;
- чужди примеси:  $0,9 \pm 0,9$  %.

#### **Окачествяване на царевица реколта `2011**

По време на окачествяването са взети 527 броя средни проби за анализ от 22 зърнопроизводителни области в страната, които са в размер на 733 650 тона от партиди с царевица. Ветите за анализ от НСЗ средни проби представляват 33,2% спрямо произведената царевица от реколта `2011.

Данните от анализираниите средни проби показват, че добитата царевица от реколта 2011 година има сравнително добри стойности по трите основни качествени показателя - влага, нишесте и примеси.

Средните стойности на основните качествени показатели на царевицата от реколта `2011 са:

- влага:  $13,1 \% \pm 1,4 \%$ , при  $14,3 \% \pm 1,1 \%$  за 2010 рек. год.;
- културни примеси:  $3,5 \% \pm 1,9 \%$ , при  $3,6 \% \pm 2,5 \%$  за 2010 рек. год.;
- чужди примеси:  $1,0 \% \pm 0,7 \%$ , при  $0,9 \% \pm 0,7 \%$  за 2010 рек. год.;
- съдържание на нишесте:  $72,5 \% \pm 0,8 \%$ .

Прегледът по години показва, че царевицата, отговаряща на стандарта от реколта `2011 е най-добрата в сравнение с предходните четири години.

#### **Окачествяване на слънчоглед реколта `2011**

През 2011 г. за първи път е извършено представително окачествяване на реколтата от слънчоглед.

Взети са 678 броя средни проби за анализ от 24 зърнопроизводителни области в страната, които са в размер на 520 620 тона от партиди със слънчоглед. Взетите за анализ средни проби представляват 36,2% от произведения през 2011 г. слънчоглед.

Данните от анализа показват, че добитият от реколта `2011 слънчоглед има сравнително добри стойности по трите основни качествени показателя - влага, масленост и примеси, като 33,5% от анализираниите проби отговарят на условията на стандарта за качество на слънчогледовото семе. Имайки предвид, че при отклонение от базисните норми при примесите задължително се извършва рефакция, а при влагата съответно и бонификация, то получените резултати показват, че 48,9% от анализираниите партиди отговарят на изискванията на стандарта. Този дял отнесен към реколтираното производство представлява 704 хил. тона и напълно

задоволява технологичните изисквания на маслодобивната и преработващата промишленост в страната, които средногодишно се нуждаят от 540 хил. тона суровина.

Средните стойности на основните качествени показатели на слънчогледа от реколта 2011 са:

- съдържание на влага: 6,3 %  $\pm$  1,0 %;
- масленост: 42,0 %  $\pm$  2,4 %;
- културни (зърнени) примеси: 1,6 %  $\pm$  1,2 %;
- чужди примеси: 3,4 %  $\pm$  1,7 %.

#### **Определяне на качеството при интервенционно изкупуване на зърно**

През 2011 година експертите от НСЗ са взели 6 броя проби за 12 441 тона интервенционно изкупено зърно, от които 1 брой проба от 3 650 тона пшеница и 5 броя проби от 8 791 тона ечемик. Пробите са взети при интервенционното изкарване от лицензираните и регистрирани вместимости, като количествата са изкупени през 2010 г.

### **7. Безопасност на храните**

Основна цел на политиката на ЕС по безопасност на храните е осигуряването на висока степен на защита на човешкото здраве и интересите на потребителите по отношение на храните, включително традиционните продукти, както и на ефективното функциониране на вътрешния пазар.

Министерство на земеделието и храните ръководи, координира и контролира прилагането на държавната политика в областта на безопасността на храните, чрез своята специализирана администрация.

През 2011 г. бе създаден единен орган за контрол на храните в лицето на Българската агенция по безопасност на храните. През първата година от своето съществуване БАБХ успя да обедини контрола на храните на принципа „от фермата до масата“, следвайки най-добрите европейски практики в прилагането на високи стандарти при контрола в областта на безопасността и качеството на храните, хранителните добавки и напитките, ветеринарната медицина и хуманното отношение към животните, растителната защита и торовете, фитосанитарния контрол, фуражите, граничния контрол и др.

От началото на 2011 г. ежесечно на интернет сайта на МЗХ се публикува Информационен бюлетин, отразяващ новото европейско законодателство, както и актуална и любопитна информация в областта на безопасността на храните и фуражите, здравеопазване на животните и хуманното отношение към тях, ГМО и здраве на растенията. Бюлетинът е предназначен да улесни работата както на експертите, осъществяващи официален контрол по хранителната верига и научните среди, свързани с хранителния сектор, така и всички браншови организации.

#### **7.1. Здравеопазване и хуманно отношение към животните**

##### ***Здравеопазване на животните***

Приоритетна задача на БАБХ е опазване здравето на животните и извършване на контрол по спазване на правилата за защита и хуманно отношение към животните.

С цел гарантиране на здравословния статус на животните, предпазване на хората от зоонози и осигуряване на безпроблемна търговия между страните членки на ЕС, както и с трети страни, през 2011 г. БАБХ изпълни следните програми за надзор:

- Програма за контрол и ерадикация на класическата чума по свинете при домашни и диви свине;

- Програма за надзор на инфлуенца при домашни и диви птици в Р България;
- Програма за надзор и ерадикация на Нюкясълската болест по птиците;
- Програма за надзор на синия език по преживните животни;
- Програма за надзор на трансмисивни спонгиформни енцефалопатии;
- Програма за надзор на салмонелозата при кокошки носачки от рода *Gallus gallus*;
- Програма за надзор на салмонелозата при бройлери;
- Програма за надзор на салмонелозата в развъдни стада птици;
- Програма за надзор на салмонелозата при пуйки;
- Програма за надзор на болестта шап при чифтокопитни животни;
- Програма за надзор върху здравословното състояние на рибите отглеждани в промишлени и животновъдни ферми;
- Държавна профилактична програма за 2011 г.

През 2011 г. не са констатирани огнища на заболявания от списъка на Световната организация за здравеопазване на животните при домашни животни, с изключение на заболяването Шап по чифтокопитните животни.

В началото на 2011 г. на територията на страната (на границата с Турция) бяха констатирани огнища на шап. Благодарение на предприетите навременни и адекватни мерки от страна на Министерство на земеделието и храните и Българска агенция по безопасност на храните, в сътрудничество с други държавни служби, появилите се през януари 2011 г. огнища на шап по животните в Югоизточна България бяха ликвидирани и разпространението на болестта бе спряно още през април 2011 г. Предприетите мерки са регламентирани в Директива 2003/85/ЕС. Заболяването бе ограничено само на територията на Бургаска област. Общо са изследвани 47 820 кръвни проби за диагностика и надзор на заболяването. За кратки срокове успешно бе договорено с Европейската комисия намаляване на зоните, на които са наложени ограничителни мерки с оглед редуциране на икономическите загуби за производители, преработватели и търговци, като съответното решение на Комисията бе официално публикувано на 1.07.2011 г. От 7.04.2011 г. в страната няма нови огнища на шап по селскостопанските животни. През цялата 2011 г. е извършван постоянен контрол, като в следствие не са констатирани нови случаи на заболяването. България представи и Плана за контрол на шап при диви животни в България, който ще се прилага в следващата една година в югоизточната част на страната, т. нар. санитарен кордон.

Изпълнението на програмата за ерадикация на вируса на класическата чума по свинете цели предпазване на страната от разпространение на заболяването и вдигане на забраната за вътреобщностна търговия с живи свине. Програмата включва серологични и вирусологични изследвания на домашни, източнобалкански и диви свине, клинични прегледи и осигуряване на мерки за биосигурност на животновъдните обекти със свине. През 2010 г. е осъществена и програма за орална ваксинация на дивите свине само в общините близо до границите със Сърбия, Македония и Румъния, като са проведени три ваксинационни кампании с по две залагания на ваксинационни примамки. В резултат на изпълнение на програмата за контрол и ерадикация на класическата чума по свинете, през 2011 г. не е установено заболяване. С изпълнението на тази програма Европейската комисия ще даде възможност на България да извършва вътреобщностна търговия с живи свине.

През 2011 г. продължи изпълнението на програмата за орална ваксинация на лисиците с цел ерадикация на вируса на беса. Извършена е една ваксинационна кампания на територията на 19 области. В Националния диагностичен научноизследователски ветеринарномедицински институт – София са извършени лабораторни изследвания за установяване на процента на

ваксинираните лисици от общия брой умрели и убити. През 2011 г. в България е регистриран само един положителен случай на бяс.

Поради усложнената епизоотична обстановка по отношение на заболяването бяс в Р Македония и доказване на положителни случаи на бяс в близост до българската граница се наложи ревизиране на програмата. За 2012 г. е предвидено извършване на ваксинация и на 40 км от границата с Македония в област Благоевград.

При изпълнението на програма за надзор на болестта инфлуенца (грип) по птиците през 2011 г. не са констатирани положителни случаи на високопатогенна инфлуенца по птиците на територията на страната.

През м. декември 2011 г. в страната са констатирани 6 огнища на нископатогенна инфлуенца при патици мюлари. Пет от огнищата са в регион Пловдив и едно в регион Хасково. Всички мерки, заложи в одобрения от ЕК контингенс план са въведени и са унищожени 16 229 броя птици.

През 2011 г., при изпълнение на програмите за надзор на салмонелозите при кокошки – носачки, птици за разплод, пуйки, бройлери и свине са извършени следните изследвания:

- На развъдни стада - общо 127 стада са изследвани за съответните *Salmonella* spp. (*Salmonella enteritidis*, *Salmonella Hadar*, *Salmonella infantis*, *Salmonella Typhimurium*, *Salmonella virchow*). Има 1 положително стадо за *S. Typhimurium* и 1 положително стадо за *S. Agona*;
- На кокошки-носачки - общо 252 стада са изследвани за инфекция със *Salmonella*: 4 положителни за *Salm. Enteritidis* и 11 стада, положителни за други *Salmonella* spp.;
- На бройлери - общо 1 493 стада, изследвани за инфекция със *Salmonella* infection. През периода 12 стада са с положителен резултат за други *Salmonella* spp.

Чрез прилагане на ефективни мерки за биологична сигурност на ниво ферма се намаляват значително случаите на поява и разпространение на заболяването между птиците.

През годината не е допуснато възникване и разпространение на особено опасни вирусни инфекции като син език по преживните, класическа чума по свинете, чума по дребните преживни, шарка по овцете и козите и др. заболявания, посочени в бившия лист А на Световната организация по животните.

През 2011 г. е констатирано едно огнище на заболяването антракс в с. Веселие, община Созопол, област Бургас, като са предприети необходимите мерки и по-специално ваксиниране на всички възприемчиви за антракс животни.

Намалени са огнищата от Ку-треска и туларемия.

През 2011 г. БАБХ изпълнява Програмата за надзор на трансмисивните спонгиформни енцефалопатии (спонгиформна енцефалопатия по говедата и скрейпи по дребните преживни животни), съгласно изискванията на Регламент No 999/2001 на Европейския парламент и Съвета от 22 май 2001 г. относно определяне на правилата за превенция, контрол и ликвидиране на някои трансмисивни спонгиформни енцефалопатии и неговите изменения. Програмата е одобрена за съфинансиране от Европейската комисия. Целите на програмата са:

- надзор на спонгиформна енцефалопатия по говедата и скрейпи по дребните преживни животни в Република България и извършване на изследвания при различните породи овце за скрейпи резистентност;
- бързо откриване на трансмисивни спонгиформни енцефалопатии по преживните животни и предприемане своевременни предпазни мерки за ограничаване на разпространението продукти от инфектирани животни и ликвидиране на инфекцията;

- гарантиране на безопасността на потребителя, при консумация на месо и продукти, произхождащи от едри и дребни преживни животни, в рамките на вътреобщностната и международната търговия.

### ***Хуманно отношение и защита на животните***

Политиката на България в областта на здравеопазването на животните и хуманно отношение към тях е напълно в съответствие с новата стратегия на ЕС „Профилактиката е по-добра от лечението”. Стратегията за здравеопазване на животните 2009 – 2013 г. цели осигуряване на здравословния статус на животните, предпазване на хората от зоонози и осигуряване на безпроблемна търговия между държавите-членки на ЕС и с трети страни.

През 2011 г. официалният контрол по отношение на защита и хуманно отношение към животните в по-голямата си част бе ориентиран към извършване на проверки в различни животновъдни обекти и проверки на транспортирането на селскостопански животни на дълги разстояния.

Съгласно изискванията на Регламент № 1/2005/ЕС на Съвета от 22.12.2004 г., относно защитата на животните по време на транспорт, продължи издаването на лицензи на водачите на превозни средства, превозващи живи животни, с които се гарантира спазване на правилата за хуманно отношение и защита на животните по време на транспорт. За 2011 г. са издадени 181 лиценза за транспортни средства за кратки и продължителни пътувания.

За контрола по спазване правилата за хуманно отношение към животните в стопанствата са извършени 4 939 броя проверки на животновъдни обекти. За контрола по спазване правилата за хуманно отношение към животните по време на транспорт са извършени 96 проверки по време на транспорт, 14 793 проверки на предназначението, 4 на пазарите за животни, 912 на местата на заминаване и 438 на междинни пунктове.

За констатираните нарушения са дадени предписания и са съставени актове за установяване на административно нарушение.

През 2011 г. продължи работата на Комисията по етика към животните и са издадени 8 разрешителни за работа с опитни животни.

През годината е разработен и публикуван на интернет сайта на БАБХ регистър на регистрираните в страната приюти за бездомни кучета.

Като основен контролен орган по Закона за защита на животните, Министерство на земеделието и храните разработва, координира и прилага политиката в сферата на хуманното отношение към животните и популяризиране на тяхната защита.

През 2011 г. експерти от министерството са участвали в редица мероприятия за обсъждане на въпроси в тази област, като: проблема с популацията на безстопанствени кучета; проблемите на противодействието на престъпления, свързани с насилие над животните и заплахата за здравето на българските пчели от разпространения в САЩ и някои части на Европа „синдром на изчезване на пчелите”.

Изготвена и изпратена за одобрение и съфинансиране в Европейската комисия е ветеринарната част от Национална програма за борба с ехинококозата по животните.

Във връзка с приетото от Европейската комисия Решение за изпълнение относно финансова помощ от Съюза за периода 01.04.2011 г. – 31.12.2011 г. за референтната лаборатория на ЕС за здравето на пчелите, е разработена и изпратена за съфинансиране до ЕК „Програма за участие на България в научен проект към референтната лаборатория на Общността” за установяване на причините за повишената смъртност на пчелите в държавите членки.

## **7.2. Информационна система за идентификация и проследяване движението на животните**

За целите на официалния ветеринарен контрол и изпълнение на единния многогодишен план, през 2011 г. от официалните ветеринарни лекари са извършени общо 100 256 броя проверки на животновъдни обекти за идентификация и движение на животните, здравословно състояние, мерки за биосигурност и спазване правилата за хуманно отношение към животните. Констатирани са общо 840 нарушения и са издадени 1 461 предписания и актове. Всички проверки са извършени с цел изясняване на здравословното състояние на животните, които се отглеждат в тях и определянето на здравния статус на животновъдните обекти.

През годината са констатирани следните типове несъответствия и нарушения:

- маркирането на животните не се извършва в законоустановените срокове и не се отразява своевременно извършеното движение на животните от частно практикуващите ветеринарни лекари;
- неизпълнение на държавната профилактична програма от регистрираните ветеринарни лекари;
- придвижване на животни без документи;
- несвоевременна подмяна на паднали ушни марки;
- нарушени мерки за биосигурност;
- несвоеременно информиране на ветеринарните лекари за констатирани смъртни случаи и аборти при животните;
- при клане на здрави преживни животни в заден двор за собствена консумация собствениците на животни не информират ветеринарните лекари за вземане на съответните проби мозъци, съгласно Регламент 999/2001/ЕС;
- неспазване на изискванията на Регламент 1/2005/ЕС – придвижват се животни в неодобрен транспортни средства и без издадени лицензи за транспорт на живи животни;
- пренаселеност при отглеждане на кокошки носачки;
- свиневъдните обекти като цяло не отговарят на изискванията за хуманно отношение към животните – не са реструктурирани, не са поставени играчки за малките прасенца;
- не се осигурява необходимата свобода на движение при телетата в зависимост от техните физиологични потребности и не се осигурява пространство за лягане, изправяне и обръщане без затруднения;
- зоохигиенните параметри в животновъдните обекти са над нормата – завишени концентрации на амоняк, сероводород и въглероден двуокис;
- гледачите не притежават необходимата квалификация за отглеждане на животните и понякога им причиняват болка и ненужно страдание;
- съществуват пропуски при воденето на необходимата документация от собствениците на животновъдните обекти и от отговарящите за фермата частно практикуващи ветеринарни лекари.

В преминалата към БАБХ Информационната система ВетИС е извършена актуализация на всички подразделения на агенцията, номенклатури и документи, имащи отношение към промяната на вида и наименованието на новосъздадената организация.

Във връзка с изпълнение на изискванията на Регламент (ЕО) № 853/2004 на Европейския парламент и на Съвета относно изискванията към суровото краве мляко, през годината е



създадена необходимата организация по извършване на физически проверки на млечните кравеферми от втора и трета група. Резултатите от проверките и актуализацията на данните са въведени в Информационната система на БАБХ – ВетИС. Необходимите анализи по данни на информационната система са представени пред Европейската комисия във връзка с искането на страната за удължаване на срока на дерогацията по Регламент (ЕО) № 853/2004 до 31.12.2013 г. (одобрено от ЕК с решение от м. декември 2011 г.).

Във връзка с констатирането на болестта „Шап“ на територията на област Бургас, в Информационната система е извършена актуализация на данни за животните и собствениците им в Санитарния кордон, като са отразени всички данни за извършените ветеринарномедицински мероприятия. От Информационната система на БАБХ – ВетИС са предоставени данни на ДФ „Земеделие“ за обезщетяване на собствениците на животни.

### **7.3. Контролни дейности**

#### **7.3.1. Безопасност на храните**

По отношение на контрола на безопасността на произвежданите и търгувани на територията на Р България храни и материали и предмети в контакт с храните, основните цели през 2011 г. са:

- Опазване здравето на потребителите при консумация на храни;
- Засилване на доверието на консуматорите към предлаганите на пазара храни;
- Поддържане на системата за осъществяване на контрол за спазване изискванията на законодателството от страна на производителите и търговците на храни, материали и предмети в контакт с храните;
- Осигуряване на оптимална ефективност на системата за официален контрол, като по този начин се гарантира безопасността при производството, съхранението и предлагането на суровини и храни;
- Поддържане на контролна система по цялата хранителна верига, която да защитава здравето и интересите на консуматорите;
- Поддържане на актуални национални регистри на обектите за производство и търговия с храни, материали и предмети в контакт с храните;
- Участие в изготвяне на стандарти за качество на определени видове храни, от гледна точка на тяхната безопасност;
- Специално внимание към теми, които са обект на особен обществен интерес и са свързани с безопасността на храните - храни предлагани в детски ясли, детски млечни кухни, детски градини, училища; контрол в курортите по време на туристическия сезон; засилен контрол в заведенията за обществено хранене посещавани от ученици при провеждането на изнесени обучения и екскурзии и др.;
- Планиране, координация и методическо ръководство при осъществяване контрола на продукти, съдържащи, състоящи се или произведени от ГМО, използвани като храна, суровини, компоненти и съставки за тяхното производство;
- Извършване на адекватна преценка на контролните дейности и вследствие на това оптимизиране работата на контролните органи и свеждане до минимум влиянието на субективния фактор;
- Създаване и поддържане на актуални и лесно достъпни данни: обекти, имащи право да произвеждат храни по стандарти; списък на риболовните кораби, извършващи улов на риба и др.

През 2011 г. проведеният официален контрол от БАБХ относно безопасността на хранителни продукти, произвеждани и търгувани на територията на ЕС или обект на износ за трети страни е планов (въз основа направена оценка на риска); по сигнали и жалби или тематичен (разпореден със заповед на изпълнителния директор на БАБХ.).

При осъществяването на официалния контрол се използва един от следните методи, определени в Регламент (ЕО) № 882/2004: проверки; инспекции; предкласичен преглед на животните и следкласичен преглед на каркасите и хигиената на месодобива; хуманно отношение към животните по време на транспорт, разтоварване и зашеметяване; мониторинг; одити на НАССР или система за безопасност на храните на бизнес-операторите; вземане на проби.

Честотата на плановите проверки е определена въз основа на одобрена и утвърдена „Инструкция за прилагане на Многогодишен национален план за контрол на суровини и храни, добавки в храните и материали в контакт с храните”.

Официалният контрол в обектите за производство и търговия с храни е извършван в съответствие с актуалното европейско и национално законодателство.

**Таблица V.11. Осъществен текущ официален контрол през 2011 г.**

Показател	Стойност
Проверки в обекти за производство и търговия на едро, заведения за обществено хранене и обекти за търговия на дребно с храни	227 288 броя
Извършени одити на НАССР	839 броя
Издадени предписания	25 766 броя
Съставени актове за установяване на административно нарушение	6 423 броя
Проби официален контрол	463 523 броя
Бракувани храни	391 359, 26 кг
Затворени обекти	1 112 броя

*Източник: БАБХ*

През 2011 г. са взети общо 463 523 броя проби за лабораторно изпитване по официален контрол., От тях, за спазване изискванията на Наредба № 4/19.02.2008 г. за специфичните изисквания при производството, съхранението и транспортирането на сурово краве мляко и изискванията за търговия и пускане на пазара на мляко и млечни продукти са взети 18 958 броя проби от суровото мляко по показателите общ брой на микроорганизмите, общ брой соматични клетки и инхибитори.

За целите на официалния контрол към края на 2011 г. в националните регистри на обектите за производство и търговия с храни и материали и предмети в контакт с храните, поддържани от БАБХ, са вписани, както следва: Национален регистър на обектите за производство и търговия на едро с храни от животински произход; Национален регистър на обектите за производство и търговия на едро с храни от неживотински произход; Национален регистър на обектите за обществено хранене и търговия на дребно с храни.

### **7.3.2. Официален контрол относно безопасността на хранителни продукти, произвеждани в съответствие с Утвърдени стандарти, Браншови стандарти, Български държавни стандарти и храни с традиционно специфичен характер и храни със „защитено географско означение”**

През 2011 г. , с влизането в сила на Наредба № 6 от 5 май 2011 г., стартира осъществяването на контрол от БАБХ относно предотвратяване неправомерната употреба на защитени географски означения и наименования на храни с традиционно специфичен характер.

**Таблица V.12. Официален контрол относно безопасността на хранителни продукти произведени в съответствие с Утвърдени стандарти, Браншови стандарт, Български държавни стандарти, храни с традиционно специфичен характер и храни със „защитено географско означение” през 2011 г.**

Показател		Брой проверки
Утвърден стандарт “България”	Проверки официален контрол	210
	Проверки по сигнали	11
Утвърден стандарт “Стара планина”	Проверки официален контрол	7 209
	Проверки по сигнали	2
БДС	Проверки официален контрол	84
	Проверки по сигнали	1
Храни с традиционно специфичен характер и храни със „Защитено географско означение” (Наредба № 6 от 05.05.2011 г.)	Проверки официален контрол	49
	Проверки по сигнали	1

Източник: БАБХ

През 2011 г. продължи провеждането на одитни мисии от експерти на Главна дирекция „Здравеопазване и защита на потребителя” (DG SANCO) на ЕК на дейността на официалния контрол, касаещ безопасността на храните.

Като цяло, проведените одитни мисии показаха, че БАБХ разполага с необходимата експертна компетентност за поддържане на ефективна система за контрол на безопасността на храните.

**Таблица V.13. Одити на дейността на официалния контрол през 2011 г.**

Референтен № и тема на одит	Период на провеждане
2011-8944 – Компетентност на официалния контрол, касаещ страничните животински продукти и техните деривати	13.06.2011 г. - 24.06.2011 г.
2011–8944 - Контрол върху трансмисивни спонгиформни енцефалопатии	13.06.2011 г. - 24.06.2011 г.
2011-8924 - Граничен контрол за живи животни и храни от животински произход	12.09.2011 г. - 16.09. 2011 г.
2011-6086 - Основен последващ одит, целящ актуализиране профила на България	26.09.2011 г. – 30.09.2011 г
2011- 8994 – Компетентност на официалния контрол относно хигиена, проследимост и етикетирание на храните от неживотински произход и бутилираните води	30.07.2011 г. - 07. 12. 2011 г.

Източник: БАБХ

### 7.3.3. Система за бързо съобщаване за храни и фуражи

Системата за бързо съобщаване за храни и фуражи (RASFF) е обща за държавите-членки на ЕС. Системата подпомага държавите членки при действията им, като позволява бърз обмен на информация за рисковете, произтичащи от храни или фуражи и за мерките, които са взети или предстои да бъдат взети за овладяване на тези рискове и има за цел да предостави на контролните органи добре функциониращ инструмент за уведомяване за рискове за здравето на човека, произтичащи от храни или фуражи.

Дирекция „Здравеопазване на животните и безопасност на храните” към МЗХ изпълнява функциите на звено за контакт на Република България на Системата за бързо съобщаване за храни и фуражи.

През 2011 г. са получени, обработени и изпратени общо 3 812 броя уведомления през системата RASFF. От тях, предупредителни нотификации са 635 броя, нотификации за информация, които изискват проследяване са 573 броя, нотификации за информация за насочване на вниманието - 744 броя, нотификации за пратки, отхвърлени на граница - 1 860 броя и уведомителни нотификации – 20 броя

Уведомленията, в които България е засегната страна през 2011 г. са общо 144 броя. От тях, 29 броя са нотификациите за предупреждение, 10 броя - нотификации за информация, 105 броя - нотификации, отхвърлени на граничен пункт. Всички нотификации са обработени и подадени в срок и необходимата обратна информация е изпратена на ЕК.

#### **7.3.4. Контрол върху качеството на храните**

Контролът върху качеството на храните включва дейности, свързани с извършването на оценка на съответствието на качествените характеристики на храните с изискванията на национални стандарти, стандарти, разработени от браншови организации и одобрени от компетентния орган. В изпълнение на тези дейности експертите от БАБХ участват в проверки за съответствието на качествените характеристики на произведените в предприятията храни с изискванията на горесцитираните стандарти.

Извършените през 2011 г. проверки от експерти на БАБХ и дадената им публичност допринесоха за повишаване доверието на потребителите към продуктите, произведени по стандарти и нарастване на търсенето им на пазара.

В резултат, през 2011 г. към регистрираните 9 предприятия, произвеждащи продукти по Български Държавен Стандарт за млечни продукти са регистрирани 11 нови предприятия. Броят на регистрираните предприятия, произвеждащи месни продукти по утвърден стандарт „Стара планина“ се запази същият като през 2010 г. – 95.

Увеличеното потребителско търсене на продукти, произведени по стандарти, доведе до засилен интерес от страна и на други браншови организации, вследствие на което през 2011 г. са изготвени и утвърдени следните стандарти:

- Утвърден стандарт – „България“ (за брашно и хляб);
- Браншови стандарт – „Лютеница“.

През 2011 г. броят на предприятията, имащи право да произвеждат продукти по УС „България“ е 63, а този на предприятията за производство по БС „Лютеница“ – 4.

През 2012 г. БАБХ продължава да провежда засилен контрол по отношение на качествените характеристики на произведените по стандарт храни, включително и чрез вземане на проби за лабораторно изпитване. Тази контролна дейност цели да повиши доверието на потребителите към произведените по стандарт храни, което от своя страна да стимулира производството на продукти по стандарт.

Разработена е програма за извършване на проверки през 2012 г. за контрол на качествените характеристики на храните спрямо национални стандарти, стандарти, разработени от браншови организации и одобрени от компетентния орган. До м. октомври са извършени проверки в 19 броя предприятия.

Разработена е и програма за вземане на проби от търговската мрежа за анализ на продукти, произведени по национални стандарти, стандарти, разработени от браншови организации и одобрени от компетентния орган за оценка на качествените характеристики. Нейната цел е да се сравнят резултатите на взетите проби по програмата и пробите, взети по мониторинговите програми на самите производители.

До 30.09.2012 г. взетите и анализирани проби са, както следва: Утвърден стандарт „Стара планина“ – 120 броя, Утвърден стандарт „България“ – 53 броя, Браншови стандарт „Лютеница“ – 16 броя, Млечни продукти (БДС 15:2010 – Българско бяло саламурено сирене, БДС 12:2009 Българско кисело мляко, БДС 14:2010 Български кашкавал) - 36 броя.

### 7.3.5. Граничен контрол

През 2011 г. БАБХ чрез дирекция „Граничен контрол“ контролира стриктното спазване на европейското и национално законодателство при въвеждането, изнасянето и транзита през територията на ЕС на:

- животни, зародишни продукти, суровини и храни от животински произход, странични животински продукти и продукти, получени от тях, фуражни суровини, фуражни добавки, премикси, комбинирани фуражи и на транспортните средства, в които се превозват посочените стоки;
- фитосанитарен контрол на растения, растителни и други продукти;
- контрол на храни от неживотински произход и материали/предмети, предназначени за контакт с храни.
- на контрол подлежат и превозните средства които ги транспортират.

Всяка една пратка, преминаваща през граничните инспекционни пунктове, подлежи на документална, идентификационна и физическа проверка.

Основни задачи на граничния контрол са: постигане висока степен на защита на здравето на хората и на животните; предотвратяване въвеждането и разпространението на вредители по растенията и растителните продукти и предотвратяване пускането на пазара на ЕС на храни от неживотински произход и на материали/предмети, предназначени за контакт с храните, от трети страни, представляващи сериозен и непосредствен риск за живота и здравето на хората.

За целта се осъществява 24 часов денонощен контрол на ГИП. Граничният контрол на страната е част от този за Общността и чрез системите за връзка, каквато е ТРЕЙСИС се следи и контролира цялата външна граница.

През 2011 г. на ГИП са обработени 3 685 броя пратки с продукти от животински произход; 256 броя - с фуражи и 229 броя - с живи животни.

За износ са обработени 6 408 броя пратки дребни и едри преживни животни, регистрирани коне и яйца за разплод.

Взимането на проби за анализ при физическата проверка е извършвано съгласно Националната мониторингова програма за контрол на остатъци от ветеринарномедицински продукти и замърсители от околната среда в живи животни и продукти от животински произход за 2011 г., или при наличие на съмнение за несъответствие. През годината се взети 191 броя проби от продукти от животински произход и 162 броя проби от фуражи.

Във връзка с извършения официален контрол при въвеждането на продукти от животински произход и живи животни и констатирани несъответствия при извършването на документална, физическа и идентификационна проверка са върнати 43 пратки и унищожени 5 пратки.

При извършени случайни и целенасочени проверки на пътници, пристигащи от трети страни, са иззети и унищожени 786 кг месо и месни продукти и 454 кг мляко и млечни продукти.

В изпълнение на програмата за ефективен граничен фитосанитарен контрол при внос на растения и растителни продукти, през 2011 г. е извършен фитосанитарен контрол на 222 504 броя партиди от растителен произход на ГКПП.

От ГКПП са изпратени над 180 проби за лабораторен анализ в ЦЛКР и са извършени 548 анализа.

През 2011 г. на ГИП са обработени 31 003 броя пратки от неживотински произход, въведени от трети страни, взети са 3 130 броя проби и 123 броя пратки са отхвърлени.

### **7.3.6. Контрол на ветеринарномедицинската дейност, ветеринарномедицинските продукти (ВМП) и фуражи**

#### **7.3.6.1. Контрол на ветеринарномедицинската дейност**

Контролът върху дейността на 28 броя Областни дирекции по безопасност храните, специализираните структури и дирекциите в Централно управление на БАБХ се осъществява при възникнали несъответствия и съгласно утвърден План-график за извършване на комплексни проверки, заповеди на министъра на земеделието и храните и заповеди на изпълнителния директор на БАБХ.

За целта се събира и обобщава ежеседмична информация за възникнали природни бедствия (наводнения, пожари, градушки, засушавания, снеговалежи или измръзвания) и възникнали епизоотии, съгласно Закона за защита при бедствия и аварии.

През 2011 г. са заведени и приключени в срок общо 361 броя преписки по жалби, сигнали, запитвания, молби, кореспонденция с граждани, фирми, неправителствени организации, структурни и териториални поделения на БАБХ. Голяма част от жалбите са свързани с нарушения на Закона за защита на животните от граждани, както и нарушения в местата за настаняване на бездомни кучета (изолатори, приюти).

Извършени са 6 броя комплексни проверки на дейността на ОДБХ - Велико Търново, Враца, Сливен, Търговище, Ямбол и Добрич с цел установяване ефективността на официалния контрол по отношение безопасността на храни и фуражи, здравеопазване на животните, контрол на ветеринарномедицински продукти, хуманно отношение към животните, лабораторен контрол, правна и финансово-счетоводна дейност. Докладите с констатациите от извършените комплексни проверки и препоръките са предоставени на директора на съответната ОДБХ, като е определен срок за отстраняване на констатираните нарушения и се изискват документални доказателства за предприетите действия.

Констатираните несъответствия през 2011 г. са свързани най-вече със съхранението, търговията и употребата на ветеринарномедицински продукти; разпоредбите за хуманното отношение към животните; хигиенните изисквания при производството, транспортирането и предлагането в търговската мрежа и изискванията за етикетиране на стоките.

Анализът на констатираните несъответствия показва, че основната причина се явява недостатъчното познаване на нормативните изисквания.

#### **Изпълнение на Националната мониторингова програма за контрол на остатъци от ветеринарномедицински продукти и замърсители от околната среда в живи животни и продукти от животински произход за 2011 г.**

Националната мониторингова програма за контрол на остатъци от ветеринарномедицински продукти и замърсители от околната среда в живи животни и продукти от животински произход за 2011 г. е изпълнявана от Регионалните ветеринарномедицински служби, изпращащи по план ежемесечни отчети за взетите проби и от Централната лаборатория по ветеринарно-санитарна експертиза и екология.

В изпълнение на НМПКО, през 2011 г. са получавани проби от ферми за различни видове животни, кланици, млекосъбирателни пунктове, преработвателни предприятия и складове, за добив, преработка и съхранение на различни категории храни.

Броят на изпратените проби от отделните региони е съгласно плана по видове животни и категории продукти. През 2011 г. по НМПКО от отделните региони са изпратени в ЦЛВСЕЕ общо 2 902 броя проби, на които са извършени повече на брой анализи. През 2011 г. е сключен договор със „СЖС България ЕООД“ за изследване на проби по НМПКО: на остатъчни субстанции от група А<sub>2</sub> – антитироидни в месо и урина; група А<sub>6</sub> – нитрофурани в пчелен мед; група Б<sub>26</sub> – антикоксидинни (нитроимидазоли) в месо и яйца; група Б<sub>2с</sub> – пиретроиди в месо и пчелен мед; група Б<sub>2е</sub> – нестероидни противовъзпалителни лекарства в месо и мляко.

През 2011 г. в ЦЛВСЕЕ са изследвани 82 броя проби от патици от кланици. В една от пробите от патици и по-точно в мускула е установено съдържание на хлортетрациклин – 179,13 µg/kg и аминокликозиди.

През годината не е установено присъствие на други остатъци от ветеринарномедицински продукти, замърсители от околната среда над максимално допустимите граници на остатъчни вещества или от незаконна употреба на забранени субстанции.

### **Изпълнение на Националната мониторингова програма за контрол на остатъци от пестициди в и върху храни от растителен произход за 2011 г.**

Националната мониторингова програма за контрол на остатъци от пестициди в и върху храни от растителен произход за 2011 г. се изпълнявана от ОДБХ за взетите проби и от ЦЛХИК.

През 2011 г. в ЦЛХИК са изследвани 159 броя проби с общо 15 700 анализа за остатъци от пестициди, като в 11 проби (6,9% от общия брой проби) е установено наднормено съдържание на остатъци от пестициди, а в 40 – наличие под допустимите количества.

#### **Изследвани проби за целите на официалния контрол през 2011 г.:**

От създаването на БАБХ за целите на официалния контрол на храни са изследвани:

- 10 373 броя проби за безопасност и хигиена на храните, от тях за салмонела бактерия са изследвани 8 174 броя проби и за листерия – 5 369 броя; В Национална референтна лаборатория към НДНИВМИ са потвърдени 98 положителни резултата за салмонела. В НРЛ към НДНИВМИ са потвърдени 37 положителни резултата за листерия моноцитогенес;
- 2 259 броя проби за качествени характеристики на храни (физико-химични показатели), от които 681 броя са несъответстващи;
- 15 500 броя проби сурово мляко, от които 490 броя са несъответстващи;
- 280 броя проби в НРЛ „Водно съдържание на птиче месо“ към НДНИВМИ, от които 86 броя са несъответстващи;
- 247 913 броя проби за наличие на трихинела, от които в НРЛ „Трихинела“ към НДНИВМИ са потвърдени 38 положителни резултата;
- През 2011 г. в ЦЛХИК са постъпили 65 броя проби от ГИП по Регламент (ЕО) № 1152/2009 за вноса на определени храни от някои трети страни във връзка с рисковете от замърсяване на тези храни с афлатоксини. В 10 от тях (15% от общия брой) е доказано съдържание на афлатоксини, превишаващо установените максимално допустими количества;
- В ЦЛХИК са постъпили и 2 533 броя проби, внос от Турция в рамките на изпълнение на контрола по Регламент (ЕО) № 669/2009, изменен с Регламент (ЕО) № 187/2011 по отношение на засиления официален контрол върху вноса на някои фуражи и храни от неживотински произход, анализирани за съдържанието на 5 066 отделни показателя, като пробите, съдържащи остатъци от пестициди в количества, превишаващи максимално допустимите, са 37 броя (около 1,5 % от общия им брой);
- В ЦЛХИК са постъпили 23 броя проби от ядки, зърно и зърнени храни и кафе за съдържание на афлатоксини, охратоксин А и зеараленон по програма контрол на пазара;
- 185 броя проби от плодове и зеленчуци, внос от трети страни, са анализирани за съдържание на 6 617 остатъци от пестициди в ЦЛХИК, както в 20 броя (около 17% от общия брой) е доказано наличие на остатъци от пестициди, превишаващи установените в европейското законодателство максимално допустими количества.

Във външни лаборатории по Споразумение между Министерство на земеделието и храните и Министерство на здравеопазването са изследвани:

- 710 броя проби храни от неживотински произход за безопасност и хигиена;
- 552 броя по качествени характеристики;
- 65 броя проби за наличие на ГМО;
- 286 броя проби за съдържание на пестицидни остатъци;
- 106 броя проби за съдържание на микотоксини;
- 447 броя проби за съдържание на нитрати;
- 345 броя проби за съдържание на тежки метали.

За нуждите на официалния контрол на фуражи са изследвани:

- 569 броя проби за съдържание на протеини от животински произход, от тях няма положителни в НРЛ „Животински протеини във фуражи“ към НДНИВМИ;
- 194 броя проби за наличие на салмонела, от тях 3 броя са положителни, потвърдени от НРЛ „Салмонела“;
- 266 броя проби за съдържание на пестицидни остатъци, микотоксини и диоксини, от тях за потвърждение са изпратени във външни лаборатории 26 броя проби, няма потвърдени положителни резултати;
- 6 броя проби за наличие на ГМО са изследвани във външни лаборатории, една е положителна, но е спазено изискването за етикетиране;
- 244 броя проби за качествени характеристики на зърно, зърнени продукти, фуражи и фуражни суровини, 5 несъответстващи.

### **7.3.6.2. Контрол на ветеринарномедицинските продукти**

Официалният контрол на ВМП се осъществява на централно и регионално ниво от инспектори от дирекция „Контрол на ветеринарномедицински продукти“ на БАБХ и областните дирекции по безопасност на храните. Дейностите, свързани с контрола на ВМП, включват лицензиране за употреба в Република България на ВМП, следлицензионен контрол, фармакологична бдителност, контрол върху производството, вноса и търговията с ВМП, Добрата производствена практика, надзор на пазара и действия при отклонения в качеството на ВМП.

Броят, честотата и последователността на извършваните проверки в обектите не винаги се основава на предварителна оценка на риска за всеки обект, което намалява ефективността от проверките.

При извършените проверки във връзка с официалния контрол върху търговията, съхранението и употребата на ВМП през 2011 г. се наблюдава тенденция за увеличаване на броя на извършените неоповестени инспекции в обектите, подлежащи на контрол, което е в резултат на прилагането на подхода за оценка на риска при планиране на инспекциите.

Поради засиления контрол и увеличението на наложените административно наказателните мерки се наблюдава тенденция към намаляване броя и тежестта на нарушенията на Закона за ветеринарномедицинската дейност, свързани с контрола на ВМП, констатирани при проверките.

### **7.3.6.3. Контрол на фуражите**

Българската агенция по безопасност на храните методически ръководи, координира и контролира извършването на контрола от областните дирекции по безопасност на храните в областта на фуражите.



Основен приоритет в областта на контрола на фуражите е постигането на висока степен на защита на здравето на хората, здравето на животните и околната среда посредством упражняване на ефективен контрол на всички етапи от производство, преработка, съхранение, внос, транспортиране, разпространение, включително хранене на животни

През 2011 г. с цел подобряване и унифициране на работата на инспекторите и експертите, извършващи официален контрол на фуражите в областните дирекции по безопасност на храните, са разработени образци на документи, процедури и указания за работа.

#### **Регистрация и одобрение на обектите във фуражния сектор.**

В съответствие с изискванията на Закона за фуражите и Регламент (ЕО) № 183/2005 относно хигиена на фуражите, извършваните дейности в сектор „Фуражи“ се осъществяват само в обекти, които са одобрени или регистрирани от БАБХ.

БАБХ поддържа Регистър на одобрените и Списък на регистрираните обекти във фуражния сектор за дейностите, определени в член 9 и член 10 на Регламент (ЕО) № 183/2005. Националните списъци/регистри са публични и са достъпни за потребителите на интернет сайта на БАБХ: [www.babh.government.bg](http://www.babh.government.bg).

Към 31.12.2011 г. общият брой на регистрираните и одобрени обекти на територията на страната е 7 201, със 7,6% по-малко спрямо 2010 г. В сравнение с предходната година, броят на одобрените производители на фуражи намалява с 2,6%, а този на регистрираните обекти, в които се упражняват дейности на ниво първично производство на фуражи - с 16%. В същото време се отчита нарастване на броя на одобрените търговци в съответствие с чл. 10 на Регламент (ЕО) №183/2005 - с 6,3%, броя на регистрираните търговци - с 11,3% и този на операторите, транспортиращи фуражи и отдаващи под наем складове – със 17,4%.

**Таблица V.14. Брой регистрирани и одобрени обекти през 2010 г. и 2011 г.**

Заявена дейност от оператора	Брой обекти към края на 2010 г.	Брой обекти към края на 2011 г.	Изменение 2011/2010
Производители на фуражни суровини, различни от първичното производство на фуражи	282	296	5,0%
Регистрирани търговци на фуражи	1 671	1 860	11,3%
Регистрирани производители на добавки, премикси и комбинирани фуражи	223	224	0,4%
Одобрени производители	76	74	-2,6%
Одобрени търговци	80	85	6,3%
Оператори на ниво първично производство на фуражи (земеделски производители)	5 245	4 406	-16,0%
Други видове оператори, в т.ч. предприятия, транспортиращи фуражи и оператори, отдаващи складове под наем	218	256	17,4%

*Източник: БАБХ*

През 2011 г. са изпълнявани оперативните цели, заложи в Единния многогодишен национален контролен план на Република България за храни, фуражи, здравеопазване на животните, хуманно отношение към тях и защита на растенията (януари 2008 г. - декември 2011 г.) за постигане на стратегическата цел „Ефективно функциониране на системата за контрол върху фуражите”.

С цел постигне висока степен на защита здравето на хората и животните, опазване на околната среда, както и защита от измами и заблуди, е извършван регулярен, ориентиран към риска, контрол на процесите при производството на различните видове фуражи и на самите продукти на всеки един от етапите на производство, преработка, съхранение, транспортиране, разпространение, вкл. изхранване на фуражите. Контролът обхваща, както обекти от фуражния сектор, така и животновъдни обекти, които произвеждат или само изхранват фуражи на животни, които се отглеждат за производство на храни и продукцията им е предназначена за консумация от хора.

В съответствие с чл. 17 от Регламент (ЕО) № 178/2002 операторите от фуражния сектор са отговорни за гарантиране на безопасността на произведените от тях продукти, за опазване здравето на животните и за предотвратяване на рисковете за околната среда.

Официалният контрол на фуражите е планов и текущ. Текущият контрол включва последващи проверки, при съмнение и разследване (сигнали, уведомления по системата RASFF и др.).

Плановият контрол се основава на изготвена програма, която се базира на риска. През 2011 г. са изпълнявани „Рамков план за контрол на фуражите за 2011 г.“ и „Указания за работа“ по неговото изпълнение, които са изготвени на основание предвидените контроли в ЕМНKP - 2008 г. - 2011 г.

Броят на проверките, пробите и анализите са определени така, че да се гарантира контрол на всички етапи по веригата във фуражния сектор.

Проверките обхващат: контрол на процесите (производствена и документална проверка); контрол на продуктите (взимане на проби за анализи - хранителен състав, добавки, нежелани и забранени вещества) и контрол за спазване изискванията за етикетирание и за защита от заблуда и реклама.

Цялостният напредък при постигането на стратегическите и специфичните цели в контролна система „Фуражи и хранене на животните“ се оценява като положителен. В сравнение с предходната година, през 2011 г. се наблюдава нарастване на броя на извършените проверки. Заложеният брой проверки в Рамковия план за контрол 2011 г. е изпълнен на 79,9%, като една от основните причини за по-малкия брой проверки са настъпилите промени в броя и заявените дейности на операторите от различните групи през годината.

През 2011 г. са извършени общо 2 422 броя проверки, от които: 415 броя на производители на добавки, премикси и комбинирани фуражи; 120 броя на одобрени търговци на добавки и премикси, изготвени на основата на добавки; 203 броя на производители на фуражни суровини; 1 016 броя на търговци на комбинирани фуражи и фуражни суровини; 64 броя на оператори, отдаващи складове под наем, транспортни спедиторски фирми и 604 броя на ферми, смесващи фуражи само за нуждите на собствените си животновъдни стопанства, без да използват добавки и премикси. За всяка една проверка е съставен констативен протокол, направени са 1 152 броя предписания при констатирани несъответствията, като са поставени срокове за отстраняването им.

При проверките на обектите във фуражния сектор през годината са взети общо 487 броя проби от фуражни суровини, комбинирани фуражи, премикси и фуражни добавки, на които са извършени 1 442 анализа по показателите: макроелементи, витамини, хранителен състав, нежелани вещества – микотоксини, пестициди, диоксини, тежки метали и микробиологично замърсяване – наличие на салмонела.

Съставени са 11 акта за установяване на административни нарушения, наложени са 17 броя възбрани и временно са отнети 2 броя одобрения със срок до една година.

**Таблица V.14. Брой планирани и извършени проверки за 2011 г. на всички етапи от производство (вкл. първично производство на фуражи), преработката, разпространението и изхранването на фуражи**

Брой планирани проверки	Брой извършени проверки				
	планови	последващи	разследване	по сигнал	общо
3 033	1 777	587	22	36	2 422

*Източник: БАБХ*

По отношение на анализираниите фуражи не се отчитат сериозни несъответствия, които да доведат до опасност за здравето на животните.

При операторите във фуражния сектор се наблюдават несъответствия по отношение на наличните обекти и оборудване. Същите се дължат на недостатъчни финансови ресурси за инвестиции, което оказва влияние върху спазването на хигиенните изисквания. Голяма част от малките оператори прекъсват дейността си по икономически причини.

Не са редки случаите, при които въведените системи за самоконтрол от страна на операторите от фуражния сектор не съответстват на упражняваната от оператора дейност и обема на производството, често пренесени механично от оператори, които упражняват дейности с храни.

Типът и мястото на установяване на несъответствията не представляват потенциален риск за животните.

Констатираните несъответствия и тяхното разпределение са взети предвид при оценката на риска при планирането на рамковия план за контрол 2012 г.

Причините, които водят до несъответствията често са: липсващо съзнание, респективно неосъзната отговорност на операторите в съответствие с Регламент (ЕО) №178/2002; недостатъчни познания за изискванията на законодателството, например изискванията на Регламент (ЕО) №178/2002 и Регламент (ЕО) №183/2005 и недостатъчни финансови ресурси от страна на операторите от фуражния сектор.

#### **Анализи на взети проби от официалния контрол на фуражите**

През 2011 г. се наблюдава увеличаване броя на взетите проби с 5,5 пъти в сравнение с 2010 г. Взетите проби са анализирани по декларирани от производителя показатели, за съответствие, както и за спазване на допустимите стойности, определени в законодателството.

Извършени са 248 броя анализи на фуражи за хранителен състав и макроелементи, 198 броя за съдържание на фуражни добавки от групата на микроелементите и витамините, 242 броя за съдържание на нежелани вещества във фуражи – арсен, кадмий, олово и живак, 53 броя за съдържание на нежелани вещества във фуражи - пестициди, 611 броя за съдържание на нежелани вещества във фуражи – микотоксини, 2 броя за съдържание на нежелани вещества във фуражи – диоксини и диоксиноподобни полихлорирани бифенили, 82 броя за наличие на салмонела във фуражи и 6 броя за съдържание на ГМО. При извършените анализи не са установени несъответствия с изключение на една положителна проба от фуражна суровина за съдържание на нежелани вещества във фуражи – пестициди и две положителни за съдържание на микотоксини. Арбитражните проби са изпратени за потвърдителен анализ до външна лаборатория, като получените резултати са отрицателни.

#### **Контрол на производството и търговия на медикаментозни фуражи**

Производството и търговията на медикаментозни фуражи се контролира от БАБХ, като се следи за спазване на изискванията на Наредба № 20 от 2006 г. за условията за производство, съхранение, отпускане, транспортиране, деконтаминация, детоксикация и унищожаване на медикаментозни фуражи.

Към 31.12.2011 г. има одобрени 7 броя предприятия за производство на медикаментозни фуражи.

Резултатите от направените проверки и взетите официални проби за лабораторен анализ не са установили сериозно нарушаване на законодателството по фуражите, касаещо остатъци от фармакологично активни субстанции.

#### **Контрол на трансмисивни спонгиформни енцефалопатии и странични животински продукти**

Изпълнението на плана за контрол на фуражи в контролна система „Трансмисивни спонгиформни енцефалопатии и странични животински продукти“ се ръководи и координира от БАБХ.

Планът за контрол на фуражите за 2011 г. е изготвен с цел изпълнение на утвърдения от министъра на земеделието и храните Единен многогодишен национален контролен план на Република България за храни, фуражи, здравеопазване на животните, хуманно отношение към тях и защита на растенията 2008 – 2011 г.

На контрол подлежат всички етапи, на които се внасят, търгуват, съхраняват, влагат, транспортират или употребяват странични животински продукти и производни продукти като фуражни суровини.

Спазването на фуражната забрана се контролира чрез вземане на проби и проследяване на суровини от животински произход и комбинирани фуражи, които ги съдържат.

През 2011 г. са взети 537 броя проби за наличие на протеини от животински произход.

При извършените през годината лабораторни изследвания за наличие на протеини от животински произход няма установени положителни, несъответстващи резултати.

Поради факта че животинските протеини са рискови по отношение на замърсяване с микроорганизми, се вземат проби за микробиологично замърсяване от преработени животински протеини (рибно брашно, кръвни брашна), кръвни продукти, от фуражи, които ги съдържат, както и млекозаместители, които ги съдържат. От животински протеини, предназначени за производство на комбинирани фуражи или вложени в такива фуражи, както и такива с цел търговия се вземат проби за наличие на салмонела.

Взетите проби за наличие на салмонела за 2011 г. са 131 броя. При извършените лабораторни анализи не е установен положителен, несъответстващ резултат.

Проверките се планират като се взема предвид видът на обекта, честота на установяване на отклонения от изискванията на законодателството, установени несъответствия или нарушения през предходната година. Проверките се извършват паралелно с тези по другите контролни системи в областта на фуражите.

#### **7.3.6.4. Одит на официалния контрол**

Със Заповед на министъра на земеделието и храните от м. май 2011 г. са определени девет експерти от дирекция „Здравеопазване на животните и безопасност на храните“ на МЗХ за извършване на одит на официалния контрол, осъществяван от Българската агенция по безопасност на храните, по качество и безопасност на храни, фуражи, здравеопазване на животните и хуманно отношение към тях и продукти за растителна защита.

Експертите, които извършват одити са преминали обучение по стандарт БДС EN ISO 19011 за вътрешни одитори. Двама от експертите са преминали обучение по програмата на ЕК, ГД „Здравеопазване и потребители“ - „По-добро обучение за по-безопасни храни“ на тема „Създаване и прилагане на система за одит“.

При извършването на одитите дирекция „ЗЖБХ“ прилага писмена процедура (въпросници, план-графици, доклади с приложения-препоръки), необходими за извършване на

одит на дейността на официалните контролни органи към МЗХ, съгласно изискванията на Регламент (ЕО) № 882/2004, Решение на Комисията № 677/2006 и на международния стандарт БДС EN ISO 19011:2004.

През 2011 г., съгласно одобрения план график, са планирани и извършени 5 одита на контролните органи към МЗХ, както следва:

- Областна дирекция по безопасност на храните, гр. Ловеч;
- Областна дирекция по безопасност на храните, гр. Монтана;
- Областна дирекция по безопасност на храните, гр. Добрич;
- Областна дирекция по безопасност на храните, гр. Варна;
- Областна дирекция по безопасност на храните, гр. Шумен.

С цел подобряване ефективността и ефикасността от извършване на официален контрол на принципите на безпристрастност, прозрачност, висок професионализъм и при липса на конфликт на интереси, по време на извършените пет одита на компетентните органи към МЗХ са направени общо 40 препоръки във връзка с установени несъответствия, както следва:

- сектор храни - 8 препоръки;
- сектор фуражи - 19 препоръки;
- хуманно отношение към животните - 4 препоръки;
- по прилагане и изпълнение на мерките съгласно закона за растителна защита - 9 препоръки.

От направените 40 препоръки, 30 са изпълнени. След приключване на всеки одит, се предоставя доклад до министъра на земеделието и храните.

### **7.3.7. Център за оценка на риска**

Центърът за оценка на риска е създаден със Закона за Българската агенция по безопасност на храните (ДВ, бр. 8 от 25.01.2011 г.) като самостоятелно юридическо лице в структурата на агенцията и третостепенен разпоредител с бюджетни кредити. Той извършва независима научна оценка на риска по отношение на безопасността на храните, здравето на човека, животните и растенията, както и останалите дейности в сферата на контрол на БАБХ, съгласно чл. 10, ал. 1 от Закона за Българската агенция по безопасност на храните.

Центърът за оценка на риска изготвя научни доклади за оценка на риска от въздействието на различни патологични фактори върху здравето на човека, животните и растенията. Когато възникне или има опасност от възникване на проблем, свързан с безопасността на храните в национален или регионален мащаб, той обединява групи от водещи учени, изследователи и експерти в съответната област от страната и търси информация от водещи международни организации предимно от Европейския орган по безопасност на храните (EFSA). Въз основа на изготвяните от центъра анализи и доклади по специфични проблеми в света/ЕС/България, ръководството на БАБХ може да взема управленчески решения за елиминиране или редуциране въздействието на проблемния/увреждащ/рисков фактор.

През 2011 г. Центърът за оценка на риска е изготвил 7 научни становища относно заболяванията шап, син език, африканска чума по свинете, Инфлуенца по птиците, контаминацията на изсушени гъби с радиоактивен <sup>137</sup>Cs, растителния вредител *Drosophila suzukii*, засилването на административния капацитет на БАБХ за осъществяване на ефективен епизоотологичен надзор в граничните с Турция общини. Центърът разработва и научно становище за туберкулозата по говедата.

Центърът за оценка на риска е изготвил многобройни анализи и информации, свързани с безопасността на храните и здравето на човека относно вируса Шмаленберг, *E. Coli* O104:H4, вредителя доматен молец, резистентност към пестициди и антимикробна резистентност, ГМО и

др. Организиран са редица срещи по разнообразна проблематика - синдрома на празния кошер; вредителя доматиен молец; за или против спешна ваксинация срещу шап; проблемите на антимикробната резистентност; събирането на данни за зоонозите; събирането на данни за химически замърсители.

Създаден е Списък на Центъра по чл. 10, ал. 3 от Закона за БАБХ, съгласно изискванията на Регламент (ЕО) № 2230/2004 на Комисията от 23 декември 2004 г. за определяне на подробни правила за прилагането на Регламент (ЕО) № 178/2002 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на мрежата от организации, които работят в областите, включени в мисията на Европейския орган за безопасност на храните. Към момента в списъка са включени 24 национални научни организации.

С решение на Управителния съвет на EFSA, през юни 2012 г. Центърът за оценка на риска е включен в списъка на компетентните научни организации, които подпомагат дейността на EFSA.

### **7.3.8. Законодателни промени в областта на безопасността на храните**

През 2011 г. е разработен проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за храните. Промяната е продиктувана от необходимостта от допълване на действащите разпоредби и разписване на липсващи процедури, с цел осъществяване на по-ефективен контрол от официалния контролен орган.

Приета е Наредба № 9 от 16 септември 2011 г. за специфичните изисквания към безопасността и качеството на храните предлагани в детските заведения и училищата, с която се определят ясни изисквания към безопасността и качеството на основните групи храни, предлагани в детските заведения, които да гарантират, че на децата се предлага храна, която няма да навреди на здравето и развитието им.

Изготвено е продължението на ЕМНКП на Р България до края на 2011 г. Изготвен е и ЕМНКП за следващите три години (януари 2012 г. - декември 2014 г.). ЕМНКП е публикуван на интернет сайта на МЗХ.

До ЕК е изпратен Годишен доклад за изпълнението на ЕМНКП за 2010 година, изготвен в съответствие с изискването на чл. 44 на Регламент (ЕС) № 882/2004 на Европейския парламент и съвета за официалните проверки, които се извършват с цел верификация на изискванията на законодателството за храните и фуражите, изискванията за здравеопазване на животните и хуманно отношение към тях и чл. 29ж, ал. 2 от Закона за храните.

През 2011 г. продължи активното участие на експерти от МЗХ в работна група „Храни и хранене“ към Националния център за опазване на общественото здраве и анализи, във връзка с „Национален план за действие Храни и хранене 2011-2016“.

През годината стартира разработването на модел за структура на организация „Хранителни банки“. Със Заповед на Министъра на земеделието и храните е създадена междуведомствена работна група за създаване на модел за структура на организация „Хранителни банки“, форма на участие на държавните институции за осигуряване на условия за функциониране на структура Хранителна банка и изготвяне на нормативни и организационни промени, осигуряващи условия за създаване и развитие на хранителни банки.

Дирекция „ЗЖБХ“ издава Удостоверения за съответствие с качествените характеристики на млечните продукти по БДС по чл. 63, ал. 3 от Закона за марките и географските означения и издадените в тази връзка заповеди от министъра на земеделието и храните.

За целите на вписването на ползватели на наименованието за произход се определя БАБХ и се одобряват образци на документи и процедури за оценка на съответствието на качествата е характеристиките на продуктите „Български кашкавал“, „Българско саламурено бяло сирене“ и „Българско кисело мляко“ по БДС и връзката им с географската среда.

През 2011 г. са изменени и допълнени заповеди на министъра на земеделието и храните за определяне на границите на географското място за производство на продуктите „Български кашкавал“, „Българско бяло саламурено сирене“ и „Българско кисело мляко“. Със заповедите се определят качествата, характеристиките и връзката на горепосочените продукти и връзката им с географската среда.

За 2011 г. са издадени общо 12 удостоверения, като 4 от тях са на предприятия, произвеждащи по БДС „Българско кисело мляко“, 6 - на предприятия, произвеждащи по БДС „Българско бяло саламурено сирене“ и 2 - на фирми, произвеждащи по БДС „Български кашкавал“.

В МЗХ се поддържа регистър на удостоверенията за съответствие с качествените характеристики на млечните продукти по БДС. Регистърът е публикуван на интернет сайта на министерството.

През 2011 г. и началото на 2012 г. са изменени и допълнени 3 наредби, касаещи безопасността на фуражите: Наредба № 10 от 17.02.2003 г. за фуражите със специално предназначение (Обн. ДВ, бр. 97/2011 г.); Наредба № 10 от 17.04.2009 г. за максимално допустимите концентрации на нежелани субстанции и продукти във фуражите (Обн. ДВ бр. 103/2011 г.) и Наредба № 109 за официалния контрол върху фуражите (Обн. ДВ бр. 20/09.03.2012 г.).

През 2011 г. бе прието предложеното от МЗХ изменение и допълнение на Наказателния кодекс (Обн. ДВ, бр. 33/2011 г.), чрез което се инкриминира акта на жестокост към животните и се изпълняват целите на генералната превенция и се постига възпитателно и предупредително въздействие върху всички членове на обществото.

През м. ноември 2011 г. бяха променени и Закона за защита на животните и Закона за ветеринарномедицинската дейност, така че разпоредбите им да бъдат приведени в съответствие с направените промени в Наказателния кодекс. С промените се удължи и срокът за изтегляне на популацията от безстопанствени кучета в приюти, с което се цели да се даде допълнително време на общините за овладяване на свръх популацията от безстопанствени кучета.

С Решение на Министерски съвет № 56 от 03.02.2011 г., съгласно чл. 75, ал. 1, във връзка с чл. 82, ал.1 от Закона за генетично модифицираните организми на Република България е наложена забрана за отглеждане на генетично модифицирана царевица МОН 810 на територията на Република България. Наложената забрана се основава на принципа на предпазливостта и чл. 23 от Директива 2001/18/ЕО, за да се гарантира във висока степен предпазването на българското земеделие и околна среда от потенциалната възможност за създаване на устойчивост спрямо bt-протеина в целевата и не-целевата флора и фауна и неговото натрупване в почвените екосистеми.

## **8. Селекция и репродукция в животновъдството**

### **8.1. Управление на националните генетични ресурси в животновъдството**

Управлението на генетичните ресурси в животновъдството цели опазване на изчезващи и застрашени от изчезване местни автохтонни породи – национално богатство на страната, както и поддържане и развитие на комерсиалните породи, формиращи националните генетични ресурси.

Координацията на дейностите, свързани с управление на националните генетични ресурси в животновъдството се осъществява от Изпълнителната агенция по селекция и репродукция в животновъдството.

През 2011 г. са проведени 20 заседания на Националния съвет по генетични ресурси в животновъдството по секции за отделните направления в животновъдството, където са обсъждани проблемите на съответния бранш и са направени редица предложения за подобряване на развъдната дейност.

ИАСРЖ разполага с две хранилища на Националната генетична банка - в София и Сливен, където към 31.12.2011 г. се съхраняват общо 3 177 670 броя дози дълбоко замразена семенна течност от 20 породи говеда, 3 породи биволи и 10 породи овце.

Агенцията поддържа и Националния генетичен резерв на страната, с което се гарантира националният суверенитет по отношение на генетичните ресурси, запазване на биологичното разнообразие на селскостопанските животни, поддържане в чист вид на малобройни популации, съхраняване на местните породи животни с уникални генетични качества и висока приспособимост и адаптивност на отглеждане към естествените условия на околната среда.

Към 31.12.2011 г. в Националния генетичен резерв се съхраняват общо 346 202 броя дози дълбоко замразена семенна течност от 30 породи от видовете говеда и биволи.

Наличието на дълбоко замразен семенен материал от 397 броя мъжки разплодници допринася за обогатяване на европейското и световно генетично разнообразие и удовлетворява потребностите на развъдните организации, фермерите и животновъдите на индивидуална и колективна основа. Най-голямо е разнообразието на бици от следните млечни породи: Българско черношарено, Холщайнфризийско, Българско кафяво, Българско родопско и Кафяво говедо, а от месодайните породи - от Лимузин, Блон Д'акитен и Абердин ангус – червен и черен.

В Националната генетична банка и Националния генетичен резерв се съхраняват общо 115 234 броя дози сперма от 13 изчезващи и застрашените от изчезване местни автохтонни породи, които са национално богатство на страната.

ИАСРЖ управлява и поддържа двете Държавни станции за изкуствено осеменяване в София и Сливен, осигуряващи развъдната дейност, управлението и съхранението на генетичните ресурси в страната. В двете станции през 2011 г. са произведени общо 47 025 броя дози дълбоко замразена сперма.

Агенцията подпомага дейността на развъдните организации чрез: предоставяне на възможност за изследване на качествените показатели на контролираните признаци в лабораториите на ИАСРЖ; създаване на възможности за отглеждане на мъжки животни и производство и съхранение на семенен материал; създаване на възможност за доказване на произхода на разплодни животни в лабораторията на ИАСРЖ.

За целта, през 2011 г. ИАСРЖ управлява и поддържа три държавни лаборатории за анализ на качествените показатели на животинските продукти, покриващи нуждите на селекцията. В двете лаборатории за определяне на физико-химичния състав на млякото (гр. Шумен и гр. Сливен) са изследвани общо 282 306 броя проби, което е с 31 697 броя повече в сравнение с 2010 г.

С използването на лабораториите за физико-химичния анализ на млечните проби се постига равнопоставеност, сравнимост на резултатите, прозрачност, самоконтрол между развъдните организации и обективен контрол от страна на ИАСРЖ.

Лабораторията за изпитване на кочове по собствена продуктивност, обслужваща селекцията в тънкорунното овцевъдство (гр. Шумен) дава възможност да се определи величината на някои селекционни признаци и качеството на вълната по отношение на физико-механичните свойства, рандемана и количеството чисто влакно. През 2011 г. в нея са изследвани 1 070 броя проби от вълна, с 8,4% повече спрямо предходната година.

През 2011 г. в Националната имунологична лаборатория за установяване на произход и определяне на кръвен тип на животните (гр. София) са изследвани общо 144 броя кръвни проби. Изследваните в говедовъдството кръвни проби са предоставени единствено от станциите за изкуствено осеменяване, а в овцевъдството - от научни институти и развъдни организации.

Във връзка с необходимостта за опазване на редките местни породи, през 2011 г. ИАСРЖ стана пълноправен партньор в програмата „Linking nature protection and sustainable rural



development” на Конфедерация Швейцария за изграждане, оборудване и акредитиране на национална генетична лаборатория.

Дейностите по репродукция се осъществяват от лицензирани Центрове за съхранение на сперма. От 01.03.2011 г. броят на лицензираните центрове за съхранение на сперма е намален от 28 на 19, като са оптимизирани разходите по поддръжката им. През 2011 г. са реализирани 86 228 броя дози сперма, което е с 2 604 броя или 3,1% повече в сравнение с предходната година.

При наличното генетично разнообразие от 282 говежди и биволски разплодника в Националната генетична банка, реализираните дози дълбоко замразена сперма през 2011 г. са от общо 25 породи и 275 броя говежди и биволски бици.

За стимулиране реализацията на селекционните програми от развъдните организации Агенцията предоставя на техник осеменители и фермери дюарови съдове за съхранение на криоконсервирана сперма по договор за съвместна дейност без заплащане на такса. За 2011 г. са сключени общо 267 договора.

През годината осем жребца от коневъдното депо на ИАСРЖ са предоставени чрез договор за съвместна дейност на частни стопани, конезаводи и клубове за конен спорт с цел усъвършенстване генетичните качества на отглежданите коне в България.

Друг вид услуга, предоставяна на фермерите, е отглеждането в гр. Кюстендил на три броя мъжки разплодници от породата Българска бяла млечна, които се използват за естествено покриване на кози, като през 2011 г. са извършени 150 скачки.

В базата на ИАСРЖ в гр. Сливен се поддържа племенна зайцеферма за производство на разплодни животни.

През 2011 г. в школата за подготовка на техник осеменители в гр. Сливен са проведени 7 курса за техник осеменители на крави и са обучени 20 техник-осеменители.

Експерти от Агенцията оказват методическа помощ при извършване на развъдна дейност и водене на родословни книги на 240 овце майки и 70 шилета минали години от породата Лакон и на 200 овце майки и 70 шилета минали години от породата Мутон шароле (внесени от Франция), породи за които няма създадени развъдни организации.

Създаването на нови породи и хибриди животни се координира от ИАСРЖ чрез организиране, ръководство и техническо осигуряване на дейностите на Държавната комисия по породи животни и извършване необходимите експертизи по същество на всички нива. В Държавната комисия по породи животни през 2011 г. са постъпили три заявления от Патентното ведомство за извършване на експертизи по същество. След разглеждането им са признати две породи кучета - „Български барак” и „Българско лудогорско гонче”.

За популяризиране на националните генетични ресурси и ефекта от развъдната дейност, през 2011 г. ИАСРЖ е организирала провеждането на три изложения, финансирани по схема на държавна помощ, предоставяна чрез ДФ „Земеделие” - Специализирано изложение по биволовство, гр. Разград; Шести Национален събор за опазване на местните български породи в местността „Паниците”, гр. Калофер и девето Национално изложение по животновъдство в Сливен. На тях са представени състоянието и насоките за развитие на племенното животновъдство в страната и са демонстрирани националните генетични ресурси.

През 2011 г., в резултат на извършен мониторинг на селскостопанските животни и със сътрудничеството на развъдните организации е съставен актуален Каталог на породите селскостопански животни в Р България, който представя 98 културни, местни автохтонни и примитивни породи от 11 животински вида.

През годината са проведени множество срещи с представители на развъдните организации и фермери за обсъждане на въпроси относно увеличаване броя на животните под селекционен контрол, финансиране на селекцията, прилагане на Общата селскостопанска политика на ЕС и др.

## 8.2. Дейност на развъдните организации

През 2011 г. в животновъдството са осъществявали развъдна дейност общо 39 развъдни организации, както следва:

- говедовъдство - 8 развъдни организации с общо 46 685 броя контролирани говеда;
- биволовъдство - 2 развъдни организации с общо 4 669 броя контролирани биволи;
- овцевъдството - 13 развъдни организации с общо 158 903 броя контролирани овце
- козевъдство - 2 развъдни организации с общо 5 022 броя контролирани кози;
- коневъдство - 5 развъдни организации с общо 2 402 броя контролирани коне;
- свиневъдство - 4 развъдни организации с общо 36 977 броя контролирани свине;
- птицевъдство - 2 развъдни организации с общо 884 949 броя контролирани птици;
- пчеларството - 1 организация, контролираща 11 625 пчелни семейства;
- кинология - 2 развъдни организации с общо 576 броя контролирани кучетата, имащи отношение към селското стопанство.

Спрямо предходната година се наблюдава нарастване на броя на животните, с които се води развъдна дейност в следните подотрасли: козевъдство – със 143%; говедовъдство – с 31%; овцевъдство – с 15%; свиневъдство – с 11%; пчеларство – със 7% и биволовъдство – с 4%. В същото време се отчита намаление на броя на животните, с които се води развъдна дейност при: коневъдството – с 46%, птицевъдство – с 23% и при кучета, имащи отношение към селскостопанските животни – с 10,6%.

През 2011 г. за първи път стартират своята дейност следните 6 развъдни организации: Национална асоциация за месодайно говедовъдство; Асоциация за развъждане на млечни породи овце; Развъдна асоциация на местни породи; Асоциация на коневъдите в България; Сдружение „Асоциация Български спортен кон“; Сдружение „Асоциация за възстановяване и развитие на породите Плевенски кон и Гидран“.

Към момента всички действащи развъдни организации в страната имат разрешения и защитени развъдни програми за един дълъг период от време т.е. създадени са предпоставки за тяхната стабилна работа.

## 8.3. Контрол и координация на развъдната дейност

През 2011 г. ИАСРЖ е извършила планови проверки на дейността на всички развъдни организации. Дейността на развъдните организации в отделните въдства е контролирана по отношение на: наличие на идентификация; идентификация, порода и породна принадлежност на животните; бонитировка на животните; изпълнение на случните планове; контрол на продуктивните признаци; цялостна проверка на развъдната дейност.

При проверките е установено, че три развъдни организации не осъществяват развъдна дейност, в резултат от което е отнето разрешението за извършване на развъдна дейност на „Българска сименталска асоциация - 99“, „Национална асоциация по зайцевъдство“ и „Българска развъдна асоциация по зайцевъдство“.

На 13 развъдни организации са дадени задължителни предписания с поставени срокове за отстраняване на установените нарушения.

През 2011 г. ИАСРЖ подпомага ДФ „Земеделие“ – Разплащателна агенция, чрез гарантиране на правомерното изразходване на средствата от националния, европейския бюджет и средствата на фермерите за развъдна дейност. Агенцията е осъществила контрол на дейността на развъдните организации чрез провеждане на проверки по схемите на държавни помощи „Помощ за водене на родословна книга и за определяне на продуктивността и

генетичните качества на животните” и „Помощ за водене на родословна книга и за определяне на продуктивността и генетичните качества на българско овчарско куче и каракачанско куче”.

През 2011 г. продължава стартиралото през 2010 г. създаване и водене на Регистър на мъжките разплодни животни и Регистър на развъдните стада. В Регистъра на мъжките разплодни животни до края на 2011 г. са включени 9 319 броя животни, разпределени по видове, както следва: говедовъдство и биволовъдство – 5 214 броя; овцевъдство – 3 031 броя; козевъдство – 160 броя; свиневъдство – 507 броя; коневъдство – 407 броя. До края на годината в регистъра на развъдните стада са включени 2 985 стада, разпределени както следва: говедовъдството – 770; биволовъдството – 119; овцевъдството – 857; козевъдството – 41; свиневъдството – 72; коневъдството – 1 010; птици – 18; пчели – 98.

## **9. Селскостопанска наука, обучение и съветническа дейност**

### **9.1. Научноизследователска дейност и научно обслужване в селското стопанство, осъществявани от Селскостопанска академия**

Дейността на Селскостопанска академия през 2011 г. бе ориентирана към усъвършенстване на структурите и повишаване административния капацитет в управлението на системата, за създаване на оптимални условия за експериментирание и ефективно решаване на проблемите на научните изследвания в областта на аграрния сектор.

През 2011 г. е изготвен законопроект за изменение и допълнение на Закона за Селскостопанска академия. С предложените промени се цели засилване колективното начало и възстановяване академичните принципи при управление на ССА; въвеждане принципите на конкурсното и програмното начало при формиране и разходване на финансите на Академията и други мерки за оптимизиране на разходите за издръжка на научната дейност.

#### **9.1.1. Създадени и внедрени в производството научни продукти**

През 2011 г. е работено по 169 национални научни проекта, 170 международни научноизследователски проекта и 16 проекта по Седма рамкова програма на ЕС.

Научната дейност се осъществява в следните направления: Растениевъдство, Животновъдство, Почвознание, Общо земеделие и мелиорации, Аграрна икономика и хранителни технологии. През годината са завършени 41 проекта, продължава работата по 118 и стартират 41 нови научноизследователски проекта. В резултат на проведените изследвания, през 2011 г. са утвърдени 28 нови сорта пшеница, слънчоглед, сусам и папуда, царевица, зеленчуци и овощни култури, както и две породи копринени пеперуди.

#### **9.1.2. Трансфер на знания и научни продукти**

През 2011 г. са създадени 92 демонстративни полета, където са проведени открити дни и срещи на научните звена с български и чуждестранни фермери. Организирането на открити дни по всички направления на научно-приложната дейност в ССА се наложи като най-достъпната форма за по-бързо реализиране на постиженията на селскостопанската наука от непосредствените потребители - земеделски кооперации, дружества, фермери и фирми. През годината са организирани общо 91 открити дни. Проведени са още 58 броя краткосрочни курсове за повишаване квалификацията на селскостопански специалисти и фермери от земеделските кооперации и 216 научно-практични конференции, семинари, симпозиуми, кръгли маси.

За 20-ти пореден път Селскостопанска академия, чрез научно изследователските си институти и опитни станции, взе участие в Международното селскостопанско изложение „Агра 2011”. Звената представиха чрез мултимедийни презентации, експонати и информационни материали голям брой научни продукти, перспективни сортове, хибриди, висококачествени семена и посадъчен материал, породи племенни животни, съвременна техника на земеделието и хранителната промишленост, екологосъобразни и икономически ефективни технологии за растениевъдството, животновъдството, информационни услуги, агробизнес проекти, системи за управление.

С цел подобряване на връзката със земеделските производители, през месец септември ССА подписа рамков договор с Националната служба за съвети в земеделието за организиране и провеждане на съвместни мероприятия. До края на 2011 г. са проведени 10 семинара по актуални проблеми.

ССА организира разработването на специфична за условията на 2012 реколтна година методика за обследване на есенните посеви. Направено е предложение съвместни екипи от институтите на ССА и Института по хидротехника и мелиорации при БАН да извършат обследването и да предоставят препоръки за преодоляване на последиците от есенно-зимните неблагоприятни условия. Поради недостиг на финансови средства, тази инициатива не е доведена до край.

Едно от важните направления, по които се работи в системата на ССА е професионалното обучение. През 2011 г. са проведени 18 курса с продължителност на обучението от 150 часа. Общият брой на обучените курсисти е 549 земеделски производители и заети в селското стопанство. От тях, 223 по специалността „Животновъдство“, 325 по „Агроекология“ и 12 по Оперативна програма развитие на човешките ресурси 2007-2013 професия „Еколог“. Издадени са 537 удостоверения за професионално обучение.

### **9.1.3. Квалификационна структура на учените, обучение на докторанти и публикационна дейност**

Общият брой на учените в ССА към 31.12.2011 г. е 681, които по академични длъжности и научни степени се разпределят, както следва: професори - 40, доценти – 308, главни асистенти - 221 и асистенти - 112, с образователна и научна степен „Доктор“- 459 учени и с научна степен „Доктор на науките“ - 23.

Съотношението между хабилитирани и нехабилитирани учени в ССА е 1,05 в полза на хабилитираните.

През 2011 г. броят на разрешените конкурси за академични длъжности е нараснал в сравнение с предходната година. Разрешени са 36 конкурса за хабилитиране, от които 16 за професори и 22 за доценти.

В ССА през 2011 г. се обучават общо 63 докторанти в образователна и научна степен „Доктор“ по акредитирани докторски програми, от които в редовна форма на обучение - 22, в задочна форма - 15 и в самостоятелна - 26. През годината са отписани от обучение с право на защита 10 докторанта, а 11 са защитили успешно.

За учебната 2011/2012 г. ССА обяви конкурс за прием на докторанти в 18 института. Общият брой на обявените места е 81, по 24 научни специалности. В сравнение с предходните години се забелязва засилен интерес у младите хора за реализация в научната област. Документи за участие в конкурса са подали 44 кандидата по 15 научни специалности в 13 института. Успешно класирани и са зачислени в докторантура са 26 кандидата.

През 2011 г. един институт е получил програмна акредитация с право да обучава в образователна и научна степен „Доктор“ по две научни специалности, а други два са в процедура.

Издателската дейност на ССА включва 7 научни списания: „Bulgarian Journal of Agricultural Science“, „Селскостопанска наука“, „Растениевъдни науки“, „Животновъдни науки“, „Почвознание, агрохимия и екология“, „Икономика и управление на селското стопанство“ и „Селскостопанска техника“.

За научните списания през 2011 г. са обработени и публикувани 513 научни статии и обзори на автори от системата на ССА, външни автори и автори от чужбина.

В средата на годината списание „Bulgarian Journal of Agricultural Science“ получи импакт фактор 0,153, което повиши значимостта на списанието и съответно желанието на авторите за публикуване.

#### **9.1.4. Международно сътрудничество в областта на селскостопанската наука**

През 2011 г. научноизследователските институти и опитните станции на ССА осъществяват международно сътрудничество с учени от повече от 40 страни в рамките на съвместни изследователски проекти, участие в международни семинари, конференции, консултативни срещи, специализации в чужбина, прием на чуждестранни учени по тематика от взаимен интерес и др. Изпълнявани са общо 170 проекта, от които 117 на двустранна основа с партньори от 30 страни. Институтите изпълняват 53 проекта, финансирани и подпомагани от различни международни институции - ЕС, Организацията по прехрана и земеделие, Международния център по генетично инженерство и биотехнология, Бюветсита интернешънъл, Италия, Международната агенция по атомна енергия, Международния център за подобряване на царевичата и пшеницата, Международния център за селскостопански изследвания за сухите райони и др. По различни европейски програми се изпълняват общо 34 проекта. Институтите на ССА участват в 16 проекта по 7-ма Рамкова програма на ЕС, а финансирането от ЕК възлиза на 2 161 120 евро за цялостното им изпълнение. Академията участва успешно в Програмата eContentplus на ЕС за превръщане на дигиталните данни в Европа в по-достъпни, полезни и използвани, Програмата на ЕС за транснационално и трансгранично сътрудничество за страните от Югоизточна Европа, Програмите на Изпълнителната агенция за защита на здравето и потребителите и на Европейската служба за безопасност на храните. Финансирането на подразделения от Селскостопанската академия по други европейски програми е на обща стойност 596 503 евро. В различни проекти на Европейската програма за координиране на изследванията в науката и технологиите (Програма COST), учени от Селскостопанската академия са национални координатори или участници в 15 COST - акции в областите: „Храни и Земеделие“, „Биомедицина и молекулярни бионауки“, „Индивиди, общества, култури и здраве“, „Науки за земята и околната среда“ и др.

ССА изпълнява и преки споразумения за Научнотехническо сътрудничество със сродни научно-изследователски организации от СР Виетнам, Китайската Народна Република, Кралство Мароко, Румъния, Руската Федерация, Молдова, Украйна, Франция и Съвместния изследователски център (JRC) на ЕК.

#### **9.2. Съветническа дейност**

Постигането на подходящо ниво на технически и икономически знания и умения в земеделския и горския сектор е от особена важност за повишаване конкурентоспособността на българското производство. Държавната политика в тази област се реализира чрез НССЗ.

НССЗ предлага комплексен “пакет от консултантски услуги“, включващ консултации от създаването на фермата до нейното пълно обслужване в агрономически, животновъден и аграрикономически аспект.

През 2011 г. общо 15 376 броя лица са консултирани от служителите на НССЗ, като са получили общо 55 028 консултации. Средният брой получени консултации от едно лице е 3.6.

Всички консултации, предоставяни от НССЗ, са безплатни за земеделските производители. НССЗ извършва консултантска и съветническа дейност главно чрез експертите от териториалните си областни офиси. През 2011 г. броят на дадените консултации в офиса и в земеделските стопанства нараства с 9% спрямо 2010 г., до 55 028 броя. По-голяма част от получените консултации се възползват от предлагания от НССЗ комплексен пакет от консултантски услуги и търсят консултации в различни направления.

Подобно на 2010 г., около 89% от консултациите са дадени в офиса, а 11% - на място.

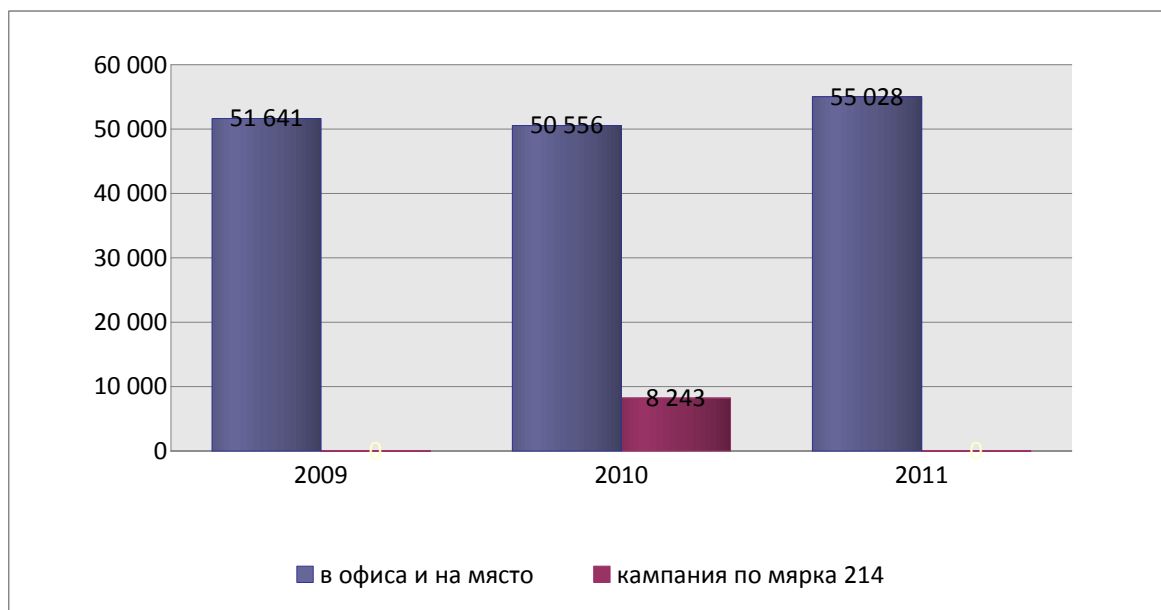
Лицата, които консултира НССЗ, са основно три типа:

- земеделски производители, които вече са започнали своята земеделска дейност, като в тази група преобладават малките земеделски стопанства;
- лица, които искат да започнат земеделска дейност, но все още не са;

- други лица, живеещи в селските райони, включително и собственици на гори.

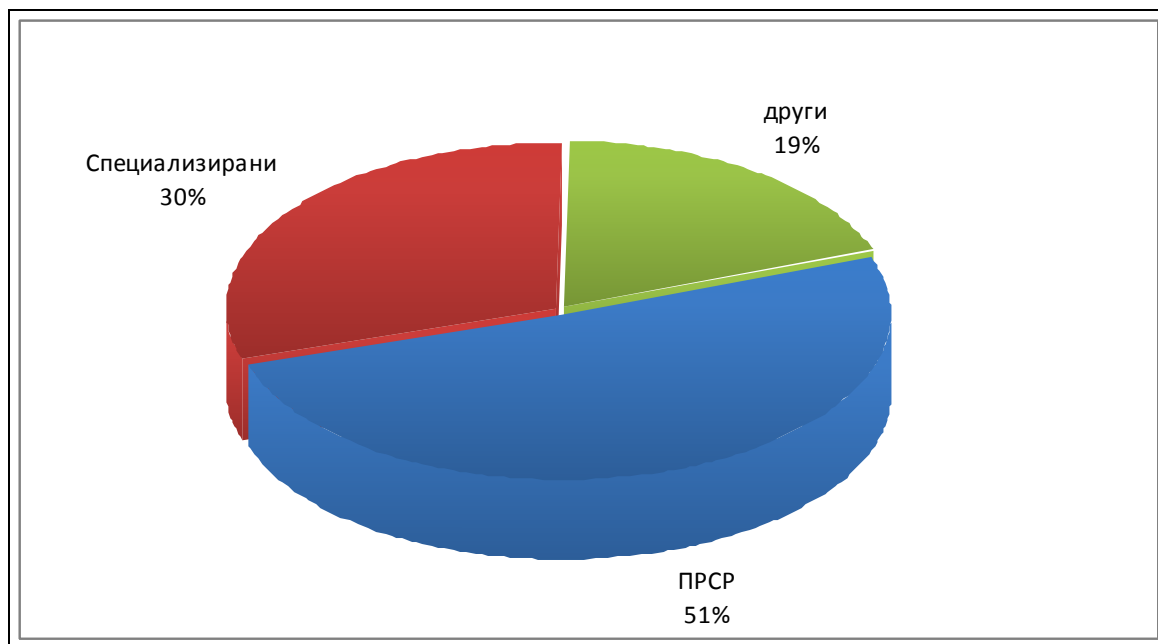
През 2011 г. броят на земеделските производители, получили консултации на място при посещения в земеделските стопанства, представлява 19,4% от общия брой на консултираните лица, при 10% за предходната година. Нарастването на този дял е резултат от политиката на НССЗ за разнообразяване на предлаганите услуги и средствата за предоставянето им, както и за адаптиране към нуждите на ползвателите на консултантските услуги. Постигнатите резултати показват, че НССЗ е уважаван и търсен партньор за земеделските производители. Също така се забелязва промяна във вида на консултациите, от които земеделските производители се нуждаят – все по-често се търсят консултации за решаване на конкретни проблеми в стопанствата, както и комплексни решения.

**Фигура V.7. Общ брой на консултациите за периода 2009 – 2011 г.**



Източник: НССЗ

**Фигура V.8. Предоставени консултации от НССЗ за 2011 г. по основни типове**



Източник: НССЗ

И през 2011 г. консултациите, свързани с прилагането на Програмата за развитие на селските райони заемат водещ дял от общо предоставените съвети - 51%. Интересът на земеделските производители към възможностите за финансиране по ПРСР продължава да бъде висок. Това се дължи от една страна на задълбочаващата се финансовата криза и влошените условия за финансиране на аграрния сектор чрез банките, а от друга - на ускорения темп на усвояване на средства по ПРСР, което значително повишава интереса към кандидатстване.

Специализираните консултации в областта на земеделието заемат 30%. В тази група се включват консултациите по агрономство, животновъдство и аграрна икономика.

На трето място е категорията „други“ с 19%. Тези консултации са свързани основно с финансиране по първи стълб от Общата селскостопанска политика на ЕС и законоустановените изисквания в различните сектори. Делът на този тип консултации нараства значително през последните години.

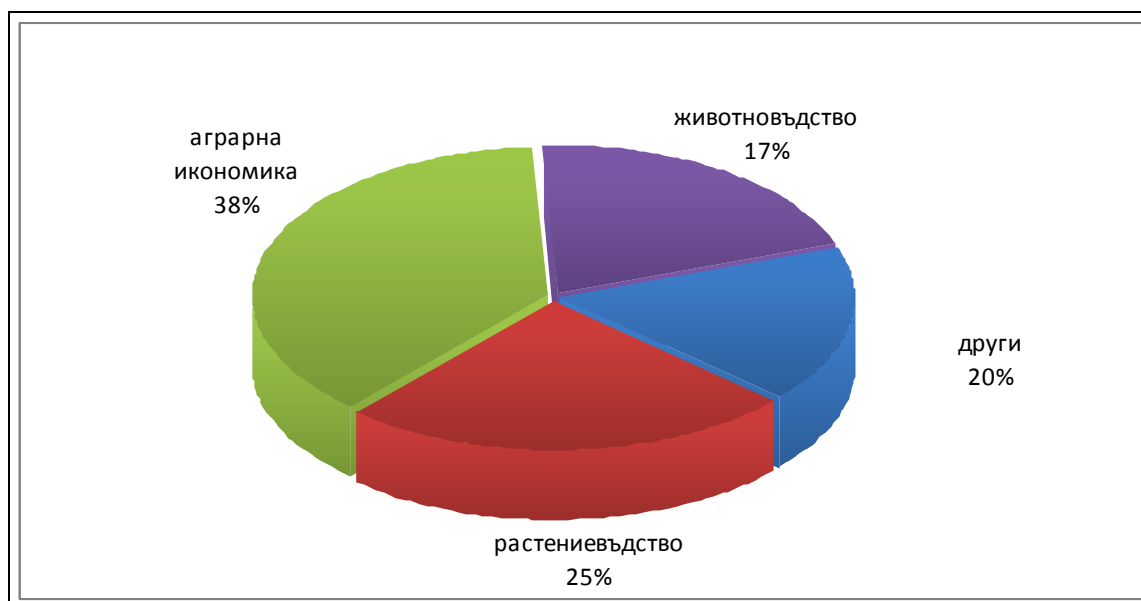
По отношение на отделните мерки на ПРСР, през 2011 г. най-голям интерес и най-много консултации са предоставени отново по мярка 141 „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране“, Броят на консултациите по тази мярка се увеличава с 11% спрямо предходната година и достига 16 531. Консултациите по мярка 112 „Създаване на стопанства на млади фермери“ представляват 13%, като се запазват на нивото от 2010 г. По-голямата част от тях са дадени на вече одобрени млади фермери за успешното изпълнение на проектите им. Интересът към мярка 112 остава висок, независимо от спрения прием на заявления за подпомагане по нея, поради изчерпване на финансовия ресурс.

Към инвестиционните мерки проявяват интерес одобрени кандидати по мерки 112 и 141, които желаят да продължат своето развитие с помощта на средства от ПРСР, както и земеделски производители, за които това би било първо кандидатстване по ПРСР.

НССЗ продължава да консултира вече одобрените фермери по мярка 214, като през 2011 г. са предоставени 844 консултации, свързани с подаване на заявки за плащане и изпълнение на проектите през втора и трета година.

Интересът към мярка 142 „Създаване на организации на производители“ остава нисък, макар че се наблюдава леко увеличение на броя на консултациите.

**Фигура V.9. Специализирани консултации по видове (насоченост) през 2011 г.(%)**



Източник: НССЗ

В условията на постоянно променяща се и силно конкурентна среда, най-голям е делът на специализираните консултации в областта на аграрната икономика – 38% (6 237 броя).

Основните теми, които представляват интерес за земеделските стопани са данъчно облагане, социално осигуряване и намиране на пазари за продукцията. На второ място с 25% са консултациите в областта на растениевъдството. Други специализирани консултации обхваща основно темите за добри земеделски практики и за условията за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние. Техният брой се увеличава, поради нарастващото им значение за увеличаване конкурентоспособността на земеделието, спазването на законоустановените изисквания и достъпа до финансиране по първи стълб от ОСП. Консултациите по животновъдство заемат 17%. Макар че делът им е по-малък в сравнение с останалите специализирани консултации, животновъдните стопанства се нуждаят от по-голям брой и по-задълбочени консултации, за да отговорят на нарастващите изисквания в този сектор.

Основните тематики на специализираните консултации, предоставени през 2011 г., може да се обобщи в следните направления:

#### **Растениевъдство**

- агротехнически и растително-защитни мероприятия за различни видове култури;
- технология на отглеждане на различни видове култури;
- създаване и възстановяване на трайни насаждения и лозя;
- биологично земеделие - възможности, условия, изисквания, сертификация;
- мерки за възстановяване и поддържане на пасища;
- управление и използване на водните ресурси;
- нова селскостопанска техника за отглеждане на земеделски култури.

#### **Животновъдство**

- ветеринарно-санитарни и хигиенни изисквания към животновъдните обекти;
- хранене на различни видове животни и птици, според възраст и физиологично състояние;
- биологично животновъдство;
- добри земеделски практики и условия за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние.

#### **Агроикономика и управление на стопанството**

- бизнес планиране;
- осигуряване и данъчно облагане на земеделските производители;
- пазарни анализи;
- реализация на селскостопанска продукция;
- изчисляване на себестойност;
- агростатистика;

#### **Други**

- Безопасни условия на труд;
- Схеми за финансиране и кредитиране на земеделските производители (извън ПРСР);
- Агрехимичен анализ на почви;
- Регистрация на земеделските производители по Наредба 3/1999г.;
- Регистрации и/или категоризации на животновъдни обекти вкл. пчелини;



- Регистрация в БАБХ (растителна защита), водене на дневници и издаване на документи;
- Сключване на договори за ползване на земеделски земи.

Консултациите от последната група (други) бележат постоянен ръст през последните 3 години.

### **Обучения**

През 2011 г. Центърът за професионално обучение (ЦПО) към НССЗ, лицензиран през 2007 г. от Националната агенция за професионално образование и обучение, обучи 658 земеделски производители – 2,4 пъти повече спрямо 2010 г. За да отговори на нуждите на земеделските производители от обучения и поради съществуващ риск от налагане на санкции на над 600 бенефициенти по мерки 112 „Създаване на стопанства на млади фермери” и 214 „Агроекологични плащания” от ПРСР, поради незавършване на задължителни обучения, през 2011 г. ЦПО към НССЗ проведе информационни дейности от 8 и 18 учебни часа за земеделски производители. Информационните дейности от 18 учебни часа бяха на тема „Мярка 214 Агроекологични плащания – обща агроекология” и бяха предназначени за одобрени кандидати по мярка 214 „Агроекологични плащания” от ПРСР, кандидатствали за първи път през 2010 г. В 30 групи се обучиха 572 земеделски стопани. Информационните дейности от 8 учебни часа бяха на тема „Основни проблеми по опазване компонентите на околната среда в земеделския сектор” и бяха предназначени за одобрени кандидати по мярка 112 „Създаване на стопанства на млади фермери” от ПРСР.

### **Информационно осигуряване**

Важна част на съветническата дейност е свързана и с информационното осигуряване, в т.ч. изготвянето на информационни материали, участия в медийни изяви, организирането и участието в информационни мероприятия и изнасянето на презентации по специализирани теми в областта на земеделието.

През 2011 г. експертите на НССЗ са организирали и/или участвали в 380 информационни мероприятия, от които: 149 броя семинари, 156 броя информационни срещи, 20 броя консултантски дни, 7 броя демонстрации и 48 броя други мероприятия. НССЗ взе активно участие и в проведените с помощта на Техническа помощ на ПРСР информационни срещи, във връзка с мерки 112, 121, 142, 214 и 213 от ПРСР 2007 - 2013 г., както и в информационна кампания на Министерство на земеделието и храните „Ден на отворените врати по ПРСР”.

Разработени са общо 354 броя информационни материали (земеделски календари, брошури, образователни листовки, диплянки и др.) - с 18% повече спрямо 2010 г. С най-голям дял от тях са образователните листовки и ежемесечния „Календар на земеделския производител” (на растениевъда и на животновъда).

Най-често разглежданите теми в информационните материали са:

- възможности за кандидатстване и необходими документи по мярка 141 „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране” от ПРСР 2007 - 2013г.;
- социално и здравно осигуряване на земеделските производители през 2011 г.;
- данъчно облагане на земеделските производители през 2011 г.;
- необходими документи при водене на отчетност за дейността на стопанствата на млади фермери и полупазарни стопанства;
- основни изисквания при изпълнението на одобрени бизнес планове по мярка 112 „Създаване на стопанства на млади фермери”;
- директни плащания на площ 2011 г.;

- „Календар на растениевъда и животновъда” за съответния месец – актуална сезонна специализирана информация.

### **Дейност на НССЗ по мярка 143 от ПРСР 2007 - 2013 г.**

НССЗ е единствен бенефициент по мярка 143 "Предоставяне на съвети и консултиране в земеделието в България и Румъния" от Програмата за развитие на селските райони 2007-2013 г. От стартирането на мярката през 2008 г. експертите от НССЗ са предоставили безплатно на земеделските производители общо 10 977 броя комплекти съветнически услуги, както следва:

- По мярка 112 „Създаване стопанства на млади фермери” – 4 406 броя;
- По мярка 214 „Агроекологични плащания” – 2 617 броя;
- По мярка 141 „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране” – 3 925 броя;
- По мярка 121 „Модернизиране на земеделските стопанства” – 27 броя;
- По мярка 311 „Разнообразяване към неземеделски дейности” – 2 броя

НССЗ изготвя и бизнес планове по мерки 121 „Модернизиране на земеделските стопанства”, 122 „Подобряване на икономическата стойност на горите”, 123 „Добавяне на стойност към земеделски и горски продукти” и 311 „Разнообразяване към неземеделски дейности” от ПРСР на лица, получили пълен комплект съветнически услуги за кандидатстване по мярка 141 и мярка 112, които са одобрени за финансово подпомагане по тези мерки и са отбелязали в бизнес плана намерение да кандидатстват за подпомагане по съответната инвестиционна мярка.

НССЗ продължава да предоставя пълен комплект от съветнически услуги на лицата, допустими за кандидатстване по мярка 141 "Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране", както и изготвянето на бизнес планове по мерки 121, 122, 123 и 311 от ПРСР на лица, получили пълен комплект съветнически услуги за кандидатстване по мярка 141 от ПРСР.

За 2011 г. са подадени 4 заявки за плащане, съдържащи общо 2 005 броя приемо-предавателни протоколи и документи към тях. Подадените заявки са на стойност 3 003 710.09 лева. В сумата влизат и неразгледаните проекти от предишни заявки.

От всички разгледани от ДФЗ – Разплащателна агенция през 2011 г. комплекти съветнически услуги, предоставени от НССЗ в периода 2008-2011 г., са одобрени 2 379 броя проекти на стойност 1 323 414.51 лева, от които:

- По мярка 112 – 24 броя;
- По мярка 214 – 652 броя;
- По мярка 141 – 1 692 броя;
- По мярка 121 - 11 броя.

## **VI. ГОРСКО СТОПАНСТВО**

### **1. Характеристика на горските територии**

Общата площ на горските територии към 31.12.2011 г. е 4 148 114 ха, от които: залесена площ – 3 774 778 ха (в т. ч. клек – 23 953 ха); незалесена площ, подлежаща на залесяване – 68 308 ха (в т.ч. пожарища – 2 566 ха, сечища – 9 004 ха и голини – 56 748 ха) и недървопроизводителна горска площ – 305 028 ха (обработваеми площи - 4 592 ха, ливади – 2 541 ха, поляни – 111 064 ха, разсадници – 1 717 ха, пътища и просеки – 42 492 ха, и скали, реки, сипеи и др. – 142 662 ха).

В сравнение с 2010 г. общата площ се увеличава с 9 967 ха (0,2%), което се дължи на неустроени до момента горски територии.

Залесената площ (с клека) нараства от 3 761 299 ха през 2010 г. на 3 774 778 ха през 2011 г. Увеличението от 13 479 ха (0,4%) се дължи на: неинвентаризирани до момента гори, самозалесили се горски площи и изоставени земи извън горските територии, залесяване на незалесени площи, а така също и на преоценка на нелесопригодните площи при инвентаризацията на горските територии.

Незалесената горска площ намалява с 3 512 ха спрямо 2010 г. до 373 336 ха, съответно с 2 450 ха по-малко голини, сечища и пожарища и с 1 062 ха по-малко недървопроизводителна горска площ.

От общата залесена площ (без клека), 1 117 274 ха или 29,8% са иглолистни гори и 2 633 551 ха или 70,2% – широколистни гори. Естествените насаждения заемат 2 916 420 ха, от които иглолистни – 430 175 ха (14,8%) и широколистни – 2 486 245 ха (85,2%). Горските култури обхващат 834 405 ха, от които иглолистни – 687 099 ха (82,3%) и широколистни – 147 306 (17,7%).

Площта на държавните горски територии е 3 088 464 ха - 74,5% от общата горска площ на страната, от които 2 907 273 ха (70,1%) се управляват от държавните горски предприятия, респективно от държавните горски стопанства и държавните ловни стопанства, 169 931 ха (4,1%) – от Министерство на околната среда и водите, а 11 260 ха (0,27%) са предоставени за управление на учебно-опитни горски стопанства. Общинските горски територии заемат площ от 495 734 ха (11,95%); горските територии, собственост на частни физически лица - 423 308 ха (10,2%); горските територии, собственост на частни юридически лица - 32 784 ха (0,79%); горските територии, собственост на религиозни общности - 22 773 ха (0,55%), а горските територии, представляващи гори върху бивши земеделски земи – 85 051 ха (2,05%).

В сравнение с 2010 г., общата площ на държавните горски територии нараства с 21 693 ха, а тази на недържавните горски територии, собственост на физически и юридически лица – с 4 262 ха. Намалява общата площ на общинските горски територии – със 7 960 ха, на горите върху бивши земеделски земи – със 7 558 ха и на горските територии, собственост на религиозни общности – с 510 ха.

През 2011 г. е извършена инвентаризация на горските територии върху 418 853 ха. Изработени и приети на експертни технико-икономически съвети са лесоустройствените проекти на 16 ДГС и едно ДЛС, както и лесоустройствени проекти за горите – собственост на осем общини и за горите – собственост на физически лица в териториалния обхват на дейност на ДГС Пирдоп.

## **2. Промени в горските територии**

През периода от 01.01.2011 г. до 31.12.2011 г. в горските територии на България са настъпили следните промени:

- В резултат на приключени 13 преписки, физически и юридически лица са придобили право на собственост върху 2,5222 ха държавни горски територии, представляващи застроена нормативно прилежаща площ на сгради, постройки, мрежи и съоръжения, по реда на Закона за горите. Държавната собственост в горските територии е намаляла със същата площ, като същевременно в бюджета на Изпълнителна агенция по горите са постъпили 359 330 лева.
- В резултат на приключени 75 преписки е променено предназначението на 109,8223 ха горски територии на стойност 4 467 026 лева. Постъпилите в ИАГ през 2011 г. средства за извършване на компенсационно залесяване върху незалесена площ, не по-малка от засегнатата площ от изключването, при промяна на предназначението на гори от горския фонд, са на стойност 557 927 лева. Тези данни се отнасят за приключването на

започнатите процедури по отменения в началото на м. април 2011 г. Закон за горите в условията на действащ нов Закон за горите (обн. ДВ, бр. 19 от 2011 г.). С влизане в сила на новия Закон за горите е осъществена децентрализация на процедурите за промяна на предназначението на поземлени имоти в горски територии – частна държавна собственост с площ до 50 дка, като същите се извършват от комисии в съответните регионални дирекции по горите по местонахождение на имотите.

- На основание чл. 73, ал. 5 от Закона за горите (обн. ДВ, бр. 19 от 2011 г.), за изграждане на национални обекти и на общински обекти от първостепенно значение, поземлени имоти в горски територии с площ 3,6701 ха се смятат с променено предназначение от датата на влизане в сила на подробния устройствен план. С тази разпоредба е намалена административната тежест на процедурите за промяна на предназначението на поземлените имоти в горски територии, за държавата и общините при изграждането на национални и общински обекти от първостепенно значение.
- През 2011 г. са издадени общо 45 акта за учредяване на вещни права върху поземлени имоти в горски територии (право на ползване и сервитути по реда на чл. 16 от Закона за горите, както и обезщетения за сервитути около въздушни и подземни електропроводи, възникнали по реда на чл. 16б от Закона за горите) върху обща площ 24,7011 ха, от които 4 – решения на Министерския съвет и 41 - заповеди на министъра на земеделието и храните. Цената за учредените вещни права възлиза на 384 349 лева, а стойността на режийните разноски – 7 663 лева. Средствата за извършване на компенсационно залесяване, вследствие на учредените вещни права, са на стойност 137 992 лева.
- През 2011 г. са учредени вещни права върху поземлени имоти в горски територии с обща площ 28,2343 ха и цена в размер на 318 526 лева.

През годината не е извършвана замяна на горски територии, собственост на физически и юридически лица и на общини с горски територии – държавна собственост.

През 2011 г. е изготвена и приета от Министерския съвет Наредба за оценка на поземлените имоти в горските територии, в сила от 16 август 2011 г.

### 3. Стопанисване на горските територии

#### 3.1. Залесяване и защита срещу ерозия

Общата площ на създадените през 2011 г. нови гори е 1 774,9 ха, от които 1 498,3 ха са в държавни горски територии, с 13% по-малко сравнено с 2010 г. и 276,6 ха – в общински и частни горски територии.

**Таблица VI.1. Изпълнение на предвидените лесокултурни дейности в държавните горски територии през 2011 г.**

Лесокултурни дейности	План	Отчет	Изразходени средства бюджет + стопанска дейност хил. лева
1. Събиране, добив и закупуване на семена- тона	24,7	23,7	181,78
2. Производство на фиданки за залесяване - млн.бр.	18,3	23,3	2 796,61
3. Подготовка на почвата за залесяване – ха	1 542,5	1 603,0	3 436,86
4. Налична почвоподготовка - ха		364,6	
5. Залесяване в държавни горски територии - ха	1 424,5	1 498,3	1 646,04
6. Попълване на култури – ха	624,8	633,5	541,47
7. Отглеждане на култури - ха	12 172,3	9 281,4	2 840,76
8. Ограждане на култури - хил.лм	18,02	13,1	31,33
9. Почистване на площи за залесяване - ха	270,7	280,9	115,66

10. Среден процент на прихващане на културите:			
- 1 год.		77,4%	
- 2 год.		81,2%	
- 3 год.		82,0%	

Източник: МЗХ

Общият размер на средствата, изразходени за залесителни дейности в горските територии – държавна собственост през 2011 г. е 11 591 хил. лева - основно от бюджета на ИАГ и от стопанската дейност на държавните горски стопанства и на държавните ловни стопанства. От тези средства, 260 хил. лева са по Програмата за развитие на селските райони за залесяване на 69,4 ха и 18 хил. лева - за запазване и възстановяване на 47,0 ха дъбови хабитати по Черноморието, в изпълнение на проект "Life 09", NAT/Bg/000229. Залесяванията в общинските и частните горски територии са извършени със средства на съответните собственици.

В горските разсадници – държавна собственост през годината са произведени 23,3 млн. фиданки, от които 18,3 млн. са фиданки за залесяване и 5 млн. – за декоративни цели. За обезпечаване на залесяването през 2012 г. е направена почвоподготовка на площ от 364,6 ха.

Таблица VI.2. Очаквани данни за текущата 2012 г.

Показатели за изпълнение/мерна единица	Очаквано изпълнение
<b>А. Държавни горски предприятия:</b>	
1. Събиране, добив и закупуване на семена - тона	10,589
2. Производство на фиданки за залесяване – млн. броя	21,870
3. Подготовка на почвата за залесяване - ха	1 200
4. Залесяване в държавни горски територии - ха	1 157
5. Попълване на култури - ха	533
6. Отглеждане на култури – ха	8 380
7. Ограждане на култури - хил. лм	21,135
8. Почистване на площи за залесяване - ха	272
<b>Б. Изпълнителна агенция по горите към МЗХ:</b>	
1. Одобряване и регистрация на базови източници за производство на семена и други ГРМ – брой	50
2. Издадени сертификати за идентификация на произхода на горски репродуктивни материали (ГРМ) – брой	100
3. Окачествяване на партиди семена – брой	200
4. Регистриране на доставчици на ГРМ – брой	5
5. Контрол по състоянието на регистрираните базови източници на ГРМ – брой	120
6. Поддържане на тополови маточници за производство на размножителен материал и за съхранение на генетичния фонд -ха	15,5
7. Произведени тополови резници - хил. броя	300
8. Произведени тополови фиданки за залесяване - хил. броя	50
9. Изготвяне на национален списък на регистрираните базови източници във връзка с изпълнение на Директива 1999/105/ЕО – брой	1

Източник: МЗХ/ ИАГ

За подобряване на резултатите от залесяванията, през 2011 г. са произведени 187 хил. броя контейнерни фиданки за залесяване на трудни терени. Поради недостатъчно финансиране, през годината не са извършвани други мероприятия по защитата на горите срещу ерозия, освен противоерозионни залесявания върху 519,7 ха.

През 2012 г. се предвижда да бъдат залесени 1 157 ха държавни горски територии. Редуцирането на обема на планираните през 2012 г. залесявания е в съответствие със съвременните изисквания за устойчиво управление на горите, намерили отражение в Закона за

горите и даващи предимство на естественото възобновяване на горите пред залесяването. В тази връзка се редуцира производството на фиданки, като през 2012 г. е предвидено производството на 21,87 млн. броя - с 1,45 млн. броя по-малко в сравнение с 2011 г.

### **3.2. Провеждане на сечи в горите**

През 2011 г. са приети Закон за горите (обн. ДВ бр. 19 от 08.03.2011 г.) и Наредба № 8 за сечите в горите (обн. ДВ бр. 64 от 19.08.2011 г.), които отразяват възприетите принципи за устойчиво, природосъобразно и многофункционално стопанисване на горските територии.

Проведените през годината лесовъдски дейности са насочени към запазване и увеличаване на основните функции на горите чрез отглеждане на горите, даване предимство на естественото им възобновяване, опазване на генетичните ресурси, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие в тях. Възобновителни сечи са проведени върху 59 726 ха - 94,5% от предвижданията на горскостопанските планове и програми. Запазва се тенденцията на увеличаване на размера на проведените в държавните горски територии възобновителни сечи с предварително и съпътстващо семенно възобновяване - от 92% от общата площ на проведените възобновителни сечи през 2010 г. до 97% през 2011 г. По този начин са създадени необходимите условия за оползотворяване в най-висока степен на естествения възобновителен потенциал на насажденията.

За подобряване на устойчивостта, здравословното състояние и производителността на горите през 2011 г. са проведени отгледни сечи върху площ от 75 272 ха, което представлява увеличение с 8,5% в сравнение с 2010 г.

Площта на отгледните сечи, проведени в горите – държавна собственост, е с 15% повече спрямо 2010 г. С 48% нараства площта на проведените отгледни сечи без материален добив, които са от изключително значение за формирането на състава и качеството на младите горски насаждения.

Селекционни сечи са проведени върху 1 361,3 ха или 125,8% от планираното.

С цел подобряване качеството на произвежданата дървесина през 2011 г. е извършено кастрене на стоящи дървета върху 1 261 ха, основно в тополови култури.

През годината е извършено подпомагане на семенното естествено възобновяване чрез залесяване или сеене и изсичане на подлеса върху площ от 1 622 ха – с 38,5% повече в сравнение с предходната 2010 г.

През 2012 г. се предвижда подпомагане на естественото възобновяване върху 2 162 ха горски територии, държавна собственост.

## **4. Ползване на дървесина и на недървесни горски продукти**

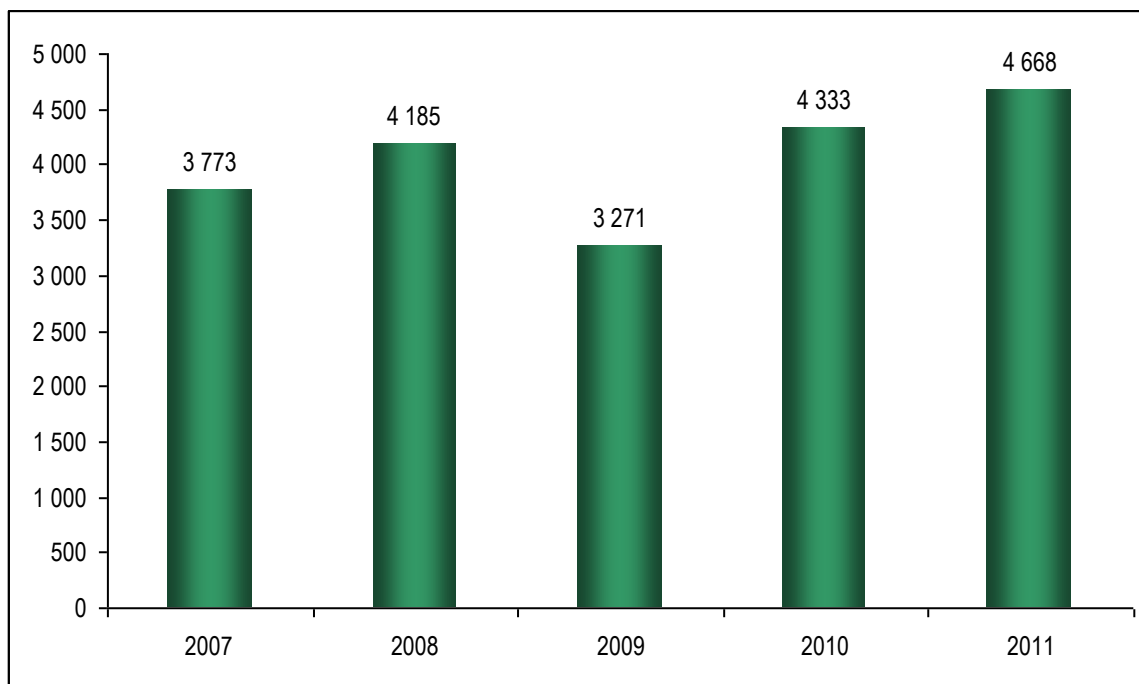
### **4.1. Ползване на дървесина**

През 2011 г. осъщественото ползване на дървесина от всички горски територии е в размер на 7 414 215 куб. м стояща маса – 90,4% от предвиденото по горскостопански планове и лесоустройствени проекти и с 10,2% повече от добитата дървесина през 2010 г. От възобновителни сечи са добити 4 147 374 куб. м - 55,9% от общото годишно ползване, а от отгледни сечи - 3 266 841 куб. м (44,1%). Отчетеното изпълнение на възобновителните и отгледните сечи през годината е съответно 94,5% и 85,7% спрямо предвижданията на съответните горскостопански планове и лесоустройствени проекти.

В горските територии – държавна собственост през 2011 г. е осъществено ползване на дървесина в размер на 5 621 388 куб. м стояща дървесна маса, което представлява 91,6% от предвиденото по горскостопански планове и лесоустройствени проекти. От тях, 51,6% са добити от възобновителни сечи, а 48,4% - от отгледни сечи, при изпълнение от съответно 93,1 и 90,1% спрямо предвижданията на горскостопанските планове и лесоустройствените проекти.

Обемът на реализираната през 2011 г. дървесина, добита от горските територии – държавна собственост, е в размер на 4 668 125 куб. м лежаща маса или 105% спрямо планираното за годината количество. Реализираното количество дървесина е със 7,7% повече в сравнение с 2010 г. и е най-високият реализиран обем дървесина през последните пет години (Фиг. VI.1).

**Фигура VI.1. Реализирана дървесина за периода 2007–2011 г, хил. куб. м**



Източник: МЗХ, ИАГ

През 2011 г. 92% от общото количество добита дървесина са реализирани чрез продажба от склад. Останалите 8% са продадени в стоящо състояние – на физически лица за собствени нужди, както и на юридически лица след провеждане на търгове. След провеждане на тръжни процедури са реализирани 57% от количествата дървесина. За задоволяване нуждите на физически лица са продадени общо 559 хил. куб. м дървесина, основно дърва за огрев.

Отчетените приходи от продажба на дървесина през 2011 г. са с 9% повече от планираните, което се дължи на пазарната конюнктура и проведените тръжни процедури.

Най-голямо търсене и потребление през годината се отчита на асортиментите дървесина за технологична преработка и дърва за горене, от които са реализирани общо 2,861 млн. куб. м - със 129 хил. куб. м повече от 2010 г. Средната отчетена продажна цена на добита дървесината от горските територии – държавна собственост е 59,67 лева/куб. м, със 7% по-висока спрямо 2010 г. Средната продажна цена на стояща дървесина е 34,92 лева/куб. м, като увеличението спрямо 2010 г. е 3,4 пъти. Средният разход за добив на дървесина за 2011 г. се запазва на нивото от 2010 г. и е в размер на 20,81 лева/куб. м.

Съгласно одобрените финансови планове на държавните предприятия, през 2012 г. се предвижда общото годишно ползване на дървесина от горските територии – държавна собственост, да бъде в размер на 4,777 млн. куб. м.

В горските територии, предоставени на учебно-опитни горски стопанства, през 2011 г. е отчетено годишно ползване в размер на 58 309 куб. м стояща дървесна маса – 115,1% от предвиденото по горскостопански планове.

В общинските горски територии годишното ползване през 2011 г. е в размер на 706 445 куб. м стояща дървесна маса – 64,3% от предвиденото по горскостопански планове.

Осъщественото годишно ползване от гори, собственост на физически и юридически лица, е в размер на 999 245 куб. м стояща дървесна маса – 116,4% от предвиденото по горскостопански планове и програми (лесоустройствени проекти).

По категории дървесина, изпълнението на добива на дървесина през 2011 г. спрямо предвижданията на горскостопанските планове е: едра строителна дървесина - 1 299 178 куб. м. (100,3%), средна строителна дървесина - 1 147 255 куб. м (75,5%), дребна строителна дървесина - 219 797 куб. м (32,6%) и дърва за огрев – 3 518 768 куб. м (121,9%). Общият добив на строителна дървесина е 2 666 230 куб. м – 76,4% от предвиденото.

**Таблица VI. 3. Ползване на дървесина от държавните горски територии и приходи от продажба през 2011 г.**

Начин на ползване и на продажба	План 2011 г.		Отчет 2011 г.			
	количество (куб. м)	стойност (хил. лева)	количество		стойност	
			(куб. м)	% спрямо плана	хил. лева	% спрямо плана
1. Продажба на стояща дървесина	51 618	1 177	182 640	354	6 374	542
2. Продажба на стояща дървесина на физически лица	206 335	3 188	253 513	123	2 802	88
3. Добив на дървесина	4 110 287	89 756	4 238 756	103	88 124	98
I. Общо добита дървесина (1+2+3)	x	x	4 674 909	x	x	x
4. Продажба на добита дървесина	4 188 797	236 656	4 231 971	101	253 022	107
- в т.ч. чрез търгове	2 155 049	126 547	2 491 467	116	159 384	126
- в т.ч. по ценоразпис (пряко договаряне)	2 033 748	110 109	1 740 504	86	93 638	85
II. Общо реализирана дървесина (1+2+4)	4 446 750	241 021	4 668 124	105	263 206	109
III. Реализация с приспаднати разходи за добив: количество (1+2+4); стойност (1+2+4-3):	4 446 750	151 265	4 668 124	105	175 082	116

Източник: МЗХ

#### 4.2. Ползване на недървесни горски продукти

През 2011 г. приходите от ползването на недървесни горски продукти и паша в държавните горски територии възлизат на 1 668 хил. лева, което е с 562 хил. лева или 25% по-малко от предходната година. Запазва се тенденцията за намаление на приходите от основните и традиционни източници – диворастящи гъби, коледни елхи, горски плодове, билки и други.

През 2011 г., с приемането на нов Закон за горите и Наредба за условията и реда за възлагане изпълнението на дейности в горските територии – държавна и общинска собственост и за ползването на дървесина и недървесни горски продукти, е извършена промяна в реда и условията за ползване на недървесните горски продукти. Въведени са два нови механизма за осъществяване на такова ползване: чрез възлагане на добива и продажбата на продуктите в сурово и/или преработено състояние и чрез предоставяне под наем на определени горски територии. Първите резултати от тези нормативни промени се очакват през 2012 г.

### 5. Защита на горските територии

#### 5.1. Защита на горските територии от болести, вредители и други повреди

През 2011 г. общото здравословно състояние на горите в страната е добро. Целогодишно са извършвани лесопатологични наблюдения в стационарните обекти на лесозащитните станции и лесопатологични обследвания в горите и всички горски разсадници. През пролетния сезон са проведени предвидените инструктажи със специалисти лесовъди от РДГ, ДГС, ДЛС, общинските горски стопанства и други заинтересовани лица. Най-значителен дял от мерките за ограничаване и недопускане на масово обезлистване на горските насаждения от икономически значими



насекомни вредители има проведената авиоборба срещу листоядни вредители по иглолистни и широколистни насаждения и култури. Авиоборбата е проведена главно срещу гъботворка в широколистните гори и борова процессионка и бороволистни оси в иглолистните гори. Ефектът от третиранията се оценява на 82% до 97%.

**Таблица VI.4. Проведени лесозащитни мероприятия през 2011 г., изразходвани финансови средства и предвидени за 2012 г.**

	Прогноза 2011 г. (ха)	Отчет 2011 (ха)	Изразходвани средства (хил. лв)	Прогноза 2012 г. (ха)
Авиоборба, в т.ч.:	18 982,2	4 630,3	137, 710	28 888
авиохимична	11 251,7	3 118,7	72, 372	
авиобиологична	7 730,5	1 516,6	65,338	
Наземна химична и биологична борба	1 128,24	673,72	40,391	712
Механична	3 288,83	1 936,92	26,433	686
Интегрирана	5 480,2	1 826,9	2,663	5
<b>Общо</b>	<b>28 879,47</b>	<b>9 067,84</b>	<b>207,197</b>	<b>29 691</b>

Източник: ИАГ/МЗХ

В резултат на започналата през 2011 г. градация на най-опасния листояден вредител по широколистните гори – гъботворката, са нападени над 30 000 ха гори частна, общинска и държавна собственост. В тази връзка, през 2012 г се предвижда извършване на авиоборба върху 28 000 ха.

През 2011 г. продължава провеждането на санитарни и отгледни мероприятия в иглолистните гори, засегнати от корояди и други стъблени вредители, за усвояване на дървесината от засегнатите площи. Доброто здравословно състояние на горите през годината е постигнато в резултат на доброто им стопанисване, при извършване на възможно най-ниските разходи за лесозащита, точното прилагане на разпоредбите на съответните нормативни документи по защита на горите, на внедрената информационна система с база данни от лесопатологичния мониторинг и на ефикасното взаимодействие с научните институции.

## 5.2. Защита на горите от пожари

През 2011 г. се наблюдава рязко увеличение на броя на горските пожари в страната и леко такова по отношение на засегнатите горски територии. През годината са регистрирани общо 635 горски пожара, като са засегнати 6 882,6 ха, при съответно 222 пожара на площ от 6 526 ха през 2010 г.

Средната площ на един горски пожар през 2011 г. намалява до 10,8 ха, при 29,0 ха за 2010 г. и 18 ха средно за периода 2001 - 2009 г. Постигнатият резултат е вследствие на подобрената организация за реакция при възникване на горски пожари и основно на ефективната намеса на екипите, обслужващи 48-те специализирани автомобили за гасене на горски пожари.

Характерно за пожарите в горските територии на България за последните 11 години са наблюдаваните 2 пика – пролетен (през месеците февруари, март и до средата на април) и летен (през юли, август и септември). Прави впечатление, че през 2010 г. и 2011 г. в горските територии на страната се е открил нов феномен – голям брой горски пожари в късна есен и дори в зимни условия.

Най-голям брой пожари през 2011 г. са възникнали в териториалния обхват на дейност на РДГ София – 78 броя и на РДГ Благоевград - 69 броя Най-сериозни по размер на опожарената горска територия са пожарите в териториалния обхват на дейност на РДГ Ловеч – 1 121,8 ха и РДГ Берковица - 1 026,6 ха.

По данни на ИАГ, 6 227 ха или 90% от общо опожарените площи са залесени, а 656 ха или 10% представляват незалесени горски площи. Най-голям дял от опожарените през годината територии са държавна собственост – 4 608 ха (67%); следват тези – собственост на частни физически лица – 1 324 ха (19%), общинска собственост - 917 ха (13%) са; собственост на религиозни организации – 94 ха и собственост на частни юридически лица – 23 ха. Преките щети за горските територии и съоръженията на ИАГ, впоследствие на ДГП, са в размер на 1 883 544 лева, при 77 394 лева за 2010 г. и средно по 3 000 000 лева за периода 2001 – 2008 г.

Причините за възникване на горски пожари през 2011 г. са, както следва: опожаряване на растителност (стърнища и ливади) – 258 броя (41%), небрежност – 146 броя (23%), естествени – 7 броя (1%), умишлени – 31 броя (5%), неизвестни – 193 броя (30%).

През 2011 г. за противопожарни дейности в горските територии са изразходени 970 920 лева или 55,3% от планирания за годината финансов ресурс. От тях, 411 634 лева са от бюджетни средства, 447 473 лева – от стопанска дейност и 112 083 лева – от ПРСР.

Планираните средства за противопожарни дейности през 2012 г. са в размер на 2 524 368 лева, като до края на м. юли 2012 г. за борба с горските пожари са изразходени 509 661 лева.

Към 30 юни 2012 г. по Мярка 226 от ПРСР „Възстановяване на горския потенциал и въвеждане на превантивни дейности” ДГС и ДЛС изпълняват 3 проекта на обща стойност 529 хил. лева.

## **6. Защитени територии**

През 2011 г. Министерски съвет утвърди плановете за управление на природните паркове (ПП) „Врачански балкан”, „Шуменско плато” и „Златни пясъци”. Продължава разработването на плановете за управление на ПП „Беласица” и ПП „Българка”, финансирано със средства по Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

Продължава изпълнението на стартирания през 2010 г. проект „Опазване и възстановяване на 11 типа природни местообитания край реки и влажни зони в 10 НАТУРА 2000 места в българските гори”, LIFE08 NAT/BG/281.

През годината са извършени всички подготвителни работи, отнасящи се към изпълнението на дейностите по проекта. Изготвени са програми за възстановяването на 13 редки растителни вида. Отгледани са млади гори в Странджа и са залесени с бяла върба съответните предвидени местообитания на територията на Проектна зона Витоша. Възстановени са редки и застрашени растителни видове в две зони (ПЗ Персина и ПЗ Витоша). Изградена е инфраструктурата за защита и поддържане на хабитатите.

Дирекциите на природните паркове продължават изпълнението на следните международни проекти:

- проект „ЕСР – 2007-317007 – Nature SDI+” – ДПП Странджа и ДПП Витоша;
- Мрежа от защитени територии по река Дунав – разработване и приложение на международни стратегии за опазване на природното наследство по р. Дунав;
- "Трансгранични консервационни мерки за опазване на малкия корморан и белооката потапница в характерни места на територията на България и Румъния" - "Зелени граници";
- „PERIURBAN – парковете в периферията на урбанизираните територии – подобряване на условията на околната среда”;
- Проект „Създаване на национален център за професионално обучение на специалисти и мениджъри в защитените територии в Република България в Природен парк „Рилски манастир”.

## **7. Горска сертификация**

През 2011 г. са сертифицирани с издаване на сертификат по FSC държавно горско стопанство „Доспат“ и Лигнум АД. През годината стартира процедура по извършване на групово сертифициране по FSC на 39 териториални поделения на държавните горски предприятия с обща площ от 878 112 ха. Предстои сертифицираните държавни горски стопанства и държавни ловни стопанства да получат своите сертификати през 2012 г., след приключване на окончателния одит.

## **8. Недържавни гори**

С цел подобряване работата с недържавните собственици на гори, през 2011 г. е оказана методическа помощ на Регионалните дирекции по горите, свързана с изпълнението на контролните им функции по Закона за горите. ИАГ е съдействала на ДГС и ДЛС по изпълнение на задълженията им към недържавните собственици на гори. Извършени са проверки по възникнали проблеми и конфликти при стопанисването, управлението и опазването на недържавните гори.

## **9. Ловно стопанство**

През 2011 г. са извършени следните дейности, свързани със стопанисването и ползването на дивеча и с поддържане на екологичното равновесие в горните течения на реките:

- Приети са промени в Закона за лова и опазване на дивеча (обн. ДВ., бр. 8, бр. 19, бр. 39 и бр. 77 от 2011 г.);
- Изработено и прието е изменение и допълнение на Правилника за прилагане на Закона за лова и опазване на дивеча (обн. ДВ., бр. 48 от 2011 г.);
- Осигурено е финансирането на ловностопански, рибностопански и други мероприятия в държавните ловностопански райони в размер на 1 910 000 лева;
- Произведени са около 480 000 хил. риби от речна и дъгова пъстърва за зарибяване на водоемите и горните течения на реките за спортен риболов в държавните горски територии;
- Съвместно с Българската агенция по безопасност на храните своевременно са организирани мерки за противодействие на разпространението на шапа по чифтокопитните животни в областите Бургас, Варна, Шумен, Кърджали, Сливен, Ямбол и срещу беса по лисиците в Северна България;
- Организирано е участието в шест ловни изложения – Дортмунд, Залцбург, Мадрид, Москва, Рамбуйе и Атина, в резултат, на което са постигнати редица договорености за ловен туризъм през настоящия сезон;
- Проведено е седемнадесетото издание на специализираната международна изложба „Природа, лов, риболов, туризъм“ в Пловдив;

В държавните горски предприятия са извършени следните ловностопански дейности:

- Създаване и поддържане на фуражна база, подхранване на дивеча, строеж и поддръжка на биотехнически съоръжения – чакала, хранилки, капани, калища, ремонт и строителство на бази за интензивно стопанисване на дивеч;
- Изпълнена е държавната поръчка за фермерно производство на ловни птици с цел запазване на екологичното равновесие. Във фермите към ДЛС са излюпени и отгледани до 45-дневна възраст 32 хил. броя фазани, 14 хил. броя яребици, 6 хил. броя полудиви патици, 400 броя американски пуйки и 200 броя токачки;

- Успешно е изпълнена програмата за разселване на дивеч (муфлони, елен лопатари и диви свине) в районите на ДПС, както и за разселване на зарибителен материал от 480 000 хил. броя пъстървови риби във водоемите и горните течения на реките за спортен риболов;
- Отчетените приходи от организиран ловен туризъм за 2011 г. са 2,720 млн. евро, с 671 хил. евро или 33% повече от 2010 г.

## **10. Опазване на горските територии и контрол**

През 2011 г. служителите по опазване на горските територии са извършили над 350 хил. проверки на лица, превозни средства и обекти, свързани с ползването, преработката и търговията с горски, дивечови и рибни ресурси. Продължава успешното взаимодействие между институциите и неправителствените организации, особено с МВР, при провеждане на съвместни действия за предотвратяване и разкриване на нарушения в горите.

За установените административни нарушения на горското и екологично законодателство през годината са съставени 14 190 акта, по които са издадени 5 869 наказателни постановления. В сравнение с 2010 г. броят на съставените актове е с 18% по-малко.

Най-чест обект на нарушение продължават да са дървата за огрев, въпреки че се наблюдава повече от тройно намаление на задържания обем – от 46 726 пр. куб. м през 2010 г. на 12 186 пр. куб. м през 2011 г. За цялата 2011 г. в страната са задържани 6 838 пр. куб. м незаконна дървесина, което е 27% спрямо задържаното през 2010 г. количество.

Анализът на отчетените данни показва устойчивост на наблюдаваната през последните пет години тенденция на ниска наказуемост на лицата, извършили престъпления по чл. 225 от Наказателния кодекс. Значителна част от преписките се връщат за административно производство. По една много малка част от тях през 2011 г. са образувани досъдебни производства и издадените присъди са 2% от тези преписки.

Основните проблеми, свързани с контрола и опазването на горските територии са:

- ниска наказуемост на лицата, извършили престъпления, свързани с чл. 235 от Наказателния кодекс;
- ниска ефективност от прилагане на наложените административни наказания (ниска събираемост на сумите по влезли в сила наказателни постановления);
- извършване на голяма част от нарушенията от лица, упражняващи лесовъдска практика;
- недостатъчен брой на длъжностните лица, извършващи контрол по опазване на горските територии.

През 2011 г. ИАГ е извършила 20 проверки по сигнали, изпратени от различни институции, в резултат на което са направени 80 препоръки, преобладаващата част от които са изпълнени в указаните срокове.

В резултат от осъществения контрол, през периода от 01.02.2011 г. до 31.07.2011 г., от Специализираната група за контрол към ИАГ са съставени 64 броя констативни протоколи, 53 акта за установяване на административни нарушения за 601 куб. м незаконна дървесина и 5 акта по Закона за лова и опазване на дивеча. Иззети са 4 броя моторни превозни средства, 1 бр. ловно оръжие и 440 л. м мрежи.

## **11. Участие в международни дейности и проекти**

През 2011 г. продължи активното участие на МЗХ и ИАГ в дейността на работните форуми към ЕК, свързани с устойчивото управление на горите. През м. юни 2011 г. представители на МЗХ и ИАГ взеха участие в Министерската конференция по опазване на горите в Европа, проведена в Осло, по време на която са подписани Министерско решение:

Европейските гори през 2020 г. и Министерски мандат за водене на преговори за разработване на правно обвързващо споразумение за горите в Европа.

През годината успешно приключи изпълнението на проект "FUTUREforest" по програма INTERREG IV C, по който ИАГ бе основен партньор. През 2011 г. продължи участието на ИАГ и на държавните предприятия по чл. 163 от Закона за горите в изпълнението на проект на Световна Банка „Проект в подкрепа на институционалната реформа в горския сектор - IDF GRANT № TF- 096228" и на проект „Запазване и възстановяване на дъбовите хабитати по Черноморието", с координиращ бенефициент ДЛС Балчик и свързани бенефициенти – ДЛС Несебър и ОСДГ Бургас.

През 2011 г. ИАГ участва активно в изпълнението на ФАР Туининг проект „Допълнителна подкрепа за устойчивото стопанисване на горите" и „Съхраняване на генетичния фонд и възстановяване на приоритетни горски местообитания в зони от НАТУРА 2000", с асоцииран бенефициент Сдружение „Инициативна група Витоша".

## **12. Финансиране и инвестиции в горските територии**

### **12.1. Изпълнителна агенция по горите**

По отчетни данни към 31.12.2011 г. от ИАГ са направени капиталови разходи в размер на 528 хил. лева, значителна част от които е инвестирана в основен ремонт на горски пътища и мостове и строителство на нови горски пътища.

Във връзка с изпълнение на дейности по проекти и програми, финансирани от Европейския съюз и от международни организации, в бюджета на Агенцията са постъпили 1 286 хил. лева.

### **12.2. Държавни горски предприятия**

През 2011 г. са създадени шест държавни предприятия за управление на горски територии – държавна собственост по чл. 163 от Закона за горите, които са юридически лица със статут на държавни предприятия по чл. 62, ал. 3 от Търговския закон. Държавните горски предприятия са вписани в Търговския регистър с предмет на дейност съгласно Закона за горите, което им позволява да извършват стопанска дейност и да инвестират допълнителни средства за създаване и стопанисване на нови гори, поддържане и развитие на горската инфраструктура, увеличаване на дивечовите запаси, опазване и защита на горските територии – държавна собственост.

Държавните предприятия по чл. 163 от Закона за горите са правоприменици на активите и пасивите на съществуващите до датата на регистрацията им самостоятелни държавни горски стопанства и държавни ловни стопанства. По данни от встъпителните баланси към датата на вписване в Търговския регистър, държавните предприятия започват дейността си като приемат общ текущ финансов резултат печалба от 757 хил. лева. Те приключват 2011 г. с общ финансов резултат печалба в размер на 3 520 хил. лева след данъчно облагане, което представлява 70% ръст в сравнение с 2010 г.

Общият размер на приходите, отчетени от държавните горски предприятия от момента на създаването им до края на 2011 г., възлиза на 158 279 хил. лева, а този на разходите – 154 317 хил. лева. Приходите от продажба на дървесина представляват 89,9% от общите приходи.

Преведените такси от ДГП в бюджета на МЗХ през 2011 г. са общо 11 070 хил. лева. От датата на регистрация на държавните предприятия до 31.12.2011 г. във фонд „Инвестиции в горите" са акумулирани средства в размер на 10 622 хил. лева.

Съгласно финансовите планове за 2012 г., за извършване на цялостната си дейност държавните горски предприятия планират приходи в размер на 271 688 хил. лева и разходи в размер на 267 860 хил. лева. Предвидените приходи за фонд „Инвестиции в горите" през 2012 г.

са в размер на 39 122 хил. лева, от които 9 781 хил. лева ще бъдат преведени по бюджета на МЗХ.

### 13. Публични регистри на физически лица за упражняване на частна лесовъдска практика и на търговци, извършващи дейности в горския фонд

През 2011 г. са издадени 2 444 удостоверения на физически лица за упражняване на лесовъдска практика и 706 удостоверения на търговци за извършване на дейности в горските територии. За сравнение, техният брой за 2010 г. е съответно 349 и 623. Рязкото нарастване на броя на издадените удостоверения на физически лица за упражняване на лесовъдска практика се дължи на изискването на новия Закон за горите за регистриране в публичния регистър на ИАГ на всички лица, извършващи лесовъдска дейност в горските територии. Увеличението на регистрираните търговци за извършване на дейности в горски територии също е свързано с новия Закон за горите.

Към 31.12.2011 г. общият брой на регистрираните физически лица за упражняване на лесовъдска практика достига 5 101 броя, при 3 014 през 2010 г. Регистрирани за извършване на дейности в горските територии към края на 2011 г. са 3 359 търговци, отписани през годината са 41.

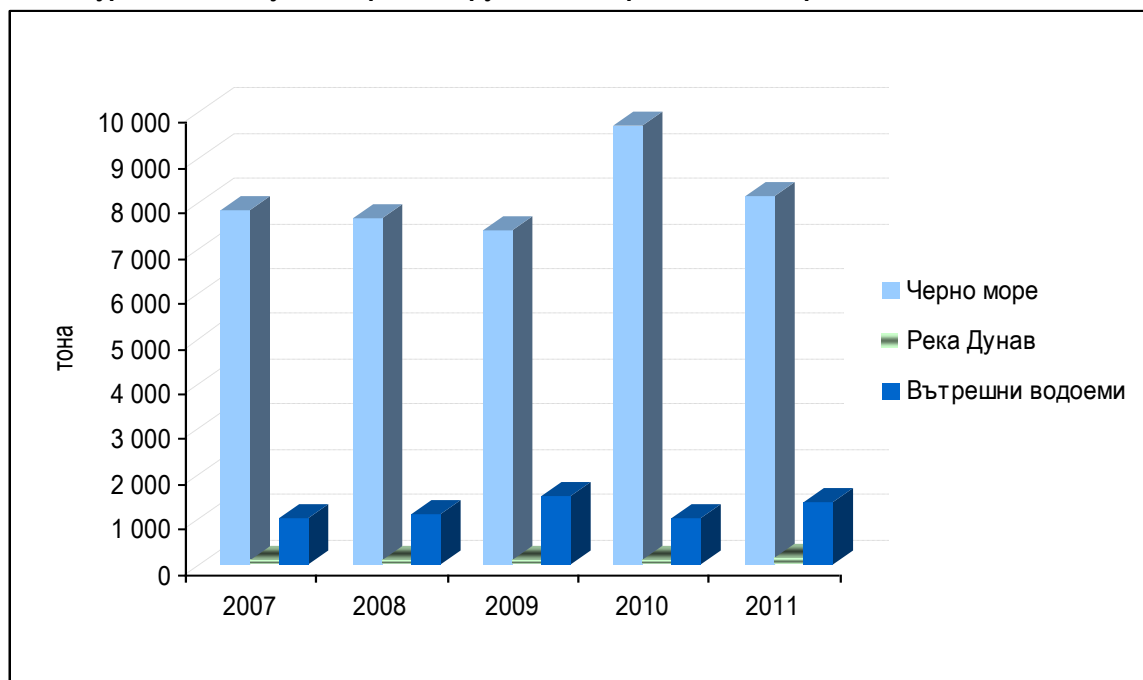
## VII. РИБАРСТВО

### 1. Улов и производство на риба и други водни организми

#### Улов на риба и други водни организми

По данни на Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури, през 2011 г. общият улов на риба и други водни организми от стопански риболов в страната възлиза на 9 634,5 тона, от които 84,6% - в Черно море, 14% - във вътрешните водоеми и 1,4% - в река Дунав.

Фигура VII.1. Общ улов на риба и други водни организми в страната по водни басейни



Източник: ИАРА

След около 20-процентното увеличение, регистрирано през 2010 г., през 2011 г. общият улов на риба и други водни организми бележи спад от 10,6%, като все пак остава чувствително над нивата от предходните няколко години. Спрямо 2010 г. се наблюдава значително намаление на улова в Черно море, частично компенсирани от увеличение на този във вътрешните водоеми на страната и в река Дунав.

През 2011 г. уловът на риба и други водни организми в Черно море е в размер на 8 147,6 тона - с 15,9% по-малко в сравнение с 2010 г., основно поради отчетения спад на улова на водни животни (рапани, миди и скариди) с 35,4%, до 3 121,9 тона.

Около 38,3% от улова в Черно море през 2011 г. се формира от този на рапаните, който намалява с 35,4% спрямо 2010 г., но остава над нивата от 2008 и 2009 г.

**Таблица VII.1. Общ улов на риба и други водни организми в страната по водни басейни, тона**

	2008	2009	2010	2011	Изменение 2011/2010, %
<b>Улов в Черно море - общо, в т. ч.:</b>	<b>7 665,6</b>	<b>7 394,5</b>	<b>9 685,9</b>	<b>8 147,6</b>	<b>-15,9</b>
- морски видове	4 730,6	5 096,4	4 793,8	4 973,9	3,8
- проходни карагъоз	27,4	37,4	59,1	51,8	-12,3
- рапани, миди и скариди	2 907,6	2 260,7	4 832,7	3 121,9	-35,4
- други	0,01	0,03	0,3	0,02	-93,1
<b>Улов в река Дунав - общо, в т. ч.:</b>	<b>81,2</b>	<b>96,1</b>	<b>86,6</b>	<b>136,3</b>	<b>57,4</b>
- сладководна риба	77,4	90,6	78,6	122,7	56,1
- есетрови	0,3	0,3	1,1	0,1	-90,9
- проходни карагъоз	1,6	2,6	4,5	6,2	38,1
- други	1,8	2,6	2,4	7,3	210,6
<b>Улов във вътрешни водоеми - общо</b>	<b>1 118,4</b>	<b>1 494,2</b>	<b>1 001,7</b>	<b>1 350,6</b>	<b>34,8</b>
<b>Общ улов на риба и др. водни организми</b>	<b>8 865,3</b>	<b>8 984,8</b>	<b>10 774,2</b>	<b>9 634,5</b>	<b>-10,6</b>

Източник: ИАРА

При улова на морските видове риба се наблюдава леко увеличение спрямо предходната година - с 3,8%, до 4 973,9 тона. Традиционно, най-значителен е уловът на риба от вида *Sprattus sprattus sulinus* (копърка, трициона, цаца). През 2011 г. той възлиза на 3 957,9 тона - с 2,1% по-малко в сравнение с 2010 г. Близко два пъти и половина нарастват количествата, уловени сафрид и барбуня, до съответно 394,8 и 209,1 тона. От останалите черноморски риби, по-съществен е уловът на морска лисица – 93,4 тона, попчета – 85,2 тона, черноморска бодлива акула – 81,0 тона, калкан – 38,1 тона, лефер – 29,4 тона. При първите три от тези видове риба уловът бележи увеличение спрямо предходната 2010 година, достигащо до 92,5% при попчетата, а при калкана и лефера - намаление, съответно с 18,1% и 53,7%.

През 2011 г. уловът на проходни видове риба (карагъоз) в Черно море е в размер на 51,8 тона - с 12,3% по-малко в сравнение с предходната година.

През 2011 г. е отчетено увеличение на улова на риба в река Дунав с 57,4% спрямо предходната година, до 136,3 тона в т. ч.: сладководна риба – 122,7 тона, есетрови риби – 0,1 тона, карагъоз – 6,2 тона и други риби – 7,3 тона.

Най-големи са уловените количества бяла мряна – 28,4 тона, платика – 14,5 тона, пъстър толстолоб – 12,4 тона, европейски сом – 12,0 тона и шаран – 10,2 тона. При всички тези видове риба, с изключение на пъстрия толстолоб, се наблюдава увеличение на улова спрямо предходната година. Най-значителен е ръстът при платиката и бялата мряна – около два пъти и половина.

Отчетеният през 2011 г. улов на риба и други водни организми във вътрешните водоеми на страната е в размер на 1 350,6 тона - с 34,8% повече в сравнение с 2010 г., като увеличение се наблюдава при почти всички от най-разпространените видове риба.

Традиционно, най-значителен е уловът на шаран, който бележи ръст от 28% спрямо предходната година, до 630,8 тона. Следва уловът на пъстър толстолоб – 352,1 тона (+42,7%),

сребриста каракуда – 185,5 тона (+47,3%) и златиста каракуда – 93,7 тона (7,5 пъти повече спрямо 2010 г.). Сред по-значимите видове риба, чувствително намаление на улова се отчита при белия толстолоб (-69%), бялата риба (-17,4%), европейския сом (-8,6%) и белия амур (-7%). Уловът на езерен рак се свива до 0,1 тона, при 1,6 тона през 2010 г.

Таблица VII.2. Улов на риба и други водни организми от водоеми за стопански риболов през 2011 г.

№ по ред	Общоприети и местни наименования и научно наименование /на латински/	Количество в тона		
		Черно море	Дунав	Вътрешни водоеми
<b>А. Сладководни риби</b>				
	<b>Сем. Есетрови /Acipenseridae/</b>			
1	Чига / <i>Acipenser ruthenus</i> /		0,00	0,01
	<b>Сем. Пъстървови /Salmonidae/</b>			
2	Речна /балканска/ пъстърва / <i>Salmo trutta fariol</i> /			
3	Дъгова пъстърва / <i>Oncorhynchus mykiss</i> /			7,00
4	Сивен / <i>Salvelinus fontinalis</i> /			
0	Дунавска пъстърва / <i>Hucho hucho</i> /		0,00	
	<b>Сем. Корегонусови /Coregonidae/</b>			
5	Чудски сиг / <i>Coregonus lavaretus</i> /			
6	Пелед / <i>Coregonus peled</i> /			
	<b>Сем. Щукови /Esocidas/</b>			
7	Щука / <i>Esox lucius</i> /		1,59	7,98
	<b>Сем. Шаранови /Cyprinidae/</b>			
8	Бабушка / <i>Rutilus rutilus</i> /		0,14	0,09
9	Речен кефал / <i>Leuciscus cephalus</i> /		0,14	0,52
10	Мъздруга / <i>Leuciscus idus</i> /		0,33	
11	Червеноперка / <i>Scardinius erythrophthalmus</i> /		0,23	5,95
12	Распер / <i>Aspius aspius</i> /		2,31	0,08
13	Лин / <i>Tinca tinca</i> /		0,04	0,22
14	Брияна /облез, уклей/ / <i>Chalcalburnus chalcoides</i> /		2,99	0,41
15	Уклей / <i>Alburnus alburnus</i> /		3,68	2,15
16	Платика / <i>Abramis brama</i> /		14,48	2,33
17	Косат / <i>Abramis sp.</i> /		0,06	
18	Морунаш / <i>Vimba vimba</i> /		7,50	0,06
19	Сабица / <i>Pelecus cultratus</i> /		0,03	
20	Скобар / <i>Chondrostoma nasus</i> /		2,97	0,24
21	Бяла мряна / <i>Barbus barbus</i> /		28,39	0,09
22	Черна /балканска/ мряна / <i>Barbus meridionalis petenyi</i> /			0,04
23	Маришка мряна / <i>Barbus cyclolepis</i> /		0,08	0,01
24	Шаран / <i>Cyprinus carpio</i> /		10,22	630,79
25	Сребриста Каракуда / <i>Carassius sp.</i> /		6,45	185,48
26	Бял толстолоб / <i>Hypophthalmichthys molitrix</i> /		5,70	15,06
27	Пъстър толстолоб / <i>Aristichthys nobilis</i> /		12,39	352,11
28	Бял амур / <i>Ctenopharingodon idella</i> /		2,90	15,58
29	Черен амур / <i>Mylopharingodon piceus</i> /			0,01
0	Златиста каракуда / <i>Carassius carassius</i> /		0,11	93,67
0	Маришки морунаш (карабалък) / <i>Vimba melanops</i> /		0,02	0,01
	<b>Сем. Сомови /Siluridae/</b>			
30	Европейски сом / <i>Sillurus glanis</i> /		11,97	12,93



№ по ред	Общоприети и местни наименования и научно наименование /на латински/	Количество в тона		
		Черно море	Дунав	Вътрешни водоеми
	<b>Сем. Американски сомове /Ictaluridae/</b>			
31	Канален /американски/ сом /Ictalurus punctatus/			0,23
	<b>Сем. Трескови /Gadidae/</b>			
32	Михалца /Lota lota/		0,54	0,01
	<b>Сем. Костурови /Percidae/</b>			
33	Бяла риба /сулка/ /Sander lucioperca/Stizostedion lucioperca/		7,29	12,28
34	Речен костур /Perca fluviatilis/		0,07	2,58
35	Голяма вретенарка (Zingel zingel)		0,03	
	<b>Сем. Буфалови (Catostomidae)</b>			
36	Буфало (Ictiobus)			1,34
<b>Б. Проходни риби</b>				
	<b>Сем. Есетрови /Acipenseridae/</b>			
37	Моруна /Huso huso/		0,10	
38	Пъструга /Acipenser stellatus/			
39	Руска есетра /Acipenser gueldenstaedti/			
0	Сибирска есетра /Acipenser baerii/			
	<b>Сем. Речни змиорки /Anguillidae/</b>			
40	Европейска речна змиорка /Anguilla anguilla/			
	<b>Сем. Селдови /Clupeidae/</b>			
41	Карагъоз, дунавска скумрия /Caspialosa pontica/Alosa pontica/	51,80	6,20	
<b>В. Морски риби</b>				
	<b>Сем. Бодливи акули /Squalidae/</b>			
42	Черноморска бодлива акула /Squalus acanthias/	81,01		
	<b>Сем. Селдови /Clupeidae/</b>			
43	Сардина /Sardina pilchardus/	4,16		
44	Цаца /копърка, трициона, шпрот/ /Sprattus sprattus sulinus/	3957,90		
	<b>Сем. Хамсиеви /Engraulidae/</b>			
45	Хамсия /Engraulis encrasicolus ponticus/	18,11		
	<b>Сем. Зарганови /Belonidae/</b>			
46	Заргон /Belone belone/	4,53		
	<b>Сем. Трескови /Gadidae/</b>			
47	Галя, морски налим /Gaidropsarus mediterraneus/			
48	Черноморски меджид /Merlangius merlangus euxinus/	1,38		
	<b>Сем. Кефалови /Mugilidae/</b>			
49	Морски кефал /Mugil cephalus/	14,69		
50	Кефал пелингас (Mugil soiyu)	0,43		
51	Платерина /Liza aurata/	2,63		
52	Илария /Liza saliens/	7,51		
	<b>Сем. Атеринови /Atherinidae/</b>			
53	Атерина /Atherina spp./	16,52		
	<b>Сем. Морски костури /Serranidae/</b>			
54	Лаврак /Dicentrarchus labrax/Morone labrax/	0,02		
	<b>Сем. Леферови /Pomatomidae/</b>			
55	Лефер /Pomatomus saltatrix/	29,39		
	<b>Сем. Сафридови /Carangidae/</b>			
56	Сафрид /Trachurus mediterraneus ponticus/	394,84		

№ по ред	Общоприети и местни наименования и научно наименование /на латински/	Количество в тона		
		Черно море	Дунав	Вътрешни водоеми
	<b>Сем. Смаридови /Centracanthidae/</b>			
57	Смарид / <i>Spicara spp./</i>	0,61		
	<b>Сем. Барбунови /Mullidae/</b>			
58	Барбуня / <i>Mullus barbatus ponticus/</i>	176,20		
59	Барбуня / <i>Mullus surmuletus/</i>	32,92		
	<b>Сем. Скумриеви /Scombridae/</b>			
60	Черноморска скумрия / <i>Scomber scombrus/</i>	0,40		
61	Паламуд / <i>Sarda sarda/</i>	8,26		
62	<b>Сем. Попчета /Gobiidae/</b>	85,18		
	<b>Сем. Калканови /Scophthalmidae/</b>			
63	Калкан / <i>Psetta maxima/</i>	38,06		
	<b>Сем. Писиеви /Pleuronectidae/</b>			
64	Писия / <i>Platichthys flesus luscus/</i>	0,04		
65	Морски език / <i>Solea nasuta/</i>	0,02		
	<b>Сем. Морски лисици /RAJIDAE/</b>			
66	Морска лисица / <i>Raja clavata/</i>	93,43		
	<b>сем. Морски дяволи Iophiidae/</b>			
67	Морски дявол / <i>Lophius piscatorius/</i>	1,21		
	<b>Сем. Морски котки /dasyatidae/</b>			
68	Морска котка / <i>Dasyatis pastinaca/</i>	4,48		
<b>Г. Водни животни</b>				
	<b>Клас земноводни /Amphibia/</b>			
69	Голяма водна жаба / <i>Rana ridibunda/</i>			
	<b>Клас Ракообразни /Crustacea/</b>			
70	Обикновени скариди / <i>Leander spp./</i>	1,28		
71	Пясъчна скарида / <i>Crangon sp./</i>	0,03		
72	Сладководни раци / <i>Astacidae , Cambaridae/</i>			1,18
73	Езерен рак / <i>Astacus leptodactylus/</i>			0,07
74	Речен рак / <i>Astacus astacus/</i>			
75	Пагур / <i>Eriphia verrucosa/</i>			
	<b>Клас Миди /Bivalvia/</b>			
76	Бяла пясъчна мида / <i>Mya arenaria/</i>	0,40		
77	Черна морска мида / <i>Mytilus galloprovincialis/</i>	1,32		
78	Рапани / <i>Rapana spp./</i>	3 118,87		
79	<b>Други</b>	0,02	7,33	0,12
<b>ОБЩО:</b>		<b>8 147,6</b>	<b>136,3</b>	<b>1 350,6</b>

Източник: ИАРА

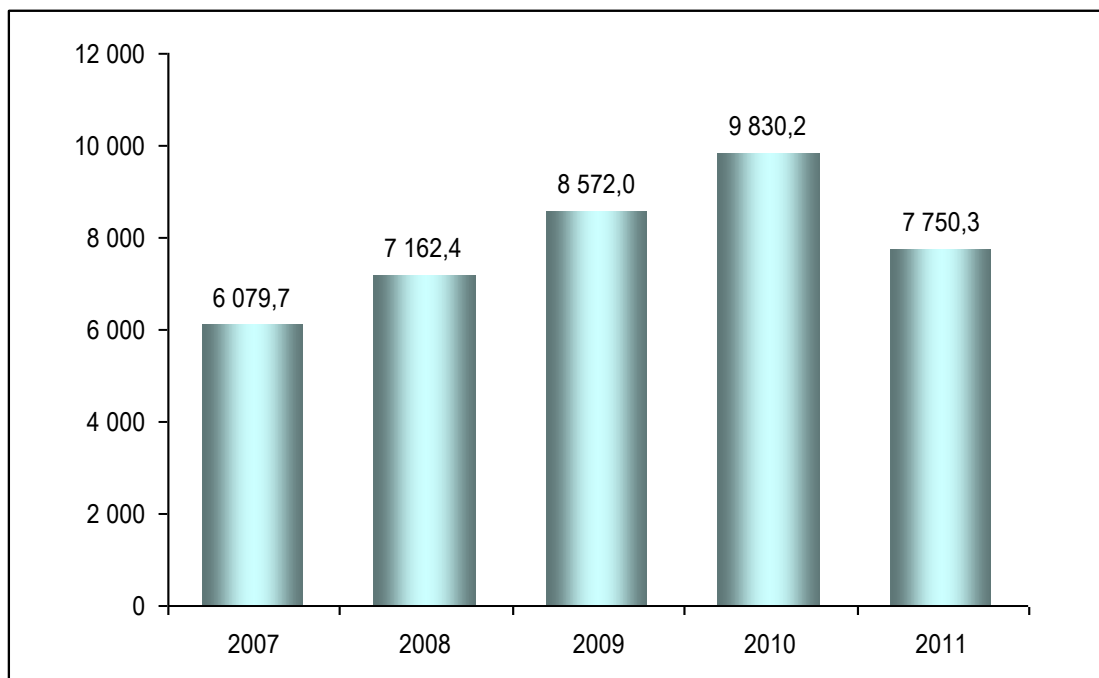
През първото полугодие на 2012 г. общото количество уловена риба и други водни организми от стопански риболов намалява с 5,8% спрямо същия период на предходната година и възлиза на 3 713,7 тона, в т.ч.: 3 290,5 тона – в Черно Море, 48,8 тона – в река Дунав и 374,4 тон – във вътрешни водоеми.

#### Производство на риба и други водни организми

По данни на ИАРА, общият брой на активните рибовъдни стопанства към края на 2011 г. е 322, при 277 броя в края на 2010 г.

За разлика от наблюдаваната през предходните години тенденция на постепенно увеличение, през 2011 г. общото производство на аквакултури (зарибителен материал и риба и други водни организми за консумация) в рибовъдните стопанства бележи спад от 21,2% спрямо предходната година, до 7 750,3 тона.

**Фигура VII.2. Производство на риба и други организми в специализирани рибовъдни стопанства за периода 2007 – 2011 г., тона**



Източник: ИАРА

Намалението на годишна база е в резултат от отчетения чувствителен спад при производството на риба за консумация (-30,3%), докато при производството на зарибителен материал се наблюдава ръст (+16,9%). Като фактори, допринесли за намаляване на производството на риба за консумация през 2011 г., могат да се посочат високата смъртност, голямото количество риби, изядени от чапли и корморани.

През 2011 г. общото производство на зарибителен материал в рибовъдните стопанства, необходим за поддържане на рибните популации и увеличаване числеността на стопански ценните видове риба, нараства с около 17% спрямо предходната година, до 2 218,7 тона. Това се дължи главно на близо два пъти по-високото производство на зарибителен материал от дъгова пъстърва - 951,6 тона.

**Таблица VII.3. Производство на зарибителен материал, риба и водни организми в рибовъдните стопанства, тона**

Общоприети и местни наименования	Зарибителен материал		Изм. 2011/2010, %	Риба за консумация		Изм. 2011/2010, %	Общо тегло		Изм. 2011/2010, %
	2010	2011		2010	2011		2010	2011	
Речна (балканска) пъстърва	4,4	12,1	173,3	17,8	17,4	-1,8	22,2	29,5	33,0
Дъгова пъстърва	476,4	951,6	99,7	2 908,7	1 534,8	-47,2	3 385,1	2 486,4	-26,5
Сивен	0,9	0,1	-89,2	1,1	0,1	-92,7	2,0	0,2	-91,1
Щука	3,9	6,0	54,2	18,8	16,9	-9,9	22,7	22,9	1,1
Речен кефал	0,0	0,0		2,6	1,2	-52,9	2,6	1,2	-51,3
Лин	0,1	4,0	5 585,7	0,0	0,0		0,1	4,0	5 585,7
Уклеј	3,0	0,0	-100,0	3,0	6,8	130,7	6,0	6,8	14,7

Платика	0,0	0,0		7,5	7,3	-2,5	7,5	7,3	-2,5
Шаран	698,1	621,9	-10,9	1 905,8	1 389,6	-27,1	2 603,9	2 011,5	-22,7
Сребриста каракуда	1,0	0,2	-80,0	167,7	218,6	30,3	168,7	218,8	29,7
Бял толстолоб	3,7	64,1	1 620,4	28,5	93,0	226,2	32,2	157,1	387,2
Пъстър толстолоб	209,7	203,8	-2,8	1 294,2	926,3	-28,4	1 503,9	1 130,1	-24,9
Бял амур	94,9	51,0	-46,2	168,5	162,4	-3,6	263,4	213,4	-19,0
Черен амур	0,0	0,0	-100,0	0,0	0,1	110,5	0,0	0,1	86,0
Сом	39,9	36,9	-7,5	87,2	78,2	-10,3	127,1	115,1	-9,5
Канален (американски) сом	112,5	105,0	-6,7	108,0	98,0	-9,3	220,5	203,0	-8,0
Бяла риба (сулка)	3,7	4,5	22,3	17,6	16,4	-6,8	21,3	20,9	-1,8
Речен костур	0,2	0,0	-100,0	1,8	1,0	-41,3	2,0	1,0	-46,8
Чига	0,7	0,4	-47,0	0,4	0,0	-100,0	1,0	0,4	-66,6
Моруна	0,0	1,3		115,1	61,0	-47,0	115,1	62,3	-45,9
Пъструга	0,0	0,0		0,0	6,1		0,0	6,1	
Руска есетра	10,3	37,8	265,4	333,2	215,4	-35,4	343,6	253,1	-26,3
Европейска речна змиорка	0,0	0,0		0,2	0,0	-100,0	0,2	0,0	-100,0
Езерен рак	0,5	0,4	-14,6	9,9	6,2	-36,9	10,3	6,6	-35,9
Черна морска мида	213,6	104,5	-51,1	698,3	642,1	-8,0	911,8	746,6	-18,1
Езерна съомга	1,7	8,2	386,4	7,2	1,7	-76,8	8,9	9,9	10,9
Веслонос	0,0	0,1	130,8	0,6	0,3	-38,6	0,6	0,4	-27,5
Червеноперка	0,2	0,0	-100,0	6,4	4,7	-26,3	6,6	4,7	-28,3
Барамунди	0,0	4,4		8,2	0,0	-100,0	8,2	4,4	-46,4
Африкански сом	18,0	0,0	-100,0	9,7	1,8	-81,8	27,7	1,8	-93,6
Сибирска есетра	0,0	0,6		0,0	18,6		0,0	19,1	
Други	0,0	0,0		4,4	2,4	-45,5	5,0	5,6	12,2
<b>Общо</b>	<b>1 897,4</b>	<b>2 218,7</b>	<b>16,9</b>	<b>7 932,8</b>	<b>5 531,6</b>	<b>-30,3</b>	<b>9 830,2</b>	<b>7 750,3</b>	<b>-21,2</b>

Източник: ИАРА

Отчетеното през 2011 г. производство на риба и други водни организми за консумация възлиза на 5 531,6 тона – с 30,3% по-малко в сравнение с предходната година, като намаление се наблюдава при почти всички от отглежданите видове риба.

Най-значително остава общото производство (зарибителен материал и риба за консумация) на дъгова пъстърва, шаран и пъстър толстолоб. При трите вида риба е отчетен спад с около 23-27% спрямо предходната година. Намаление бележи и общото производство на руска есетра (-26,3%), канален сом (-8%), моруна (-45,9%), бял амур (-19%) и др.

Основният вид воден организъм, отглеждан в Черно море, е черната морска мида. През 2011 г. производство ѝ в специализираните стопанства е в размер на 746,6 тона – с 18% по-малко спрямо предходната година. Производството на езерен рак намалява с 35,9% в сравнение с 2010 г., до 6,6 тона.

Сред по-значимите стопански видове риби, увеличение на общото производство в сравнение с 2010 г. е отчетено само при белия толстолоб - 4,9 пъти, сребрилата каракуда – с 29,7%, уклея – с 14,7% и езерна съомга – с 10,9%.

По данни на ИАРА, към 07.06.2012 г. броят на регистрираните рибовъдни стопанства възлиза на 607, от които активни са 353.

След значителното намаление, регистрирано през 2011 г., през 2012 г. се очаква производството на аквакултури в специализираните рибовъдни стопанства да се възстанови до ниво, в съответствие с тренда, наблюдаван до 2010 г.

## 2. Потребление на риба и рибни продукти от домакинствата

През последните години се наблюдава тенденция на постепенно леко нарастване на потреблението на риба и рибни продукти от домакинствата в страната. По данни на НСИ, през 2011 г. то достига до средно 5,4 кг на лице от домакинство - с 1,9% повече в сравнение с предходната година. Тези данни не включват количествата, консумирани в заведенията за обществено хранене.

Таблица VII.4. Потребление на риба и рибни продукти средно на лице от домакинство, кг

Продукти	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.
Риба и рибни продукти	4,6	4,8	5,3	5,4

Източник: НСИ

## 3. Внос и износ на риба и рибни продукти

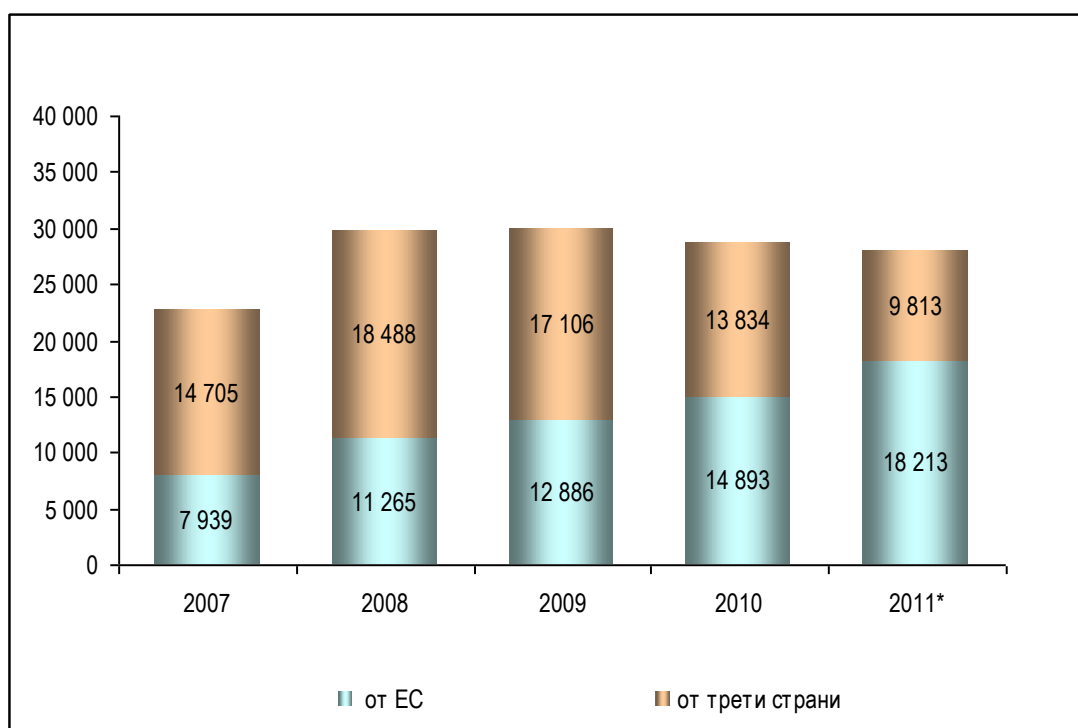
### Внос

По предварителни данни на НСИ, през 2011 г. общият внос на риба и рибни продукти в България бележи леко намаление спрямо предходната година с 2,4%, до 28 026 тона. Стойността на осъществения внос е в размер на 68 729 хил. щ. д., което е с 14,3% повече спрямо предходната година, в резултат на 17% по-високите вносни цени.

През 2011 г. продължава наблюдаваната през последните пет години тенденция на нарастване на вноса на риба и рибни продукти от държавите-членки на ЕС. Доставките от ЕС се увеличават с 22% спрямо предходната година, достигайки 18 213 тона или около 65% от общия внос за годината (при 52% през 2010 г.). Най-значителни количества са доставени от Испания, Нидерландия, Гърция, Румъния, Полша, Чехия, Обединено кралство, Франция, Естония и Литва.

Вносът на риба и рибни продукти от трети страни намалява с 22% спрямо 2010 г., до 9 813 тона. Основни партньори остават Канада, Китай, Виетнам, Аржентина, Исландия, Мароко, Перу, Норвегия, Турция и САЩ.

Фигура VII.3. Внос на риба и рибни продукти от ЕС и трети страни, тона



Източник: НСИ, \* предварителни данни

По видове продукти, структурата на вноса през 2011 г. включва: 25 092 тона риба, филета, ракообразни и мекотели (живи, пресни, охладени, замразени или сушени и др.) и 2 934 тона – преработени рибни продукти (готови храни и консерви от риба, хайвер, консервирани ракообразни и мекотели).

**Таблица VII.5. Внос на риба, други водни организми и рибни продукти**

Продукти	2010			2011*			Изменение количество 2011/2010
	количество	стойност	ср. цена	количество	стойност	ср. цена	
	тона	хил. щ. д.	щ. д./тон	тона	хил. щ. д.	щ. д./тон	%
<b>Риби, филета, ракообразни, мекотели, в т. ч.:</b>	<b>26 426</b>	<b>51 786</b>	<b>1 960</b>	<b>25 092</b>	<b>57 866</b>	<b>2 306</b>	<b>-5,0</b>
Живи риби - сладководни и морски	0,4	3	7 758	2	14	6 551	425,0
Риби - пресни или охладени, с изкл. на филетата	1 943	10 993	5 658	2 371	14 645	6 178	22,0
Риби - замразени, с изкл. на филетата	16 826	21 230	1 262	16 537	24 649	1 491	-1,7
Филета и други меса от риби, пресни или охладени, замразени	6 706	14 380	2 145	4 488	11 353	2 530	-33,1
Риби - сушени, осолени, пушени	178	1 528	8 609	183	1 650	9 025	3,0
Ракообразни	215	1 557	7 234	308	2 168	7 026	43,4
Мекотели	558	2 095	3 753	1 203	3 387	2 817	115,3
<b>Преработени рибни продукти, в т. ч.:</b>	<b>2 301</b>	<b>8 344</b>	<b>3 626</b>	<b>2 934</b>	<b>10 863</b>	<b>3 703</b>	<b>27,5</b>
Готови храни и консерви от риби; хайвер	1 982	6 597	3 329	2 581	9 033	3 500	30,2
Ракообразни и мекотели, консервирани	319	1 747	5 471	353	1 830	5 182	10,6
<b>Общо риба, др. водни организми и рибни продукти</b>	<b>28 727</b>	<b>60 131</b>	<b>2 093</b>	<b>28 026</b>	<b>68 729</b>	<b>2 452</b>	<b>-2,4</b>

Източник: НСИ, \* предварителни данни

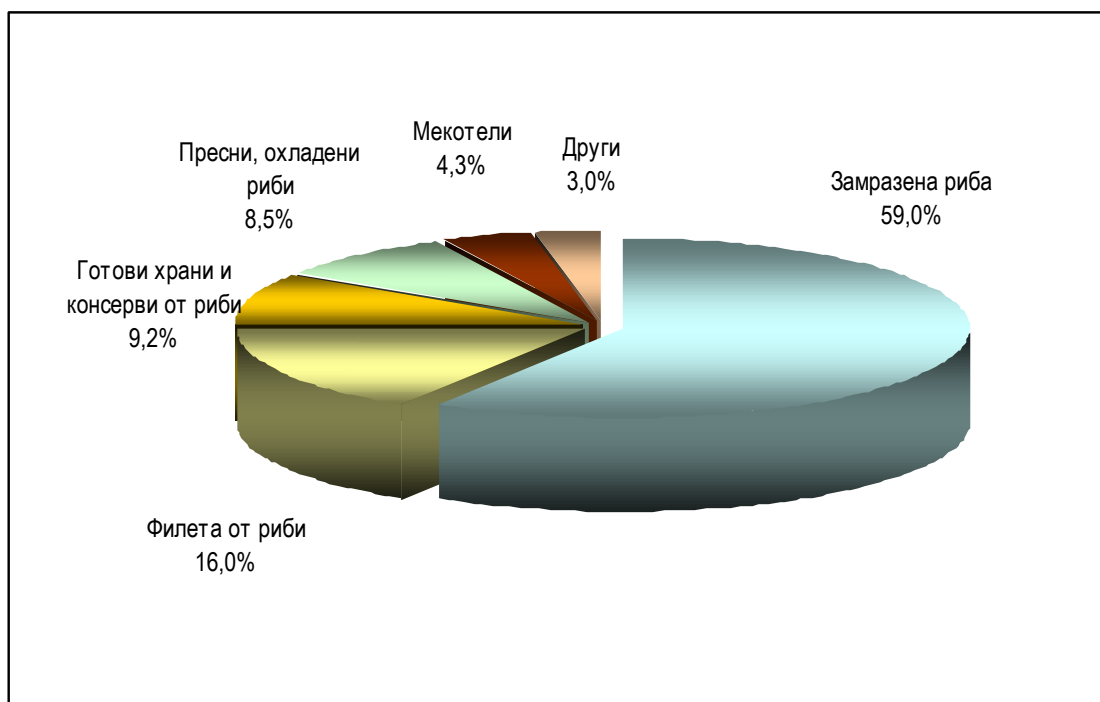
Традиционно, най-голям дял в структурата на общия внос на риба и рибни продукти заема този на замразената риба. През 2011 г. вносът на замразена риба (с изключение на филета) бележи леко намаление с 1,7% спрямо предходната година, до 16 537 тона, което представлява около 59% от реализирания общ внос на риба и рибни продукти за годината.

Около 67% от внесената през 2011 г. замразена риба е скумрия – 11 523 тона - с 12,2% по-малко в сравнение с предходната година, което може да се обясни с по-високите вносни цени. Уловът на скумрия в България е в минимално количество, поради което за задоволяване на търсенето на пазара както за директна консумация, така и за консервната промишленост, ежегодно се осъществява значителен внос. Най-големи количества замразена скумрия през 2011 г. са доставени от Испания (2 669 тона), Нидерландия (2 459 тона), Канада (2 197 тона) и Румъния (883 тона).

През годината са внесени и сравнително големи количества замразена риба от следните видове: сардини, шпрот, трициона, цаца - общо 962 тона, херинга – 525 тона, мерлуза – 743 тона, сафрид – 157 тона, сардини – 96 тона, пъстървови – 88 тона, тихоокеанска съомга – 69 тона и обикновена бодлива акула – 22 тона.

През 2011 г. вносът на филета и други меса от риба бележи спад с около 33% спрямо предходната година, до 4 488 тона, като формира около 16% от общия внос на риба и рибни продукти. Отчетеното понижение е в резултат главно на нарастване на вносните цени с 18%. Най-значителен внос е осъществен от Виетнам - 1 511 тона, с 58% по-малко в сравнение с 2010 г. По-големи количества са доставени и от Румъния - 615 тона, Китай - 572 тона и Аржентина - 336 тона.

**Фигура VII.5. Структура на вноса на риба и рибни продукти през 2011 г., %**



Източник: НСИ, предварителни данни

В рамките на годината в страната са внесени 2 371 тона прясна или охладена риба (с изключение на филета) – с 22% повече спрямо 2010 г. Най-значителни количества са доставени от Гърция (1 130 тона), Чехия (541 тона), Испания (199 тона), Швеция (111 тона), Италия (89 тона) и Турция (78 тона).

По видове риба, най-голям е вносът на пресни или охладени пъстървови – 898 тона, тихоокеанска съомга – 362 тона, каракуда – 327 тона и херинга – 42 тона, като внесените количества нарастват с между 28 и 40% спрямо предходната година.

През 2011 г. значително се увеличава и вносът на мекотели и ракообразни. Осъщественият внос на мекотели (предимно замразени средиземноморски миди, калмари и миди Сен Жак и др.) е в размер на 1 203 тона - 2 пъти повече спрямо предходната година, но при около 25% по-ниска средна вносна цена. Вносът е осъществен основно от Гърция, Китай и Испания.

Вносът на ракообразни бележи ръст от 43,4%, до 308 тона, доставени основно от Естония, Италия, Белгия и Китай.

Макар и над 5 пъти повече в сравнение с 2010 г., вносът на живи риби (основно сладководни видове) остава незначителен – общо 2 тона, главно от Гърция.

През 2011 г. общият внос на преработени рибни продукти нараства с 27,5% спрямо предходната година, до 2 934 тона. През годината са внесени 2 581 тона готови храни и консерви от риби и хайвер - с 30,2% повече в сравнение с предходната година, доставени основно от Литва, Германия, Тайланд и Китай. При вноса на консервирани ракообразни и мекотели увеличението на годишна база е с 10,6%, до 353 тона. Най-големи количества от тези продукти са внесени от Чили, Белгия, Словения, Германия и Индия.

По предварителни данни на НСИ, през първите шест месеца на 2012 г. са внесени общо 14 286 тона риба и рибни продукти, с около 5,6% повече спрямо същия период на предходната година. До края на годината се очаква да продължат да се внасят сравнително големи количества риба и рибни продукти с цел предлагане на пазара на нетипични за страната видове риба и водни организми и осигуряване на достатъчно суровина за рибопереработвателните предприятия. Предвижда се общият внос за годината да бъде около нивото от предходната 2011 г.

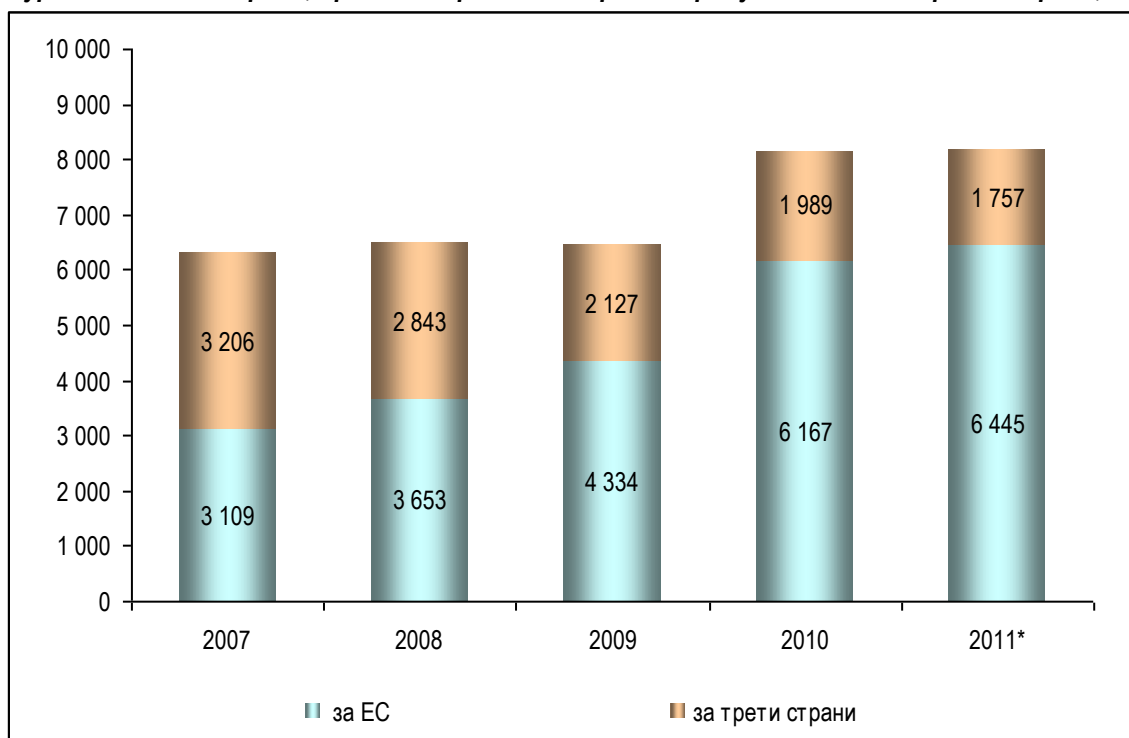
### Износ

По предварителни данни на НСИ, през 2011 г. реализираният общ износ на риба, водни организми и рибни продукти е в размер на 8 202 тона, като бележи незначително увеличение с 0,6% спрямо предходната година, въпреки отчетеното намаление на улова и производството на риба и други водни организми в страната. Поради малко по-високата средна експортна цена (с 3%), общата стойност на изнесената рибна продукция нараства с 3,6% в сравнение с 2010 г., възлизайки на 29 090 хил. щ. д.

През 2011 г. износът за ЕС нараства с 4,5% спрямо 2010 г., до 6 445 тона и вече формира около 79% от общия износ на риба, водни организми и рибни продукти (при 76% през 2010 г.). Най-значителни количества са насочени за Румъния, Швеция, Гърция, Франция, Обединено кралство, Полша, Италия и Испания.

Износът на риба и рибни продукти за трети страни е в размер на 1 757 тона – с 11,7% по-малко спрямо 2010 г. Основни дестинации са Република Корея, Македония, Япония, Сърбия, Руска Федерация, Албания и Хърватска.

**Фигура VII.6. Износ на риба, др. водни организми и рибни продукти от ЕС и трети страни, тона**



Източник: НСИ, \* предварителни данни

Структурата на експорта през 2011 г. включва: 7 125 тона риба, ракообразни и мекотели – живи, пресни, охладени, замразени, пушени или осолени и 1 077 тона преработени рибни продукти (готови храни и консерви от риба, в т. ч. хайвер, консервиране ракообразни и мекотели).

Спрямо предходната година се наблюдава увеличение на износа на ракообразни, живи риби, мекотели и преработени рибни продукти (от 9,7% до над осем пъти) и свиване на износа на пресни, замразени, сушени риби и филета (от 2,8 до 69%).



През 2011 г. износът на замразена риба (с изключение на филетата) продължава да заема най-голям дял в общия износ на риба и рибни продукти (около 30%), възлизайки на 2 436 тона. Това е със 7,7% по-малко спрямо предходната година, което се обяснява с по-ниския улов през годината.

Традиционно, най-голям износ на замразена риба (предимно сардини, шпрот, трициона или копърка, скумрия) е реализиран за Румъния - 1 747 тона, което обаче е с около 19% по-малко спрямо предходната година. По-значими количества замразена риба са изнесени и за Обединено кралство, Полша и Хърватска.

**Таблица VII.6. Износ на риба, други водни организми и рибни продукти**

Продукти	2010			2011*			Изм. количество 2011/2010 %
	количество	стойност	ср. цена	количество	стойност	ср. цена	
	тона	хил. щ. д.	щ. д./тон	тона	хил. щ. д.	щ. д./тон	
<b>Риби, филета, ракообразни, мекотели, в т. ч.:</b>	<b>7 330</b>	<b>24 447</b>	<b>3 335</b>	<b>7 125</b>	<b>25 533</b>	<b>3 584</b>	<b>-2,8</b>
Живи риби - сладководни и морски	182	485	2 661	435	959	2 204	138,9
Риби - пресни или охладени, с изкл. на филетата	1 729	6 838	3 955	1 126	8 931	7 935	-34,9
Риби - замразени, с изкл. на филетата	2 639	4 674	1 771	2 436	4 561	1 872	-7,7
Филета и други меса от риби, пресни или охладени, замразени	986	4 970	5 043	306	2 617	8 553	-69,0
Риби - сушени, осолени, пушени	379	1 180	3 117	357	911	2 553	-5,7
Ракообразни	131	360	2 748	1 055	2 385	2 260	705,3
Мекотели	1 285	5 940	4 622	1 410	5 171	3 666	9,7
<b>Преработени рибни продукти, в т. ч.:</b>	<b>827</b>	<b>3 633</b>	<b>4 394</b>	<b>1 077</b>	<b>3 557</b>	<b>3 302</b>	<b>30,3</b>
Готови храни и консерви от риби; хайвер	473	1 499	3 170	705	1 420	2 014	49,1
Ракообразни и мекотели, консервирани	354	2 134	6 029	372	2 137	5 745	5,1
<b>Общо риба, др. водни организми и рибни продукти</b>	<b>8 157</b>	<b>28 080</b>	<b>3 443</b>	<b>8 202</b>	<b>29 090</b>	<b>3 547</b>	<b>0,6</b>

Източник: НСИ, \* - предварителни данни

През 2011 г. износът на мекотели формира 17,2% от общия износ на риба и рибни продукти, като бележи ръст от 9,7% спрямо предходната година, до 1 410 тона. Основни дестинации за износа на тези продукти са Корея - 627 тона, Франция - 398 тона и Япония - 300 тона.

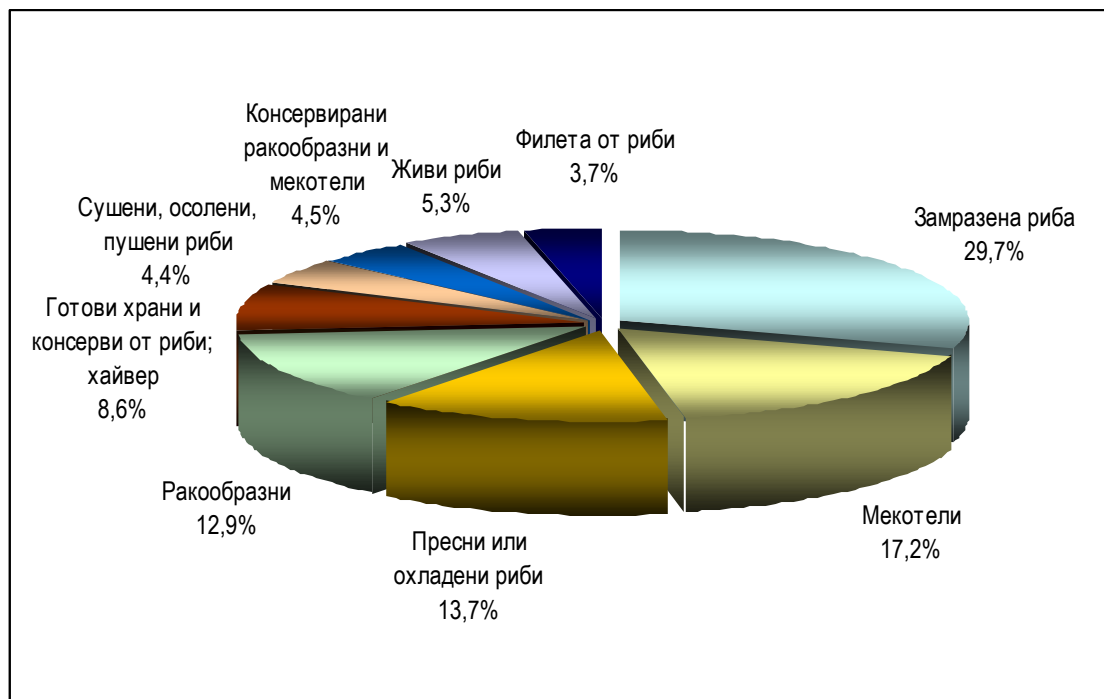
На трето място по обем е износът на пресни или охладени риби (с изкл. на филетата) с 1 126 тона или 13,7% от общия износ на риба и рибни продукти за 2011 г. Изнасяни са предимно видове риба от аквакултурно производство (шарани и др.). Количеството пресни или охладени риби, реализирано извън страната през 2011 г. отбелязва спад от около 35% спрямо 2010 г., поради по-ниското производство в рибовъдните стопанства през годината. Най големи количества са насочени за Румъния - 566 тона, Гърция – 224 тона и Сърбия – 159 тона.

През 2011 г. износът на ракообразни нараства над 8 пъти в сравнение с предходната година, достигайки 1 055 тона на средна цена 2 260 щ. д./тон (-17,8%). Регистрираният износ е

главно на замразени розови океански скариди – 1 029 тона с основна дестинация Швеция. Малки количества ракообразни са изнесени и за Румъния - 18 тона, Сърбия – 7 тона и др.

Износът на преработени рибни продукти (готови храни и консерви от риба, ракообразни и мекотели) бележи ръст от 30,3% спрямо 2010 г., възлизайки на 1 077 тона. Поради чувствително понижение на експортните цени обаче (средно с 25%) общата стойност на изнесената преработена рибна продукция намалява с 2,1% спрямо предходната година, до 3 557 хил. щ. д.

**Фигура VII.7. Структура на износа на риба и рибни продукти през 2011 г.**



*Източник: НСИ, предварителни данни*

При износа на готови храни и консерви от риби се наблюдава увеличение с 49% спрямо 2010 г., до 705 тона. Най-значителни количества са насочени към постоянни партньори, като Гърция – 288 тона, Румъния – 252 тона, Испания – 91 тона и Македония – 18 тона.

Износът на приготвени или консервирани ракообразни и мекотели през 2011 г. е в размер на 372 тона - с 5,1% повече спрямо предходната година. Основни дестинации на износа на тези продукти през 2011 г. са Корея - 126 тона, Япония – 141 тона и Гърция – 79.

По предварителни данни на НСИ, през първото полугодие на 2012 г. са изнесени 4 392 тона риба и рибни продукти - с 27,2% повече в сравнение със същия период на предходната година. Очаква се износът за цялата 2012 година да бъде съществено над нивото от 2011 г. Предпоставка за реализирането на по-голям износ на риба и рибни продукти са по-високите цени на външните пазари.

#### **4. Оперативна програма за развитие на сектор “Рибарство”, финансирана от Европейския фонд за рибарство.**

Главна стратегическа цел на ОПРСР (2007-2013) е превръщането на рибарството в конкурентоспособен, модерен и динамичен сектор, базиран на устойчиво развитие на рибарството и аквакултурата, както и подобряване качеството на живот в рибарските области. Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство” (2007-2013) има общ бюджет от 101 168 996 евро (197 869 357 лева), от които 75% - финансиране от Европейския фонд по рибарство (ЕФР) и 25% - национално съфинансиране.

### **Общ напредък по ОПРСР към декември 2011 г.**

Кумулативният физически напредък в изпълнението на ОПРСР към декември 2011 г. може да се обобщи, както следва:

- Общ брой регистрирани проекти: 200 бр.;
- Общ брой подписани договори/одобрени проекти: 76 бр. (от тях 43 подписани договора с частни бенефициенти);
- Общо договорирани средства: 60 708 055,97 лева (30,68%)
- Общо изплатени средства към бенефициенти : 24 798 827,74 лева (12,53%);
  - Авансови плащания – 5 броя на обща стойност 1 027 574,86 лева.
  - Междинни плащания – 4 броя на обща стойност 1 720 217,45 лева.
  - Окончателни плащания – 46 броя на обща стойност 22 051 035,43 лева.
- Окончателно са изплатени средствата по 46 проекта на стойност 22 381 994,99 лева

### **Физически напредък в изпълнението на ОПРСР през 2011 г.:**

- Общ брой регистрирани проекти: 80 бр.;
- Общ брой подписани договори/одобрени проекти: 37 бр.;
- Общо договорирани средства: 35 908 842,40 лева (18,15%);
- Общо изплатени средства към бенефициенти: 17 251 218,84 лева (8,72%);
- Окончателно са изплатени средствата по 30 проекта на стойност 15 089 088,41 лева.

### **Таблица VII.7.**

#### **Финансово изпълнение на ОПРСР за периода 2007 - 2011 г.**

Мярка по ОПРСР	Брой сключени договори	Стойност на сключените договори в лева	Брой извършен и плащания	Стойност на извършените плащания в лева	Брой окончателно изплатени проекти	Стойност на извършените плащания в лева
Мярка 1.1. „Публична помощ за постоянно прекратяване на риболовни дейности”	9	1 986 393,13	7	1 539 347,65	7	1 539 347,65
Мярка 1.3. „Инвестиции на борда на риболовните кораби и селективност”	2	59 309,33	2	56 858,88	2	56 858,88
Мярка 2.1. „Производствени инвестиции в аквакултурата”	28	20 791 658,04	17	5 031 337,11	8	2 614 504,36

Мярка 2.6. „Инвестиции в преработка и маркетинг на продукти от риболов и аквакултура”	1	304 251,78	0	0,00	0	0,00
Мярка 2.7 „Финансов инженеринг”	2	15 167 850,00	2	15 167 850,00	2	15 167 850,00
Мярка 4.1 „Финансова подкрепа за прилагане на местните стратегии за развитие и покриване на оперативните разходи на рибарските групи”	3	21 113 583,05	3	2 110 698,60	3	2 110 698,60
Мярка 5.1 „Техническа помощ”	31	1 285 243,30	24	892 735,50	24	892 735,50
<b>Общо</b>	<b>76</b>	<b>60 708 288,63</b>	<b>55</b>	<b>24 798 827,74</b>	<b>46</b>	<b>22 381 994,99</b>

Източник: ИАРА

През 2011 г. са отворени за прием мерки по всички приоритетни оси на ОПРСР.

От общо 200 проектни предложения, регистрирани от одобрението на Оперативната програма на 14.12.2007 г. до края на 2011 г., 80 броя са регистрирани през 2011 г. Към 31 декември 2011 г. договорените средства са достигнали 30,68% от общия бюджет на програмата, а изплатените средства – 12,53%.

През 2011 г. са изплатени 70% от общата стойност на изплатената безвъзмездна финансова помощ за периода 2007-2011 г. За същия период броят на отворените за прием на проектни предложения мерки е 10, като Мярка 3.1. „Колективни дейности” и Мярка 3.4. „Развитие на нови пазари и промоционални кампании” отвориха за прием на проектни предложения по-рано от предварително посочения период.

Към 2011 г. са изготвени процедури по всички мерки на Оперативната програма. Проведени са два комитета за наблюдение на ОПРСР с предложение за изменение на бюджета на програмата, във връзка с релокация на средства в Ос 4., която касае създаването на още 3 броя Местни инициативни рибарски групи.

През 2011 г. ИАРА е превела средства в размер на 4 687 447,27 евро (9 167 850,00 лева) в създадения в края на 2010 г. Национален гаранционен фонд. Средствата по Националния гаранционен фонд представляват 4,63% от общия бюджет на програмата.

**Таблица VII.8.**  
**Финансово изпълнение на ОПРСР към 18.10.2012 г.**

Мярка по ОПРСР	Брой сключени договори	Стойност на сключените договори в лева	Брой извършени плащания	Стойност на извършените плащания в лева	Брой окончателно изплатени проекти	Стойност на извършените плащания в лева
Мярка 1.1. „Публична помощ за постоянно прекратяване на риболовни дейности”	29	4 673 603,25	17	3 173 268,93	17	3 173 268,93
Мярка 1.3. "Инвестиции на борда на риболовните кораби и	6	92 532,90	2	56 858,88	2	56 858,88

селективност"						
Мярка 2.1. "Производствени инвестиции в аквакултурата"	56	45 488 193,70	27	8 349 037,43	10	5 888 131,57
Мярка 2.2 "Акваекологични мерки"	2	84 781,43	0	0,00	0	0,00
Мярка 2.6. "Инвестиции в преработка и маркетинг на продукти от риболов и аквакултура"	8	6 238 379,27	3	1 129 430,97	1	302 822,87
Мярка 2.7 „Финансов инженеринг"	2	15 167 850,00	2	15 167 850,00	2	15 167 850,00
Мярка 3.4 "Развитие на нови пазари и промоционални кампании"	3	498 787,38	0	0,00	0	0,00
Мярка 3.5 "Пилотни проекти"	1	131 231,60	0	0,00	0	0,00
Мярка 4.1.А. „Финансова подкрепа за прилагане на местните стратегии за развитие и покриване на оперативните разходи на Рибарските групи"	6	41 434 169,59	10*	4 301 989,82	10*	4 301 989,82
Мярка 5.1 "Техническа помощ"	55	2 290 155,05	38	1 602 419,04	37	1 602 419,04
<b>Общо</b>	<b>168</b>	<b>116 099 684,17</b>	<b>99</b>	<b>33 780 855,07</b>	<b>79</b>	<b>30 493 341,11</b>

\*6 броя извършени плащания по проекти през МИРГ и 4 броя извършени плащания по текущи разходи на МИРГ

Източник: ИАРА

#### **Кумулативен физически напредък в изпълнението на ОПРСР към 18.10.2012 г.:**

- Общ брой регистрирани проекти: 321 бр.;
- Общ брой подписани договори/одобрени проекти: 168 (от тях 108 подписани договора с частни бенефициенти);
- Общо договорирани средства: 116 099 684,17 лева (58,67%);
- Общо изплатени средства към бенефициенти: 33 780 855,07 лева (17,07%).
  - Авансови плащания – 12 броя на обща стойност 2 774 260,37 лева.
  - Междинни плащания – 8 броя на обща стойност 3 293 358,44 лева.
  - Окончателни плащания – 79 броя на обща стойност 27 713 236,26 лева.
- Окончателно са изплатени средствата по 79 проекта на стойност 30 493 341,11 лева, което представлява 47,62% от общия брой сключени договори.

Един от основните приоритети по отношение на ОПРСР през 2012 г. е подобряване на нормативната уредба с цел улесняване достъпа до финансиране на кандидатите и усвояване на повече средства от ЕФР и минимизиране на очакваната загуба на средства в края на годината. Отворени са всички мерки по ОПРСР, като се очаква интересът на бенефициентите да бъде съсредоточен към атрактивните мерки 1.1 „Постоянно прекратяване на риболовната дейност”, 2.1 „Производствени инвестиции в аквакултурата”, 2.6 „Инвестиции в преработка и маркетинг на продукти от риболов и аквакултура”, 3.1 „Колективни дейности”, 3.3 „Инвестиции за реконструкция и модернизация на рибарски пристанища, места за разтоварване и закрити лодкостоянки” и 4.1.А. „Финансова подкрепа за прилагане на местните стратегии за развитие и покриване на оперативните разходи на рибарските групи“.

През 2012 г. са признати останалите три Местни инициативни рибарски групи по приоритетна ос 4 „Устойчиво развитие на рибарските области” от Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство” и одобрени местни стратегии за развитие.

#### **5. Административно-наказателна дейност при управление на рибарството и аквакултурите**

С цел опазване на рибните ресурси и подпомагане на тяхното размножаване, през 2011 г. са предприети мерки от ИАРА за засилване ефективността на контрола на любителския и стопанския риболов и максимално ограничаване на браконьерството. В изпълнение на Закона за рибарството и аквакултурите, през 2011 г. са извършени и следните дейности:

- издадени са общо 1 208 броя безсрочни разрешителни за извършване на стопански риболов, в това число: за Черно море - 896, за река Дунав - 162 и за вътрешните водоеми - 150;
- издадени са общо 3 911 броя удостоверения за право за извършване на стопански риболов;
- издадени са 457 броя удостоверения за правоспособност за извършване на стопански риболов;
- маркирани са 78 броя немрежени риболовни уреди;
- маркирани са 6 287 броя мрежени риболовни уреди;
- извършена е регистрацията на 57 лица, развъждащи риба и други водни организми;
- издадени/презаверени са 197 797 билета за любителски риболов.

Във връзка с провеждането на административно наказателната дейност при управление на рибарството и аквакултурите, през 2011 г. са извършени общо 26 051 проверки, от които:

- 4 215 в обекти за стопански риболов;
- 12 100 в обекти за любителски риболов;
- 859 в рибовъдни стопанства;
- 3 824 на плавателни съдове;
- 2 809 в обекти за търговия с риба;
- 1 138 по сигнали на граждани;
- 1 106 съвместно с органите на Министерство на вътрешните работи и Изпълнителна агенция по горите и техните териториални поделения.

В сравнение с 2010 г. е повишен броят на проверките, извършени в рибовъдните стопанства с 12% и извършените съвместни проверки – с 18%, а този на проверките в обектите за стопански риболов и за любителски риболов е намалял съответно с 26 и 4%.

В резултат на извършените проверки при констатирани нарушения на Закона за рибарството и аквакултурите, през 2011 г. са съставени 2 780 акта за нарушение и 7 767 констативни протокола; издадени са 2 600 наказателни постановления, а влезлите в сила са 2 090 броя.

Със съставените констативни протоколи и актове за установяване на административни нарушения са отнети 5 354 броя браконьерски риболовни уреди (+30% спрямо 2010 г.) и 12 137,17 кг незаконно уловена риба (около 1,2 пъти по-малко спрямо 2010 г.). От общото количество отнета риба и други водни организми през 2011 г., 6 327,9 кг са върнати във водоемите, 5 463,1 кг са предоставени като дарение и 346,2 кг са унищожени.

## РАЗДЕЛ Б

### ЦЕЛИ НА ПОЛИТИКАТА В АГРАРНИЯ СЕКТОР И МЕРКИ И ДЕЙСТВИЯ ЗА ПОСТИГАНЕТО ИМ ПРЕЗ 2013 г.

Държавната политика в аграрния сектор е насочена към развитието на конкурентоспособно земеделие и жизнеспособни селски райони, при устойчиво управление на природните ресурси и спазване на високи стандарти за безопасност на храните и хуманно отношение към животните.

През 2013 г. ще продължи прилагането на мерките, предвидени за постигане на целите на Програмата на правителството за европейско развитие на България. Важен приоритет в дейността на Министерство на земеделието и храните през годината ще бъде отстояване на интересите на българското земеделие при определяне на окончателните параметри на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз след 2013 г. и подготовка за нейното прилагане.

#### ЦЕЛ

#### **ПРЕВРЪЩАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И РИБАРСТВОТО В ПРИВЛЕКАТЕЛЕН БИЗНЕС, ОСИГУРЯВАЩ ВИСОК ЖИЗНЕН СТАНДАРТ НА ЗАЕТИТЕ ЧРЕЗ СТАБИЛИЗИРАНЕ И НАРАСТВАНЕ НА ДОХОДИТЕ ОТ ДЕЙНОСТТА ИМ**

##### *Мярка*

- **Гарантиране на европейско и национално финансиране за възвръщане на българското селско стопанство**

##### *Действия*

- Отразяване на промените в ПРСР, произтичащи от влизането в сила на петата, шестата и седмата нотификация на ПРСР, чрез изменение и допълнение на наредбите за прилагане на мерките от Програмата;
- Прилагане на опростени процедури за кандидатстване и плащане по проектите по ПРСР;
- Използване на възможностите на Гаранционния фонд за улесняване на достъпа до финансиране на проекти по ПРСР с цел подпомагане на малки и средни предприятия - бенефициенти по мерки 121 „Модернизиране на земеделските стопанства“, 122 „Подобряване на икономическата стойност на горите“ и 123 „Добавяне на стойност към земеделски и горски продукти“;
- Адекватно подпомагане на доходите на земеделските производители чрез акуратно приложение на Схемата за единно плащане на площ при ежегодно увеличаване на пакета за директни плащания и определяне на размера на сумата за плащане на хектар;
- Изготвяне на мотивирано искане до Европейската комисия за разрешаване на национални доплащания към директните плащания за подкрепа на доходите на заетите в земеделието;
- Изготвяне на анализ на възможностите за осигуряване на специфично подпомагане на определени селскостопански дейности в определени чувствителни сектори, в съответствие с европейското законодателство и конкретните условия на страната (за преодоляване на неблагоприятни фактори, за икономически уязвими или чувствителни от гледна точка на екологията области и селскостопански дейности);
- Разработване на предложение за схеми за специфично подпомагане от ЕС на селскостопански дейности в съответствие с европейското законодателство;



- Прилагане на Национална програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор в България 2008/2009 – 2013/2014;

#### **Мярка**

- **Ефективно и прозрачно управление на европейски фондове, основано на добри системи за контрол и оценка на проектите за европейско финансиране**

#### **Действия**

- Засилване на мерките за прозрачност и публичност при обявяване на процедурите за отпускане на финансова помощ от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони чрез информационни мероприятия; провеждане на целенасочени разяснителни кампании към мерките от ПРСР, към които има по-слаб интерес и към стартиращите нови мерки; отпечатване и разпространение на брошури и дигитални, тематични предавания и специализирани консултантски рубрики по националните и регионални медии, лекции, видеоклипове;
- Осъществяване на текущ контрол върху изпълнението на функциите по прилагане на мерките от Програмата за развитие на селските райони;
- Подобряване на системата за набиране на данни по индикаторите за наблюдение на прилагането на ПРСР чрез функциониращ интерфейс между Управляващия орган и Разплащателната агенция;
- Усъвършенстване на процедурите за отпускане на средствата по ПРСР, чрез децентрализация на обработката и контрактирането на проекти и оптимизиране на прилагането на делегираните мерки от Разплащателната агенция;
- Намаляване на бюрократичните процедури при кандидатстване, чрез опростяване на изискваната документация;

#### **Мярка**

- **Използване възможностите на държавните помощи като инструмент за решаване на проблемни и приоритетни насоки в земеделската политика**

#### **Действия**

- Прилагане на одобрените от Европейската комисия схеми за държавни помощи, насочени към стимулиране на инвестиционния процес в земеделието; управление на риска и кризите; съхраняване на генетичните ресурси и местните породи животни; насърчаване на производството и използването на висококачествени семена;
- Разработване, нотифициране пред Европейската комисия и прилагане на нови схеми за държавни помощи;

#### **Мярка**

- **Разширяване прилагането на пазарни механизми на Общата организация на пазара (ООП) на земеделски продукти на ЕС за създаване на конкурентни и икономически устойчиви земеделски стопанства**

#### **Действия**

- Актуализиране и изготвяне на нормативни документи, касаещи подпомагането на земеделските производители и прилагането на механизмите на ООП;
- Своевременното актуализиране на пазарните стандарти за качество на птичето месо и яйцата за консумация, в съответствие с промените в европейското законодателство;
- Поддържане на информационна система за събиране, обработване и докладване на средната седмична продажна цена в ЕК на бели месо и яйца;
- Поддържане на информационна система за ежеседмично събиране, обработване и докладване на средна пазарна цена в ЕК на говеждо, свинско и овче месо;
- Прилагане на скалите на Общността за класификация на кланични трупове от говеда, свине и овце в българските предприятия;
- Извършване на контрол в кланиците, прилагащи класификацията и доклада на цените;
- Укрепване на административния капацитет в областта на прилагането и контрола по класификация и привеждането му в съответствие с изискванията на ЕС;
- Поддържане и актуализиране на база данни за кланиците, извършващи класификация;
- Поддържане и актуализиране на база данни за класификаторите, прилагащи класификацията и база данни на отчетите свидетелства;
- Прилагане на системата за покупко-продажба на млечни квоти;
- Събиране и докладване в ЕК на цените на кравето мляко и млечните продукти;
- Поддържане на регистър на производителите на краве мляко и млечни квоти;
- Поддържане на регистър на одобрените изкупвачи;
- Въвеждане на писмени договорни отношения в сектора на млякото и млечните продукти, признаване на организации на производители (включително транснационални) и междубраншови организации в млечния сектор. Въвеждане на процедури за контрол и прозрачност;
- Поддържане на публичен регистър на фермите за производство на сурово краве мляко, категоризирани в I-ва, II-ра и III-та група и регистър на независимите акредитирани лаборатории;
- Насърчаване увеличаването на фермите, които отговарят на изискванията на Регламент № 853/2004/ЕС за специфичните изисквания към хигиената на суровини и хранителни продукти от животински произход;
- Прилагане на Национална програма по пчеларство за периода 2008-2010 г. – 2011-2013 г.
- Популяризиране на възможностите, които дава европейската политика за съфинансиране на промоционални програми;
- Провеждане на национална процедура за предварително одобрение на промоционални програми;
- Прилагане на европейските схеми за предоставяне на мляко и плодове в учебните заведения, благотворителни операции и др.;
- Прилагане на Информационна система за селскостопанско управление и наблюдение на Европейската комисия, обхващаща пазарните процеси в рамките на ОСП;

## **Мярка**

- **Устойчиви пазари на земеделски продукти чрез последователна реализация на ОСП за стабилно администриране и недопускане на сътресения на пазарите на земеделски продукти**

#### **Действие**

- Провеждане на статистическите изследвания, включени в Националната програма за статистически изследвания – заетост и използване на земята, производство от основни земеделски култури и зеленчуци, лозя, овощни насаждения, животновъдство и животински продукти, структура на земеделските стопанства;
- Поддържане на Системата за земеделска счетоводна информация, осигуряваща данни за доходите от земеделска дейност – функциониране на Националния комитет за управление на системата, поддържане на стабилна извадка от стопанства за наблюдение;
- Адекватно и своевременно информиране на земеделските производители за състоянието на пазарите на земеделски продукти;
- Изготвяне на стратегически документи, анализи и икономическа оценка на политиките в земеделието, необходими за вземането на управленски решения както на държавно, така и на бизнес ниво.

#### **Мярка**

- **Създаване на оптимална бизнес среда чрез намаляване и облекчаване на регулаторните режими в земеделието**

#### **Действие**

- Облекчаване на регулаторни режими, отменяне или ограничаване на обхвата на режими, в съответствие с Програмата за по-добро регулиране 2010-2013 г.

#### **Мярка**

- **Създаване на условия за подпомагане на малки и средни производители, увеличаване обема на производството и подобряване процеса на вертикална диверсификация и сътрудничество по хранителната верига чрез директна доставка на малки количества суровини и храни от животински и растителен произход на крайния потребител**

#### **Действия**

- Насърчаване на директните доставки на животинска продукция чрез схема за държавна помощ за инвестиции;
- Подпомагане на процеса на обединяване на земеделските производители в организации на производителите чрез ЕЗФРСР и ЕФГЗ;
- Организиране на информационни мероприятия по линия на Комуникационния план на ПРСР;
- Оказване на консултантска помощ в процеса на обединяване на земеделските производители в организации на производителите.

#### **Мярка**

- **Устойчиво развитие на рибарството и аквакултурата**

### **Действия**

- Оптимално усвояване на средствата от Европейския фонд по рибарство, предвидени за изпълнението на Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство” 2007-2013 г.
- Изпълнение на Годишната програма за контрол в рибарството за 2013 г.;
- Събиране на научни данни за оценка състоянието на икономически ценните видове в Черно море с цел устойчивата им експлоатация в рамките на Общата политика по рибарство на ЕС.

### **ЦЕЛ**

#### **СЪЗДАВАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКА ВИЗИЯ НА АДМИНИСТРАЦИЯТА, ОСИГУРЯВАЩА КАЧЕСТВЕНИ АДМИНИСТРАТИВНИ УСЛУГИ**

#### **Мярка**

- **Укрепване на административния капацитет на сектора**

### **Действия**

- Оптимизиране на административния капацитет в аграрния сектор;
- Осъществяване на ефективни контакти с различни партньори - държавни институции и неправителствени организации;
- Осигуряване на прозрачност на протичащите процеси в земеделието, улесняване на достъпа до информация и усъвършенстване на комуникацията между участниците чрез единна информационна система;

### **ЦЕЛ**

#### **ПОДОБРЯВАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКОТО ПРОИЗВОДСТВО ЧРЕЗ УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА ВРЪЗКАТА “ОБРАЗОВАНИЕ – СЪВЕТИ В ЗЕМЕДЕЛИЕТО – НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ”**

#### **Мярка**

- **Подобряване на приложната насоченост на научните изследвания в земеделието и храните**

### **Действия**

- Поддържане и създаване на нови сортове, хибриди и линии селскостопански култури и технологии за конвенционално и биологично производство;
- Поддържане и създаване на нови линии и породи животни и технологии за конвенционално и биологично производство;
- Разработване на ефективни технологии в растениевъдството и животновъдството;
- Приложение на публично-частното партньорство в научните изследвания и партньорство при внедряването на добри практики и иновации в българското земеделие;
- Патентоване и сертифициране на нови научни продукти;
- Трансфер на научни продукти в производството – сключване на лицензионни договори;

- Участие в проекти по програми на Фонд “Научни изследвания”, национални и международни програми;
- Модернизация на научната инфраструктура на Селскостопанска академия.

## **ЦЕЛ**

### **ПОВИШАВАНЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА БЪЛГАРСКИТЕ СЕЛСКОСТОПАНСКИ ПРОДУКТИ В УСЛОВИЯТА НА ЧЛЕНСТВОТО НА БЪЛГАРИЯ В ЕС**

#### **Мярка**

- **Регламентиране и защита на производството на традиционните български селскостопански производства**

#### **Действия**

- Провеждане на разяснителни кампании, семинари, срещи и консултации със земеделски производители, браншови организации и преработватели с оглед разясняване на предимствата на политиката на качеството – защитени наименования и стимулиране на производителите да кандидатстват за регистрация;
- Провеждане на национална процедура за одобрение на заявления-спецификации за вписване в Европейския регистър на защитените географски означения или Европейския регистър на храни с традиционно специфичен характер и за одобрение на контролиращи лица за всяко кандидатстващо наименование;
- Изпращане на одобрените съгласно националната процедура заявления-спецификации за процедура на одобрение в ЕК;
- Поддържане на регистър на производителите на храни със защитени географски означения, на храни с традиционно специфичен характер и на контролиращи лица;
- Подпомагане процеса на реструктуриране на отрасли, като тютюнопроизводството и заменяне с друго алтернативно на него производство
- Извършване на постоянен мониторинг и инвентаризация на генетичния ресурс в растениевъдството и животновъдството;
- Консервация, съхранение и развитие на генетичния ресурс;
- Увеличаване на дела на биологичното производство чрез осигуряване на финансиране за изпълнение на дейностите от Националния план за развитие на биологичното земеделие в България в периода 2007 – 2013 г.;
- Провеждане на информационни кампании по: мерките от Ос 1(114, 112, 121, 123, 141, 142); по мерките от Ос 2(211, 212, 213 и 214); по мерките от Ос 3(311, 312, 313, 321 и 322) и „горските мерки” 122, 223 и 226 от ПРСР 2007-2013.
- Извършване на консултантски услуги на земеделски стопани, желаещи да преминат към биологично производство и схеми за интегрирано земеделско производство;
- Провеждане на дискусии със земеделски стопани за разясняване възможностите и предимствата на биологичното и интегрирано производства;

#### **Мярка**

- **Оптимизиране използването на земеделските земи**

#### **Действия**

- Подкрепа на процеса на комасация на земеделските земи;
- Насърчаване прилагането на екологосъобразни практики чрез подкрепа по мярка „Агроекологични плащания” от ПРСР.

#### **Мярка**

- ***Оптимизиране на хидромелиоративната инфраструктура за ефективно използване на водните ресурси***

#### **Действия**

- Работа по изготвяне на Стратегия за управление и развитие на хидромелиорациите в Република България;
- Реконструкция и модернизация на напоителни съоръжения и на съоръжения за предпазване от вредното въздействие на водите с оглед необходимост от намаляване на загубите на вода в хидромелиоративната система.

#### **Мярка**

- ***Постоянна защита на интересите на българския земеделски сектор и на българските земеделски производители чрез ефективно участие в процеса на работата на европейските институции***

#### **Действия**

- Активно участие в дискусията за бъдещето на ОСП след 2013 г. и защита на позиции, отчитащи интересите на българското земеделие;
- Участие в процеса на опростяване на европейското законодателство и на изготвяне и приемане на актове на Съвета и ЕК в областта на земеделието и развитието на селските райони след предварителни консултации с неправителствените организации;
- Цялостна координация и осигуряване на последователност и съгласуваност при подготовката на позициите на Република България в областта на земеделието, развитието на селските райони и рибарството по реда на нормативно установената процедура.

## **ЦЕЛ**

**ПОСТИГАНЕ НА ВИСОК СТАНДАРТ ЗА КАЧЕСТВО НА ЖИВОТА И ЗАЩИТА ЗДРАВЕТО НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ, ЧРЕЗ ГАРАНТИРАНЕ ПРОИЗВОДСТВОТО И ПРЕДЛАГАНЕТО НА КАЧЕСТВЕНИ И БЕЗОПАСНИ ЗЕМЕДЕЛСКИ СУРОВИНИ И ХРАНИ**

#### **Мярка**

- ***Осъществяване на ефективен единен официален контрол по безопасността и качеството на храните, обхващащ всички звена и етапи от хранителната верига***

#### **Действия**

- Прилагане на високи стандарти при контрола в областта на безопасността и качеството на храните, хранителните добавки и напитките, ветеринарната медицина и хуманното отношение към животните, растителната защита и торовете, фитосанитарния контрол, фуражите, граничния контрол и др.;
- Постоянно сътрудничество с Европейския орган за безопасност на храните, с всички структури на Европейския съюз, имащи отношение към дейностите по безопасност на

храните, растително здраве, здравеопазване на животните и хуманно отношение към тях, и с органите по безопасност на храните в държавите-членки на ЕС и трети страни.

- Реализиране на последователна политика за сътрудничество с браншовите организации в страната за разработване на стандарти, които целят повишаване на качеството на основни хранителни продукти.
- Повишаване на качеството на предлаганите от администрацията услуги чрез изготвяне на информационни материали, въвеждане на добри практики, разработване на процедури, инструкции и наръчници ориентирани към органите на официалния контрол и бизнеса.
- Повишаване на качеството на произвежданите в България храни чрез сертифициране на системите за безопасност и проследимост на храните в съответствие със стандарти ISO 22000:2005 и 22005:2008.

## **ЦЕЛ**

**УСТОЙЧИВО И КОНКУРЕНТОСПОСОБНО РАЗВИТИЕ НА ГОРСКИЯ СЕКТОР В СЪОТВЕТСТВИЕ С ПРИНЦИПИТЕ ЗА МНОГОФУНКЦИОНАЛНО СТОПАНИСВАНЕ НА ГОРИТЕ**

### **Мярка**

- ***Изготвяне на цялостния законов пакет по прилагане на Закона за горите и разработване на стратегически документи, предвидени в него***

### **Действия**

- Изготвяне на Национална стратегия за развитие на горския сектор 2013 – 2020 г.;
- Конкретизиране прилагането на Националната стратегия за развитие на горския сектор чрез разработване на Стратегически план за развитие на горския сектор;
- Изготвяне и приемане на поднормативни документи, свързани с прилагането на Закона за горите;
- Работа по изготвяне на областни планове за развитие на горските територии;

### **Мярка**

- ***Стимулиране развитието на националния горски сектор, запазване на съществуващите и създаване на нови работни места.***

### **Действия**

- Стимулиране на публично-частните партньорства и дългосрочното договаряне в горския сектор, в т.ч. за развитие на инфраструктурата в горите;
- Подобряване на координацията между участниците и оптимизиране на веригата „гора-краен продукт“;
- Облекчаване на регулаторните механизми в сектора, стимулиране на фирми по места за въвеждане на съвременни контролни механизми чрез сертифициране на производството.
- Прилагане на прозрачна, пазарно ориентирана и регионално диференцирана ценова политика по отношение на горските продукти, услуги и функции при управлението на държавните горски предприятия;

- Разработване на дългосрочни програми за многофункционално развитие на горите на регионално и общинско ниво;
- Разширяване дела на оползотворяване на биомасата от горите за енергийно производство от възобновяеми източници (потенциал до 500 MW).

## ЦЕЛ

### ПОДОБРЯВАНЕ НА ЗАЩИТАТА И ПОДПОМАГАНЕ НА АДАПТАЦИЯТА НА БЪЛГАРСКИТЕ ГОРИ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ

#### Мярка

- ***Повишаване на качеството на горската статистическа информация, свързана с управлението на горските територии чрез използване на съвременни комуникационни технологии и компютърни системи.***

#### Действия

- Подготовка за провеждане на Национална инвентаризация на горските екосистеми в България, основана на възприетите европейски критерии и индикатори за устойчиво стопанисване на горите, като инструмент за определяне на средносрочни и дългосрочни приоритети в управлението на горските ресурси;
- Проучване и подготовка за изграждане на единна горска информационна система.

#### Мярка

- ***Извършване на дейности по опазване на горите, съвместно с полицейски служители, представители на общините и недържавния сектор.***

#### Действия

- Осигуряване на ефективно взаимодействие между институциите и представителите на местната власт за подобряване на съвместната дейност по предотвратяване и разкриване на нарушенията;
- Работа по изработване и внедряване на единна информационна система за данните, свързани с издаване и отчитане на документи за сеч и транспорт на дървесина, както и на разрешителните за лов;
- Разширяване на медийното отразяване на проблемите по опазване на горските територии, ангажиране на обществеността и споделяне на положителния опит при опазването на горското богатство.

#### Мярка

- ***Прилагане на съвременни природосъобразни режими за управление на горите в защитените територии и тези, попадащи в Европейската екологична мрежа „Натура”***

#### Действия

- Поддържане на благоприятен конзервационен статус на горските местообитания и местообитанията на видове в горите, включени в Националната екологична мрежа НАТУРА 2000 с особено внимание към подпомагане на недържавните собственици на гори включени в нея;

#### Мярка



- **Провеждане на кампании за разясняване на ползите от горите и съвременните начини за опазването им сред обществеността.**

#### **Действия**

- Периодично провеждане на информационни кампании, съвместно с неправителствени организации и други институции, заинтересовани от съдбата на българските гори;
- Работа по изготвяне на проект за инициативата „Горски диалог“ и по Комуникационната горска стратегия на МЗХ и държавните горски предприятия;
- Провеждане на целенасочена информационна кампания за разясняване на „горските мерки“ 122, 223 и 226 по ПРСР (2007-2013).

#### **Мярка**

- **Прилагане на общоевропейски методи за оценка на недървопроизводствените функции и услуги от горите и на финансовото и функционалното им осигуряване в бъдещ период. Координиране внедряването на принципа „Ползвателят плаща“ за ресурси от горите с останалите заинтересувани ведомства.**

#### **Действия**

- Работа по изготвяне на методика за оценка и остойносттаване на екосистемните ползи и услуги, предоставяни от горските територии;

### **ЦЕЛ**

**СЪЗДАВАНЕ НА УСЛОВИЯ ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ И РАЗВИВАНЕ НА ДЕЙНОСТИ, СЪЗДАВАЩИ ДОХОДИ ИЗВЪН ЗЕМЕДЕЛИЕТО**

#### **Мярка**

- **Провеждане на целенасочена политика за развитие на селските райони и възраждане на техните традиции, отчитайки специфичните особености на селските общности, местния потенциал и насърчавайки местната инициатива**

#### **Действия**

- Създаване и подкрепа за местни инициативни групи;
- Подкрепа на стратегии за местно развитие чрез ПРСР;
- Подкрепа на микропредприятия които възраждат местните традиции в селските райони.

#### **Мярка**

- **Подобряване качеството на живот, развитие на инфраструктурата и основните услуги за бизнеса и населението**

#### **Действия**

- Подкрепа на общински инфраструктурни проекти, свързани с туризма;
- Подкрепа на общински пътища, водоснабдяване и канализация;
- Подкрепа за обновяване на сградния фонд на социални заведения в селските райони;
- Подкрепа за обновяване на населените места в селските райони чрез проекти за улиците, парковете, културни и сгради с местно значение;
- Подкрепа за обновяване на центрове за услуги за селското население;

- Подкрепа за обновяване на центрове култура, развлечения и спорт, услуги за децата и уязвимите групи;
- Подкрепа за обновяване на центрове за информационни и комуникационни услуги;
- Подкрепа на нови форми за социални услуги за деца и младежи в изпълнение на „Националната Стратегия „Визия за деинституционализация на децата в Р България“;
- Изготвяне и разпространение на ръководства и наръчници за изпълнение на проекти и договори по мерки 311, 312, 313, 321, 322, 123, 213;
- Целева подкрепа на най-силно пострадалите от наводнението през м. февруари 2012 г. дребни стопани от общините от област Хасково, по мярка 141 от ПРСР.
- Целева подкрепа за най-силно пострадалите от наводнението през м. февруари 2012 г. общини от област Хасково, включваща инвестиции за строителство, реконструкция и/или рехабилитация на водоснабдителни и канализационни системи и съоръжения, и на съществуващи общински пътища и мостове, по мярка 321;
- Целева подкрепа за най-силно пострадалите от наводнението през м. февруари 2012 г. общини от област Хасково, включваща инвестиции за реконструкция и/или изграждане на улична мрежа, тротоари, площади, обществени зелени площи, по мярка 322.

## ЦЕЛ

### **СЪЗДАВАНЕ НА УСЛОВИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЕКОЛОГОСЪОБРАЗНИ ФОРМИ НА ЗЕМЕДЕЛИЕ, ЦЕЛЯЩИ ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА И БИОЛОГИЧНОТО РАЗНООБРАЗИЕ**

#### Мярка

- ***Приоритетно изпълнение и реализация на заложените в Националния план за развитие на биологичното земеделие в България 2007 – 2013 г. задачи и дейности***

#### Действия

- Изпълнение на дейности, предвидени за финансиране по линия на Техническата помощ на ПРСР 2007-2013 г.;
- Изпълнение на контролни дейности и процедури в областта на биологичното производство, предвидени в европейското законодателство.

#### Мярка

- ***Насърчаване на земеделските стопани за използване на възможностите за подпомагане в областта на агроекологията и компенсаторните плащания в местата по Натура 2000***

#### Действия

- Разработване и разпространение на ръководствата за проекти по мерките 213, 214 от ПРСР;
- Усъвършенстване на нормативна база по агроекологичните мерки от ПРСР.

## ПРИЛОЖЕНИЯ

## Приложение № 1

## Брутна и крайна продукция от отрасъл "Селско стопанство" по цени на производител за 2011\* година

(млн. лв.)

Код	Продукти	Текущи цени															
		Брутна продукция	Загуби	Начални запаси	Употребено в единицата			Преработено от производителите	Самопотребление	Продажи			Продажи-общо	Производство на стоки от основен капитал за собствена сметка	Крайни запаси	Промяна в запасите	Крайна продукция
					Семена и посадъчен материал	Фуражни добавки	Друго			в рамките на страната		извън страната					
										в отрасъла	извън отрасъла						
а	б	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
01	Зърнени култури	2452.3	1.8	962.6	98.4	293.8	12.6	2.5	30.0	194.6	1994.0	22.0	2210.6	0.0	764.6	-198.0	2338.9
01.1	Пшеница и лимец	1447.6	1.0	486.5	83.4	150.8	8.5	1.5	20.9	116.1	1169.1	11.5	1296.7	0.0	371.2	-115.3	1354.6
01.1/1	Мека пшеница	1399.2	1.0	484.6	82.2	148.1	8.3	1.4	19.8	114.3	1128.8	10.7	1253.8		369.1	-115.5	1307.6
01.1/2	Твърда пшеница	48.4	0.0	1.9	1.2	2.7	0.2	0.1	1.1	1.8	40.3	0.8	42.9		2.1	0.2	47.0
01.2	Ръж	5.5	0.0	4.2	0.4	1.6	0.0	0.0	0.1	0.4	3.5	0.0	3.9		3.6	-0.6	5.0
01.3	Ечемик	218.4	0.1	123.5	11.1	35.0	1.7	0.1	4.9	15.8	242.1	0.3	258.2		30.6	-92.9	205.3
01.4	Овес и зърнени смеси	9.4	0.0	26.1	0.8	5.5	0.3	0.0	0.5	1.3	13.4	0.0	14.7		13.7	-12.4	8.3
01.5	Царевица за зърно	730.7	0.5	299.1	1.7	95.0	2.1	0.4	3.3	59.6	542.2	10.0	611.8		314.8	15.7	726.2
01.6	Ориз	29.1	0.0	11.6	0.6	0.0	0.0	0.5	0.0	0.3	19.2	0.2	19.7		19.9	8.3	28.5
01.7	Други зърнени	11.6	0.2	11.6	0.4	5.9	0.0	0.0	0.3	1.1	4.5	0.0	5.6		10.8	-0.8	11.0
02	Технически култури	1735.5	2.0	540.7	2.7	15.1	1.2	2.8	5.1	249.6	1624.2	17.3	1891.1	0.0	356.1	-184.6	1729.5
02.1	Маслодайни семена	1443.3	1.7	274.9	1.5	10.1	0.5	2.3	2.2	245.3	1180.3	14.1	1439.7	0.0	260.2	-14.7	1439.6
02.1/1	Рапица и репица	418.8	0.4	12.5	0.4	0.1	0.0	0.0	0.1	179.3	231.7	3.4	414.4		15.9	3.4	418.0
02.1/2	Слънчоглед	998.8	1.3	251.8	0.5	9.5	0.5	2.3	1.3	65.7	915.5	10.6	991.8		243.4	-8.4	996.5
02.1/3	Соя	5.3	0.0	0.1	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	5.3	0.0	5.3		0.0	-0.1	5.3
02.1/4	Други маслодайни	20.4	0.0	10.5	0.6	0.4	0.0	0.0	0.8	0.3	27.8	0.1	28.2		0.9	-9.6	19.8
02.2	Протеинодайни култури	23.1	0.1	20.4	1.2	5.0	0.0	0.0	2.8	2.6	2.3	0.0	4.9		29.4	9.0	21.7
02.3	Тютюн	206.4	0.1	236.3	0.0	0.0	0.0	0.3	0.0	0.6	393.6	2.5	396.7		45.7	-190.6	206.4
02.4	Захарно цвекло	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0		0.0	0.0	0.0
02.5	Други технически	62.7	0.1	9.1	0.0	0.0	0.7	0.2	0.1	1.1	48.0	0.7	49.8	0.0	20.8	11.7	61.8
02.5/1	Влакнодайни култури	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.4	0.0	0.4		0.0	0.0	0.4
02.5/2	Хмел	0.3	0.0	0.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.1	0.0	1.1		0.0	-0.9	0.2
02.5/3	Други технически	62.0	0.1	8.2	0.0	0.0	0.7	0.2	0.1	1.1	46.5	0.7	48.3		20.8	12.6	61.2
03	Фуражни култури	287.1	1.3	767.2	0.0	662.0	4.8	5.2	5.5	29.9	2.2	0.3	32.4	0.0	343.4	-423.8	281.3
03.1	Царевица за силаж	17.7	0.0	0.0	0.0	10.7	0.3	4.8	0.1	1.6	0.3	0.0	1.9		0.0	0.0	17.5
03.2	Кореноплодни фуражи	0.1	0.0	0.2	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0	0.1		0.0	-0.2	0.1
03.3	Други фуражни	269.3	1.3	767.0	0.0	651.1	4.5	0.4	5.4	28.3	1.8	0.3	30.4		343.4	-423.6	263.7
04	Зеленчуци	238.6	2.9	46.2	0.6	4.6	0.5	0.5	60.0	5.2	188.5	7.0	200.7	0.0	15.0	-31.2	234.6
04.1	Пресни зеленчуци	235.0	1.2	27.2	0.1	4.6	0.3	0.5	53.3	5.0	181.4	7.0	193.4	0.0	8.9	-18.3	233.5
04.1/2	Домати	58.0	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	19.4	3.3	34.3	0.7	38.3		0.0	0.0	57.7
04.1/3	Други пресни зеленчуци	177.0	0.8	27.2	0.1	4.6	0.3	0.5	33.9	1.7	147.1	6.3	155.1		8.9	-18.3	175.8
04.2	Цветя	3.6	1.7	19.0	0.5	0.0	0.2	0.0	6.7	0.2	7.1	0.0	7.3	0.0	6.1	-12.9	1.1
04.2/1	Разсадници	2.6	1.7	19.0	0.5	0.0	0.2	0.0	6.7	0.2	6.1	0.0	6.3		6.1	-12.9	0.1
04.2/2	Декоративни растения, вкл.коледни дръвчета	1.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.0	0.0	1.0		0.0	0.0	1.0
04.2/3	Създаване и отглеждане	0.0	0.0								0.0		0.0	0.0		0.0	0.0
05	Картофи	104.5	0.8	66.3	69.4	8.9	1.2	0.0	21.0	3.6	9.5	1.2	14.3		55.2	-11.1	33.1
06	Плодове	253.0	0.1	9.8	0.0	1.2	0.7	28.1	0.6	36.8	186.8	2.8	226.4	0.0	5.8	-4.0	252.3
06.1	Пресни плодове	124.4	0.1	9.8	0.0	1.2	0.1	0.6	0.4	2.1	121.4	2.5	126.0	0.0	5.8	-4.0	124.2
06.1/1	Ябълки	13.7	0.0	7.0	0.0	1.2	0.1	0.1	0.0	0.5	13.8	0.0	14.3		4.9	-2.1	13.5
06.1/2	Круши	0.3	0.0	1.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.4	0.0	1.4		0.1	-1.1	0.3
06.1/3	Праскови	15.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	15.5	0.0	15.5		0.0	0.0	15.5
06.1/4	Други пресни плодове	94.9	0.1	1.6	0.0	0.0	0.0	0.5	0.4	1.6	90.7	2.5	94.8		0.8	-0.8	94.9
06.4	Грозде-всичко	128.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.6	27.5	0.2	34.7	65.4	0.3	100.4	0.0	0.0	0.0	128.1
06.4/1	Десертно грозде	4.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	4.1	0.0	4.1		0.0	0.0	4.1
06.4/2	Друго грозде	124.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.6	27.5	0.2	34.7	61.3	0.3	96.3		0.0	0.0	124.0
07	Вино																
07.1	Трапезно вино																
09	Други растениевъдни култури	29.8	0.0	2.7	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	6.1	7.1	0.0	13.2	0.0	19.2	16.5	29.7
09.2	Семена	24.2	0.0	2.5	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.3	7.1	0.0	7.4		19.2	16.7	24.1
09.3	Други растениевъдни продукти	5.6	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5.8	0.0	0.0	5.8		0.0	-0.2	5.6

Брутна и крайна продукция от отрасъл "Селско стопанство" по цени на производител за 2011\* година

(млн. лв.)

Код	Продукти	Текущи цени															
		Брутна продукция	Загуби	Начални запаси	Употребено в единицата			Преработено от производителите	Самопотребление	Продажби			Продажби-общо	Производство на стоки от основен капитал за собствена сметка	Крайни запаси	Промяна в запасите	Крайна продукция
					Семена и посадъчен материал	Фуражни добавки	Друго			в рамките на страната		извън страната					
										в отрасъла	извън отрасъла						
а	б	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
10	Продукция от растениевъдството (от 01 до 09)	5100.8	8.9	2395.5	171.2	985.6	21.0	39.1	122.2	525.8	4012.3	50.6	4588.7	0.0	1559.3	-836.2	4899.4
11	Селскостопански животни	1145.7	0.0	730.6	0.0	0.0	0.0	0.0	333.0	0.0	683.7	0.0	683.7	129.7	729.9	-0.7	1145.7
11.1	Едър рогат добитък	185.6	0.0	339.9	0.0	0.0	0.0	0.0	48.6	0.0	70.0	0.0	70.0	68.2	338.7	-1.2	185.6
11.2	Свине	270.1	0.0	37.1	0.0	0.0	0.0	0.0	13.3	0.0	235.2	0.0	235.2	14.3	44.4	7.3	270.1
11.3	Коне	4.1	0.0	14.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0	1.3	0.0	1.3	3.5	13.5	-0.8	4.1
11.4	Овце и кози	279.6	0.0	209.7	0.0	0.0	0.0	0.0	107.6	0.0	111.2	0.0	111.2	43.7	226.8	17.1	279.6
11.5	Птици	382.8	0.0	59.7	0.0	0.0	0.0	0.0	137.0	0.0	265.4	0.0	265.4	40.1	-19.6	382.8	
11.6	Други животни	23.5	0.0	69.9	0.0	0.0	0.0	0.0	26.4	0.0	0.6	0.0	0.6	66.4	-3.5	23.5	
12	Продукти от животновъдството	1292.3	2.8	64.7	0.0	78.1	51.1	6.3	228.6	77.6	830.7	21.7	930.0	0.0	60.1	-4.6	1160.3
12.1	Мляко	962.2	1.3	0.0	0.0	77.4	0.0	5.4	139.4	52.3	686.4	0.0	738.7	0.0	0.0	0.0	883.5
12.2	Яйца	248.4	1.5	2.2	0.0	0.7	23.7	0.9	80.2	7.3	128.8	5.9	142.0	1.6	-0.6	222.5	
12.3	Други продукти от животновъдството	81.7	0.0	62.5	0.0	0.0	27.4	0.0	9.0	18.0	15.5	15.8	49.3	0.0	58.5	-4.0	54.3
12.3/1	Непрана вълна	1.9	0.0	2.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.7	0.0	1.7	2.8	0.2	1.9	
12.3/2	Копринени пашкули	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	
12.3/3	Други продукти от животновъдството	79.8	0.0	59.9	0.0	0.0	27.4	0.0	9.0	18.0	13.8	15.8	47.6	55.7	-4.2	52.4	
13	Продукция от животновъдството (11+12)	2438.0	2.8	795.3	0.0	78.1	51.1	6.3	561.6	77.6	1514.4	21.7	1613.7	129.7	790.0	-5.3	2306.0
14	Продукция на селскостопански стоки (10+13)	7538.8	11.7	3190.8	171.2	1063.7	72.1	45.4	683.8	603.4	5526.7	72.3	6202.4	129.7	2349.3	-841.5	7205.4
15	Продукция на селскостопански услуги	508.9													508.9		508.9
16	Продукция от селското стопанство (14+15)	8047.7	11.7	3190.8	171.2	1063.7	72.1	45.4	683.8	603.4	5526.7	72.3	6202.4	129.7	2858.2	-841.5	7714.3
17	Неселскостопански неотделими второстепенни дейности	619.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	619.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	619.8
17.1	Преработка на селскостопански продукти	619.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	619.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	619.8
17.1/1	- зърнени	183.4									183.4						183.4
17.1/2	- зеленчуци	51.7									51.7						51.7
17.1/3	- плодове	14.2									14.2						14.2
17.1/4	- вино	12.3									12.3						12.3
17.1/5	- животни	210.1									210.1						210.1
17.1/6	- животински продукти	138.7									138.7						138.7
17.1/6/1	- мляко	138.7									138.7						138.7
17.1/7	- друга	9.4									9.4						9.4
17.2	Други неотделими второстепенни дейности																
18	Продукция от отрасъл 'Селско стопанство' (16+17)	8667.5	11.7	3190.8	171.2	1063.7	72.1	45.4	683.8	603.4	6146.5	72.3	6202.4	129.7	2858.2	-841.5	8334.1

Източник: НСИ

\* Данните за 2011 година са предварителни.

Приложение № 2

Междинно потребление, факторни разходи, други субсидии и данъци за 2011\* година

(млн. лв.)

Елементи на междинното потребление	За създаване на брутна продукция	За създаване на крайна продукция	Произведено и потребено в самото стопанство	Покупка на стоки и услуги за междинно потребление	
				от други селскостопански единици	от единици извън отрасъла
а	1	2	3	4	5
Загуби	11.9		11.9		
Семена и посадъчен материал	364.5	193.3	171.2	49.2	144.1
Горива и масла	1,150.1	1,150.1	0.0	0.0	1,150.1
- електричество	87.3	87.3			87.3
- газ	38.0	38.0			38.0
- други горива	1,020.5	1,020.5			1,020.5
- други	4.3	4.3			4.3
Торове и почвени подобрители	417.4	417.4		18.0	399.4
Препарати за растителна защита и пестициди	210.2	210.2			210.2
Ветеринарни разходи	294.8	294.8			294.8
Фуражни добавки	1,607.8	1,607.8	985.5	329.9	292.4
Фуражни добавки, невключени в ЕАА	78.0		78.0		
Поддръжка и ремонт	555.8	555.8	0.0	0.0	555.8
- поддръжка и ремонт на машини и дребен инвентар	374.0	374.0			374.0
- поддръжка на сгради	181.8	181.8			181.8
Селскостопански услуги	508.9	508.9		508.9	
ФИЗИМ	110.0	110.0			110.0
Други стоки и услуги	354.0	281.7	72.3	107.8	173.9
<b>Междинно потребление</b>	<b>5,663.4</b>	<b>5,329.9</b>	<b>1,318.9</b>	<b>1,013.8</b>	<b>3,330.7</b>
<b>Потребление на основен капитал</b>	<b>393.8</b>	<b>393.8</b>			<b>393.8</b>
- оборудване	337.8	337.8			337.8
- сгради	26.8	26.8			26.8
- създаване и отглеждане	7.2	7.2			7.2
- други	22.0	22.0			22.0
<b>Компенсации на наетите</b>	<b>458.0</b>	<b>458.0</b>			<b>458.0</b>
<b>Други данъци върху производството</b>	<b>3.5</b>	<b>3.5</b>			<b>3.5</b>
<b>Други субсидии върху производството</b>	<b>890.1</b>	<b>890.1</b>			<b>890.1</b>
<b>Аренда</b>	<b>545.8</b>	<b>545.8</b>			<b>545.8</b>
<b>Платени лихви</b>	<b>30.3</b>	<b>30.3</b>			<b>30.3</b>
<b>Получени лихви</b>	<b>9.8</b>	<b>9.8</b>			<b>9.8</b>

Източник: НСИ

\* Данните за 2011 година са предварителни.

Приложение № 3

Стойност на брутната продукция и брутна добавена стойност в отрасъл "Селско стопанство" за 2011 г. по цени на производител

(млн. лв.)

Код	Продукти	2009 г.	Изменение 2010/2009 (%)	2010 г.	Изменение 2011/2010 (%)	2011 г. *
а	б	1	2	3	4	5
01	Зърнени култури	1,389.9	24.6	1,731.5	41.6	2,452.3
01.1	Пшеница и лимец	826.2	17.2	968.1	49.5	1,447.6
01.1/1	Мека пшеница	810.3	18.3	958.6	46.0	1,399.2
01.1/2	Твърда пшеница	15.9	-40.3	9.5	409.5	48.4
01.2	Ръж	9.1	-57.1	3.9	41.0	5.5
01.3	Ечемик	209.3	-23.2	160.8	35.8	218.4
01.4	Овес и зърнени смески	14.7	-38.1	9.1	3.3	9.4
01.5	Царевица за зърно	305.8	79.9	550.1	32.8	730.7
01.6	Ориз	17.8	64.0	29.2	-0.3	29.1
01.7	Други зърнени	7.0	47.1	10.3	12.6	11.6
02	Технически култури	933.2	49.7	1,397.1	24.2	1,735.5
02.1	Маслодайни семена	673.0	69.8	1,142.9	26.3	1,443.3
02.1/1	Рапица и репица	133.9	122.6	298.0	40.5	418.8
02.1/2	Слънчоглед	520.1	55.9	810.9	23.2	998.8
02.1/3	Соя	0.1	1,100.0	1.2	341.7	5.3
02.1/4	Други маслодайни	18.9	73.5	32.8	-37.8	20.4
02.2	Протеинодайни култури	39.3	-41.5	23.0	0.4	23.1
02.3	Тютюн	179.2	-13.4	155.1	33.1	206.4
02.4	Захарно цвекло	-	-	-	-	-
02.5	Други технически	41.7	82.5	76.1	-17.6	62.7
02.5/1	Влакнодайни култури	2.3	-73.9	0.6	-33.3	0.4
02.5/2	Хмел	1.2	-58.3	0.5	-40.0	0.3
02.5/3	Други технически	38.2	96.3	75.0	-17.3	62.0
03	Фуражни култури	575.3	-34.2	378.5	-24.1	287.1
03.1	Царевица за силаж	46.2	-51.3	22.5	-21.3	17.7
03.2	Кореноплодни фуражи	1.1	-54.5	0.5	-80.0	0.1
03.3	Други фуражни	528.0	-32.7	355.5	-24.2	269.3
04	Зеленчуци	475.7	-23.3	365.0	-34.6	238.6
04.1	Пресни зеленчуци	441.9	-22.9	340.6	-31.0	235.0
04.1/2	Домати	63.5	10.7	70.3	-17.5	58.0
04.1/3	Други пресни зеленчуци	378.4	-28.6	270.3	-34.5	177.0
04.2	Цветя	33.8	-27.8	24.4	-85.2	3.6
04.2/1	Разсадници	33.4	-30.2	23.3	-88.8	2.6
04.2/2	Декоративни растения, вкл.коледни дръвчета	0.4	175.0	1.1	-9.1	1.0
04.2/3	Създаване и отглеждане	-	-	-	-	-
05	Картофи	211.0	-40.4	125.7	-16.9	104.5
06	Плодове	310.4	-23.1	238.7	6.0	253.0
06.1	Пресни плодове	131.3	7.6	141.3	-12.0	124.4
06.1/1	Ябълки	23.5	53.6	36.1	-62.0	13.7
06.1/2	Круши	1.6	56.3	2.5	-88.0	0.3
06.1/3	Граскови	11.2	46.4	16.4	-5.5	15.5
06.1/4	Други пресни плодове	95.0	-9.2	86.3	10.0	94.9
06.4	Грозде-всичко	179.1	-45.6	97.4	32.0	128.6
06.4/1	Десертно грозде	11.2	-58.9	4.6	-10.9	4.1
06.4/2	Друго грозде	167.9	-44.7	92.8	34.2	124.5
07	Вино	-	-	-	-	-
07.1	Трапезно вино	-	-	-	-	-
09	Други растениевъдни култури	16.8	-56.0	7.4	302.7	29.8
09.2	Семена	7.6	-59.2	3.1	680.6	24.2
09.3	Други растениевъдни продукти	9.2	-53.3	4.3	30.2	5.6
<b>10</b>	<b>Продукция от растениевъдството</b>	<b>3,912.3</b>	<b>8.5</b>	<b>4,243.9</b>	<b>20.2</b>	<b>5,100.8</b>
11	Селскостопански животни	1,196.0	-13.9	1,030.1	11.2	1,145.7
11.1	Едър рогат добитък	189.7	-11.0	168.9	9.9	185.6

**Стойност на brutната продукция и брутна добавена стойност в отрасъл "Селско стопанство" за 2011 г. по цени на производител**

(млн. лв.)

Код	Продукти	2009 г.	Изменение 2010/2009 (%)	2010 г.	Изменение 2011/2010 (%)	2011 г. *
а	б	1	2	3	4	5
11.2	Свине	317.1	-26.8	232.2	16.3	270.1
11.3	Коне	4.9	-44.9	2.7	51.9	4.1
11.4	Овце и кози	276.4	-19.7	221.9	26.0	279.6
11.5	Птици	370.0	-1.8	363.5	5.3	382.8
11.6	Други животни	37.9	7.9	40.9	-42.5	23.5
12	Продукти от животновъдството	1,127.7	-1.0	1,116.9	15.7	1,292.3
12.1	Мляко	809.3	-4.3	774.2	24.3	962.2
12.2	Яйца	247.5	3.8	256.9	-3.3	248.4
12.3	Други продукти от животновъдството	70.9	21.0	85.8	-4.8	81.7
12.3/1	Непрана вълна	2.8	-32.1	1.9	0.0	1.9
12.3/2	Копринени пашкули	-	-	-	-	-
12.3/3	Други продукти от животновъдството	68.1	23.2	83.9	-4.9	79.8
<b>13</b>	<b>Продукция от животновъдството</b>	<b>2,323.7</b>	<b>-7.6</b>	<b>2,147.0</b>	<b>13.6</b>	<b>2,438.0</b>
14	Продукция на селскостопански стоки	6,236.0	2.5	6,390.9	18.0	7,538.8
<b>15</b>	<b>Продукция от селскостопански услуги</b>	<b>505.1</b>	<b>-2.6</b>	<b>491.8</b>	<b>3.5</b>	<b>508.9</b>
<b>16</b>	<b>Продукция от селското стопанство</b>	<b>6,741.1</b>	<b>2.1</b>	<b>6,882.7</b>	<b>16.9</b>	<b>8,047.7</b>
<b>17</b>	<b>Неселскостопански неотделими второстепенни дейности</b>	<b>732.1</b>	<b>-10.2</b>	<b>657.3</b>	<b>-5.7</b>	<b>619.8</b>
17.1	Преработка на селскостопански продукти	694.0	-8.9	632.1	-1.9	619.8
17.1/1	- зърнени	184.7	-20.6	146.6	25.1	183.4
17.1/2	- зеленчуци	71.1	-12.0	62.6	-17.4	51.7
17.1/3	- плодове	45.7	-54.9	20.6	-31.1	14.2
17.1/4	- вино	86.0	-41.4	50.4	-75.6	12.3
17.1/5	- животни	139.2	32.7	184.7	13.8	210.1
17.1/6	- животински продукти	138.9	13.6	157.8	-12.1	138.7
17.1/6/1	- мляко	138.9	13.6	157.8	-12.1	138.7
17.1/7	- друга	28.4	-66.9	9.4	0.0	9.4
17.2	Други неотделими второстепенни дейности	38.1	-33.8	25.2	-	-
<b>18</b>	<b>Продукция от отрасъл 'Селско стопанство'</b>	<b>7,473.2</b>	<b>0.9</b>	<b>7,540.0</b>	<b>15.0</b>	<b>8,667.5</b>
<b>19</b>	<b>Междинно потребление</b>	<b>5,128.4</b>	<b>-1.7</b>	<b>5,043.4</b>	<b>12.3</b>	<b>5,663.4</b>
	Загуби	8.3	12.0	9.3	28.0	11.9
19.01	Семена и посадъчен материал	304.2	-3.0	295.1	23.5	364.5
19.01/1	доставено от други селскостопански предприятия	58.4	-27.7	42.2	16.6	49.2
19.01/2	закупено извън сектора	173.3	-3.2	167.7	-14.1	144.1
	Произведено и потребено в самото стопанство	72.5	17.5	85.2	100.9	171.2
19.02	Горива и масла	940.0	8.3	1,017.7	13.0	1,150.1
19.02/1	- електричество	113.9	-26.0	84.3	3.6	87.3
19.02/2	- газ	49.3	-35.7	31.7	19.9	38.0
19.02/3	- други горива	770.7	16.5	897.5	13.7	1,020.5
19.02/4	- други	6.1	-31.1	4.2	2.4	4.3
19.03	Торове и почвени подобрители	377.3	-1.9	370.3	12.7	417.4
19.03/1	доставено от други селскостопански предприятия	13.2	10.6	14.6	23.3	18.0
19.03/2	закупено извън сектора	364.1	-2.3	355.7	12.3	399.4



**Стойност на брутната продукция и брутна добавена стойност в отрасъл "Селско стопанство" за 2011 г. по цени на производител**

(млн. лв.)

Код	Продукти	2009 г.	Изменение 2010/2009 (%)	2010 г.	Изменение 2011/2010 (%)	2011 г. *
а	б	1	2	3	4	5
	Произведено и потребено в самото стопанство		-		-	-

**Стойност на brutната продукция и брутна добавена стойност в отрасъл "Селско стопанство" за 2011 г. по цени на производител**

(млн. лв.)

Код	Продукти	2009 г.	Изменение 2010/2009 (%)	2010 г.	Изменение 2011/2010 (%)	2011 г. *
а	б	1	2	3	4	5
19.04	Препарати за растителна защита и пестициди	172.6	17.8	203.4	3.3	210.2
19.05	Ветеринарни разходи	267.5	-3.7	257.7	14.4	294.8
19.06	Фуражни добавки	1,692.0	-21.6	1,326.6	21.2	1,607.8
19.06/1	доставено от други селскостопански предприятия	346.0	-19.3	279.1	18.2	329.9
19.06/2	закупено извън сектора	453.0	-22.3	352.0	-16.9	292.4
19.06/3	Произведено и потребено в самото стопанство	893.0	-22.1	695.5	41.7	985.5
	Фуражни добавки, невключени в ЕАА	52.8	13.1	59.7	30.7	78.0
19.07	Поддръжка и ремонт на машини и дребен инвентар	249.6	31.0	326.9	14.4	374.0
19.08	Поддръжка на сгради	134.7	44.1	194.1	-6.3	181.8
19.09	Селскостопански услуги	505.1	-2.6	491.8	3.5	508.9
19.10	ФИЗИМ	103.2	2.1	105.4	4.4	110.0
19.11	Други стоки и услуги	321.1	20.0	385.4	-8.1	354.0
	доставено от други селскостопански предприятия	51.2	32.6	67.9	58.8	107.8
	закупено извън сектора	194.5	29.5	251.8	-30.9	173.9
	Произведено и потребено в самото стопанство	75.4	-12.9	65.7	10.0	72.3
<b>20</b>	<b>Брутна добавена стойност по цени на производител</b>	<b>2,344.8</b>	<b>6.5</b>	<b>2,496.6</b>	<b>20.3</b>	<b>3,004.1</b>

Източник: НСИ

\* Данните за 2011 година са предварителни.

Приложение № 4

Стойност на крайната продукция, брутна добавена стойност и предприемачески доход в отрасъл "Селско стопанство" за 2011 г. по текущи базисни цени

(млн. лв.)

Код	Продукти	2009 г.	Изменение 2010/2009 (%)	2010 г.	Изменение 2011/2010 (%)	2011 г. *
а	б	1	2	3	4	5
01	Зърнени култури	1,321.5	1.2	1,648.4	41.9	2,339.2
01.1	Пшеница и лимец	774.2	1.2	896.9	51.0	1,354.5
01.1/1	Мека пшеница	759.0	17.0	888.1	47.2	1,307.6
01.1/2	Твърда пшеница	15.2	-42.1	8.8	433.0	46.9
01.2	Ръж	8.5	-57.6	3.6	38.9	5.0
01.3	Ечемик	198.5	-22.9	153.0	34.2	205.4
01.4	Овес и зърнени смеси	13.0	-36.9	8.2	1.2	8.3
01.5	Царевица за зърно	305.0	79.7	548.2	32.5	726.3
01.6	Ориз	16.1	77.0	28.5	0.4	28.6
01.7	Други зърнени	6.2	61.3	10.0	11.0	11.1
02	Технически култури	1,045.2	39.8	1,461.5	23.3	1,801.6
02.1	Маслодайни семена	671.0	70.0	1,140.8	26.2	1,439.5
02.1/1	Рапица и репица	133.7	122.7	297.8	40.3	417.9
02.1/2	Слънчоглед	518.4	56.1	809.2	23.1	996.5
02.1/3	Соя	0.1	1,000.0	1.1	381.8	5.3
02.1/4	Други маслодайни	18.8	73.9	32.7	-39.4	19.8
02.2	Протеинодайни култури	38.6	-44.0	21.6	0.9	21.8
02.3	Тютюн	294.8	-23.9	224.3	24.1	278.4
02.4	Захарно цвекло	-	-	-	-	-
02.5	Други технически	40.8	83.3	74.8	-17.2	61.9
02.5/1	Влакнодайни култури	2.4	-75.0	0.6	-33.3	0.4
02.5/2	Хмел	1.2	-58.3	0.5	-40.0	0.3
02.5/3	Други технически	37.2	98.1	73.7	-17.0	61.2
03	Фуражни култури	571.9	-34.2	376.5	-25.4	280.9
03.1	Царевица за силаж	46.0	-51.1	22.5	-22.7	17.4
03.2	Кореноплодни фуражи	1.1	-54.5	0.5	-80.0	0.1
03.3	Други фуражни	524.8	-32.6	353.5	-25.5	263.4
04	Зеленчуци	475.0	-24.1	360.6	-35.0	234.5
04.1	Пресни зеленчуци	441.6	-23.6	337.3	-30.8	233.4
04.1/2	Домати	63.5	9.6	69.6	-17.2	57.6
04.1/3	Други пресни зеленчуци	378.1	-29.2	267.7	-34.3	175.8
04.2	Цветя	33.4	-30.2	23.3	-95.3	1.1
04.2/1	Разсадници	33.0	-32.4	22.3	-99.6	0.1
04.2/2	Декоративни растения, вкл.коледни дръвчета	0.4	150.0	1.0	0.0	1.0
04.2/3	Създаване и отглеждане	-	-	-	-	-
05	Картофи	205.0	-42.0	118.9	-72.1	33.2
06	Плодове	310.2	-23.0	238.7	5.8	252.6
06.1	Пресни плодове	131.1	7.9	141.4	-11.9	124.6
06.1/1	Ябълки	23.4	53.0	35.8	-62.0	13.6
06.1/2	Круши	1.5	66.7	2.5	-88.0	0.3
06.1/3	Граскови	11.0	49.1	16.4	-5.5	15.5
06.1/4	Други пресни плодове	95.2	-8.9	86.7	9.8	95.2
06.4	Грозде-всичко	179.1	-45.7	97.3	31.6	128.0
06.4/1	Десертно грозде	11.2	-58.9	4.6	-10.9	4.1
06.4/2	Друго грозде	167.9	-44.8	92.7	33.7	123.9
07	Вино	-	-	-	-	-
07.1	Трапезно вино	-	-	-	-	-
09	Други растениевъдни култури	15.6	-56.4	6.8	336.8	29.7
09.2	Семена	6.4	-60.9	2.5	864.0	24.1
09.3	Други растениевъдни продукти	9.2	-53.3	4.3	30.2	5.6
<b>10</b>	<b>Продукция от растениевъдството</b>	<b>3,944.4</b>	<b>6.8</b>	<b>4,211.4</b>	<b>18.1</b>	<b>4,971.7</b>

**Стойност на крайната продукция, брутна добавена стойност и предприемачески доход в отрасъл "Селско стопанство" за 2011 г. по текущи базисни цени**

(млн. лв.)

Код	Продукти	2009 г.	Изменение 2010/2009 (%)	2010 г.	Изменение 2011/2010 (%)	2011 г. *
а	б	1	2	3	4	5
11	Селскостопански животни	1,255.8	-12.8	1,094.6	11.1	1,215.9
11.1	Едър рогат добитък	233.9	-7.6	216.1	8.9	235.3
11.2	Свине	317.1	-26.8	232.2	16.3	270.1
11.3	Коне	4.9	-44.9	2.7	51.9	4.1
11.4	Овце и кози	291.8	-18.0	239.2	25.5	300.1
11.5	Птици	370.0	-1.8	363.5	5.3	382.8
11.6	Други животни	38.1	7.3	40.9	-42.5	23.5
12	Продукти от животновъдството	1,016.9	0.3	1,019.7	16.7	1,190.3
12.1	Мляко	767.3	-4.3	734.3	24.4	913.5
12.2	Яйца	213.6	9.2	233.2	-4.6	222.5
12.3	Други продукти от животновъдството	36.0	45.0	52.2	4.2	54.4
12.3/1	Непрана вълна	2.8	-32.1	1.9	0.0	1.9
12.3/2	Копринени пашкули	-	-	-	-	-
12.3/3	Други продукти от животновъдството	33.2	51.5	50.3	4.2	52.4
<b>13</b>	<b>Продукция от животновъдството</b>	<b>2,272.7</b>	<b>-7.0</b>	<b>2,114.3</b>	<b>13.8</b>	<b>2,406.2</b>
14	Продукция на селскостопански стоки	6,217.1	1.7	6,325.7	16.6	7,377.9
<b>15</b>	<b>Продукция от селскостопански услуги</b>	<b>505.1</b>	<b>-2.6</b>	<b>491.8</b>	<b>3.5</b>	<b>508.9</b>
16	Продукция от селското стопанство	6,722.2	1.4	6,817.5	15.7	7,886.8
<b>17</b>	<b>Неселскостопански неотделими второстепенни дейности</b>	<b>732.1</b>	<b>-10.2</b>	<b>657.3</b>	<b>-5.7</b>	<b>619.8</b>
17.1	Преработка на селскостопански продукти	694.0	-8.9	632.1	-1.9	619.8
17.1/1	- зърнени	184.7	-20.6	146.6	25.1	183.4
17.1/2	- зеленчуци	71.1	-12.0	62.6	-17.4	51.7
17.1/3	- плодове	45.7	-54.9	20.6	-31.1	14.2
17.1/4	- вино	86.0	-41.4	50.4	-75.6	12.3
17.1/5	- животни	139.2	32.7	184.7	13.8	210.1
17.1/6	- животински продукти	138.9	13.6	157.8	-12.1	138.7
17.1/6/1	- мляко	138.9	13.6	157.8	-12.1	138.7
17.1/7	- друга	28.4	-66.9	9.4	0.0	9.4
17.2	Други неотделими второстепенни дейности	38.1	-33.9	25.2	-	-
<b>18</b>	<b>Продукция от отрасъл 'Селско стопанство'</b>	<b>7,454.3</b>	<b>0.3</b>	<b>7,474.8</b>	<b>13.8</b>	<b>8,506.6</b>
<b>19</b>	<b>Междинно потребление</b>	<b>4,919.4</b>	<b>-1.9</b>	<b>4,823.5</b>	<b>10.5</b>	<b>5,329.9</b>
19.01	Семена и посадъчен материал	231.7	-9.4	209.9	-7.9	193.3
19.01/1	доставено от други селскостопански предприятия	58.4	-27.7	42.2	16.6	49.2
19.01/2	закупено извън сектора	173.3	-3.2	167.7	-14.1	144.1
19.02	Горива и масла	940.0	8.3	1,017.7	13.0	1,150.1
19.02/1	- електричество	113.9	-26.0	84.3	3.6	87.3
19.02/2	- газ	49.3	-35.7	31.7	19.9	38.0
19.02/3	- други горива	770.7	16.5	897.5	13.7	1,020.5
19.02/4	- други	6.1	-31.1	4.2	2.4	4.3
19.03	Торове и почвени подобрители	377.3	-1.9	370.3	12.7	417.4
19.03/1	доставено от други селскостопански предприятия	13.2	10.6	14.6	23.3	18.0
19.03/2	закупено извън сектора	364.1	-2.3	355.7	12.3	399.4
19.04	Препарати за растителна защита и пестициди	172.6	17.8	203.4	3.3	210.2
19.05	Ветеринарни разходи	267.5	-3.7	257.7	14.4	294.8
19.06	Фуражни добавки	1,692.0	-21.6	1,326.6	21.2	1,607.8
19.06/1	доставено от други селскостопански предприятия	346.0	-19.3	279.1	18.2	329.9
19.06/2	закупено извън сектора	453.0	-22.3	352.0	-16.9	292.4

**Стойност на крайната продукция, брутна добавена стойност и предприемачески доход в отрасъл "Селско стопанство" за 2011 г. по текущи базисни цени**

(млн. лв.)

Код	Продукти	2009 г.	Изменение 2010/2009 (%)	2010 г.	Изменение 2011/2010 (%)	2011 г. *
а	б	1	2	3	4	5
19.06/3	Произведено и потребено в самото стопанство	893.0	-22.1	695.5	41.7	985.5
19.07	Поддръжка и ремонт на машини и дребен инвентар	249.6	31.0	326.9	14.4	374.0
19.08	Поддръжка на сгради	134.7	44.1	194.1	-6.3	181.8
19.09	Селскостопански услуги	505.1	-2.6	491.8	3.5	508.9
19.10	ФИЗИМ	103.2	2.1	105.4	4.4	110.0
19.11	Други стоки и услуги	245.7	30.1	319.7	-11.9	281.7
	доставено от други селскостопански предприятия	51.2	32.6	67.9	58.8	107.8
	закупено извън сектора	194.5	29.5	251.8	-30.9	173.9
<b>20</b>	<b>Брутна добавена стойност по базисни цени</b>	<b>2,534.9</b>	<b>4.6</b>	<b>2,651.3</b>	<b>19.8</b>	<b>3,176.7</b>
21	Потребление на основен капитал	348.4	18.8	413.8	-4.8	393.8
21.1	- оборудване	299.0	18.8	355.2	-4.9	337.8
21.2	- сгради	25.7	19.1	30.6	-12.4	26.8
21.3	- създаване и отглеждане	5.9	16.9	6.9	4.3	7.2
21.4	- други	17.8	18.5	21.1	4.3	22.0
22	Нетна добавена стойност по базисни цени	2,186.5	2.3	2,237.5	24.4	2,782.9
23	Компенсации на наетите	446.6	-5.1	423.8	8.1	458.0
24	Други данъци върху производството	3.5	31.4	4.6	-26.1	3.4
25	Други субсидии върху производството	812.0	12.2	911.4	-2.3	890.1
26	Доход по фактори	2,995.0	5.0	3,144.3	16.7	3,669.5
<b>27</b>	<b>Операц излишък / Смесен доход</b>	<b>2,548.4</b>	<b>6.8</b>	<b>2,720.5</b>	<b>18.1</b>	<b>3,211.6</b>
28	Аренда	328.5	39.3	457.5	19.3	545.8
29	Платени лихви	82.5	-72.7	22.5	34.7	30.3
30	Получени лихви	57.0	-98.6	0.8	1,125.0	9.8
<b>31</b>	<b>Предприемачески доход</b>	<b>2,194.4</b>	<b>2.1</b>	<b>2,241.3</b>	<b>18.0</b>	<b>2,645.3</b>

Източник: НСИ

\* Данните за 2011 година са предварителни.

Приложение № 5

Стойност на крайната продукция за 2011 г.\* - по базисни цени за 2010 г. и 2011 г.

(млн. лв.)

Код	Продукти	Стойност по цени за 2010 г.	Изменение в цените 2011 спрямо 2010 г. (%)	Стойност по цени за 2011 г.
01	Зърнени култури	1,786.1	31.0	2,339.2
01.1	Пшеница и лимец	1,014.7	33.5	1,354.5
01.1/1	Мека пшеница	978.9	33.6	1,307.6
01.1/2	Твърда пшеница	35.8	31.0	46.9
01.2	Ръж	4.1	22.0	5.0
01.3	Ечемик	128.9	59.3	205.4
01.4	Овес и зърнени смеси	6.0	38.3	8.3
01.5	Царевица за зърно	592.6	22.6	726.3
01.6	Ориз	30.3	-5.6	28.6
01.7	Други зърнени	9.5	16.8	11.1
02	Технически култури	1,458.9	23.5	1,801.6
02.1	Маслодайни семена	1,078.9	33.4	1,439.5
02.1/1	Рапица и релица	283.7	47.3	417.9
02.1/2	Слънчоглед	773.1	28.9	996.5
02.1/3	Соя	6.2	-14.5	5.3
02.1/4	Други маслодайни	15.9	24.5	19.8
02.2	Протеинодайни култури	26.7	-18.4	21.8
02.3	Тютюн	297.4	-6.4	278.4
02.4	Захарно цвекло	-	-	-
02.5	Други технически	55.9	10.7	61.9
02.5/1	Влакнодайни култури	0.3	33.3	0.4
02.5/2	Хмел	0.3	0.0	0.3
02.5/3	Други технически	55.3	10.7	61.2
03	Фуражни култури	205.1	37.0	280.9
03.1	Царевица за силаж	17.4	0.0	17.4
03.2	Кореноплодни фуражи	0.0	-	0.1
03.3	Други фуражни	187.7	40.3	263.4
04	Зеленчуци	253.0	-7.3	234.5
04.1	Пресни зеленчуци	246.0	-5.1	233.4
04.1/2	Домати	55.7	3.4	57.6
04.1/3	Други пресни зеленчуци	190.3	-7.6	175.8
04.2	Цветя	7.0	-84.3	1.1
04.2/1	Разсадници	6.1	-98.4	0.1
04.2/2	Декоративни растения, вкл.коледни дръвчета	0.9	11.1	1.0
04.2/3	Създаване и отглеждане	-	-	-
05	Картофи	31.8	4.4	33.2
06	Плодове	256.5	-1.5	252.6
06.1	Пресни плодове	130.8	-4.7	124.6
06.1/1	Ябълки	18.4	-26.1	13.6
06.1/2	Круши	0.4	-25.0	0.3
06.1/3	Праскови	15.6	-0.6	15.5
06.1/4	Други пресни плодове	96.4	-1.2	95.2
06.4	Грозде-всичко	125.7	1.8	128.0
06.4/1	Десертно грозде	5.9	-30.5	4.1
06.4/2	Друго грозде	119.8	3.4	123.9
07	Вино	-	-	-
07.1	Трапезно вино	-	-	-
09	Други растениевъдни култури	15.5	91.6	29.7
09.2	Семена	9.0	167.8	24.1
09.3	Други растениевъдни продукти	6.5	-13.8	5.6
<b>10</b>	<b>Продукция от растениевъдството</b>	<b>4,006.9</b>	<b>24.1</b>	<b>4,971.7</b>
11	Селскостопански животни	1,165.2	4.4	1,215.9
11.1	Едър рогат добитък	216.1	8.9	235.3
11.2	Свине	256.5	5.3	270.1
11.3	Коне	3.9	5.1	4.1
11.4	Овце и кози	271.2	10.7	300.1
11.5	Птици	394.7	-3.0	382.8
11.6	Други животни	22.8	3.1	23.5

Стойност на крайната продукция за 2011 г.\* - по базисни цени за 2010 г. и 2011 г.

(млн. лв.)

Код	Продукти	Стойност по цени за 2010 г.	Изменение в цените 2011 спрямо 2010 г. (%)	Стойност по цени за 2011 г.
12	Продукти от животновъдството	1,046.5	13.7	1,190.3
12.1	Мляко	733.3	24.6	913.5
12.2	Яйца	262.9	-15.4	222.5
12.3	Други продукти от животновъдството	50.3	8.2	54.4
12.3/1	Непрана вълна	1.8	5.6	1.9
12.3/2	Копринени пашкули	-	-	-
12.3/3	Други продукти от животновъдството	48.5	8.0	52.4
13	<b>Продукция от животновъдството</b>	<b>2,211.7</b>	<b>8.8</b>	<b>2,406.2</b>
14	Продукция на селскостопански стоки	6,218.6	18.6	7,377.9
15	<b>Продукция от селскостопански услуги</b>	<b>501.0</b>	<b>1.6</b>	<b>508.9</b>
16	Продукция от селското стопанство	6,719.6	17.4	7,886.8
17	<b>Неселскостопански неотделими второстепенни дейности</b>	<b>570.3</b>	<b>8.7</b>	<b>619.8</b>
17.1	Преработка на селскостопански продукти	570.3	8.7	619.8
17.1/1	- зърнени	143.9	27.4	183.4
17.1/2	- зеленчуци	56.2	-8.0	51.7
17.1/3	- плодове	13.6	4.4	14.2
17.1/4	- вино	11.9	3.4	12.3
17.1/5	- животни	209.0	0.5	210.1
17.1/6	- животински продукти	126.5	9.6	138.7
17.1/6/1	- мляко	126.5	9.6	138.7
17.1/7	- друга	9.2	2.2	9.4
17.2	Други неотделими второстепенни дейности	-	-	-
18	<b>Продукция от отрасъл 'Селско стопанство'</b>	<b>7,289.9</b>	<b>16.7</b>	<b>8,506.6</b>
19	<b>Междинно потребление</b>	<b>4,883.2</b>	<b>9.1</b>	<b>5,329.9</b>
19.01	Семена и посадъчен материал	184.9	4.5	193.3
19.01/1	доставено от други селскостопански предприятия	47.0	4.7	49.2
19.01/2	закупено извън сектора	137.9	4.5	144.1
19.02	Горива и масла	1,013.3	13.5	1,150.1
19.02/1	- електричество	76.9	13.5	87.3
19.02/2	- газ	33.5	13.4	38.0
19.02/3	- други горива	899.2	13.5	1,020.5
19.02/4	- други	3.7	16.2	4.3
19.03	Торове и почвени подобрители	347.9	20.0	417.4
19.03/1	доставено от други селскостопански предприятия	15.0	20.0	18.0
19.03/2	закупено извън сектора	332.9	20.0	399.4
19.04	Препарати за растителна защита и пестициди	214.9	-2.2	210.2
19.05	Ветеринарни разходи	296.9	-0.7	294.8
19.06	Фуражни добавки	1,392.0	15.5	1,607.8
19.06/1	доставено от други селскостопански предприятия	285.6	15.5	329.9
19.06/2	закупено извън сектора	253.2	15.5	292.4
19.06/3	Произведено и потребено в самото стопанство	853.2	15.5	985.5
19.07	Поддръжка и ремонт на машини и дребен инвентар	369.6	1.2	374.0
19.08	Поддръжка на сгради	179.8	1.1	181.8
19.09	Селскостопански услуги	501.0	1.6	508.9
19.10	ФИЗИМ	107.5	2.3	110.0
19.11	Други стоки и услуги	275.4	2.3	281.7
20	<b>Брутна добавена стойност</b>	<b>2,406.7</b>	<b>32.0</b>	<b>3,176.7</b>

Източник: НСИ

\* Данните за 2011 година са предварителни.